

**T.C.
BURSA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**OSMANLI'DAN TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NE SİLVİKÜLTÜR TARİHİ
(1840-1963)**

DOKTORA TEZİ

Erhan KILIÇ

Orman Mühendisliği Anabilim Dalı

Orman Mühendisliği Doktora Programı

MAYIS 2025

**T.C.
BURSA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**OSMANLI'DAN TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NE SİLVİKÜLTÜR TARİHİ
(1840-1963)**

DOKTORA TEZİ

**Erhan KILIÇ
(21296979003)
ORCID: 0000-0002-3268-5038**

**Orman Mühendisliği Anabilim Dalı
Orman Mühendisliği Doktora Programı**

**Danışman: Prof. Dr. Mustafa YILMAZ
ORCID: 0000-0002-8250-1882**

MAYIS 2025

BTÜ, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün 21296979003 numaralı Doktora Öğrencisi Erhan KILIÇ, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “OSMANLI'DAN TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NE SİLVİKÜLTÜR TARİHİ (1940-1963)” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Mustafa YILMAZ**
Bursa Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Kemalettin KUZUCU**
Marmara Üniversitesi

Prof. Dr. Temel SARIYILDIZ
Bursa Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Servet ÇALIŞKAN
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Doç. Dr. Osman TOPAÇOĞLU
Kastamonu Üniversitesi

Doç. Dr. Salih PARLAK
Bursa Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Murat KÖSE
Bursa Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi : .. Mayıs 2025
Savunma Tarihi : 5 Mayıs 2025

20.04.2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 9/2 ve 22/2 maddeleri gereğince; Bu Lisansüstü teze, Bursa Teknik Üniversitesi’nin abonesi olduğu intihal yazılım programı kullanılarak Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlemiş olduğu ölçütlere uygun rapor alınmıştır.

İNTİHAL BEYANI

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belgelediğimi, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Erhan KILIÇ

İmzası:

(Faint, stylized signature watermark)

Eşime ve çocuklarıma,

ÖNSÖZ

İnsanoğlu dünyada var olduğundan bu yana yaşadığı çevreye birçok müdahalede bulunmuştur. Özellikle ormanlar bu müdahaleden çok olumsuz etkilenmiştir. Bazı noktalarda ormanlar yok olmuş veya yok olma aşamasına gelmiştir. Bilim insanları bu durumu tersine çevirmek için çareler aramıştır. Böylece modern ormancılık bilimi ortaya çıkmıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak insan-doğa ilişkisini konu alan çalışmaların önemi artmıştır.

İklim değişikliği, orman yangınları, sel ve taşkın vb. felaketler çoğaldıkça ormancılık tarihi de araştırmacıların daha fazla ilgi alanına girmiştir. Ancak teknik konuların tarih yazımı henüz çok yenidir. Bu bağlamda yüksek lisans danışman hocam Prof. Dr. Mustafa Yılmaz'ın yönlendirmesi ile, “Türk ormancılık tarihinde silvikültür çalışmaları nasıl başladı, nasıl devam etti ve nereye evrildi?” sorularına cevap arayan doktora tezi konusu ortaya çıkmıştır.

Böylece öteden beri dillendirilen Türkiye Silvikültürü idealine katkı sunmak amaçlanmıştır. Ayrıca geçmişte yapılmış teknik çalışmaların daha iyi anlaşılması için döneminde kullanılmış silvikültür terimleri de çalışmaya dahil edilmiştir. Elde edilen bilgi ve bulgular dönemin şartları göz önüne alınarak haklı-haksız, olumlu-olumsuz, başarılı-başarısız gibi değerlendirmelere tabi tutulmamış ve bilimsel disiplin içerisinde kalınmaya özen gösterilmiştir.

Çalışmalarım sırasında destek ve yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Mustafa Yılmaz'a teşekkür eder şükranlarımı sunarım. Tez izleme komitesinde yer alan Doç. Dr. Osman Topaçoğlu ve Doç. Murat Köse ile tez jürimde görev alan Prof. Dr. Kemalettin Kuzucu, Prof. Dr. Temel Sarıyıldız, Prof. Dr. Servet Çalışkan ve Doç. Dr. Salih Parlak hocalarıma teşekkür ediyorum. Sözlü görüşme ile çalışmama katkı sağlayan emekli hocalarımız Prof. Dr. Melih Boydak ve Prof. Dr. Ferhat Bozkuş'a saygılarımı sunuyorum. Aynı şekilde bilgi ve deneyimlerini sözlü olarak aktaran meslek büyüğüm Dr. Nurettin Elbir'e teşekkür etmeyi borç biliyorum. Türkiye ormancılık tarihini özgün belgelerle akademik çalışmaya dönüştüren ve zaman zaman fikir alışverişinde bulunduğum Dr. Ahmet Nizamoğlu'na teşekkür ediyorum. Ayrıca bu vesile ile iki asra yaklaşan kurumsal ormancılık çalışmaları sırasında şehit olmuş meslektaşlarımızı rahmetle anıyorum.

Mayıs 2025

Erhan KILIÇ
(Orman Mühendisi)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	viii
İnsanoğlu dünyada	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xv
SUMMARY	xvi
1. GİRİŞ	1
1.1 Bilimsel Ormancılığın Doğuşu.....	1
1.2 Türkiye’de Orman ve Ormancılık	3
1.3 Silvikültürün Ormancılıktaki Yeri	7
1.4 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	8
1.5 Literatür Taraması	10
2. MATERYAL VE YÖNTEM.....	18
2.1 Materyal	18
2.1.1 Arşiv Belgeleri	18
2.1.2 Kanun, Kanun Taslakları, Yönetmelik vb. Mevzuat	18
2.1.3 Uzman Raporları	19
2.1.4 Kalkınma Planları	19
2.1.5 Ormancılık Kongre ve Şura Kararları	19
2.1.6 Kurumsal Yayınlar.....	19
2.1.7 Çağdaş Araştırmalar.....	19
2.1.8 Dergi Makaleleri	20
2.1.9 Gazete Haberleri	20
2.1.10 Ders Notları ve Şahsi Evraklar.....	20
2.1.11 Lûgat ve Teknik Terimler Sözlüğü	21
2.1.12 Kişisel görüşme:.....	21
2.2 Yöntem	21
2.2.1 Belge analizi.....	21
2.2.2 Konulara göre kronolojik sıralama	23
3. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	25
3.1 Ormancılık Eğitimi İçinde Silvikültür.....	25
3.1.1 Orman Mektebi Dönemi	25
3.1.2 Orman ve Maadin Mektebi Dönemi	30
3.1.3 Halkalı Ziraat ve Orman Mekteb-i Alisi Dönemi	33
3.1.4 Orman Mekteb-i Alisi Dönemi	38
3.1.5 Yüksek Orman Mektebi Dönemi	51
3.1.6 Yüksek Ziraat Enstitüsüne bağlı Orman Fakültesi Dönemi.....	58
3.1.7 İstanbul Üniversitesine bağlı Orman Fakültesi Dönemi	67

3.2 Silvikültür ile İlgili Yayın ve Araştırmalar	73
3.2.1 Osmanlı Dönemi yayın ve araştırmalar	73
3.2.1.1 1858-1880 dönemi	73
3.2.1.2 1880-1914 dönemi	74
3.2.1.3 1914-1919 dönemi	78
3.2.1.4 1919-1923 dönemi	80
3.2.2 Cumhuriyet Dönemi yayın ve araştırmalar	84
3.2.2.1 1923-1933 dönemi	85
3.2.2.2 1933-1940 dönemi	90
3.2.2.3 1940-1963 dönemi	91
3.3 Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne Silvikültür Uygulamaları	104
3.3.1 Osmanlı Dönemi silvikültür uygulamaları.....	104
3.3.1.1 Fransız ormancıların etkin olduğu silvikültür uygulamaları.....	104
3.3.1.2 Osmanlı ormancılarının etkin olduğu silvikültür uygulamaları	109
3.3.1.3 Alman-Avusturyalı ormancıların etkin olduğu silvikültür uygulamaları	117
3.3.2 Cumhuriyet Dönemi silvikültür uygulamaları	127
3.3.2.1 1923-1937 dönemi	127
3.3.2.2 1937-1963 dönemi	134
3.4 Silvikültür ile İlgili Mevzuat	141
3.4.1 Osmanlı Dönemi silvikültür ile ilgili mevzuat.....	141
3.4.2 Cumhuriyet Dönemi silvikültür ile ilgili mevzuat	144
3.5 Silvikültür Faaliyetler İçin Teşkilatlanma.....	150
3.6 Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemindeki Ormancılık Eserlerinde Kullanılmış Silvikültür Terimleri	153
4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	161
KAYNAKLAR	166
ÖZGEÇMİŞ.....	183

KISALTMALAR

ATASE	: T.C. Milli Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi
BCA	: T.C. Arşiv Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi
BDA	: T.C. Arşiv Başkanlığı Dış İşleri Diplomatik Arşivi
BOA	: T.C. Arşiv Başkanlığı Osmanlı Arşivi
DDY	: Devlet Demir Yolları
FOA	: Food and Agriculture Organization (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü)
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
İÜC	: İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
İÜCOA	: İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Orman Fakültesi Arşivi
OGM	: Orman Genel Müdürlüğü
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
ty	: tarih yok
yy	: yüzyıl

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 3.1: 1921-1922 yılı ders programı	49
Çizelge 3.2 : Ağaçlandırma ders müfredatı	63
Çizelge 3.3 : Bölge orman fidanlıkları.	134
Çizelge 3.4 : Muvakkat orman fidanlıkları.....	134
Çizelge 3.5 : 1946-1962 yılları arasında yapılan ağaçlandırma çalışmaları.	136
Çizelge 3.6 : Silvikültür terimleri	154

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 : Ağaçlar için teşhis ve ilaç hazırlama bölümü.....	11
Şekil 3.1 : Takvîm-i Vekâyi’de yayınlanan Mektep Nizamnamesi.....	28
Şekil 3.2 : Godchaux’un tavsiye mektubunda silvikültür başlığı altındaki dersler ...	29
Şekil 3.3 : Talat Efendi’ye ait silvikültür defteri	31
Şekil 3.4 : Talat Efendi’ye ait şahadetname	32
Şekil 3.5 : Yusuf Kenan Efendi’ye ait silvikültür defteri	35
Şekil 3.6 : Muhiddin Efendi’ye ait silvikültür defteri.....	36
Şekil 3.7 : Defterde saplı (zenebli) ve sapsız (zenebsiz) meşenin anlatıldığı bölüm	36
Şekil 3.8 : Avusturyalı uzman Paul Stöger.....	41
Şekil 3.9: Halkalı Ziraat Mektebi talebesi tarafından müştereken hazırlanan defter	42
Şekil 3.10 : Mehmed Akif (Ersoy) 1914 yılı mezuniyet töreninde	42
Şekil 3.11 : Hermann Veith ve Pinsker	43
Şekil 3.12 : Ormancılık “Teşcir” isimli defter.....	45
Şekil 3.13 : Deftere göre fidanlığın iç taksimatını gösteren kroki.....	45
Şekil 3.14 : Deftere göre fidan yastığı bilgilendirme levhası	46
Şekil 3.15 : Dr. Bauer ve talebeler Belgrad Ormanı’nda.....	47
Şekil 3.16 : Ders notuna göre fidan dikiminde kullanılan aletler ve dikim şekilleri .	49
Şekil 3.17 : 1922 yılında Neşet Bey Ağasuyu civarında tatbikat yaptırırken.....	50
Şekil 3.18 : Ağaçlandırmanın önemini anlatan öğrenci defterindeki veciz söz	50
Şekil 3.19 : Tevfik Ali Bey’in silvikültür ders notları.....	56
Şekil 3.20 : Ders notunda tarif edilen ağacın maruz kaldığı 4 ışık yönü.....	56
Şekil 3.21 : Sınav sonucunu gösterir belge.....	59
Şekil 3.22 : Enstitü binasının temel atma töreni	61
Şekil 3.23 : Bursa Orman Mektebini kazanan ilk öğrenciler.....	61
Şekil 3.24 : Tschermak’ın silvikültür ders notları	62
Şekil 3.25 : 1946 yılına göre Silvikültür Enstitüsü	66
Şekil 3.26 : 1947 yılı Ayancık stajı	67
Şekil 3.27 : Öğrenciler ağaçlandırma tatbikatında fidan dikeyor.....	71
Şekil 3.28 : Saatçioğlu ve Boydak Belgrad Ormanı’nda incelemede.....	72
Şekil 3.29 : Hoca Ali Rıza Efendi	78
Şekil 3.30 : Tevfik Ali Bey.....	81
Şekil 3.31 : Rasathane civarından Yüksek Orman Mektebinin görünüşü	84
Şekil 3.32 : Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal imzalı Roma görevlendirmesi	87
Şekil 3.33 : Vural raporundan bir bölüm	92
Şekil 3.34 : Saatçioğlu Çamkoru tatbikatında	97
Şekil 3.35 : Saatçioğlu’nun cevabı	98
Şekil 3.36 : Bendlere giden çınarlı yolun 1895 yılı haritası	108
Şekil 3.37 : Bendlere giden çınarlı yol	109
Şekil 3.38 : 1894 yılında hazırlanan Belgrad Ormanı haritası.....	111
Şekil 3.39 : Erzincan Kurutilek mevkinde yapılan ağaçlandırmalar	112
Şekil 3.40 : 1917 yılına ait tohum toplama ve çimlenme tutanağı	120

Şekil 3.41 : 1917 yılına ait tohum toplama ve çimlenme tutanağının transkripti	121
Şekil 3.42 : Yüksek Orman Mektebi Fidanlığının 1933 yılı fidan dağıtım listesi...	132
Şekil 3.43 : 1940 yılı Belgrad Ormanı tatbikat dosyası.....	133
Şekil 3.44 : Florya ağaçlandırmaları.....	135
Şekil 3.45 : Başbakan Menderes adına dikilen fidanın bilgisi.....	138
Şekil 3.46 : Bernhard'ın Almanca kanun taslağı ve ağaç bayramları bölümü	147

OSMANLI'DAN TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NE SİLVİKÜLTÜR TARİHİ (1840-1963)

ÖZET

Bu çalışmada Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçen dönemde silvikültür ve silvikültürün ana çalışma alanı içerisinde bulunan ağaçlandırma, fidanlık ve tohum işleri araştırılmıştır. Araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yaklaşımından doküman analizi kullanılmıştır. Çalışmanın tarih aralığı, 1840 ile 1963 yılları arasında kapsamaktadır. Osmanlı Devleti Tanzimat'ın ilanı ile ormanlarını Avrupa tarzı bir nizam içerisinde yöneterek gelir etmek istemiştir. Bu kapsamda 1840 yılında İstanbul merkezli ilk orman müdürlüğü kurulmuştur. Ancak başta teknik eleman yetersizliği, piyasa şartları, halkın tepkisi vb. sebeplerle bu girişim başarısız olmuştur. Teknik bilgiye olan ihtiyaç belirgin bir şekilde hissedilmiştir. Kırım Savaşı sonrasında devletin nakit darlığına düşmesi üzerine ormanların tekrardan devlet eliyle işletilmesine karar verilmiştir. Bu sefer için teknik yönü ihmal edilmeyerek Fransa'dan Tassy ve Stheme isimli uzmanlar davet edilmiştir. Tassy öncülüğünde 1858 yılında ormancılık eğitimi başlamıştır. Orman kurmak, orman yetiştirmek anlamındaki silvikültür dersi mektebin müfredatında yer almıştır. Ancak bu bilgiler başlangıçta hep teorik kalıp hiçbir şekilde ormanlarda uygulanma fırsatı bulunamamıştır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Fransızların ülkelerine dönmeleri üzerine silvikültür eğitimi Osmanlı ormancıları tarafından verilmiştir. Bu ormancıların, Fransızların yetiştirdiği talebeler olması nedeniyle dersler Fransız ekolüne göre anlatılmıştır. Bu süreçte silvikültür eğitimi öncekilerin tekrarı niteliğinde teorik düzeyde kalmıştır. Aynı şekilde uygulama hemen hemen hiç yapılmamıştır. Birinci Dünya Savaşı öncesinde Avusturyalı ormancı Veith "Orman Müşaviri" ünvanıyla göreve başlamıştır. Hendek'te yapılan ilk amenajman planında, meşcerede uygulanacak silvikültürel tedbirler de yer almıştır. Ağaçlandırma, fidanlık ve tohum işleri hayata geçirilmiştir. Milli Mücadele Dönemi'nde yabancı uzmanlar ülkelere dönmüş ve teknik çalışmalara ara verilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde Alman uzman Bernhard'ın göreve başlaması, Almanya'da ihtisas eğitimini tamamlayan Türk ormancılar ve Orman Fakültesinin Alman kökenli hocaları Alman silvikültür ekolünü iyice sağlamlaştırmıştır. Bununla birlikte Almanya'da silvikültür alanında doktora yapmış Fikret Saatçioğlu, eğitim, tatbikat ve yayınlarla Türkiye'ye mahsus silvikültür idealini ortaya koymuş ve bunun için çaba sarf etmiştir. 1950 yılından sonra ağaçlandırma, fidanlık tesisi, kaliteli fidan üretimi, tohum ıslahı gibi çalışmalar artarak devam etmiştir. 1963 yılında Türkiye Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı yürürlüğe girmiştir. Planda ormancılık çalışmaları yer almış ve devamlı ormancılık prensibiyle ormanların planlanması zorunlu hale getirilmiştir. Böylece gençleştirme çalışmaları ormancılık eğitiminden bir asır sonra başlayabilmiştir.

Anahtar kelimeler: Ormancılık tarihi, Silvikültür, Ağaçlandırma, Fidanlık, Tohum işleri, Silvikültür terimleri.

HISTORY OF SILVICULTURE FROM THE OTTOMAN EMPIRE TO THE REPUBLIC OF TÜRKİYE (1840-1963)

SUMMARY

In this study, the fields of silviculture, including afforestation, nurseries, and seed management, were examined during the transition from the Ottoman Empire to the Republic of Türkiye. The research method utilized was document analysis within a qualitative research approach. The time frame of the study covers the years between 1840 and 1963. With the declaration of the Tanzimat Reforms, the Ottoman Empire aimed to manage its forests in a European-style system to generate revenue. Within this scope, the first forest directorate, based in Istanbul, was established in 1840. However, this initiative failed due to various reasons, including a lack of technical personnel, market conditions, and public opposition. The need for technical expertise was keenly felt. Following the Crimean War, as the state faced financial shortages, it decided to manage the forests directly once more. This time, the technical aspect was not overlooked, and experts named Tassy and Stheme from France were invited. Under the leadership of Tassy, forestry education commenced in 1858, and a course on silviculture—meaning forest establishment and cultivation—was included in the school curriculum. However, this knowledge remained theoretical and was never practically applied in forests. During the 1877-1878 Ottoman-Russian War, the French experts returned to their home country, and silviculture education was provided by Ottoman foresters. Since these foresters were trained by the French, the lessons followed the French model. During this period, silviculture education remained at a theoretical level, repeating previous teachings. Similarly, almost no practical applications were conducted. Before World War I, an Austrian forester named Veith began serving as a forestry consultant. Planned forestry was initiated, and silvicultural measures to be applied in stands were included in the first forest management plan. Afforestation, nursery establishment, and seed management activities were implemented. During the National Struggle period, foreign experts returned to their countries, and technical work was suspended. In the Republican era, the appointment of German expert Bernhard, Turkish foresters who had completed specialized education in Germany, and the German-origin professors of the forestry faculty solidified the German silvicultural model. Additionally, Fikret Saatçioğlu, who earned a doctorate in silviculture in Germany, advocated for a silviculture ideal specific to Türkiye through education, practice, and publications. After 1950, efforts in afforestation, nursery establishment, high-quality seedling production, and seed improvement increased. In 1963, Türkiye's First Five-Year Development Plan was implemented. Forestry activities were included in the plan, making it mandatory to plan forests according to the principle of sustainable forestry. Thus, regeneration efforts began after a century-long delay.

Keywords: Forestry history, Silviculture, Afforestation, Nursery, Seed management, Silviculture terminology.

1. GİRİŞ

1.1 Bilimsel Ormancılığın Doğuşu

Ağaçlar, doğadaki en büyük ve en uzun ömürlü canlılardır. Bu özellikleriyle ağaç ve orman, insan hayatının en temel unsurlarından biri olagelmıştır (Logan, 2017). Eski Çin’de ağaç ve bitkilerin yararlı ve çeşitli kullanım örnekleri vardır (Dirik, 2014). Avcılık, hayvancılık, tarımsal faaliyetlerin yanında medeniyetlerin gelişimiyle birlikte ahşap, insan hayatının merkezine oturmuştur (Fernow, 1907). Arkeolojik çalışmalar da bu bilgiyi teyit etmektedir (Radkau, 2012). 1854 yılında meydana gelen büyük kuraklıkta İsviçre ve Almanya’daki göllerin birçoğunda ahşap kazıklar üzerine inşa edilmiş köy kalıntıları ortaya çıkmıştır (A. Cevat, 1932). Yeni bulgularla İsviçre, Güney Almanya, Avusturya, Slovenya, Kuzey İtalya ve Doğu Fransa’da toplam 1.000 civarında bu tür yerleşim yeri tespit edilmiştir (Çufar ve diğ, 2008). Her bir köy için 30.000-50.000 kazık gerektiği düşünülürse ormanlardan ne ölçüde faydalandığı daha somut bir şekilde anlaşılabacaktır (A. Cevat, 1932). Avusturya-İtalya sınırındaki Alp Dağları’nda 1991 yılında buzullar içerisinde bulunan yaklaşık 5.000 yıllık insan bedeninin yanında orman ürünlerinden yapılmış giysi ve aletler tespit edilmiştir (Watkins, 2014).

İbn Haldun’a (2004) göre oduna, dolayısıyla ormana olan ihtiyaç umumi ve zaruridir. Zira ısınmak ve yemek yapmak için yakacak mutlaka gereklidir. Evlerin çatısı ve ağaçtan yapılan diğer birtakım ihtiyaçlar için keresteye behemehal ihtiyaç duyulur. Ancak zaruri insani ihtiyaçların karşılanması beraberinde başka bir olguyu ortaya çıkarmıştır. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü’nün raporuna göre erken uygarlıkların gelişimine kadar ormanlar dünya yüzeyinin yaklaşık yarısını kaplamışken günümüzde bu durum üçte birden daha aşağıya inmiştir (FAO, 1993). Başlangıçta nüfusun azlığı ve ormanların çokluğundan dolayı, ormanlar tükenmez kaynak gibi kullanılmıştır (Perlin, 2023). Orman sayesinde gelişen medeniyetler ormanların azalmasıyla birlikte geriye düşmüştür (Schüpfer, 1928). Anadolu’da Pasinler Vadisi’nde antik dönemde Sos Höyük sakinleri tarafından kullanılan odun

kömürü sebebiyle meşe ormanları Orta Tunç Çağı ile Demir Çağı arasında yok olmuştur (Longford ve diğ., 2009). Yukarı havzada yapılan tahribatlar erozyonu tetiklemiştir. Bunun sonucunda deniz kenarlarında, nehir ağızlarında ve vadilerde kurulan şehirler yukarı havzalarda yaşanan orman kıyımları neticesinde yaşanmaz bir hale gelmiştir. Meydana gelen erozyonla tarım alanları bataklığa dönüşmüş, sıtma vb. hastalıklar artmış ve limanların dolmasıyla deniz ticareti engellenmiştir (Gümüş, 2018). Bu durum, toplumların sosyal ve ekonomik durumlarını etkilemiş ve başka yerlere göç etmesine neden olmuştur.

Kereste sayesinde insanlar bir yerden bir yere gidebilmiştir. Tekerleğin icadı ve araba yapımı ahşapla mümkün olmuştur. Ahşap gemiler sayesinde insanlar denizi ve nehirleri aşmıştır. M.Ö.372-286 yıllarında yaşayan meşhur Botanikçi Theophrast (Theophrastus) gemi yapımı için elzem olan Sinop kerestesinin kalitesini övmüştür (Hafner, 1968). Aradan 2.000 yıl geçtikten sonra aynı bölgeyi 1640 yılında ziyaret eden Evliya Çelebi, seyahatnamesinde şehri tarif ederken “Dağları balkanlı, büyük ağaçlı yüksek dağlar olduğundan kerestesi çok bol olup büyük gemiler yapılır. Halkı tamamen marangozdur” demiştir (Dağlı ve Kahraman, 2008). Theophrast ile Evliya Çelebi arasında 2.000 yıla yakın bir zaman farkı olduğuna göre, Sinop ormanlarının hiç durmaksızın kereste amacıyla kesildiği anlaşılmaktadır.

Orman, insan emeği olmadan da doğup gelişebilen bir varlıktır. Bu sebeple ormanlar çoğunlukla ortak mülk olma özelliğini korumuştur. Ağırlıklı olarak odun temini, hayvan otlatma, avlanma vb. ortak ihtiyaçlar için kullanılan ormanlar zamanla hukuki koruma altında ve teknikle yönetilmeye başlanmıştır (Guinier, 1957). Bu bağlamda Roma İmparatorluğu bir kısım ormanlarını “regia silva” olarak ayırmıştır (Yiğitoğlu, 1936). Avrupa’da kraliyet ormanları, serbest kullanımın dışındaki yer anlamına gelen Latince kökenli Forest terimi ile sınırlandırılmıştır (Schützeichel, 1956). Osmanlı İmparatorluğu’nda devlet ormanları askeri ihtiyaçların karşılandığı ocaklık ormanları ve halkın serbestçe ihtiyacını karşıladığı cibali mübaha ormanları olarak ikiye ayrılmıştır (Keskin, 2005).

Madenler, insanlığın vazgeçemeyeceği zorunlu ihtiyaçlarından biridir (Turgut, 2019). Çıkarılan madenlerin işlenmesi için yüksek ısıya ihtiyaç duyulmuştur. Fosil yakıt vb. enerji kaynaklarının olmadığı bir dönemde odun kömürü dünyanın tek enerji kaynağı olmuştur. Platon neredeyse günümüzden 2400 yıl önce, bütün insan endüstrisinin kaynağının madencilik ve ormancılıkta yattığını belirtmiştir. Çeliği ise madenle

ormanın bulunduğu yer olarak tanımlamıştır (Logan, 2017). Bu sebeple madencilikte ileriye gitmiş ülkeler bu uğurda ormanlarını kesip odun kömürü yapmıştır. Bu duruma engel olmak isteyen Alman maden yöneticisi Carlowitz (1713) ormanların sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesini gündeme getirmiştir. Bir ağaç kesilecekse, üç ağaç dikilmelidir fikrini yerleştirmeye çalışmıştır (Wühle, 2020). Sanayi Devrimi ile kereste ve odun ihtiyacı had safhaya ulaşmıştır. Ormanlar, ihtiyaca göre düzensiz seçme kesimlerle tahrip edilmiştir. Böylece saf/karışık ormanların yapısı ve kuruluşu bozulmuştur. Ormanları geri kazanmak için tamamı tıraşlanarak yerine, daha çok iğne yapraklı ormanlar kurulmuştur. Gerçi bu tür değişiklik çok işe yaramamış ve ağaçların birçoğu böcek, fırtına vb. nedenlerle yok olmuştur (Pamay, 1968; Saatçioğlu, 1967; Çalışkan, 2023). Ormanlarda meydana gelen bu olumsuz tecrübeler Hartig ve Cotta gibi Alman ormancıları ekolojik ve silvikültürel konularda çalışmaya sevk etmiştir. Cotta (1817) orman biliminin odun kıtlığının sonucu olarak ortaya çıktığını ifade etmiştir.

Fransızlar, Almanya'ya komşu olmaları nedeniyle geliştirilen Alman ormancılık tekniklerini kolayca öğrenmişler ise de kısa bir süre sonra oradaki ormancılık teknik ve teorilerinin kendi ülkelerine tam uymadığını fark etmişlerdir. Tassy (1854) bu durumu şöyle açıklamaktadır:

“Ormancılık ekonomisi çok karmaşıktır ve sadece ormanların bulunduğu iklime göre değil, aynı zamanda bu ormanların ait olduğu halkların geleneklerine, siyasi durumlarına ve medeni hukuklarına göre de değişir. Almanya'nın iklimi, gelenekleri, siyasi durumu ve medeni hukuku Fransa'ninkinden farklıdır ve sadece bu farklılık bile ilk ülkenin ormancılık ekonomisine ilişkin incelemelerinin ikinci ülkeye uygulanmasını engelleyecektir.”

Fransızlar bu düşünceye sahip olarak 1827 yılından itibaren Alman ormancılık temelli ders notlarını, eğitim materyali olmaktan çıkarmışlardır. Nancy Kraliyet Orman Okulu Müdürü Lorentz Fransız ormancılığını yeniden şekillendirilmiştir (Huffel, 1927). Bu okuldan mezun olan birçok ormancı Akdeniz havzasındaki ülkelere teknik danışman ve uzman olarak davet edilmiştir.

1.2 Türkiye’de Orman ve Ormancılık

Osmanlılar, Selçuklu Devleti’ne bağlı uç beyliği olarak Domaniç ve Söğüt arasındaki bölgeye konumlandırılmıştır. Bölgenin ağaç bakımından zengin olması nedeniyle Osmanlıların ormanlarla ilişkisi, Kuruluş Dönemi’ne kadar indirilmektedir.

Osmanlılar orman içi ve kenarındaki verimli yaylak ve kışlakları ellerinde tutabilmek için bölgedeki diğer unsurlarla çatışmışlardır. Osmanlılar kara sınırlarını genişletip denizlere dayandıklarında orman ve orman ürünlerine olan ihtiyaçları çeşitlenmiştir. Yıldırım Bayezid, 1390 yılında Saruca Paşa'yı kapudan-ı deryalık görevine getirerek Gelibolu'da bir deniz üssü kurmakla vazifelendirmiştir (Bostan, 2008). Askeri ihtiyaçların karşılanması için miri (devlet hazinesine ait) ormanların bir kısmı donanmaya tahsis edilmiştir. Ocaklık olarak tabir edilen bu ormanlardan kerestenin yanında katran, zift ve reçine üretilerek tersanenin ihtiyaçları karşılanmıştır. Ayrıca kamu binalarının tamirâtı ve İstanbul şehrinin yakacak ihtiyacı da yine bu ormanlardan sağlanmıştır (BOA, *MAD.d*, 5018). Ocaklık ormanlarının korunması, gözetilmesi ve kesim yapılması yeniçerilerin denetimine verilmiştir (Barkan, 1972).

Ocaklık olarak ayrılan yerlerin dışında kalan miri ormanlar, halkın ihtiyaçlarını serbestçe karşılayabileceği cibal-i mübaha ormanları olarak kabul edilmiştir. Faydalanılması serbest anlamına gelen cibal-i mübâha uygulamasının esası İslam hukukuna göre belirlenmiş ve diğer temel ihtiyaçlar gibi ormanlardan yararlanmanın da ücretsiz olması uygun görülmüştür (Koç, 1999). Bu gibi yerlerden odun temin eden köylülerden para alınmaması konusunda Osmanlı Kanunnamelerinde uyarılar mevcuttur (Barkan, 1945). Sosyal devlet anlayışının bir tezahürü olarak kabul edebileceğimiz bu uygulama, nüfusa göre ormanın çok olduğu ve devletin güçlü bulunduğu dönemlerde sorunsuz işlemiştir.

Osmanlı Devleti, Rumeli ve Anadolu'da çok geniş ormanlara sahip olmuştur. Şeyh Bedrettin Menakıbnâme'de Bulgaristan Deliorman bölgesini ağaç denizi olarak tarif etmiştir. Katip Çelebi Cihannûma'da ve Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde benzer şekilde Kocaeli bölgesini orman denizi olarak belirtmiştir (Aksoyak, 2018). Osmanlılar sahip olduğu ormanları gayet stratejik bir şekilde kullanmıştır. Odun ve keresteden mahrum bölgelerinin ihtiyaçları, ülkenin diğer yerlerindeki zengin ormanlardan tedarik edilmiştir (Mikhail, 2019). Fırat nehri kenarındaki Birecik'e tersane kurularak kayık ve sallarla Bağdat-Basra bölgesinde bulunan garnizonlara asker, askeri malzeme ve gıda gönderilmiştir. Kayık ve sallara geriye dönmesi mümkün olmadığından gittiği yerde sökülüp kereste olacak şekilde inşa edilmiştir (Husain, 2023). Toroslardan Mısır'a ve Maraş dağlarından Basra Körfezi'ne çok miktarda kereste gönderilmiştir (White, 2020). Mikhail'e göre (2024) ahşap Mısır'da gıda üretiminin temel aracı olmuştur. Sulama kanalları, su dolapları, zirai aletler ile

zirai üretimi Osmanlı şehirlerine taşıyan gemiler Osmanlı ormanlarından temin edilen kerestelerle yapılmıştır. Ormanlar ticari meta olarak değil devletin çıkarı ve ihtiyaçları doğrultusunda kullanılmıştır. Genç (2020) bunu Osmanlı İktisadi Dünya Görüşü kapsamında iâşe, gelenekçilik ve fiskalizm ile açıklamaktadır.

Türk donanması 1571 yılında İnebahtı’da aldığı ağır yenilgiye rağmen kısa sürede yeniden inşa edilebilmiştir. Osmanlı Devleti’nin sahip olduğu lojistik üstünlüğü sonlandırmak isteyen İspanyol ve Venedikli askeri uzmanlar, Osmanlı ormanlarının yakılmasını dahi önermiştir (Agoston, 2013). Osmanlı Dönemi’nde ormanlar önemli ölçüde korunmuştur (Brice, 1964 ; Uslu, 1969). Dursun’a (2007) göre devletin sahip olduğu ekolojik çeşitlilik ile uzun ömürlü devlet olması arasında yakın bir ilişki mevcuttur.

Bununla birlikte Osmanlı mali sisteminin 16. yüzyıldan sonra bozulmasıyla Rumeli ve Anadolu'daki yerel güçler, adeta özerk bir konuma gelerek idari ve mali kontrolü ele geçirmiştir (Ortaylı, 2017). Vergilerin iltizam usulüyle ihale edilerek toplanması taşrada başkaca menfaat gruplarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Vergi toplama işini alan mültezimler piyasa oluşturup askeri sınıfın elindeki toprakların satılmasını sağlamıştır (Batmaz ve diğ.,1999). Maden ocaklarının civarında bulunan ormanlar, madenin hizmetine tahsisli olmasından dolayı, buralarda ciddi orman tahribi meydana gelmiştir. Bunun sebebi de vergi muafiyeti karşısında ocağa kütük ve odun kömürü hazırlamakla mükellef köylülerin sorumluluktan kurtulmak için her türlü yola başvurmalarıdır. Köylüler, yükümlü oldukları odun miktarını doldurmak için kök sökmekten bile geri durmamıştır (Kılıç, 2022a). Evveliyatı devlete ait olan birçok orman taşrada yerel özerklik kazanmış nüfuzlu kişilerin eline geçmiş ve kazanç kapısına dönüşmüştür. Cibal-i mübaha ormanları, mera ve koru adı altında senet vb. belge karşılığında parça parça satılmıştır (İhsan, 1917a).

Tanzimat Fermanı ilan edildikten sonra gemi yapımına elverişli kerestelerin taşradaki yerel unsurlar ve tüccarlar tarafından keyfi bir şekilde kesildiği ileri sürülerek düzenleme yapılması istenmiştir. Ticaret Nazırı Ahmed Fethi Paşa’nın çabalarıyla ormanları diğer ülkelerde olduğu gibi bir nizama bağlamak ve iyi bir şekilde yönetmek amacıyla 1840 yazında hukuki ve idari düzenleme yapılmıştır (BOA, İ.MM. 1/11). Belirtilen yılda Orman Müdürlüğü kurulmuş, Tüfenkhane eski müdürü Ahmed Şükrü Efendi orman müdürü olarak atanmış ve 22 Maddelik Memâlik-i Mahrûsede Olan Ormanların Tanzim ve Tesviyesine Dair Lâyiha yürürlüğe girmiştir (Kılıç ve Ok,

2020). Ancak layiha hükümlerini uygulayacak teknik eleman yetersizliği vb. nedenlerle Orman Müdürlüğü bir yılını bile doldurmadan kapatılmıştır. Bu başarısız girişim sonrasında ormanların idaresi tekrardan yerel yönetimlere bırakılmıştır (Kılıç, 2021).

İstanbul'da Fransızca yayın yapan Journal de Constantinople gazetesinde çıkan imzasız bir makalede Osmanlı Devleti'nin orman ve sular konusunda geri kaldığı yazılmıştır. Özellikle başkent İstanbul'un kereste ve yakacak ihtiyacı göz önüne alındığında ormanların devamlılığı için önlem alınması istenmiştir. Aksi takdirde ülke ağaçsız kalabileceği gibi ormansızlaşmanın sonucu olarak başta başkent'in susuz kalabileceği uyarısı yapılmıştır. Söz konusu makalede Fransa'nın örnek alınmasını, ağaçlandırmanın teşvik edilmesini, 1825 yılında açılan Nancy Orman Okulunun bir benzerinin açılmasını ve ticarete olduğu gibi ormanlarla alakalı yasaların çıkarılmasını önermiştir (Interieur, 1848).

Osmanlı ormanlarıyla yakından ilgilenen Fransızlar sarayın dikkatini çekecek farklı bir yol izlemiştir. Fransa İmparatorluk ormanları müdürü Adolphe de la Rue Osmanlı ormanlarının durumu, imal ve imarı ile meydana gelebilecek faydalar hakkında bir kitap hazırlamış ve eserini Sultan Abdülmecid'e takdim etmiştir (BOA, HR.SYS. 1921/56). Bunun üzerine Adolphe de la Rue 9 Ağustos 1854 tarihinde padişah tarafından Dördüncü Rütbeden Mecidi Nişani ile ödüllendirilmiştir (BOA, A.DVN. 97/82). Bu yıllar aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin ilk kez dış borçlanmaya başvurmak zorunda kaldığı dönemdir (Pamuk, 2007).

Sadrazam Mustafa Reşid Paşa, *Times* gazetesi muhabiri ile Osmanlı ekonomisi hakkında bir görüşme yapmıştır. Times Muhabiri 24 Aralık 1856 tarihli yazısında, Osmanlı idaresinin yatırım ve hizmetlerin engellenmemesi için giderleri kıstak yerine gelirleri artırmanın yollarını aradığını ifade etmiştir. Görüşmede Mustafa Reşid Paşa "Devletin her yerde çok büyük ormanları mevcuttur, ancak bunlardan yeteri kadar faydalanmıyoruz. Herkes istediği kadar ve istediği yerden ağaç kesebiliyor ve ormanlar hızla yok ediliyor. Orman Kanunu'nun hazırlanması sonrasında Avrupa tarzında ormanları idare etmek istiyoruz" demiştir. Osmanlı ormanlarının geleceği hakkındaki bu görüş Avrupa basınında yankı bulmuştur (Dursun, 2007).

18 Şubat 1856 tarihinde yayınlanan Islahat Fermanı'na göre tarım ve ticaretin önündeki engellerin kaldırılması için bilim ve eğitimden faydalanılması istenmiştir.

Bu gelişmeler üzerine ormanların “bir usul-i cedide ve muntazama”ya bağlanması için Ticarethane’de komisyon kurulması düşünülmüştür. Ardından ormancılık bilgisine sahip bir yabancı uzmanın Ticaret Nezareti maiyetinde istihdam edilmesine karar verilmiştir. Başlangıçta Fransız Legrand’ın getirilmesi üzerinde durulmuştur. Ancak bu mümkün olmayınca Aralık 1856’da doğrudan Fransa’dan ormancılık bilgisine sahip iki uzman talep edilmiştir (BOA, İ.MMS. 8/331; A.}AMD. 78/28). Bu süreç devam ederken *Journal de Constantinople*’de Osmanlı ormanları hakkında Janesco imzalı bir makale daha yayınlanmıştır. Yazar, Osmanlı Devleti’nin sahip olduğu geniş ormanlardan övgüyle bahsetmiştir. Ancak bu ormanlardan yeteri kadar istifade edilmediğini, maliklerin insafına terk edildiğini, ağırlıklı yakacak amaçlı olarak kesildiğini, otlatma ve yangın gibi nedenlerle zarar gördüğünü ileri sürmüştür. Hükümetin halkın refahını ve esenliğini arttırmaya yönelik bitmek tükenmek bilmeyen arzusuyla, İmparatorluk ormanlarının işletilmesini düzenlemek, korumak ve geliştirmek için iyi yasalar çıkaracağını umduğunu belirtmiştir. Ülkenin elde edeceği faydalara ek olarak, uluslararası ticareti besleyecek yeni ürünlerin ekleneceğini, imparatorluk hazinesinin gelirlerinin artacağını ve uygun fiyatlarla Avrupa ülkelerinin satın alacağı ahşap ile büyük avantaj sağlayacağını da yazmaktan da çekinmemiştir (Janesco, 1857). Bu makaleden yaklaşık 40 gün sonra Paris Sefiri Mehmed Cemil Paşa, Fransa Orman Müfettişlerinden Louis Tassy ve Alexandre Stheme ile 23 Mart 1857’de bir sözleşme imzalamıştır. Sözleşmenin birinci maddesinde: “Fransa’nın ormanlar idaresi usulü üzere gerek ormanlarda ve gerek Devlet-i Âliyye tarafından küşad olunmuş ve olacak mekteblerde icra-yı talim ve taallüme mübaşeret etmek üzere saltanat-ı seniyyenin taht-ı imrâr aliyyesinden bulunacaklardır” yazılmıştır. Alınmak istenen netice ormanların idaresi ile bulunacak memurlara fennen lüzumu olacak mertebede eğitim biçiminde somutlaştırılmıştır (BOA, İ.MVL. 372/163277).

1.3 Silvikültürün Ormancılıktaki Yeri

Silvikültür terimi Latince “Silva” orman ve “Kultura” yetiştirmek yahut üretmek kelimelerinin birleşiminden meydana gelmiştir. Kısaca orman yetiştirmek manasına gelmektedir. Fransızlar “Sylviculture”, İngilizler “Silviculture” Almanlar ise orman kurma anlamına gelen “Waldbau” terimini tercih etmiştir (Saatçioğlu, 1969). Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında silvikültürü kapsayacak şekilde “Orman

Fenni”, “Ormancılık Fenni” veya “Orman Yetiştirme Fenni” şeklinde de kullanılmıştır (Havadisat-i Dahiliye, 1861; Nazif, 1864).

Ormancılık biliminin gelişimine bağlı olarak silvikültürün tanımı geliştirilmiştir. Alman ormancı Cotta (1817) “ürün almak için tarlada ekip biçmek ne ise, ormancılıkta da silvikültür odur” demiştir. Hartig (1866) ise tohum veya fidanla ağaç yetiştirmenin tek başına silvikültür olmayacağını tecrübe ve teknikten faydalanarak en uygun şartlarda meşcere oluşturmak, yetiştirmek ve yenilemenin silvikültür olduğunu ifade etmiştir.

Esad Muhlis (1925) kitabında silvikültürü, ağaçların yetiştirilmesi tarzından yani ekim ve dikimden bahseden bir ilim olarak tarif etmiştir. Fakat bu dönemde yalnız bu manada kullanılmadığını da vurgulamıştır. Genel manasıyla silvikültürü ağaçların tesisi, yetiştirme ve imarına yönelik işlerin bütünü olarak tarif etmiştir.

Bir dönem Orman Fakóltesinde Dekanlık yapan Tschermak (1950) silvikültürü, orman ekolojisi ve orman yetiştirme tekniğini dikkate alarak gençleştirme, bakımı ve yetiştirme yoluyla meşcerelerin düzenlenmesi şeklinde tanımlamıştır.

Saatçioğlu’na göre (1969) silvikültür, yeni ormanların kurulması ve bunların tabiaten mevcut olanlarla birlikte yetiştirilmesi (bakımı), gençleştirilmesi ve varlıklarının en iyi devam ettirilmesiyle uğraşan bilim dalıdır. Silvikültürün gayesi ormandan en az masrafla, mevcut şartlara göre en yüksek kalite ve kantitede çok yönlü hasılat elde etmek, milli ekonominin ihtiyaını devamlı karşılayabilecek nitelikte, dış etkilere dayanıklı, verimli ormanlar meydana getirmektir.

1.4 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Tanzimat Fermanı’nın ilanıyla başlayan kurumsal ormancılık çalışmaları, 1858 yılından itibaren Fransız ormancıların öncülüğünde bilimsel ve teknik bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye’nin ormancılık geçmişi bu kadar eskiye dayanmasına rağmen ormancılık tarihi çalışmaları yeteri kadar ele alınmamıştır (Mikhail, 2019). White’a (2020) göre Türkiye ormancılık tarih yazımı henüz emekleme düzeyindedir. Ayrıca ormancılık mesleğinde yapılan çalışmaların ve sahanın geçmişini bilmek çok önemlidir. Sahada başarılı olabilmek için bu bilgiler elzemdir.

Bununla birlikte son dönemde iklim değişikliği, orman yangınları, doğal afetler vb. olayların yaşanması nedeniyle farklı meslek disiplinlerinden çevre tarihi üzerine yapılan araştırmalarda artış gözlemlenmektedir. Çalışır'ın (2021) da dile getirdiği üzere, insanoğlu canlı-cansız varlıklar üzerindeki büyük etkisinden dolayı bunlar birçok değişiklikler meydana getirmiştir. Ancak bu değişikliklerin tarihi henüz hakkıyla yazılabilmiş değildir.

Ormancılıkta ihmal edilen bir diğer konu ise terminoloji meselesidir. Geçmiřten günümüze kullanılan ormancılık terimlerinin hangi evreleri geçirmiştir sorusu araştırılması gereken bir konudur. Zira terimler, yoğunlaştırılmış anlam yüklü kelimeler olup konuların öğretilimi terimler aracılığıyla olmaktadır. Pilav'a (2008) göre terimler, kavramların kapılarını ačan sihirli anahtarlardır. Ancak terimler imparatorluktan milli devlete geçiş gibi değişen koşullar ve sürelerle bağlı olarak farklı biçimlerde ele alınıp yorumlanmıştır (Zülfikar, 1991). Bu sebeple çalışmada dönemin silvikültürel terimlerin Osmanlı Türkçesi ile yazılışının ve açıklanmasının verilmesi planlanmıştır.

Bu çalışmanın amacı genel ormancılık tarihiyle birlikte silvikültür tarihini de birincil kaynaklar ışığında incelemek, bulguları ormancılık meslek disiplinine göre çözümleyip değerlendirmektedir.

Çalışmanın tarih aralığı, 1840 ile 1963 yılları arasını kapsamaktadır. Her iki tarih ormancılık açısından dönüm noktası sayılabilecek değerdedir. Birincisi, Türkiye'de ilk orman müdürlüğünün kurulduğu tarihi, ikincisi ise kamu çalışmalarının kalkınma planıyla yapılmaya başlandığı tarihi ifade etmektedir. İstanbul merkezli ilk Orman Müdürlüğü Tanzimat sonrası ormanların Avrupa tarzı bir nizam içerisinde yönetilmesi ve gelir elde edilmesi amacıyla kurulmuştur. 1963 yılında yine benzer bir amaçla ormancılık çalışmaları Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer almıştır. Kalkınma planı, "devamlı ormancılık" prensibiyle ormanların planlanmasını zorunlu hale getirmiştir. Yaş sınıfları metodu ile, ağaçların biyolojik özelliklerine göre ormanlarda bakım ve gençleştirme amaçlı silvikültürel müdahaleler ön plana çıkmıştır. Planla birlikte imar, bakım, fidanlık ve ağaçlandırma çalışmaları ivme kazanmıştır (Atay, 1990).

1.5 Literatür Taraması

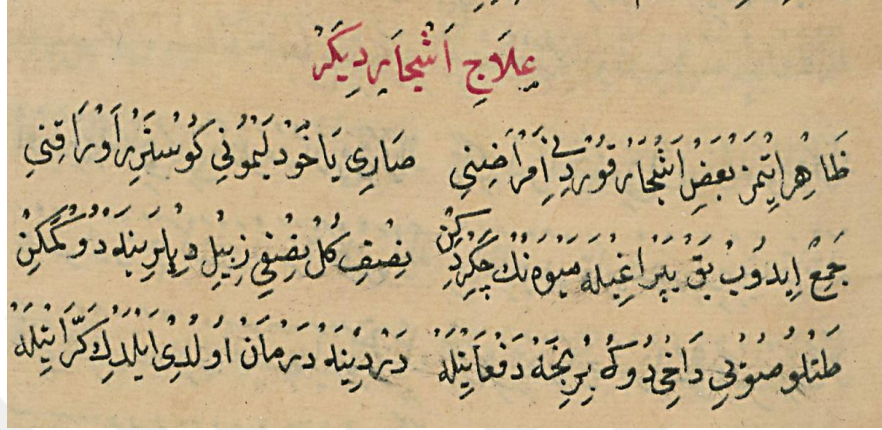
Silvikültürün tarihsel gelişimiyle ilgili eserler, literatür taraması kapsamında incelenmiştir. Çalışmanın bilimsel altyapısını sağlam kurmak amacıyla güncel kaynaklara da okunmuştur. Son dönem yayınların giriş bölümlerinde, kısa da olsa silvikültür tarihi hakkında bilgiler bulunması sebebiyle değerlendirmeye alınmıştır.

Endülüslü bilim adamı İbn Avvam, tarım ve hayvancılık hakkında 12. yüzyılda Kitâbü'l-Filâha adlı bir eser kaleme almıştır. Eserin tarımla ilgili kısmında 55 adedi ağaç olmak üzere 585 bitki tanıtılmıştır. Başarılı bir tarım için toprak bilgisi, ekim ve dikim, sulama, gübreleme, aşılama, budama ve bitki zararlarıyla mücadele yöntemlerine yer verilmiştir. Ayrıca ay tutulması vb. astronomik olaylar anlatılarak tarımda takvimin önemi de vurgulanmıştır (Lütfullah, 2011). Eser Türkçe, İspanyolca, Fransızca ve Urduca başta olmak üzere birçok dile çevrilmiştir.

İlhanlı Devleti Veziri Reşiduddin Fazlullah Hemedani “*Âsâr u İhyâ*” isimli bir eser hazırlamıştır. Yazar kendinden önce yayınlanmış çeşitli Müslüman coğrafyacılar ile ziraat alimlerinden ve Çin kaynaklarından doğrudan veya dolaylı alıntılar yapmıştır. Hemedani, 24 bölümlük eserinde ağaç ve fidan yetiştirme bilgisine (arboriculture) özel önem vermiştir. Ceviz, incir, badem gibi çeşitli ağaçların yanında Kemah'ta yetişen beyaz dut hakkında bilgiler yazılmıştır (Dıraman, 2012).

Osmanlı Dönemi'nde sahip olunan geniş ve nitelikli ormanların varlığı göz önüne alınarak tüm canlıların faydalanması için meyveli ağaçların bakım ve dikimi ağırlık kazanmıştır. Cerrahpaşa Tıp Tarihi Yazma Eserler bölümünde, 17. yüzyılda Edirne'de yazılmış “*Risaletü'l Filâha*” isimli bir eser bulunmaktadır. Eserin girişinde toprak çeşitleri, ağaç dikim tekniği ve dikim zamanı izah edilmiştir. Özellikle sonbahar dikimi önerilmiştir. Dolunayda dikim yapılmaması istenmiştir. Hakeza sert esen rüzgarlı günlerde dikim yapılmaması tavsiye edilmiştir. Rüzgar olacaksa 3 gün önce veya 3 gün sonra dikim yapılması istenmiştir. Tohumun çimlendirilmesi ve fidanın başka yere taşınması durumunda fidanın kuzey yönü, coğrafi kuzey ile aynı hizaya getirilerek dikilmesi önerilmiştir. Göknar, çınar, kavak vb. fidanların kök yapısı geliştirildikten sonra dikilmesi tavsiye edilmiştir. Çeşitli meyve ağaçlarının yanı sıra incir, zeytin, badem, fındık, fıstık, kestane, ceviz ve dutun biyolojik özellikleri anlatılmıştır (Altıntaş, 2020). Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığında buna benzer yazma eser bulunmaktadır.

Pehlivân Kemânî (1637) tarafından Hicri 1047 yılında hazırlanan “Garsname-i Pehlivân Kemânî” isimli çalışma diğer yazma eserlerden çok farklıdır. Yazar, ağaç bakımı, fidan dikimi, hastalık ve zararlılarla mücadele konularını manzum şekilde anlatmıştır (İhsanoğlu ve diğ, 2006). Bu eserin Topkapı Sarayı Kütüphanesindeki 1750 tarihli istinsah nüshası gayet iyi korunmuştur (Şekil 1.1).

Şekil 1.1 : Ağaçlar için teşhis ve ilaç hazırlama bölümü

İlac-ı eşcâr-ı diğer

Zahir itmez bazı eşcâr kurdunu emrâzını, sarı yahut limoni gösterir evrâkını

Cem idüb bak yaprağıyla meyvanın çekirdeğin, nısf-i kül nısf-i zibîl diblerine dökmeğin

Tatlı suyu dahi dökün bir nice defaâtiyle, derdine derman oldu eyledin keraâtiyle

Bu şiirsel anlatımın günümüz Türkçe karşılığını şu şekilde vermek mümkündür. Bazı ağaçların böcek kurdunu ve hastalığını açıkça belli etmediği fakat yaprakların sarı ve limoni haline gelmesinin bir işaret olabileceği vurgulanmaktadır. Bu durumun teşhisi için yaprağın, meyvenin ve çekirdeğin kontrol edilmesi istenmektedir. İlaç olarak ağaç diplerine kül ve hayvan gübresini yarı yarıya karıştırarak dökülmesini ve ardından sıkça su verilmesini önermektedir.

Saksonyalı maden işletmecisi Hans Carl von Carlowitz (1713) “*Sylvicultura Oekonomika*” isimli Almanca eserinde, yabani ağaçların yetiştirilmesi, ormansızlaşmış yerlerin planlı şekilde tekrardan ağaçlandırılması, ekim ve dikim yoluyla fidan getirilmesi, toprak hazırlığı ve fidan bakımı, tohum ağaçlarından tohum toplanması, kereste ihtiyacı için plantasyonların kurulması, kesim işleri ve odun kömürü hazırlanması ve kullanımı gibi teknik işlerin sürdürülebilirlik anlayışı ile yapılması gibi başlıklar üzerinde durmuştur. Carlowitz sürdürülebilirlik ilkesini

düşünenlerin ilki olmamakla birlikte ihtiyaçların sürekli ve sorunsuz karşılanabilmesi için kendinden önceki Orta Avrupa ormancılık deneyimlerini derleyip kitaplaştıran ilk kişi olmuştur (Huss ve Gadow, 2012).

Alman uzman Hartig (1791) orman okulundaki ders notlarını kitap haline getirmiştir. Eserin başlığında kitabın ormancılara yönelik hazırlandığı belirtilmiştir. İbreli ve yapraklı ormanların yeniden yetiştirilmesi konusunu detaylıca anlatmıştır. Tohumla gençlik elde etmenin yanında kök ve kütük sürgününden gençlik getirmenin usulleri izah edilmiştir. Bu faaliyetlerin başarılı olabilmesi için sürdürülebilirlik ilkesine muntazam şekilde uyulması üzerinde durmuştur.

Alman uzman Cotta (1817), silvikültür terimini kitap başlığı yapan ilk bilim insanıdır. Eserinin giriş bölümünde orman ve bilim ilişkisini insan ve doktor ilişkisi üzerinden örneklemiştir. Ayrıca ormancılığın geri kalmasının nedenlerini açıklarken sahada ormancılıkla uğraşanların tecrübelerini yazmaması ve çok fazla yazanın ise neredeyse hiç tecrübesinin olmadığını ileri sürmüştür. Eserde orman yetiştirme, ormanların korunması, faydalanmanın düzenlenmesi ve ormancılık idaresi gibi konulara yer vermiştir.

Fransız uzman Tassy (1858) orman yetiştirme tekniğini şu şekilde tarif etmektedir: “İlahi Takdirin dünyamıza bahsettiği diğer nimetler gibi ormanlar da gelişebilmek için insanın bakımına ihtiyaç duyar. Her yerde olduğu gibi toprak yalnızca onu işleyen kişi için verimlidir. Önemli olan onu iyi yetiştirmektir, bu nedenle orman yetiştirme sanatının mümkün olduğunca geliştirilmesi arzu edilir.”

Alman uzman Gayer (1898), uzun yıllar değişik ormanlarda yaptığı gözlem ve tecrübelerini “*Silvikültür*” ismiyle yayınlamıştır. Yıllar içerisinde 4 baskı yapan eserde genel orman ve ağaç bilgisi, orman kurma ve orman yetiştirme konuları detaylıca anlatılmıştır. Gayer doğaya yakın ormancılık fikrini benimsemiştir.

Alman Mayr (1909) Kuzey Amerika, Japonya, Çin, Hindistan gibi ülkeleri gezip ormanlarda teknik gözlem yapmıştır. Ekolojik temellere göre silvikültür öğretisi için eser hazırlamıştır. Eserin ön sözünde teknik çalışmaların ekolojik kurallara göre yapılıp yapılmadığı konusunda tereddüdünü belirtmiştir. Eser genel ekolojik bilgisi, orman ağaçlarının hayatı, orman kurma, orman yetiştirme ve bakımı şeklinde bölümlere ayrılmıştır. Mayr, ekonomik hedeflerle ekolojik gerçeklerin çatışmaması için çaba sarf etmiştir.

Yurt dışında silvikültür ile ilgili olarak, yukarıda açıklanan birikim oluşurken, Osmanlı Dönemi'nde Hoca ünvanlı Ali Rıza (1884) Efendi¹, eğitilmiş olmayan orman memurlarına yönelik “*Ormancı Cüzdanı*” isimli eserini hazırlamıştır. Eserin giriş bölümünde orman ağaçlarının biyolojisi anlatılmıştır. İkinci bölümde toprak özellikleri, iklim, bakı, hava ve rutubet, ışık gibi ekolojik şartlar izah edilmiştir. Ardından ağaçları teşhis edip tanımak için yapraklı ve ibreli ağaçların genel özellikleri verilmiştir. Son bölümde ormancılığın diğer teknik konuları anlatılmıştır.

Esad Muhlis (1925), “*Orman Yetiştirme Fenni Silviculture*” ismiyle bir eser yayınlamıştır. Yazar, Osmanlı Türkçesiyle basılan kitabında yer yer Almanca terimleri kullanmıştır. Eserde orman ağaçlarının yetiştirme muhiti özellikleri, taksonomik sınıflandırma ve orman ağaçlarının biyolojik özellikleri ve alt türleri verilmiştir. Yaklaşık 2.000 sayfadan oluşan birinci cildin ardından 1933 yılında ikinci cildi yayınlamıştır.

Yiğitoğlu (1936) Türkiye’de ormancılık hakkında geniş çaplı bilimsel bir çalışmanın yapılmadığı gerekçesiyle Almanya’daki doktora tezini bu yönde hazırlamıştır. Yüksek Ziraat Enstitüsü tarafından basılan “*Türkiye İktisadiyatında Ormancılığın Yeri ve Ehemmiyeti*” isimli eserde ormancılığın geçmişi, mevcut orman durumu ve sorunları ile ormancılık teşkilatının kuruluşu ve gayelerini açıklamıştır. Ayrıca Yiğitoğlu’nun (1940) talebeye ders kılavuzu olarak ormancılığın mahiyeti, tarihsel gelişimi, tasnifi ve ormancılık politikasını izah eden yayını mevcuttur.

Saatçioğlu (1946) ormancılık tekniğinde birçok yeni gelişme olduğu halde yakın zamanda Türkçe eser çıkmadığı düşüncesiyle tabii ve suni gençleştirme, ağaçlandırma ile orman bakımı hakkında yayın hazırlamıştır. Bu kitaplara ait detaylar çalışmanın yayın ve araştırma bölümünde genişçe izah edilmiştir.

Diker (1947) Türkiye’nin orman ve ormancılık geçmişini 12 harita, 13 yeryüzü kesiti ve grafiklerle açıklamaya çalışmıştır. Eserin ilerleyen bölümlerinde dönemin hükümet programındaki ormancılık hedefleri irdelenmiştir. Son bölümde ormancılığın geleceği açısından doğru orman politikası belirlemek için görüşler belirtilmiştir.

¹ Türk ormancılığının önemli ismi Hoca Ali Rıza Efendi ile ressam Üsküdarlı Hoca Ali Rıza Bey birbiriyle sıkça karıştırılmaktadır.

Diker ve Savaş (1947) Türkiye’de orman azalmasının nedenleri hakkında bir çalışma yapmıştır. Eser sahipleri Türkiye geneli ile Antalya ormanlarının 1926-1946 yılları arasındaki değişimini ele almıştır. Koru ve baltalık ile genel ormanlık alanlardaki azalma ayrı ayrı çıkarılmıştır. Eser, “çam gider çalı kalır, çalı gider çakıl kalır” cümlesiyle bitirilmiştir.

Kutluk (1948a), harf devrimi sonrasında ormancılığa ait arşiv belgelerini meslek kamuoyunun faydalanması için kitap haline getirmiştir. İlk ciltte 1487- 1923 arasındaki belgelerin transkriptini yapmıştır. Belgeler konularına göre ve tarih sıralamasına göre tasnif edilmiştir. Nadir de olsa Hicri ve Rumi tarihlerin miladi tarihe çevrilmesinde tarih dönüşüm hataları mevcuttur. Okuma hatası gibi görünen bir kısım yanlışlar matbaadaki dizgi hatası olarak kabul edilmelidir. Kutluk (1967) eserin ikinci cildini de aynı doğrultuda yayınlamıştır.

Türk ormancılığında önemli bir yere sahip Tschermak (1950), Avusturya, Orta Avrupa, Balkanlar ve Türkiye’deki ormanları referans alarak bir eser hazırlamıştır. Çalışmasında silvikültür faaliyetlerinin başarılı olması için bitki coğrafyası ve ekolojik şartların dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır. Tschermak, eserin birinci bölümde ekolojik bilgiler, orman özellikleri; ikinci bölümde ise silvikültür tekniği üzerinde durmuştur.

Saatçioğlu (1951a), İÜ Orman Fakültesinin tarihçesi, öğretim ve organizasyonu hakkında Türkçe ve Almancı şeklinde iki dilli yayın hazırlamıştır. Eserin girişinde genel ormancılık eğitim tarihi izah edilmiştir. Ardından akademik personel tanıtılmış, kürsü ve enstitüler hakkında bilgi verilmiştir. Eserde fakülte hakkında çok sayıda fotoğraf ve kroki bulunmaktadır.

Hamburg ve İÜ Orman Fakültesi öğretim üyelerinden Heske (1952), orman ve ormancılık hakkında İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü’nde verdiği konferanslar kitap haline getirilmiştir. Tercümesi Selahattin İnal tarafından yapılan eserde 8 konferans metni ve Türkiye ormanlarına ait fotoğraflar bulunmaktadır.

Türkiye Ormancılar Derneği tarafından hazırlanan “*Türkiye Ormancılığı 100. Tedris Yılına Girerken*” isimli eserde Osmanlı’dan Cumhuriyet’e ormancılık eğitimi ve tarihine dair 45 makale yer almaktadır. Bu eserde Eraslan, amenajman ve silvikültür tarihi hakkında geniş bilgi vermiştir.

Yine ormancılık eğitiminin yüzüncü yılı anısına Orman Fakültesinin tarihçe, öğretim, araştırma ve organizasyon hakkında bir yayın çıkmıştır. Eğitim tarihin yanında eğitim binalarının krokisi ve fotoğrafları mevcuttur. Kürsü ve enstitülerde görevli akademik kadronun kısa öz geçmişleri yazılmıştır. Fakültenin öğretim ve araştırma ormanı ile alakalı bilgiler verilmiştir. Fakülte kütüphanesinde 12.609 bilimsel eser olduğu vurgulanmaktadır. Özellikle bilimsel dergilerin İkinci Dünya Savaşı sebebiyle temin edilemeyen sayılarının tamamlanması süreci anlatılmıştır (Anonim, 1957a).

Bilimsel yenilikler ve iş birliği kapsamında Münih Üniversitesi profesörlerinden Köstler davet edilmiştir. 1957 Sonbaharında gelen Köstler öncelikle Anadolu ormanlarında teknik geziler yapmıştır. Ardından İÜ Orman Fakültesinde, Bakım Müdahalelerinin Analitik Olarak Araştırılması, Tatbiki Amenajmanda Silvikültür Planı ve Modern Ekonomilerde Ormancılığın Vazifeleri isimli üç konferans vermiştir. Köstler, Saatçioğlu ile aralarındaki dostluk ve bilimsel iş birliği vesilesiyle bu daveti kabul ettiğini belirtmiştir (Köstler, 1959). Çevirisi tamamlandıktan sonra konferans metni Orman Fakültesi tarafından yayınlanmıştır.

Fırat (1959) bilimsel terimlerin dikkatli kullanılması konusunda bir makale yazmıştır. Meslektaşların anlaşabilmesi için mutlaka ortak kabul görmüş kelimelerin kullanılmasını istemiştir. Özellikle Orman Fakültesinin bu konuda ön ayak olmasını tavsiye etmiştir. Bu doğrultuda İnal başkanlığında ormancılık terimleri komitesi oluşturulmuş ve yurt genelinde kullanılan terimler derlemiştir (Anonim, 1962a).

İnal tarafından 1962 yılında yayınlanan “Türkiye’de Üniversite Seviyesinde Ormancılık Öğretimi” adlı broşür hazırlanmıştır. Üzerinden birkaç yıl geçtikten sonra mevzuatta ve Orman Fakültesindeki değişiklikler göz önünde tutularak aynı konular yeniden çalışılmıştır. Böylece İnal (1968) tarafından ormancılık yükseköğretiminin tarihi, amacı, yapısı ve organları hakkında eser meydana getirilmiştir.

Amerikalı uzman Shirley ve Graves (1968) eğitim hedeflerini ve önceliklerini aydınlatmak ile eğitilmiş insan gücünden en yüksek derecede fayda sağlamak için çeşitli incelemelerde bulunmuştur. Çalışmalar sonrasında bir rapor hazırlayıp Orman Genel Müdürlüğünde, Orman Fakültesinde ve araştırma müdürlüğünde yapılabilecek revizyonlar bildirilmiştir.

Saatçioğlu (1969) Silvikültür I olarak ifade edilen silvikültürün biyolojik ve ekolojik prensipleri hakkında bir eser hazırlamıştır. Eser 5 bölümden oluşmaktadır, silvikültürel

düşünce ve işlemlerinin temelini teşkil eden biyolojik esasları ve prensipleri mütalaa edilmiştir. Silvikültürün tarifi ve tarihi gelişim izah edilmiştir. Ardından silvikültürün biyolojik ve ekonomik esaslara dayandığı vurgulanmıştır. Silvikültürün amaç olmadığını amaca giden bir vasıta olduğunu belirtmiştir.

Evcimen (1978) tarafından hazırlanan “*Türkiye’de Orman Amenajmanının Gelişimi I. Bölüm: İmparatorluk*” isimli eserde Osmanlı ormancılığının geçirdiği safhalar belirli dönemlere ayrılarak izah edilmiştir. Eserin giriş bölümünde silvikültür eğitimi ve Orman Mektebinde okutulan Tassy notları hakkında bilgiler mevcuttur.

Çepel ve diğ. (1984) tarafından hazırlanan “*Türkiye’de Ormancılık Öğretiminin gelişimi ve İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Öğretim Birimlerinin Kuruluş ve Çalışmaları*” isimli eser hazırlamıştır. Eserin birinci bölümünde ormancılık eğitimin tarihi ve gelişim safhaları anlatılmıştır. İkinci bölümde ise eğitimle ilgili istatistik bilgilerine yer verilmiştir. Eserin genelinde akademik personelin çalışmaları ile ana bilim dalları hakkında bilgiler mevcuttur.

Ürgenç (1986) müderris Neşet Bey ve Fikret Saatçioğlu’nun yayınladığı “*Sun’i Orman Gençleştirilmesi ve Ağaçlandırma Tekniği*” eserlerinden sonra, gerek Türkiye’de gerek ise yurtdışında gözlenen gelişmeler nedeniyle, özellikle lisans derslerinde okutulmak üzere “*Ağaçlandırma Tekniği*” isimli bir eser çıkarmıştır. Eserde Türkiye’nin şartları ve ihtiyaçları daima ön planda tutulmuştur. Bunun için yurtdışı incelemelerinin yanında, Türkiye’deki uygulamalar sonucunda elde edilen bilgi ve tecrübeler dikkate alınmıştır. Eserin en önemli özelliği ise, pratiğe önem verilip lisansüstü ve peyzaj mimarlığı öğrencilerine yönelik konular bu eserin dispozisyonu dışında bırakılmıştır.

Eraslan (1989) “*Türkiye’de Ormancılık Öğretim ve Eğitim Kurumlarının Tarihsel Gelişimi*” isimli kitap çalışması yapmıştır. Eraslan, Mazhar Diker’e ait Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Yayın Kataloğunda basıma hazır “*Türkiye’de Ormancılık Tarihi Müesseseleri*” eserin kaybolmasından dolayı böyle bir çalışma yaptığını ifade etmiştir. Eser ormancılık eğitimi hakkında hazırlanmış en detaylı çalışma niteliğindedir. Ormancılık eğitimi yapmış tüm okulların giriş koşulları, disiplin işleri, öğrencilerin yetiştirilmesi, mezunlara verilen ünvan ile mezun olduktan sonra çalışma alanları hakkında bilgiler ihtiva etmektedir.

Keskin (2005) 19. Yüzyılda Orman ve Ma'âdin Nezaretinin kuruluşu, gelişimi ve faaliyetleri hakkında bir doktora çalışması yapmıştır. Bu çalışmada idari konuların yanında ormancılık eğitimi hakkında bilgiler mevcuttur.

Dursun (2007) Tanzimat sonrası orman idaresinin kurulması, mevzuat çalışmaları ve orman işletmeciliğinin zorlukları üzerinde durmuştur. Osmanlı Devleti'nin ormanları gelir kaynağı olarak kabul edip bu doğrultudaki kurumsallaşması ve ormanlara sahip çıkma isteği çeşitli yönleriyle incelenmiştir.

Boydak ve Çalışkan (2014) tarafından hazırlanan Ağaçlandırma kitabı 17 bölümden meydana gelmiştir. Eser orman mühendisliği, orman endüstri mühendisliği, peyzaj mimarlığı ve bu konuya ilgi duyabilecek meslek gruplarına yönelik hazırlanmıştır. Tohum bilgisi, fidanlık, ağaç ıslahı, doğaya yakın ormancılık, saha hazırlığı, ekim, dikim, kurak ve yarı kurak alanlar, endüstriyel amaçlı ağaçlandırmalar, karstik ve özelik nitelikli ağaçlandırmalara yer verilmiştir.

Türkiye Ormancılar Derneği'nin yayın organı Orman ve Av Dergisi'nin 2022 yılı Fikret Saatçioğlu Özel Sayısı incelenmiştir. Burada Çalışkan, Boydak, Bozkuş ve Elbir'in Saatçioğlu hakkındaki makaleleri tez çalışması kapsamında detaylıca incelenmiştir.

Nizamoğlu (2023) tarafından “*II. Meşrutiyet Dönemi'nde Orman Politikaları ve Ormancılık Algısı (1908-1918)*” isimli çalışmasında orman teşkilatı, orman hukuku, ormancılık ekonomisi ve ormancılık eğitiminde meydana gelen gelişim ve değişimler bir bütün halinde değerlendirilmiştir.

Sevgi (2023), ormancılık terimleri konusunda “*Ormancılık Terimbilimi*” isimli bir eser hazırlamıştır. Eserde genel terim bilgisi, terim etiği, ormancılık dili, geçmişten günümüze ormancılık terim çalışmaları ve bu konuda yapılmış yayınlar hakkında bilgiler vermiştir. Eserin sonunda ormancılık terim çalışmalarıyla ilgili arşiv belgeleri bulunmaktadır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1 Materyal

Bu çalışma için başvurulmuş kaynaklar arşiv belgeleri, uzman raporları, kanunlar ve kanun tasarıları, kalkınma planları, ormancılık kongre ve şura kararları, kurumsal yayınlar, çağdaş araştırmalar, dergi makaleleri, gazete haberleri, ders notları ve şahsi evraklar, çeşitli lügat ve teknik terimler sözlüğü ve kişisel görüşmelerdir.

2.1.1 Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığına bağlı Osmanlı, Cumhuriyet, Dış İşleri Diplomatik ve Askeri Tarih arşivlerinde belge incelemesi yapılmıştır. Sistematiik şekilde tasnif edilmiş belgeler konuyla alakalı olabilecek fonlar (arşiv grupları) içerisinde taranmıştır. Ticaret, Nafia, Ziraat, Orman, Maadin Nezaretleri fonunda sadece kronolojik tasnifi yapılmış olmasından dolayı belgeler tek tek incelenmiştir. Cumhuriyet arşivinde ilgili fonlarda yer alan belgeler harf devriminden önce ve sonrası şeklinde tek tek taranıp okunmuştur. Ayrıca İÜC Orman Fakültesi bünyesindeki anabilim dallarının kütüphanelerinde bulunan döneme ait arşiv belgeleri incelenmiştir.

2.1.2 Kanun, Kanun Tasarıları, Yönetmelik vb. Mevzuat

Tanzimat Fermanı sonrası yürürlüğe giren 22 Maddelik Memâlik-i Mahrûsede Olan Ormanların Tanzim ve Tesviyesine Dair Lâyiha, halen İngiltere Milli Kütüphanesinde bulunan Dilbilimci Redhouse'a ait 1840 tarihli orman kanun tasarı, 1858 Arazi Kanunnamesi, 1862 tarihli İkinci Orman Layihası, 1870 tarihli Orman Nizamnamesi, Hoca Ali Rıza Bey'in hazırlamış olduğu Orman ve Mera Kanun Tasarı ve gerekçe raporu, Veith tarafından hazırlanan Orman Kanunu Tasarı, Milli Mücadele döneminde hazırlanan 1922 tarihli orman kanun tasarı, 1924 yılında hazırlanan orman kanun tasarı, Bernhard'ın orman kanun tasarı, 3116 sayılı Orman Kanunu ve 6831 sayılı Orman Kanunu incelenmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi arşivinde kanun görüşmelerine ait tutanaklar okunmuştur. Resmi Gazete'de yayınlanmış ormancılık

yönetmelikler çalışmaya dahil edilmiştir. Kurumsal talimatlar ise ilgili kurumların mevzuat arşivinden temin edilmiştir. Orman Umum Müdürlüğü Tamimler Dergisi'nin 1937-1965 yılları kapsayan sayıları incelenmiştir. İlgili genelgeler gözden geçirilmiştir.

2.1.3 Uzman Raporları

Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçen dönemde ülke ormancılık çalışmaları için Tassy, Hoca Ali Rıza Efendi, Vali Halil Rıfat Paşa, Alman uzman Veith, Mehmed Tevfik Bey ve Süleyman Azmi Bey gibi birçok uzman teknik rapor hazırlamıştır. Silvikültür uygulamalarının yaygınlaşması için de tatbikatlar yapılmış ve bu tatbikatlar yayın haline getirilmiştir. Bu kapsamda raporlar ve tatbikat yayınları incelenmiştir.

2.1.4 Kalkınma Planları

Türkiye'de ekonomi, sağlık, eğitim, ulaşım, sosyal güvenlik, adalet, vb. konularda gelişmeyi sağlamak için kalkınma planları hazırlanmıştır. Çalışma aralığında bulunan Birinci Kalkınma Planı'nda ormancılık bölümleri incelenmiştir. Buna bağlı olarak Ormancılık Komitesi Raporları gözden geçirilmiştir.

2.1.5 Ormancılık Kongre ve Şura Kararları

Orman Mühendisleri Odası tarafından 1963 tarihinde düzenlenen Birinci ve İkinci Teknik Kongre incelenmiştir. Ormancılık Şurası Kararları okunmuştur.

2.1.6 Kurumsal Yayınlar

Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçen dönemde ormancılık mesleğinin bağlı bulunduğu bakanlık, genel müdürlük ve eğitim kurumlarının çıkarmış olduğu mesleki yayınlar incelenmiştir.

2.1.7 Çağdaş Araştırmalar

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Orman Fakültesi kütüphanesinde bulunan ormancılık tarihiyle ilgili çağdaş araştırmalar ile Orman Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılan Teknik Bültenler çalışmayı genişletmek için taranmıştır. Ayrıca Ormancılık tarihi ile ilgili yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir.

2.1.8 Dergi Makaleleri

Milli Kütüphane gazete arşivi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi içinde bulunan Hakkı Tarık Us süreli yayınlar koleksiyonu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda yer alan farklı dergiler ile 1885-1892 tarihler arasında ilgili nezaretlerin yayımladıkları ve mesleki sayılabilecek *Orman ve Maadin Mecmuası*, 1892-1908 tarihleri arasında okuyucuya sunulan *Orman ve Maadin ve Ziraat Mecmuası*, 1908 yılında yayın hayatına başlayan *Orman ve Maadin ve Ziraat ve Baytar Mecmuası*, *Ticaret ve Ziraat Mecmuası* gibi dergiler taranmıştır. Türkiye'nin en eski bilim, sanat ve kültür dergilerinden *Servet-i Fünûn* ile kurumsal yayınlardan *Orman Mekteb-i Alisi Mecmuası*, Orman Mekteb-i Alisi Mezunları Cemiyeti tarafından 1925 yılında devralınan *Toprak* dergisi, Türkiye Ormancılar Cemiyeti (Türkiye Ormancılar Derneği) tarafından çıkarılan *Orman ve Av* dergisinin 1928-1969 yılları arasındaki sayıları, orman mühendisi M. Ali Gökberk tarafından çıkarılan *Verim* mecmuası, Orman Mühendisleri Odası tarafından yayınlanan *Orman Mühendisliği* dergisinin 1962-1969 yılları arasındaki sayıları ve *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*'nin 1965-1969 yılları arasındaki sayılarındaki ilgili makaleler okunmuştur. Orman Fakültesi Talebe Cemiyeti tarafından çıkarılan *Orman ve Biz* dergisi (1-6 sayıları) ile yine aynı cemiyetin *Yeşil Ufuk* dergisi (1-58 sayıları) incelenmiştir.

2.1.9 Gazete Haberleri

Milli Kütüphane gazete arşivi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi içinde bulunan Hakkı Tarık Us süreli yayınlar arşivi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı gazete arşivi, Salt Galata Fransız Gazete Arşivi, Ankara Üniversitesi Gazeteler Veritabanı ve İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'ndeki gazeteler taranmıştır. Özellikle Hamle, Ormancı, Ormancı Postası ve Yeşil Türkiye gibi ormancı gazeteleri incelenmiştir.

2.1.10 Ders Notları ve Şahsi Evraklar

İÜC Orman Fakültesi Kütüphanesi'nde, Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Koleksiyonu'nda ve İBB Atatürk Kitaplığı'nda bulunan, muhtelif orman mekteplerinde eğitim görmüş talebelerin silvikültür ders notları incelenmiştir. Yine aynı kütüphanelerde bulunan ormancılık çalışmalarını içeren mesleki hatıra, tutanak vb. şahsi evraklar okunmuştur.

2.1.11 Lûgat ve Teknik Terimler Sözlüğü

Osmanlı Türkçesi ile yazılmış metinlerin okunmasında Lehçe-i Osmanî, Lûgat-i Naci, Kamûs-ı Türkî, Resimli Kamûs-ı Osmanî, Kamûs-ı Fransevî, Kamûs-ı Istılâhât-ı İlmiye, Fransızcadan Türkçeye Istılâhât Lûgatı ve Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat kullanılmıştır. Ayrıca kelime.com, kamusiturki.com ve luggat.com gibi çevrimiçi sözlüklerden faydalanılmıştır. Ormancılık Terimler Sözlüğü (İngilizce, Almanca, Fransızca, İspanyolca, Türkçe) ile Orman Amenajmanı ve Silvikültür Terimleri Sözlüğü’nden istifade edilmiştir.

2.1.12 Kişisel görüşme:

Çalışma süresince Orman Fakültesi emekli öğretim üyesi Prof. Dr. Melih Boydak, Prof. Dr. Ferhat Bozkuş ve Tarım Bakanlığı eski Teftiş Kurulu Başkanı Dr. Nurettin Elbir ile kişisel görüşmeler yapılmıştır.

2.2 Yöntem

2.2.1 Belge analizi

“Osmanlı’dan Türkiye Cumhuriyeti’ne Silvikültür Tarihi (1840-193)” başlıklı tez çalışması ormancılık bilimi ve meslek tarihi açısından incelenmiştir. Bu çalışmada araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yaklaşımından belge (doküman) analizi kullanılmıştır. Belge analizi mevcut kayıt ve belgelerin sistemli bir şekilde incelenmesidir (Best, 1959). Daha açık bir ifade ile belge analizi, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır (Karasar, 2013).

Forster (1994) belge analizini 5 aşamalı olarak yapılmasını tavsiye etmiştir. Çalışma sırasında belgelere ulaşma, orijinalliyini kontrol etme, belgeleri anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma aşamaları titizlikle gözetilmiştir.

Belge analizinin kendi içinde avantajları mevcuttur. Zaman kullanımı açısından verimli bir yöntem olması, örneklem büyüklüğü, kullanılabilirlik, düşük maliyet, tekrar kullanım, bireysellik ve özgünlük, kesinlik, geniş kapsam ve zaman, tepkiselliğin olmaması, kolay ulaşılamayacak verilere ulaşma, konunun ve verinin niteliğidir (Kıral, 2020). Ancak bu yöntemin zayıf yönleri de vardır. Olası yanlışlık, seçilmişlik, eksiklik, ulaşılabirlik, örneklem yanlışlığı, sınırlı sözel olmayan davranış,

standart bir formatın olmaması ve kodlama zorluğudur (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Zayıf yönler, eleştirel bakış ve dikkatli belge kullanımı ile aşılmaya çalışılmıştır.

Tarihte gerçekleşmiş olayları anlamak ve anlamlandırmak, bugün ve geleceğe tam haliyle aktarmak tarih yazımının en zor kısmıdır (Eroğlu, 2022). Kaldı ki her zaman her olayla ilgili belge bulmak da mümkün değildir (Şengör, 2023). Osmanlıca belgelerin transkripti tarafımdan yapıldıktan sonra ayrıca günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Çevirisi sırasında olabildiği kadar özgün metne sadık kalınarak, çok uzun cümleler birkaç cümleye bölünmüş ve yerine göre sadeleştirilerek verilmiştir. Metinlerde geçen kurum isimleri, mesleki hitap, görev ve ünvanlar korunmuştur. Örneğin “Orman Mekteb-i Alisi”, “umum müdür”, “talebe” veya mezun olmuşlara “efendi” şeklindeki hitaplar olduğu gibi yazılmıştır. Ayrıca özel isimlerin orijinal yazımları korunmuştur. Örneğin “Ahmed” gibi d harfi ile biten isim bugün t ile yazılıyor olsa bile dönemi için orijinal hali korunmuştur. Osmanlıca arşiv belgelerinde geçen yabancı isimler Osmanlıca yazıldığı gibi değil bizzat orijinal Latince haliyle yazılmıştır.

Arşiv belgelerinde geçen “tabi tensil”, “suni tensil”, “teşcir” gibi dönemin ormancılık terimleri çalışmanın özgünlüğünü bozmamak adına olduğu gibi yazılmıştır. Ayrıca geçmişteki gerçeklerin bugünün sözcükleriyle sunulması konunun tam anlaşılması açısından engel teşkil edebilir (Şimşek, 2025).

Çeviri metinlerin incelenmesi ve yorumlanmasında ahistorik ve anakronizm hatasına düşmemeye özen gösterilmiştir. Zira tarihe konu olmuş bir olayın neden ve sonuçlarının değerlendirilirken olayın geçtiği zaman ve koşulların dikkate alınması gerekmektedir (Şimşek, 2022).

Arşiv belgelerinde geçen Hicri ve Rumi tarihlerin miladi takvime dönüştürülmesinde, Türk Tarih Kurumu tarih çevirme kılavuzuna göre hareket edilerek kurumun çevrimiçi sayfasında yapılmıştır. Ağırlık, uzunluk ve alan ölçü birimlerinin çevriminde de aynı hassasiyet gösterilmiştir.

Sözlü görüşmelerde verilen bilgilerin yanlış hatırlanması riskine karşı yazıldıktan sonra görüşülen kişilere okunup teyit edilmiştir. Ayrıca dönemin mesleki yayınları ile karşılaştırılarak isim, ünvan, yer ve tarih hatası olmamasına dikkat edilmiştir.

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Orman Fakültesi bünyesindeki merkez kütüphane ve anabilim dalı kütüphanelerinden temin edilen arşiv belgesi ve şekillere kaynak bilgisi

olarak “İÜCOA” yazılmıştır. Arşiv belgelerinin üzerinde tarih bulunmakla birlikte şekillerin birçoğunda yer, tarih ve kişi isimler belirtilmemiştir. Bu sebeple şekiller dönemi ait uygun yerlere eklenmiştir.

Almanca ormancılık belgeleri tarafımdan okunarak çalışmada kullanılmıştır. Fransızca belge ve terimler yeminli tercüman yardımıyla çalışmaya kazandırılmıştır.

2.2.2 Konulara göre kronolojik sıralama

Çalışma kapsamında silvikültür ve silvikültürün ana çalışma alanı içerisinde bulunan silvikültür tekniği, orman bakımı, ağaçlandırma, fidanlık ve tohum işleri 5 alt başlıkta kronolojik olarak incelenmiştir.

1-Ormancılık eğitimi içinde silvikültür: Bu bölüm 1858 ile 1963 yılları arasında hizmet vermiş eğitim kurumları dikkate alınarak 7 alt bölümde (Orman Mektebi, Orman ve Maadin Mektebi, Halkalı Ziraat ve Orman Mekteb-i Alisi, Orman Mekteb-i Alisi, Yüksek Orman Mektebi, Yüksek Ziraat Enstitüsüne bağlı Orman Fakültesi ve İÜ Orman Fakültesi) incelenmiştir. Eğitim kurumları birbirinin devamı niteliğinde olmasına rağmen detaylı incelendiğinde birçok konunun farklı olduğu görülmüştür. Özellikle kuruluş amaçları, eğitim kadrosu, öğrenci kayıt ve kabul şartları, ders programı, eğitim süresi, mezuniyet şartları vb. konularının farklı olması böyle bir sıralamayı zorunlu kılmıştır. Silvikültür eğitimi bu farklılıklar dikkate alınarak incelenmiştir.

2-Silvikültür ile ilgili yayın ve araştırmalar: Bu bölüm bir önceki bölümden farklı olarak 1840 yılından başlayarak Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi’nde yapılan yayın ve araştırmalar ayrı ayrı incelenmiştir. Alt bölümler, yayın ve araştırmalara yön vermiş uzmanlara göre oluşturulmuştur. Osmanlı Dönemi’nde daha çok tercüme eserler mevcut iken Cumhuriyet Dönemi’nde özellikle 1950 yılından sonra telif eserlerin sayısı artmıştır. Böylece tercüme ve telif eserler iki başlık halinde ayrı ayrı inceleme fırsatı ortaya çıkmıştır.

3-1840-1863 yılları arasındaki silvikültür kapsamındaki uygulamalar: Bu bölümde silvikültür uygulamalarını yapan veya yapılmasını sağlayan kişi ve kurumların farklı olması nedeniyle Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi şeklinde incelenmiştir. Alt bölümler, çalışmalara yön vermiş uzmanlara göre gruplandırılmıştır. Ayrıca yapılan silvikültür uygulamaların ekonomik ve teknik gerekçelerinin farklı olması nedeniyle de böyle ayrıma gidilmiştir.

4-1840-1863 yılları arasındaki silvikültürle ilgili mevzuat: Silvikültüre dair mevzuat 1840 yılında yayınlanan 22 Maddelik Memâlik-i Mahrûsede Olan Ormanların Tanzim ve Tesviyesine Dair Lâyiha esas alınarak ilerleyen süreç tek başlık altında çalışılmıştır.

5-Silvikültür faaliyetleri için teşkilatlanma: Osmanlı'da teknik ormancılık faaliyetleri Tanzimat sonrasında başlamasına rağmen silvikültür faaliyetleri için teşkilatlanma II. Meşrutiyet Dönemi sonrasına rastlamaktadır. Bu sebeple teşkilatlanma konusu kronolojik sıraya göre tek başlık halinde verilmiş ve bu minvalde analiz edilmiştir.

Son bölümde Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi'ndeki ormancılık eserlerinde geçen silvikültür terimleri incelenmiştir. Tespit edilen terimler hazırlanan çizelgeye eklenmiştir. Çizelgenin birinci hanesine terimin orijinal terkipli yazılışı, ikinci hanesine Osmanlı Türkçesi harfleriyle yazılışı ve son haneye ise açıklaması verilmiştir. Terimlerin açıklanmasında sadece lügat karşılığı değil aynı zamanda dönemin ormancılık eserlerindeki teknik karşılığı da dikkate alınarak yazılmıştır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1 Ormancılık Eğitimi İçinde Silvikültür

3.1.1 Orman Mektebi Dönemi

İlk Orman Müdürlüğünün başarısızlığının doğrudan teknik eleman yetersizliğinden kaynaklandığı, Osmanlı bürokratları tarafından kabul edilen bir gerçektir (Umûr-ı Dâhiliye, 1841). Bununla ilgili yeni çareler düşünülürken Fransız uzman Adolphe de la Rue, Sultan Abdülmecid'e sunulmak üzere hazırladığı eserinde, Osmanlı'da tarım alanında atılan eğitim adımlarına benzer şekilde, ormancılık alanında da İstanbul'da bir eğitim kurumu açılması gerektiğini vurgulamıştır. De la Rue, ülkenin ekonomik bağımsızlığı ve savunma sanayisi açısından teknik ormancılığın vazgeçilmez olduğunu belirtmiştir. Benzer tavsiye ve görüşlerin Fransızca yayınlanan gazetelerde de çıkması üzerine uzman davet edilmesi kararlaştırılmıştır. 1857 yılında Tassy ve Stheme ile sözleşme imzalanmıştır. Uzmanlar göreve başladıktan sonra Sadrazam Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa, Orman Mektebinin açılması için çaba sarfetmiştir (Interieur, 1861). Eğitimin bir an önce başlayabilmesi için Ticarethane'deki odaların fiziki şartları iyileştirilmiştir. Ardından bu işe uygun ve Fransızca bilen öğrenciler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tassy, kurucu müdür olmanın yanı sıra birçok dersinde muallimliğini de yürütmüştür (Keskin, 2008). Bu sebeple 5 ana başlıktan oluşan yoğun bir ders programı hazırlamıştır. Silvikültür kursu başlığı altında genel botanik, jeoloji, meteoroloji, toprak ve ekoloji, orman ağacı türleri ve silvikültürün genel esasları yer almıştır. Genel İşletme Prensipleri başlığı altında işletme şekilleri, idare süresi ve kriterleri, koru ve baltalık ormanlarının işletilmesi metotları (korularda siper, seçme ve tıraşlama; baltalıklarda basit, mürekkep ve seçme), aralama kesimleri, kesim mevsimleri ve ürünün ormandan çıkarılması (hasadı), satışlar ve odunun korunması esasları öğretilmiştir. Dikili ağaçların ölçülmesi, deneme ağacı ve deneme alanlarının tespitinin yanında ekim ve dikimle orman kurma ve kültür bakımı gibi konuları da anlatılmıştır (Evcimen, 1978).

İstanbul merkezli Fransızca yayın yapan Journal de Constantinople gazetesi Osmanlı ormancılığı ve Tassy'nin eğitim müfredatı hakkında haber yapmıştır. Haber detayında silvikültür ders programı "Türkiye ormanlarını oluşturan türlere uygulanan yetiştirme ve yönetimin genel ve özel ilkeleri ve bu türlerin özel sanayide veya kamu hizmetlerinde kullanımına ilişkin kavramlar" şeklinde tarif edilmiştir (Interieur, 1861).

Tassy, teorik derslerin daha iyi anlaşılması için bir ay sonra öğrencilerini İstanbul Alemdağ ormanlarına götürerek uygulamalı eğitim yapmıştır (BOA, İ.DH.417/27611). Ertesi yılın programında daha uzak bölgelerde uygulamalı eğitim gerçekleştirmek için izin ve ödenek istemiştir. Bu talep değerlendirilmiş ve "Orman fennini icra etmeye elverişli çok çeşitli ağaçların bulunduğu..." gerekçesiyle Hüdavendigar Vilayetine gidilmesine izin verilmiştir (BOA, İ.DH.439/28992). Böylece Tassy, Sakarya Irmağı kenarındaki ormanlarından başlayarak Bursa Uludağ yamaçlarındaki ormanlarda bir dizi arazi uygulaması yaptırmıştır (Interieur, 1861).

Yaklaşık 2,5 yıllık eğitim sonrasında mezun olmaya hazır 9 talebe, 20 Aralık 1860 Perşembe günü Ali Paşa ve Sadrazam Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa'nın huzurunda imtihan edilmiştir (Havadisat-i Dahiliye, 1860). Başarı sırasına göre hazırlanan mezuniyet belgesi 1861 yılının Ocak ayı başında tanzim edilmiştir. Belgede, Tassy ve Stheme yanında Ritter'in imzası mevcuttur (BOA, İ.DH.470/31473). Ardından mezun efendilere 15 Mayıs 1861 tarihinde orman müfettişi ünvanlı şahadetnameleri ile dördüncü dereceden Rütbe verilmiştir.

Orman Mekteb-i Alisi Mecmuasında yayınlanan bir makalede Orman Mektebinin açılış tarihinin kesin olarak bilinmediği belirtilmiştir. Fransız uzman Tassy'nin geliş tarihi ile mektebin ilk mezunlarından Nazif Bey'in Beşiktaş Rüşdiyesi'nden mezun olduğu tarih eşleştirilerek tahmini olarak 1857 yılı önerilmiştir (İhsan, 1917b). Ardından Orman Mektebinden ilk mezunların listesi verilmiş fakat mektebin 2 yıl eğitim verdiği atlanarak önerilen açılış tarihi ile mezuniyet tarihi arasındaki farkın 4 yıldan fazla olması önemsizlenmiştir. Bu yanlış kabul, günümüze kadar ulaşmış olup halen kullanılmaktadır. Nizamoğlu (2023) Tercüme Odası'ndan gelen öğrencilerle eğitimin Ekim 1858 tarihinde başladığını bildirmektedir.

İlk mezunlardan Ali Rıza Efendi'nin oğlu Sadi Bey 6 Temmuz 1930 tarihinde babasına ait ormancılık notlarını ve şahadetnameyi (diploma) Orman Mektebine bağışlamıştır

(Fahrettin, 1930). Ticaret Nezareti tarafından 15 Mayıs 1861 tarihinde tasdik edilen diploma metninin günümüz Türkçesi şu şekildedir:

Altıncı sıradan mezun olduğunuza dair Sınav komisyonun hazırladığı sonuç belgesi sadarete ardından da padişaha takdim edilmiştir. Şahit olunan gayretinizden dolayı dördüncü dereceden rütbe verilmesi uygun görülmüştür.

Orman müfettişi görevini en güzel şekilde yerine getirecek bilgi ve eğitimle donatıldınız. Devlet ormanlarında çalışmak üzere tayin edilince aldığınız bu eğitimin faydasını göreceğimizden şüphemiz yoktur. Çaba ve gayretiniz karşılığında işbu şahadetname tarafımızdan tasdik edilmiştir.

Diploma ve rütbe verilmesine rağmen ilk mezunlar hemen istihdam edilememiştir. Gerekçe olarak bütçenin müsadesezliği gösterilmiştir. Bu geçikme teknik ormancılığın geleceğini olumsuz etkilemiştir (Anonim, 1927). Mezunlar, üzüntü ve perişanlık içinde bulunduklarına dair bir dilekçe kaleme almıştır. Yazı içeriğinde, daha avantajlı imkanları varken bunu feda edip 2,5 sene orman fenni tahsil ettiklerini hatırlatıp içinde bulundukları maddi yetersizliği dile getirmişlerdir (BOA, İ.DH. 475/31900). Mezunlar pek haksız değildi, tercüme odasında tercüman olmak varken diplomalı işsiz olmuşlardı. Ayrıca bürokrasi pek ağır işlemiştir. Bir önceki yılın aralık ayında yapılan imtihanın sonucu ocak ayında resmîyet kazanmış, diplomaları ise mayıs ayında hazırlanmıştır. Bunun da üzerinden iki ay geçmesine rağmen atanamayan mezunlar yazı yazmaya mecbur kalmışlardır. Dilekçe sonrasında Tassy'nin de girişimiyle mezunlar kısa bir süre sonra Belgrad Ormanı'nın haritalanması işine görevlendirilmiştir.

İstihdam vb. meseleler yüzünden ilk mezunlardan sonra ormancılık eğitime ara verilmiştir. Bricogne'ye (1876) göre Tassy bu süreçte birçok sorunla karşılaşmıştır. Tassy ve Sthème'nin 1863 yılında ülkelerine dönmeleri üzerine ormancılık eğitimi tamamen gündemden çıkmıştır. *Journal de Constantinople* gazetesi, Tassy'nin erken geri dönüşünü eleştirmiştir. Orman Mektebinin ihtiyaç duyulan reform ve ilerleme için gerekli tüm unsurlara sahip olduğu halde henüz emekleme aşamasında iken aceleci davrandığını yazmıştır. Gazete yazdığı yazıda, mükemmel şekilde yetiştirilen talebelerin beklentilerinin karşılanamadığı gibi sağladığı ivmenin de kaybolup gitmesinden korkulması gerektiği vurgulanmıştır (Produits Agricoles, 1863).

Tassy amenajman uzmanı olmasına rağmen, hazırladığı müfredatta müstakil amenajman dersinin olmaması da manidardır. Ayrıca Fransız uzmanlar derslerde,

Avrupa ormancılığı tecrübesiyle sanki birçok saha tıraşlanmış ve üzerine saf ormanlar kurulmuş gibi anlatımlar yapmıştır. Bu bakımdan silvikültürün tanımı, tarımsal faaliyetler örnek gösterilerek izah edilmiştir. Tarımda olduğu gibi Avrupa ormancılığında da ekim, dikim, ürün almak vb. işlerin yapıyor olması bunda etkili olmuştur. Aradaki fark, tarımın bir yıllık faaliyeti olmasına karşın, silvikültürün uzun yıllara dayanması olarak gösterilmiştir. Orman Mektebinin ilk mezunlardan Osman Ragıp Efendi bilimsel makalesinde “Silvikültür tabir olunan ziraat ve orman fen ve idaresine...” ifadesini öğrendiği şekliyle birlikte kullanmıştır (Havadisat-i Dahiliye, 1862).

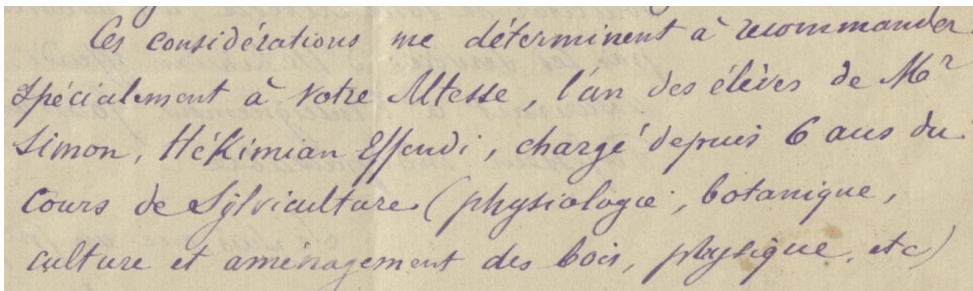
Buna rağmen Tassy 1865’de yeniden davet edilmiş ve Orman Mektebi, Maliye Hazinesi Dairesinde ikinci defa açılmıştır. Eğitimi başarıyla tamamlamış 10 öğrenci Haziran 1868’de mezun olmuştur (BOA, İ.Ş.D. 15/669). Kısa da olsa bu dönemde Fransız uzman Chervau’da Orman Mektebi’nde görev yapmıştır (Özdönmez ve Ekizoğlu, 1993). Tassy, rahatsızlığını ileri sürerek Nisan 1868’de bir daha dönmek üzere ülkesine gitmesiyle ormancılık eğitimi Simon’un üzerinde kalmıştır. Simon’un hazırladığı 13 maddelik mektep nizamnamesi 12 Ocak 1871’de Takvîm-i Vekâyi’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Kısm-i Resmiye, 1871). Nizamnamenin 2. Maddesinin son fıkrasında okutulacak mesleki derslerin ana başlıkları “orman fenninden ormanların gars ve imarı, sureti muhafazası ile eşcârın kat’ı ve nakli kaideleri” şeklinde verilmiştir (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 : Takvîm-i Vekâyi’de yayınlanan Mektep Nizamnamesi

Nizamname gereği orman fenni dersinin doğrudan mektep müdürü tarafından öğretilmesi kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda orman fenni içerisinde yer alan Silvikültür ve Ormancılık İktisadı dersleri mektep müdürü Simon tarafından okutulmuştur (Kutluk, 1943). Ayrıca öğrenciler dersleri yazmakla mükellef edilerek evde tekrar etmeleri istenmiştir. Mektep müdürünün uygun göreceği tarihlerde öğrenciler 15-20 gün ormana giderek aldıkları dersleri uygulamalı yapmaları gerekli görülmüştür (BOA, A.}DVN.MKL. 9/9). Bu kapsamda Belgrad ve Belova (Bulgaristan Filibe) ormanlarında silvikültür tatbikatları yapılmıştır (Bricogne, 1876). Derslerin işlenmesi, düzeni ve mektebin idaresinde gösterdiği başarıdan dolayı mektepten birçok yetenekli öğrenci yetişmiş ve Simon övgüye değer bulunmuştur (BOA, HR.MKT. 737/78).

Simon'un ülkesine dönmesi üzerine mektep müdürlüğünü Godchaux üstlenmiştir. Godchaux'un da Osmanlı-Rus Savaşı sebebiyle Fransa'ya dönmesi gündeme gelince "mektepe müdürü kim olmalı" meselesi ortaya çıkmıştır. Godchaux ayrılmadan önce Fransızca bir tavsiye mektubu yazarak müdür yardımcısı Hekimyan Efendi'nin mektepe müdürü olmasını tavsiye etmiştir. Gerekçe olarak Hekimyan Efendi'nin Simon'dan silvikültür öğrenimi aldığını ve bu başlık altında bitki fizyolojisi, botanik, ağaçlandırma, fizik gibi derslerin okutulduğunu yazmıştır (Şekil 3.2). Fransızcadan Osmanlı Türkçesine çevrilen taslak metinde ise Hekimyan Efendi'nin ilm-i tabiat, nebatat, orman gars etmek usulünü ve hikmet-i tabii gibi dersleri aldığı bildirilmiştir. Ayrıca Godchaux, Hekimyan Efendi'nin "Orman mahsulatının ilm-i tabakatü'l-arz ve maden ve sanayide" kullanılması için 3 kitap çevirdiğini ve oldukça yetenekli olduğunu ifade etmiştir. Yaşının genç olmasının sorun teşkil etmeyeceğini vurgulayarak "nazariyatı tahsil etmiş ve ameliyatı dahi tahsile gözümüz önünde çalışmış ve tedris muktedir velhasıl yetiştirilen şakirtlerin en ehliyetlisi bulunduğundan mektepçe kendisini pek lazım addederim" şeklinde kefil olmuştur (BOA, HR.TO. 520/12).

*Ces considérations me déterminent à recommander
Spécialement à votre Altesse, l'un des élèves de M^r
Simon, Hekimian Effendi, chargé depuis 6 ans du
Cours de Sylviculture (physiologie, botanique,
culture et aménagement des bois, physique, etc)*

Şekil 3.2 : Godchaux'un tavsiye mektubunda silvikültür başlığı altındaki dersler

Godchaux'un tavsiyesi dikkate alınmış ve 10 yıldır mektepte müdür yardımcılığı yapmış Hekimyan Efendi 1 Nisan 1880 yılında mektep müdürü olarak atanmıştır. Hekimyan Efendi'nin resmi öz geçmişinde Ermenice, Türkçe, Fransızca ve İtalyancayı ileri düzeyde bildiği belirtilmiştir (BOA, DH. *SAİDd.* 22/227).

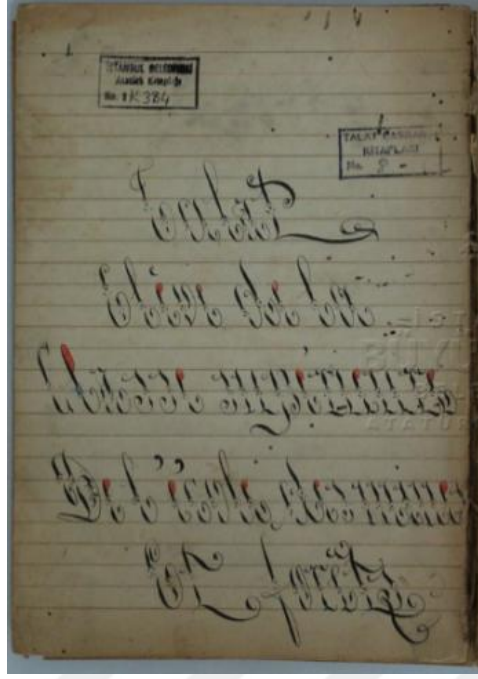
1858-1880 yıllarını kapsayan ilk Orman Mektebi döneminde, silvikültür dersi bizzat mektebin müdürlüğünü yapmış uzmanlar tarafından okutulmuştur. Sırasıyla Tassy, Simon, Godchaux ve Hekimyan bu görevi üstlenmiştir. Derslerde teorik olarak silvikültürün genel esasları ve bununla bağlantılı olarak orman ağacı türleri, genel botanik, jeoloji, meteoroloji, toprak ve ekoloji bilgisi yer almıştır. Ayrıca verilen bilgilerin pekiştirilmesi için öğrenciler Bursa ve civardaki ormanlara götürülmüştür.

3.1.2 Orman ve Maadin Mektebi Dönemi

Orman Mektebi ile Maden Mektebi, ıslah edilmek amacıyla 1880 yılında Orman ve Maadin Mektebi olarak birleştirilmiştir (Keskin, 2005). Mektebin eğitim süresi 4 yıl olarak belirlenmiştir. İlk 2 senesi hazırlık ve son 2 senesi alana yönelik uzmanlık eğitimi yapılacak şekilde düzenlenmiştir. Buna göre ilk 2 seneyi başarıyla tamamlayan öğrenciler hangi alana yöneleceklerini kendileri seçeceklerdir. Kararlarını bir dilekçeyle belirtip mektep muallimlerinden (öğretim elemanı) oluşan meclisin onayından sonra kesinleşecektir (Nizamoğlu, 2023).

Silvikültür konularının yer aldığı Orman Fenni dersi orman kısmının 4. Sınıf müfredatına bırakılmıştır (BOA, A.}DVN.MKL.19/23). Mektebin kurucu müdürü Hekimyan Efendi Orman Fenni dersi muallimliğine devam etmiştir. Hoca Ali Rıza Efendi ise müdür yardımcısı olarak atanmıştır (Kutluk, 1972a). Mektep Nizamnamesi'nin 10. Maddesine göre masraflar nezaret tarafından karşılanmak şartıyla her talebe yıl sonu tatilinde muallimleri ile birlikte 15-20 gün uygulamalı eğitim ve saha çalışması yapması zorunlu olmuştur. Bu kapsamda Hekimyan Efendi talebelerini Alemdağ'ı ormanlarına götürmüştür (BOA, Y.MTV.8/106). Yine her sene Belgrad ormanlarına giderek saha çalışması da yapmıştır (Keskin, 2005).

Orman ve Maadin Mektebi ormancılık kısmında okuyan Talat Efendi'nin "*Elève des la classe sylviculture de l'école des mines et forêts*" başlıklı silvikültür ders defterinde aşağıdaki konular işlenmiştir (Şekil 3.3).

Şekil 3.3 : Talat Efendi'ye ait silvikültür defteri

Birinci bölüm: ağaçların büyümesinde iklim ve toprağın önemli etkisi, çiçek, meyve, meyve mevsimi, fidan özellikleri, yaprak, gövde ve kök yapıları ile büyüme ve hayatları hakkında bilgiler.

İkinci bölüm: Meşe, kayın, kestane, karaağaç, dişbudak, akçaağaç, huş, salkım söğüt, gürgen, alıç, kızılğaç, ıhlamur, göknar, ladin, sarıçam, halep çamının biyolojik özellikleri.

Üçüncü bölüm: Ormanın yapısını bozmadan her sene belirli miktar ağaç kesilmesi ve kesim miktarının belirlenmesi.

Dördüncü bölüm: Meşe, kayın, göknar, ladin, sarıçam ve karışık meşcerelerde gençleştirme yöntemleri, çimlenen fidanların bakımı ve sonrasında yapılacak işlemler.

Beşinci bölüm: baltalık usulü ve koruya tahvil çalışmaları.

Altıncı bölüm: bakım kesimleri, çıkacak ürünün ölçümü, imalat sonrası meydana gelen zaiyatın hesabı ve odun kömürü yapım işleri

Defterin sonunda Osmanlı ormanlarının genel durumu hakkında bilgi verilmiştir. Hiçbir kural ve teknik gözetmeden yapılan aşırı kesimler ile hayvan otlatmasının ormanlara verdiği zararlar üzerinde durulmuştur. Gençleştirme için çaba sarf edilmediği vurgulanmıştır. Son sayfada dersin geneli ile ilgili örnek imtihan soruları yazılmıştır (Bayrakçı, ty).

Derslerde anlatılan teorik bilgileri sahada pekiştirmek için mektebin son sınıfında okuyan 11 talebe 1892 yılının Nisan ayında 12 günlüğüne Bursa civarındaki ormanlara götürülmek istenmiştir (Dahiliye, 1892). Aynı günlerde Hoca Ali Rıza Efendi muhacirlerin orman içinde yaptığı zararları tespit etmek için Karesi (Balıkesir) Sancağı'na görevlendirilmiştir. Böylece talebeler Hoca Ali Rıza Efendi ile birlikte harita yapımı ve tazminat hesabına yönelik ağaç ölçümlerinin yapması için Karesi'ye gitmiştir. İlk belirlemeye göre sahada 96.200 lira civarında bir zarar hesaplanmıştır. Muhacirlerin orman içerisine yerleştirildiği takdirde 3 bölüm halindeki iyi vasıflı meşe ormanlarının mahvolacağını ve 400.000 lira üzerinde zarar meydana geleceğini dair rapor hazırlanmıştır (Memur Tayini, 1892).

Orman Mektebi döneminde olduğu gibi yine mezun olabilmek için talebeler genel bir imtihana tabi tutulmuştur. Komisyon marifetiyle yapılan sözlü veya yazılı imtihanlarda ağırlıklı orman fenni soruları sorulmuştur (Mütenevvia, 1884). Bu imtihan sonucunda başarılı olanlara orman müfettişi ünvanı verilmiştir. 1889 yılında mektepten mezun olan Talat Efendi'ye ait şahadetnamede öğrenim süresi, bitirme notu ve bitirme tarihi bulunmaktadır (Şekil 3.4).

Şekil 3.4 : Talat Efendi'ye ait şahadetname

Şahadetnamede Orman ve Maadin Mektebi mühürü, Orman ve Maadin Müdür-i Umumusi Bedros Kuyumcuyan'ın mühürü ve Maliye Nazırı Agop'un mührünün olması dikkat çekicidir. Ayrıca şahadetnamenin iki kenarında bulunan sarmaşık bezemeli

ibrelı ve yapraklı ağaçlar ile zeminindeki düşük-devrik ağaçlar, adeta Osmanlı ormanlarının genel durumunu simgelemektedir.

Silvikültür dersi okul müdürü Hekimyan tarafından dördüncü sınıfta okutulmuştur. Uygulamalı eēitim süresi uzatılmış ve ērenciler 15-20 gün ormana gtrlmştur. oēunlukla Belgrad Ormanı ve Alemdaē ormanları tercih edilmiştir. Bununla birlikte Hoca Ali Rıza Efendi, ērencilerin pratik kazanması için onları benzer ormancılık faaliyetlerine dahil etmiştir.

3.1.3 Halkalı Ziraat ve Orman Mekteb-i Alisi Dönemi

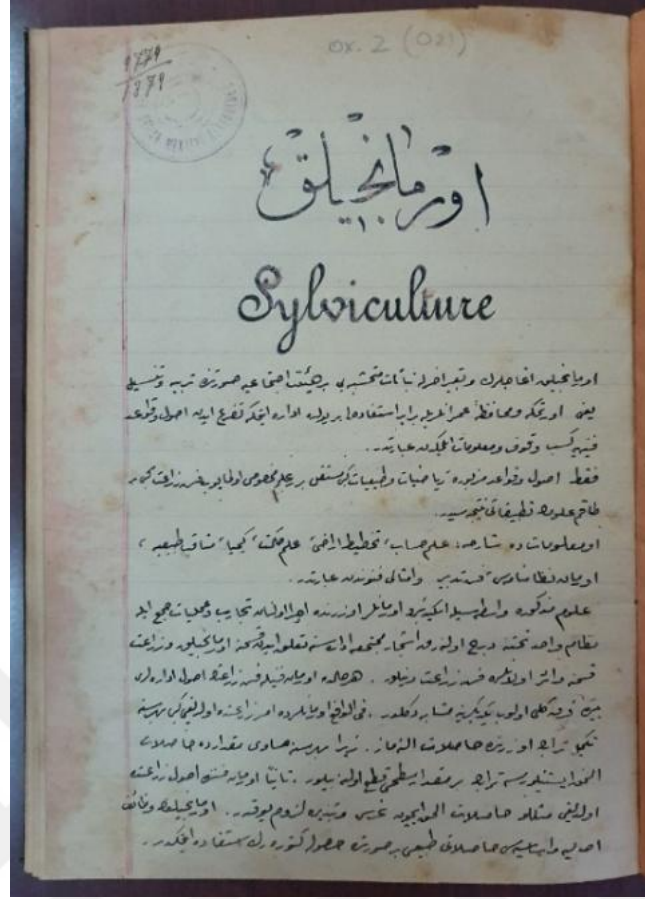
Orman ve maden gibi birbirine yakın iki meslek disiplininin tek çatı altında birleştirilmesi istenilen sonucu vermemiştir. Orman ve Maadin Mektebi'nin mevcut durumu hakkında çeşitli gözlemlerde bulunan Umum Mekatib-i Askeri Nazırı Mustafa Zeki Bey, 1891'de bir rapor hazırlamıştır. Mevcut ders programını Avrupa'daki Orman ve Maadin Mektepleriyle karşılaştırdığında beşte biri gibi cüzi bir kısmın okutulduēunu beyan etmiştir (BOA, Y.PRK.ASK. 74/12). Mustafa Zeki Bey zm olarak Orman ve Maadin Mektebi'nin kapatılarak Hendese-i Mülkiye Mektebi'nde eēitimlerin devam etmesini önermiştir. Ayrıca mevcut mektebin kapatılmasıyla artan ödenekle Avrupa'dan tekrardan uzman getirilmesini de gündem etmiştir. 1893'te Orman ve Maden ve Ziraat Nezareti'nin kurulması ile orman ve maden eēitimlerine yönelik yeni düzenlemeler gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır (Nizamoēlu, 2024a).

Orman ve Maden ve Ziraat Nazırı Selim Melhame, Orman ve Maadin Mektebine yönelik inceleme yapmıştır. Melhame, mektebin yüksekokul seviyesinde olmadıēı kanaatindedir. İki sene hazırlık ve iki sene uzmanlık derslerinin verilmesi yüksekokul müfredatı ile uyuřmadıēından bu karara varmıştır. Hazırlık sınıflarının kaldırılarak yerine süresi daha uzun uzmanlık derslerinin konulmasını istemiştir. Avrupa'da ormancılık fennini okuyanların devlet hizmetine girmek için deēil bilakis kendi çiftlik ve arazilerinde özel ormanları yönetmek arzusuyla eēitim aldıklarını belirtmiştir. Avrupa'da ormancılık eēitim almak isteyenler önce ziraat mekteplerinde genel kaideleri ērenip ardından ihtisaslaşmak amacıyla ormancılık uygulama mekteplerine devam ettiklerini ileri srmştur. Osmanlı eēitim sisteminde ormancılık uygulamalarını geliştirmek bu şekliyle mümkün olmadıēından müstakil bir Orman Mektebi kurulmasını önermiştir. Bunun için ormanlı veya orman yetiştirmeye uygun bir arazinin satın alınması, tam teşekküllü mektep binasının inşa edilmesi, gerekli alet

ve malzemelerin temini ve her yıl düzenli bir bütçenin temini gerekli görülmüştür. Ancak teklif edilen önerilerin gerçekleşmesi için ciddi bir bütçeye ihtiyaç olduğu anlaşıncı başka bir çözüm aranmıştır. Avrupa’da ormancılık eğitiminin ziraat ile iç içe olduğu göz önüne alınarak mektebin orman kısmı 1893 yılında Halkalı Ziraat ve Baytar Mekteb-i Alisine nakledilmesine karar verilmiştir. Mektebin bulunduğu Halkalı Çiftliğinin orman ağaçlarını yetiştirmeye müsait olması ve halihazırda ormancılıkla ilgili bazı derslerin okutulması alınan kararda etkili olmuştur (BOA, ŞD. 515/20). Böylece Orman ve Maadin Mektebi Kasım 1893’te kapatılmış ve orman kısmı Halkalı Ziraat ve Baytar Mektebine nakledilmiştir. Bu birleşmeden kısa bir sonra mektebin ismi Halkalı Ziraat Mekteb-i Alisi olarak değiştirilmiştir (BOA, İ.OM. 1/11; BEO. 310/23176).

Orman kısmının mektebe dahil olmasından sonra ders programı yeniden ele alınmıştır. Müfredat orman fennine şamil olacak şekilde genişletilmiş ve toplamda 48 saat okutulmasına karar verilmiştir. Orman Fenni dersinde orman ağaçlarının biyolojik özellikleri, gençleştirme kesimleri, seçme, açma, basit baltalık, mürekkep baltalık, dallama, sığama usullerinin genel tarifleri, ekim ve dikim yoluyla ağaçlandırma, tohum temini, fidanlık kurulması, muhtelif fidanlık işleri, arazi hazırlığı, erozyon ve taşkın kontrolü gibi teknik konular detaylı bir şekilde izah edilerek müfredata eklenmiştir (Anonim, 1896). Orman fenni dersi önceki dönemlerde olduğu gibi yine Hekimyan Efendi tarafından okutulmuştur (Etker, 2010). Orman tesisi (ağaçlandırma) dersi ise mektebin müdür yardımcısı Hoca Ali Rıza Efendi tarafından verilmiştir (Kısm-i Resmiye, 1894).

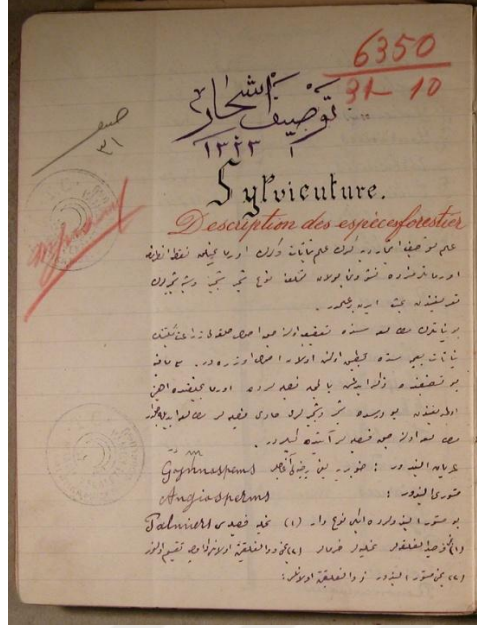
Halkalı Ziraat Mekteb-i Alisi 3. Sınıf öğrencisi Yusuf Kenan Efendi’nin (1903) iki takım ormancılık ders defteri incelendiğinde müfredata eksiksiz uyulduğu görülmüştür. Birinci deftere “*Ormancılık*” başlığı atılmışken ikinci deftere “*Ormancılık*” ibaresinden sonra Fransızca Sylvicultur alt başlığı yazılmıştır (Şekil 3.5). Bu defter Orman ve Maadin Mektebi öğrencisi Talat Efendi’nin defteri ile büyük bir benzerlik göstermektedir. İfadeler genişletilerek daha düzenli, açık ve anlaşılır yazılmıştır.

Şekil 3.5 : Yusuf Kenan Efendi'ye ait silvikültür defteri

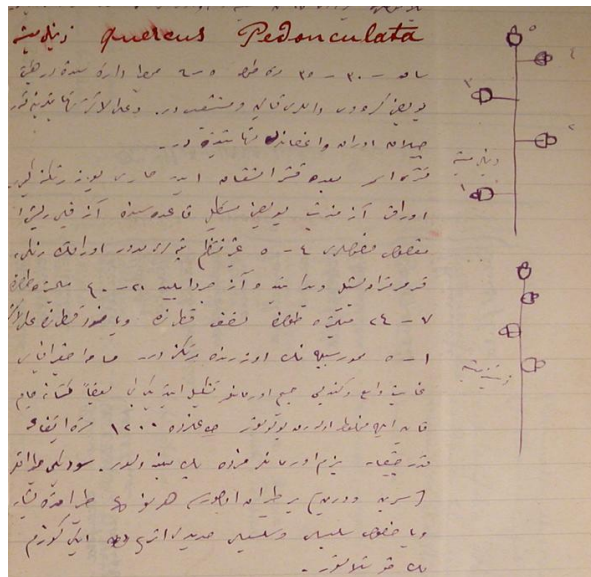
Halkalı Ziraat Mekteb-i Alisinin ismi 1903 yılının Kasım ayında bir daha değiştirilerek Halkalı Ziraat ve Ormancılık Mekteb-i Alisi olmuştur. Mektep hakkında 22 maddelik Nizamnamesi yayımlanmış ve eğitim süresi 3 seneden 4 seneye çıkarılmıştır. Nizamname gereği ormancılık gibi uzmanlık dersleri her üç ayda bir yazılı, sene sonunda ise heyet huzurunda sözlü olarak sınava tabi tutulmuştur (Kutluk, 1948a).

Bu tarihten sonra da silvikültür konuları 3. sınıf ders programında yer almıştır. Muhiddin Efendi'nin (1908) defterleri incelendiğinde mektebin kuruluşundaki müfredata birebir uyulmuştur (Şekil 3.6). Daha açık bir ifade ile Ormancılık ve Tavsif-i Eşcâr Sylviculture başlıklı defterle 5 sene önceki Yusuf Kenan'ın defteri ile aynı olduğu anlaşılmıştır. Muhiddin Efendi'nin defterinde Hekimyan Efendi'nin kontrol ettiğine dair imza ve mühür ile bitki çizimleri mevcuttur (Şekil 3.7).

Şekil 3.6 : Muhiddin Efendi'ye ait silvikültür defteri

Bu dönemde talebelerin tecrübe kazanması için mektep civarında ağaçlandırma çalışmaları yapılmış ve dönem sonunda ormanda uygulama yapılmıştır (BOA, BEO. 1194/89481, 1424/106730). Mektebin ormancılık bölümünde okuyan 3.sınıf talebesi, muallimleriyle birlikte 1896 Mayıs ayı sonunda Belgrad ve Beykoz ormanlarına gitmiştir (Dahiliye, 1896). Buna rağmen bir nevi ezberciliğe dayanan ve uygulamaları sınırlı olan bu bilgilere son vermek için Orman Umum Müdürü Hoca Ali Rıza Efendi, müstakil bir Orman Mektebi kurulması için girişim başlatmıştır (Kutluk ve Yund, 1949).

Şekil 3.7 : Defterde sapsız (zenebli) ve sapsız (zenebsiz) meşenin anlatıldığı bölüm

Şura-yı Devlet Nafia ve Maarif Dairesi'nde yapılan görüşmelerde müstakil bir Orman Mektebi kurmak yerine Avrupa'ya öğrenci gönderilerek mektebin daha sonra açılması yönünde görüş belirtmiştir (BOA, ŞD. 2779/30). Sivas Mebusu Dağavaryan (1909) bu konuyu mecliste gündem etmiştir. Konuşmasında “Sureti mahsusada bir Orman Mektebine ihtiyacımız meydandadır. Şakirdlerin ormanlarda ameli talimler görmeleri elzemdir.” diyerek müstakil bir mektebi desteklemiştir. Orman ve Maden ve Ziraat Nazırı Mavrokordato Paşa da müstakil bir Orman Mektebi kurulması için açık görüş belirtmiştir (BOA, ŞD. 2779/30). Mektebin Beykoz veya Sarıyer bendler civarında ormana yakın bir mahalde kurulması düşünülmüştür. Sürecin sonunda Belgrad Ormanı içerisinde Bahçeköy'de müstakil bir mektep kurulmuştur. Ayrıca Belgrad Ormanı mektebin uygulama yapacağı numune ormanına dönüştürülmüştür (Zübde-i Siyâsiyye, 1909; Numune Ormanı, 1909). Mektebin yeni nizamnamesi 28 Mayıs 1909 tarihinde yayımlanmıştır. Nizamnameye göre uzmanlık dersleri ormanlarla ilgili ilim ve fenler şeklinde genel ifade edilmiştir (Düstur, 1910).

1909 yılının sonbaharında Avrupa'ya talebe gönderilmesi kapsamında ormancılık eğitimi görmesi için 3 kişilik kontenjan ayrılmıştır (Mevadd-ı Umumiye, 1909). 20 Eylül 1909 tarihinde Sultanahmet Baytar Mektebinde sınav yapılacağı duyurulmuştur. Başvuru yapanların Türkçe'nin yanında Fransızca, Almanca veya İngilizce dillerinin birinden başarılı olması şartı aranmıştır. Orman Fenni için müracaat edenlerin ayrıca cebir ve hendese-i mücesseme (uzay geometrisi) sınavına girmesi istenmiştir (İlanat, 1909).

Bu dönemin karakteristik özelliği Orman ve Maadin Mektebi kapatıldıktan sonra silvikültür ders konuları genişletilmiş, ders süresi de artırılmıştır. Hekimyan Efendi silvikültür dersini ikiye bölerek “Ormancılık” ve “Ormancılık-Silvikültür” şeklinde olmasını sağlamıştır. Günümüzdeki Silvikültürün Temel Esasları “Ormancılık” dersinde Silvikültür Tekniği ve Orman Bakımı ise “Ormancılık-Silvikültür” dersinde okutulmuştur. İlerleyen yıllarda “Ormancılık-Silvikültür” dersi “Tavsif-i Eşcar Silvikültür” şeklinde yazılmaya başlanmıştır. Ayrıca Hoca Ali Rıza Efendi müstakil şekilde ağaçlandırma dersini vermiştir. Uygulamalı eğitimler okul civarında, Belgrad ve Beykoz ormanlarında yapılmıştır. Bu dönemde ormancılık öğrenimi görmeleri için ilk kez devlet kanalıyla Avrupa'ya öğrenci gönderilmiştir.

3.1.4 Orman Mekteb-i Alisi Dönemi

Belgrad Ormanı ve civarında asayişini sağlamak için 1890'larda hizmete giren Bahçeköy'deki Jandarma Süvari Kışlası geçici olarak Orman Mektebine tahsis edilmiştir. Kışla binası bir hayli yıpranmış olduğundan kira almak yerine bedelsiz olarak verilmiştir (BOA, ŞD. 2779/30). Mektepte 60-80 öğrenci okuyacak kadar derslik ve yurt, sağlık ocağı, kütüphane ve müze yapılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca mektebin ön kısmına fidanlık ve öğrenciler gezinti yapabileceği park düşünülmüştür (Ecole, 1911).

Mektebe öğrenci alımına yönelik gerekli duyurular yapılmış ve Ekim 1909'dan itibaren basında yer almıştır. Kasım ayında ise mektebe girmek isteyenler için imtihan yapılmıştır (Nizamoğlu, 2023). Tadilat nedeniyle eğitim 4 Aralık 1909'da Sultanahmet civarında Güngörmez mahallesindeki bir binada başlamıştır (Orman Mektebi, 1909). Mektebin açılmasından kısa süre sonra 10 Ocak 1910 tarihinde "Orman Mekteb-i Alisi şakirdanın mektep dahil ve haricindeki vezaiî ve hareketi hakkında nizamname" isimli disiplin talimatı hazırlanmıştır. Ardından eğitim konularını da içeren genel nizamname çalışmalarına başlanmıştır. Taslakta, ormancılığa müteallik eşcâr ve nebatat, orman fenni ve orman yetiştirmek derslerinin isimleri zikredilmiştir. Dersleri okutacak muallim kadrosu ve maaşı belirtilmiştir (BOA, İ.OM.14/10).

Bir önceki sene müstakil mektep açılması yönünde fikir beyan eden Sivas Mebusu Dağavaryan Efendi, 19 Mayıs 1910 tarihinde mecliste yaptığı konuşmasında söylemini biraz değiştirmiştir. Bu sefer Orman Mektebinin eğitim kadrosunun güçlendirilmesi için Avrupa'ya nitelikli öğrenci gönderilmesini önemle vurgulamıştır. Sözlerine şu şekilde devam etmiştir:

Malumî âlinizdir ki bir mektepte görülen ormancılık dersi ile, orman yetiştirmek bir değildir. O zamanlara bunun önünü almak için filvaki hususî bir Orman Mektebi açmak arzusunda bulunuldu. Bunun en kısa yolu Avrupa'ya talebe yollamak, Avrupa'da gençlerimize ormancılık tahsil ettirmektir. Kendi kendimize hususî bir Orman Mektebi açmak istersek, kendimizi aldatmış oluruz. Avrupa'dan gelen talebe vasıtasıyla buradaki Orman Mektebi şakirdanını tedris ederiz. Vakıa şimdi bir iki tane talebe gönderdik, fakat onların o mektepte okumak için hiç hazırlıkları yoktur. Yolladığımız talebeler Matematikten çıkmazlar efendim. Bir parça Fransızca bilirler, o kadar. Orman mektebi Fransa'da o kadar mühimdir ki Paris'te Ekol Politeknik mektebinden çıkan bir adam Orman Mektebine girebilir, bir de Ziraat Mekteb-i Alisinden çıkanlar girer. Vakıa bizim gönderdiğimiz talebe orada ders dinliyorlar, fakat bunları

anlamak için lazım gelen malumatı haiz olmadıkları için derslerden istifade edemiyorlar.
(Dağavaryan, 1910)

28 Mayıs 1910 tarihinde Orman Mekteb-i Alisi Nizamnamesi yürürlüğe girmiştir. Ancak nizamnamede taslaktaki derslerin isimleri tek tek yazılmak yerine ormanlarla ilgili ilim ve fenler şeklinde genel ifade edilmiştir (Düstur,1910).

Süvari kıışlasının tadilatı devam ederken 10 Temmuz 1910 tarihinde geçici bir açılış yapılmıştır. Sabah Gazetesi yaşananları şu şekilde yazmıştır:

10 Temmuz'da bendler civarındaki Bahçeköy'ünde Orman Mektebi önünde bir kemer inşa edilerek mektebin cephesi Osmanlı bayrakları ve rengarenk kandil fenerler ile donatılmış olup Bahçeköy Papazı, mektep muallimleri ve heyet-i ihtiyariyle köyün ileri gelenlerine bir ziyafet verilmiştir. Meşrutiyet sonrası "mesudumuzu tebçilen" köy mektebi çocukları tarafından okunan methiyeler, şiirler hazırûn tarafından alkışlanmıştır. Mektep önündeki çayırda toplanan köy çocuklarıyla kadın ve erkeklere şekerler ve maytaplar verilmiş olup gece geç saatlere kadar sevinçle vakit geçirilmiştir. (Orman Mektebinde, 1910)

Kışlanın bir hayli yıpranmış olması ve ödenek sıkıntısı nedeniyle tadilat bir hayli uzun sürmüştür. Eğitim öğretim 1912 yılına kadar Güngörmez mahallesindeki Baytar Mektebinde devam etmiştir. Bahçeköy'deki eğitim ancak 1912-1913 döneminde başlayabilmiştir (Nizamoğlu, 2024b).

Orman Mekteb-i Alisi Nizamnamesi'nin ardından yeni bir ders programı hazırlanmıştır. Buna göre orman fenni: 1-silvikültür, 2-ormancılık ekonomisi, 3-ormanların işletilmesi şeklinde üç bölüme ayrılmıştır. Programa göre silvikültür dersinde aşağıdaki konular işlenecektir.

1-Ormanı oluşturan asli ağaçların çeşidi, bunların birbirinden farkı, yetişme muhitleri, yetişme istekleri ve şartları (iklim, toprak, besin),

2-Orman bakımı, şekli ve uygulanması, gençleştirme yöntemleri, tabi tensilin safhaları (hazırlama, tohumlama safhası, boşaltma safhası), tohum veya sürgünden orman yetiştirilmesi ve koruya tahvil işlemleri,

3-Karışık ormanların özellikleri, karışık ormanda yapılacak işler,

4-Baltalık ormanlar ve korulu baltalık meşcerelerinde yapılacak işler,

5-Ağaçlandırma öncesinde yapılacak arazi etüdü ve toprak hazırlığı, ekim veya dikim yönteminin belirlenmesi, kültür bakımı, sahanın korunması vb. işlemler,

6-Geçici ve kalıcı fidanlık kurmak, fidanlık işleri, fidan bakımı ve fidanların araziye sevk işlemleri (Orman Mektebi Programı, ty).

Orman Mektebi mezunu 15 efendi, 1911 yılında Romanya, Macaristan ve Avusturya'yı kapsayan teknik geziye gönderilmiştir. Avusturya gezisi sırasında sarp arazilerde erozyon kontrolü hakkında yapılan çalışmalar incelenmiştir (Kutluk, 1948a).

Ormancılıkta arazi tecrübesine sahip ara teknik eleman yetiştirilmesi düşüncesiyle 1911 yılında Orman Ameliyat Mektebinin kurulması gündeme gelmiştir (Kutluk ve Yund, 1949). Kurulacak mektep için 2 yıl sonra 13 maddelik nizamname yayımlanmıştır (Düstur, 1913). Nizamnamede orman bakımı, gençleştirme, ağaçlandırma, tohum ve fidanlık işleriyle ilgili haftada 6 gün ders ve uygulama yapılması istenmiştir. Ekim ve dikim yoluyla orman içinde ağaçlandırmalar için saha hazırlığı, fidan bakımı, tamamlama, saha kontrolü, sahanın gelişimiyle ilgili tutanak tutmak, kalıcı ve geçici fidanlık kurmak, fidanlık çalışmaları, fidan sevkiyatı, kaliteli tohum toplamak, tohum saklama, tabi ve suni gençleştirme vb. işleri müfredatın temelini oluşturmaktadır.

Bu gelişmelere rağmen Balkan Savaşı sırasında eğitimde sıkıntılar yaşanmıştır. Bölgede bulunan yol ve istihkam subayı emrindeki askerlerin barınması için mektebin boşaltılması istenmiştir. Bunun üzerine nezaret mevcut durumu anlatan bir yazı yazmıştır. Öğrencilerin Anadolu ve Rumeli'den geldiğini belirterek savaş şartlarından mektep dışında barınabilecekleri yer olmadığını bu talepten vazgeçilmesini istemiştir (ATASE, 224-136-5). Balkan Savaşı sonrasında bölgenin güvenliği açısından askeri makamlarca bir kısım yeni önlemler alınmıştır. Bu kapsamda Belgrad Ormanı'nda eğitim amaçlı harita çıkarılması askeri makamlarca uygun bulunmamıştır. Bunun üzerine Ticaret ve Ziraat Nezareti Büyük Bend civarında çalışabilmek için izin başvurusu yapmıştır (ATESE, 226-144-46). Avusturyalı uzman Paul Stöger² (Şekil 3.8) Belgrad Ormanı Harita Baş Memuru olarak görevlendirilmiştir (BOA, T. 1703). Stöger emrindeki harita memurları ve mektep öğrencileriyle birlikte Bahçeköy, Kirazlı

² Stöger: Aslen Avusturya-Macaristan İmparatorluğu vatandaşıdır. Ancak Mondros Mütarekesi sonrası ülkesine dönmeyip İbrahim Kuddusi (bazı belgelerde Kutsi) ismini almıştır. Cumhuriyet Döneminde de ormancılık hizmetlerinde bulunmuştur.

Bend ve Büyük Bend civarında işletme kesim planı ve jeoloji haritası hazırlamıştır (Mehmed Mahfi, 1918).

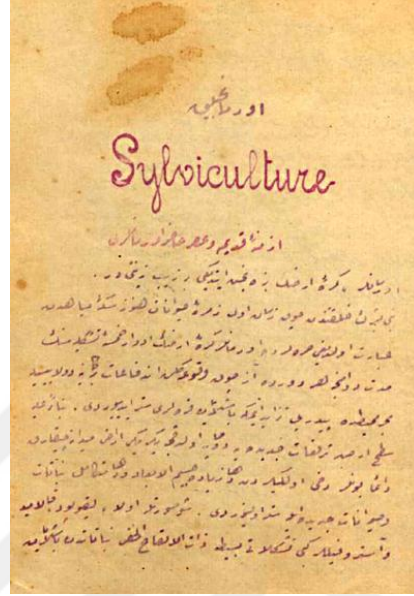

Şekil 3.8 : Avusturyalı uzman Paul Stöger

Bu dönemde silvikültür dersi emekli oluncaya kadar Hoca Ali Rıza Efendi tarafından okutulmuştur. 1913 yılından itibaren Nuri (Şener) Bey derslere devam etmiştir. Nancy Orman Mektebi mezunu Asaf Cemal Bey, orman ağaçlarının biyolojisi ve fidanlıkla ilgili eğitimler vermiştir (Şendil, 2014). Receb (1928) verilen eğitimleri “Fransız ormancılığının temelinde hakikati çürük bırakan adeta ansiklopedik bir ders programı uygulanıyordu” şeklinde tarif etmiştir.

Halkalı Ziraat ve Orman Mektebinden orman kısmı ayrılmış olmasına rağmen ziraat bölümünün müfredatında Silvikültür, Teşcir, Islah-i Miyah (Sel Kontrolü) ve Amenajman gibi ormancılık dersleri yer almaya devam etmiştir. Bu dersleri daha çok ormancı kökenli hocalar okutmuştur. Silvikültür, teşcir ve amemanjman dersi Nuri Bey tarafından verilmiştir. Sel kontrolü dersine ise Asaf Cemal Bey girmiştir (Asaf Cemal, 1913). 1913-1914 döneminde Halkalı Ziraat Mektebi talebesi (M. Ekrem, Osman Fevzi, Ragıb Zeki ve Ömer Şevket) tarafından müştereken tutulan Silvikültür ve Teşcir defteri incelendiğinde içerik bakımından orman mektebi öğrencilerinin notlarına eşdeğer olduğu görülmüştür (Şekil 3.9). Bununla birlikte anlatım ve üslup bakımından Orman Mektebindeki defterlerden farklı olduğu hemen göze çarpmaktadır. Müfredatta bu gibi ihtisas derslerinin bulunması, mezun olacakların istihdam alanlarını çeşitlendirmek için yapılmış olmalıdır. Mekteplerin birleştiği

dönemde Sadaret makamının Halkalı'dan mezunların, orman işlerinde çalışabilmesine dair izni mevcuttur (Soydan, 2011). Muhtemelen bu hakkı kaybetmemek adına derslere devam edilmiştir. Halkalı Ziraat Mekteb-i Alisi tarafından yayınlanan bir bildiride, orman idaresinin ve ormancılık eğitiminin tekrardan ziraat bünyesine dahil edilmek istenmesi, bu görüşü desteklemektedir (Anonim, 1923).

Şekil 3.9: Halkalı Ziraat Mektebi talebesi tarafından müştereken hazırlanan defter

Savaş yıllarında mektep idaresi, öğrencileri idealist birer ormancı yetiştirmek için çeşitli etkinlikler düzenlemiştir. Halkalı Ziraat Mektebi mezunu şair Mehmet Akif (Ersoy) 1914 mezuniyet törenine katılmıştır. Mektep öğrencilerinin askeri formayı andıran kıyafetleri dikkat çekicidir (Şekil 3.10, T. Toros Arşivi).

Şekil 3.10 : Mehmed Akif (Ersoy) 1914 yılı mezuniyet töreninde

Osmanlı ormancılığını reforme etmesi için 1915 yılının ortalarında Avusturya'dan Hermann Veith davet edilmiştir (Şekil 3.11, İÜCOA). Orman Müşaviri olarak göreve başlayan Veith, Karadeniz, Ege ve Akdeniz ormanlarını gezmiş ve raporlar düzenlemiştir. İkinci raporunda orman memurlarının bilgi bakımından yetersiz olduğunu mutlaka eğitim seviyesinin yükseltilmesini istemiştir (Kılıç, 2020a).

Veith'in raporlarında da sıkça belirttiği üzere mevcut ormanların bakımı ve korunması Osmanlı Devleti için hep bir sorun olmuştur. Fransız Jandarma Binbaşısı Sarrou ormanların jandarma ile iyi bir şekilde korunabileceğini savunmuştur. Veith, bu görüşe olumsuz rapor vermesine rağmen Orman Ameliyat Mektebinin kuruluşu tehir edilerek Orman Jandarma Mektebine öncelik verilmiştir (Kutluk, 1967). Orman Jandarma Mektebinin görev, sorumluluk ve amaçlarına yönelik olarak detaylı bir nizamname hazırlanmış ve Temmuz 1914'te açılışı yapılmıştır. Nizamnameye göre mektepte jandarma eğitiminin yanında ormancılık eğitimi de verileceği yazılmıştır. Buna göre Orman Fenni başlığı altında nebatat, orman teşkil eden ağaçların cinsi ve türleri, tohum ve ağaç dikimi, iklimin ormanlar üzerinde tesiri, ormanların faydası ve ormanların ziraata, sel ve taşkınlara karşı, ticarete ve sanayiye olan katkıları ormanların usulü idaresi bizzat orman memurları tarafından okutulması istenmiştir (Kutluk, 1948a). Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Orman Jandarma Mektebi mezun veremeden lağvedilmiştir. Kısa bir süre sonra Ekim 1915 tarihinde Ticaret ve Ziraat Nezareti Hendek Orman Ameliyat Mektebinin açılacağını bildirmiştir (Kılıç, 2022b).

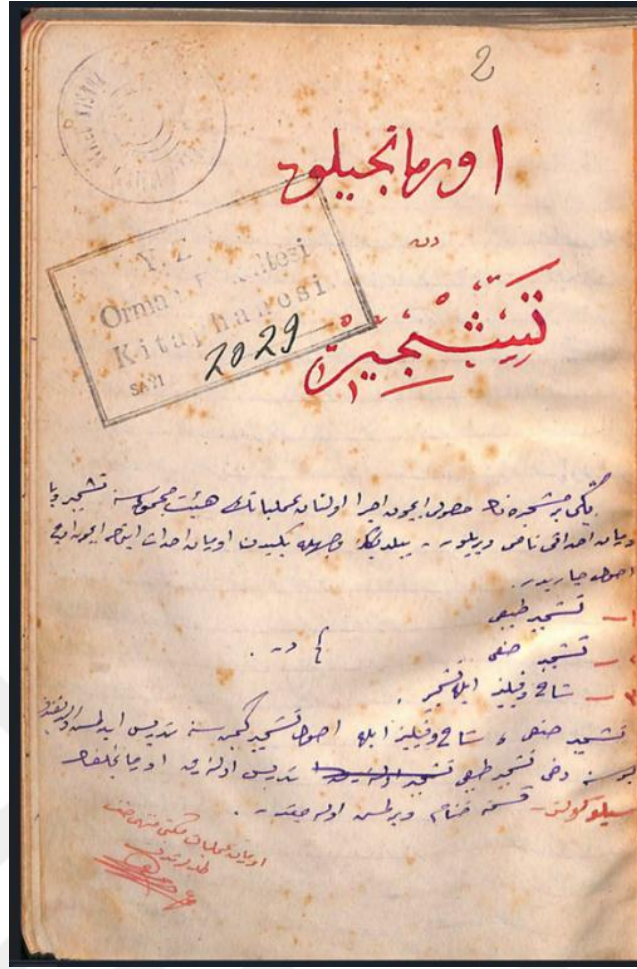
Şekil 3.11 : Hermann Veith ve Pinsker

Ticaret ve Ziraat Nezareti tarafından 31 Ocak 1916 tarihinde Orman Mekteb-i Talisi Ders Programı başlıklı ders programı hazırlanmıştır. Halihazırda İÜC Orman Fakültesi kurum arşivinde bulunan programda ameliyat mektebinin kuruluş amacı belirtilmiştir. Her türlü ormancılık faaliyetinde sorumlu olacak, ormanların içinde ikamet edecek ve ormancılığa ait tali hizmetlerde istihdam edilecek olan orman memurları yetiştirmektir. Mektebe öncelikli olarak meslek mensupları çocukları ile çocukluk zamanlarından beri ormanları tanımış talebelerin tercih edilmesi istenmektedir. Talebeler Türkçe ve Latince hurufat ile güzel ve okunaklı yazı yazmak usulünü talim edecekler.

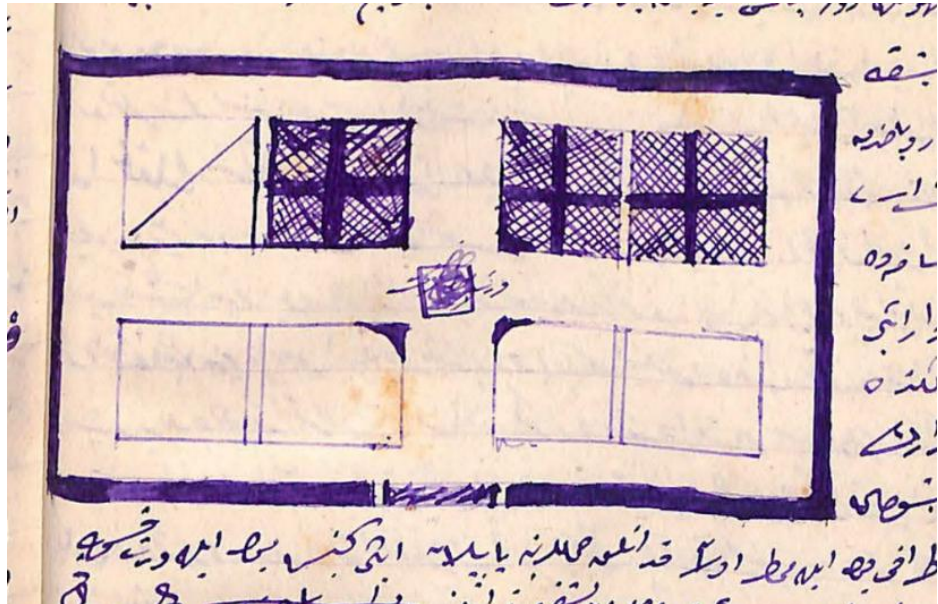
Teşcire ait gelen kaideler, muhtelif makta idaresi, muhtelif cins ağaç yetiştirilmesi ve bakımı, tohum işleri, çeşitli ormancılık aletlerinin kullanımı uygulamalı olarak öğretilenektir. Silvikültür çalışmalarıyla alakalı olarak:

- 1-Tensil çalışmaları (coupe de regeneration şeklinde Fransızcası da yazılmıştır) ve tatbiki için makta oluşturulması
- 2-Aralama çalışmaları (eclaircie)
- 3-Genç ormanlarda bakım kesimleri (coupe de nettoisement)
- 4-Orman kurma çalışmaları
- 5-Tohum ve fidan bahçeleri tesisi ve bunların muntazaman idaresi
- 6-Tohum veya fidanla değişik iklim ve şartlarda orman yetiştirme

Bu dersler mektep müdürü Neşet Bey tarafından okutulmuştur. Mektebin son sınıf öğrencisine ait “*Ormancılıktan Teşcir*” isimli defter incelendiğinde, orman ameliyat mektebinde işlenen konuların nizamnamesinde yazılı müfredata uygun olduğu görülmüştür (Şekil 3.12). Defterde tabi ve suni gençleştirme, koruya tahvil, fidanlık kurulumu (Şekil 3.13), fidanlık işleri (Şekil 3.14) gibi konular detaylıca şekilde yazdırılmıştır (İÜCOA, ty). Hendek Orman Ameliyat Mektebinin açılışından sonra ikinci ameliyat mektebi 1917 yılında Islahiye’de kurulmuştur (Kılıç, 2022b).

Şekil 3.12 : Ormançılık “Teşcir” isimli defter

Şekil 3.13 : Deftere göre fidanlığın iç taksimatını gösteren kroki

Şekil 3.14 : Deftere göre fidan yastığı bilgilendirme levhası

Balkan Savaşı öncesinde nitelikli öğrenci yetiştirmek amacıyla Esad Muhlis, Aram Abdülahad ve İbrahim Sarıca Avrupa'ya gönderilmiştir. Talebeler Almanya'da son sınıfta iken Birinci Dünya Savaşı çıkmıştır. Bu süreçte talebeler zor anlar yaşamıştır. Berlin Eberswald Orman Akademisinin geçici olarak eğitime ara vermesinin yanında talebelerin ticaretle uğraştığına dair ihbar üzerine talebeler geri çağırılmıştır. Böylece talebeler zorunlu stajı dahi yapamadan mecburen geri dönmüştür. Bir müddet sonra Osmanlı makamları verilen emeklerin zayi olmaması için yeniden girişim başlatmıştır. Talebelerin eğitim durumu hakkında ilgili akademiden yazılı bilgi istemiştir. Gelen cevabı Orman Müşaviri Hermann Veith incelemiş ve olumlu rapor düzenlemiştir (BOA, T. 1704). Bunun üzerine Esad Muhlis stajını Münih'te tamamlama imkanı bulmuştur. Memlekete döndükten sonra 6 Haziran 1917 tarihinde Veith ile Hendek'e giderek amenajman heyetine dahil olmuştur (Fen Teşciri, 1917).

Orman Müşaviri Veith'in tavsiyesiyle Orman Mekteb-i Alisinin yeniden yapılandırılması ve eğitim seviyesinin yükseltilmesi için Almanya'dan Dr. Bauer davet edilmiştir. Eylül 1916 tarihli sözleşmeyle Dr. Bauer Ders Nazırı ünvanıyla göreve başlamıştır (Şekil 3.15). Kendisinden öncelikli olarak mektep müfredatını inceleyip modernize etmesi ve açılması düşünülen başkaca orta dereceli orman mektepleri üzerinde çalışması istenmiştir. Dr. Bauer Ders Nazırı görevinin yanında silvikültür eğitimini de üzerine almıştır (Kılıç, 2020a).

Orman Mekteb-i Alisi Bahçeköy'de açıldığı günlerde tadilatların bir kısmı ödenek yetersizliği sebebiyle ertelenmiştir. Balkan Savaşı ve ardından Birinci Dünya Savaşı'nın yaşanması sebebiyle eğitim tekrardan geçici olarak Baytar Mektebi

binasında yapılmaya başlanmıştır. Bauer (Şekil 3.15, İÜCOA), derslerin tatbikatlı yapılması lüzumunu ileri sürerek mektebin Bahçeköy'e geri taşınması sağlamıştır (Kutluk, 1970).

Bauer, 28 Ocak 1917 tarihinde 5 bölüm ve 108 maddeden oluşan bir rapor hazırlamıştır. Orman Mekteb-i Alisine girecek ve ormancı olarak yetiştirilecek olan öğrencilerin kayıt ve kabul şartlarını, okutulacak asli ve yardımcı derslerin müfredat programlarını, idare ve öğretim üyelerinin görevlerini ve bunlar arasındaki karşılıklı ilişkileri, sınavları, diğer mektep içi ve dışı gerekli tüm işleri raporunda ayrıntılı olarak anlatmıştır (Kutluk, 1970). Türkiye Orman Akademisi kurulması için çaba sarf etmiştir. Ancak akademi kurulması yerine mektebin iki yıllık öğretim süresi üç yıla çıkarılmıştır. Ders programlarında değişiklikler yapılmış ayrıca laboratuvar ve uygulama çalışmalarına ilişkin yeni düzenlemelere gidilmiştir (Özdönmez ve Ekizoğlu, 1993). Bauer, Enver Paşa'nın da dikkatini çekmiş ve 1917 yılında Bahçeköy'e uğradığında aratmıştır (Selik, 1989).

Şekil 3.15 : Dr. Bauer ve talebeler Belgrad Ormanı'nda

Bauer, son sınıf talebelerini amenajman plan çalışması yapılan Hendek ormanlarına götürmüştür (Ormanda Tetkikat, 1917). Silvikültür muallimi Hrant Danzikyan ile ameliyat mektebi civarındaki ormanlarda tatbikat yapılmıştır.

Hendek'te amenajman çalışmalarında bulunan Esad Muhlis Bey, Mayıs 1918 tarihi itibarıyla Ders Nazırı Dr. Bauer'in asistanlığına başlamıştır (Anonim, 1971). Bauer, 13 Mayıs 1918 tarihinde mektebin ikinci sınıf öğrencilerinin bir kısmıyla silvikültür dersinde gerginlik yaşamıştır (BOA, T. 1723). Ayrıca mektebin hocalarından Hrant Danzikyan ile Bauer arasında tartışma olmuştur. Danzikyan, Bauer'in genel

ormancılık bilgisinin kıt hatta sıfır olduğunu iddia etmiştir (Kutluk, 1959). Bauer'ın son olarak Mektep Müdürü Mahfi Bey ile arasına serinlik girmesiyle çalışma hayatı sona ermiş ve ülkesine dönmüştür (Kutluk, 1970).

1917-1918 öğrenim döneminde bir kısım mektep mezunu lisan öğrenmek ve ormancılık bilgilerini geliştirmek üzere yurtdışına gönderilmiştir. Bu kapsamda Mazhar (Diker), Mehmed Ali, Ahmed Mithat, Mahmut Şakir, Münir, Tevfik Ali (Çınar), Mahmut Ekrem, Mehmed Lütfi, Necati ve Cevdet adlı gençler Almanya ve Avusturya'ya gitmiştir. Almanya'da okuyacaklar Berlin'e Avusturya'da okuyacak ise Viyana'ya gidip uygun okullara yerleştirilmiştir (BOA, T. 1723). Savaşın getirdiği ekonomik zorluklar gidenleri olumsuz etkilemiştir. Buna rağmen Tevfik Ali Bey, Münih ve Freiburg üniversitesinde eğitimi tamamlayarak "*Kayın ve çam mahlut meşceresine ait bir silvikültür etüdü*" isimli teziyle doktor ünvanı almıştır (Kutluk, 1963a).

İstanbul'un işgal edilmesiyle birlikte Alman ve Avusturyalı uzmanlar İtilaf Orduları tarafından ülkelere gönderilmiştir (Bernhard, 1927a). Hendek mektebi önce Adapazarı'na, ardından Beykoz'daki Arpacı Çiftliği'ne taşınmıştır. Islahiye mektebi ise önce Adana'ya sonra Beykoz'a nakledilmiştir (Kılıç, 2022b). Ancak ödenek yokluğu sebebiyle Beykoz mektebi de 1920 yılında kapatılmıştır (Yund, 1957a). Son mezunların bir kısmı Orman Mektebine kayıt yaptırmıştır.

İşgal ordularının baskısıyla Orman Mektebi Bahçeköylü Rumlara tahsis edilmiştir. Mektep önce Sarıyer İçmeler yolu üzerindeki Horozoğlu Konağı'na ve az bir müddet sonra Yedi Sekiz Hasan Paşa Konağı'na taşınmıştır. Mektebin kütüphanesi ve müzesi sandıklara konularak birlikte götürülmüştür (Kutluk, 1965). Savaşın getirdiği sıkıntılar sebebiyle eğitim kadrosu daralmış ve eğitim imkanları zorlaşmıştır (Kılıç ve Ok, 2018). İşgal yıllarında silvikültür dersi mektep müdürü Hrant Danzikyan tarafından okutulmuştur (Kutluk, 1972b).

Orman Mekteb-i Alisi 1921-1922 yılı ders programı yeniden düzenlenmiştir. Programda okutulacak dersler ile süreleri yazılmıştır (Çizelge 3.1). Silvikültür dersi ikinci sınıfın ikinci döneminde 2 saat; üçüncü sınıfın birinci döneminde 3 saat ve Teşcir-i Sun'î dersi ise üçüncü sınıfın ikinci dönemde 1 saat olarak okutulmuştur. Kış dönemindeki silvikültür için tatbikat konulmamış, silvikültürün ikinci kısmı için hafta en az 2 saat tatbikat yapılması istenmiştir. Teşcir-i Sun'î için en az iki ay suretle

ormanlarda tatbikat yapıp teknik kesimlerde bulunması talep edilmiştir (İÜCOA, 1921).

Çizelge 3.1: 1921-1922 yılı ders programı

Ders adı	Ders Yılı	İlk dönem	İkinci dönem	Tatbikat
Silvikültür	İkinci Sınıf	-	2 saat	-
Silvikültür	Üçüncü Sınıf	3 saat	-	2 saat
Teşcir-i Sun'î	Üçüncü Sınıf	-	1saat	2 ay

Silvikültür dersine Esad Muhlis girmiştir (Gökberk, 1946). Teşcir ve Amenajman dersleri Hendek ve Beykoz Orman Ameliyat Mektebinde müdürlük görevinde bulunmuş Neşet Bey tarafından okutulmuştur. Neşet Bey'in Teşcir-i Suni ders notları talebeleri tarafından çoğaltılmıştır. Üzerindeki tarih Rumi takvim olarak 1339-1340 yazmaktadır. Yani notlar 1922-1923 ders dönemine aittir. Notlar incelendiğinde Hendek'teki anlatımların genişletilmiş halidir. Bu döneme ait ders notlarında şekil ve tablolar daha çok kullanılmıştır (Şekil 3.16).

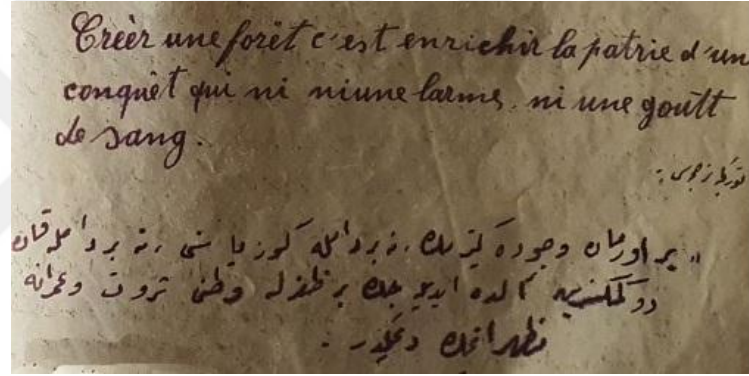
Şekil 3.16 : Ders notuna göre fidan dikiminde kullanılan aletler ve dikim şekilleri

Neşet Bey, işgal yıllarında dahi derslerin uygulamalarını yapmaktan geri durmamıştır (Şekil 3.17, İÜCOA). Neşet Bey, öğrenciler tarafından sevilen ve dersleri ilgi ile dinlenen birisi olmuştur. Neşet Bey'den ders alan bir öğrencinin defterinde şu satırlar yer almaktadır: “Bir orman vücuda getirmek ne bir damla göz yaşı ne bir damla kan

dökmeksizin elde edilecek bir zaferle vatani servet ve ümrana mazhar etmek demektir” (Şekil 3.18).

Şekil 3.17 : 1922 yılında Neşet Bey Ağasuyu civarında tatbikat yaptırırken

Şekil 3.18 : Ağaçlandırmanın önemini anlatan öğrenci defterindeki veciz söz

Bu dönemde Ankara merkezli Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Kastamonu Vilayeti sınırlarında uygun bir yerde Orman Mektebi açılması yönünde çalışmalara başlamıştır. Orman yetiştirme ve fidanlık bilgisine sahip memurlar yetiştirmek için altı bölümden oluşan 16 maddelik Orman Mektebi Nizamnamesi hazırlamıştır (BCA.183-261-1). Nizamnamenin 10. maddesinde “Orman Fenni” başlığı altında ormanların terbiye ve imarı, orman yetiştirmek ve usulleri, fidanlık tesis, fidanların taşınması ve dikimleri hakkında derslerin talim edileceği yazılmıştır. Nebatat başlığında ise ormanları teşkil eden ağaçların cinsi, özellikleri ve yetiştirme şartları öğretileceği bildirilmiştir (BCA. 2-40-13).

Bu sıkıntılı süreçte Orman Mekteb-i Alisi ile Halkalı Ziraat Mektebi tekrardan birleştirilmesi düşünülmüştür. Her iki mektep için eğitim ödenekleri ayrı ayrı çıkartılarak çizelge haline getirilmiştir. Silvikültür dersi için muallim maaşı ve eğitim

masrafları da yazılmıştır. Ancak yapılan mali hesaplamalara göre mekteplerin birleştirilmesinin faydalı olmayacağı anlaşılmıştır (BOA, BEO. 4723/354175). Bu gelişmelerden sonra mektebin Bolu'ya taşınmasına karar verilmiştir. Eylül 1923 itibarıyla ders başının orada yapılması istenmiştir (Orman Mektebinin Nakli, 1923). Ancak muallim kadrosu vb. nedenlerle Bolu'ya taşınma işi gerçekleşmemiştir. Cumhuriyetin ilan edildiği günlerde Kazım Karabekir Paşa'nın aracılığıyla bazı binalar mektep için talep edilmiştir. Bu talepler karşılanmayınca mektep tekrardan Bahçeköy'deki eski binasına taşınmıştır (Kılıç ve Ok, 2018).

Bu dönemde ağaçlandırma ve fidanlık çalışmalarına yönelik derslerin müfredatı genişletilmiştir. Orman Mektebi yeniden kurulduktan sonra silvikültür dersi emekli oluncaya kadar Hoca Ali Rıza Efendi tarafından okutulmuştur. İleriki yıllarda Nuri (Şener) Bey derslere devam etmiştir. Asaf Cemal Bey ise orman ağaçlarının biyolojisi ve fidanlıkla ilgili eğitimler vermiştir. Ormancılık bölümü Halkalı Ziraat Mektebinden ayrılmasına rağmen ziraat eğitiminde ormancılık derslerine devam edilmiştir. Bu derslere yine Nuri ve Asaf Cemal beyler girmiştir. Bu dönemde ağaçlandırma ve fidanlık çalışmalarına yönelik derslerin müfredatı genişletilmiştir. Alman ve Avusturyalı uzmanların katkısıyla ağaçlandırma, fidanlık ve tohum işlerine dönük ve özellikle pratiğe dayalı dersler yapılmıştır. Bauer'in ayrılmasından sonra silvikültür dersi Danzıkyan ve Esad Muhlis tarafından verilmiştir. Ağaçlandırma, fidanlık ve tohum işlerini kapsayan Teşcir dersini Neşet Bey okutmuştur. Öğrenciler uygulamalı eğitim için Hendek ormanlarına götürülmüştür. Bu işlerin ilerletilip pekiştirilmesi gereken dönemde Osmanlı Devleti işgale uğramıştır. Bu sebeple Milli Mücadele Dönemi'nde teorik ve uygulamalı ormancılık eğitiminde aksamalar olmuştur.

3.1.5 Yüksek Orman Mektebi Dönemi

Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduktan Orman, Ziraat ve Baytar mekteplerinin Ankara'ya taşınması kararı alınmıştır (Son Haberler, 1924). Ayrıca ormanların işletilmesi ve orman yetiştirme konularında Almanya ve Macaristan'a öğrenci göndermek için gazetelere ilan verilmiştir (Ziraat Vekaletince, 1924). Ankara'ya taşınma işi gerçekleşmeyince eğitim Bahçeköy'de devam etmiştir.

Orman Mekteb-i Alisi Müdüriyeti 1924 yılı itibarıyla rektörlük şeklinde idare edilmeye başlanmıştır. Böylece mektep müdürü Midhat Bey (Dağdemir) 1 Mart 1924 tarihinden itibaren Orman Mekteb-i Alisi Rektörü olmuştur. Kısa bir süre sonra Mithat

Bey Orman Umum Müdürü olarak atanmıştır. Buna rağmen mekteple ilgisini kesmemiş ve mektebin kalkınması için çaba sarf etmiştir. Belgrad Ormanı'nın tatbikat sahası olması, Bahçeköy Fidanlığının kuruluşu, mektep civarının ağaçlandırılması, mektepte laboratuvar kurulması, kütüphanenin zenginleştirilmesi ve mektebe ödenek ayrılması onun döneminde başlamıştır (Kutluk, 1972b). Aynı yıl 5 talebenin Avrupa'ya gönderilmesi kararı alınmış ve gerekli şartlar ilan edilmiştir (Kutluk, 1967).

Eski Orman Mektebi Müdürü Süreyya Bey, Cumhuriyetle birlikte Ziraat Vekaleti (Tarım Bakanlığı) Müsteşarlığına atanmıştır. Süreyya Bey, Almanya'da doktorasını yapmış Ankara Orman Müfettişi Tevfik Ali Bey'in az bir ormana sahip Ankara Vilayetinde kalmasına gönlü razı olmamıştır. Tevfik Ali Bey'i İstanbul'a göndererek Ziraat ile Orman Mektebinde eğitimci olmasını sağlamıştır (Özek, 1957). Böylece silvikültür dersi Tevfik Ali Bey tarafından okutulmaya başlanmıştır (Kutluk, 1963a). Orman Fakültesi kütüphanesinde bulunan döneme ait ders notunda, meşcerenin özellikleri, kapalılık, gövde sınıfları, gençleştirme usulleri, baltalık uygulaması, tohum bilgisi, fidanlık işleri hakkında bilgiler mevcuttur (Tevfik Ali, 1924).

Ayrıca bu dönemde sahadaki teknik eleman yetersizliği kısa süreli kurslar düzenlenerek kapatılmaya çalışılmıştır. Kurslarda silvikültür dersi Tevfik Ali Bey tarafından verilmiştir. Yapılan sınav sonrasında kurstan mezun olanlar orman fen memuru olarak atanmıştır (Eraslan, 1989; Orman Tayinleri, 1924). Konunun uzun vadeli çözümü için Ankara'da Orman Ameliyat Mektebi açılması düşünülmüştür (Ormancılık Aleminde, 1925)

Orman Mekteb-i Alisi son sınıf öğrencileri, Rektörleri ve Amenajman Müderrisi Neşet Bey ile Silvikültür Müderrisi Doktor Tevfik Ali Bey'in refakatinde 6 Temmuz 1925 tarihinde Bozüyük'e gitmiştir. Civar ormanlarda yapılan tatbikatlarla öğrenciler derslerde öğrendiklerini sahada uygulama fırsatı bulmuştur. Dönüş, İnegöl ve Bursa üzerinden yapılmıştır (Ormancılık Aleminde, 1925).

1925 yılı sonbaharında Avrupa'ya öğrenci gönderme sınavı tehir edilmiştir. Bunun yerine Mütareke sebebiyle Almanya'daki eğitimlerine ara vermek zorunda kalan Mazhar Bey (Diker) ve Mehmet Remzi Bey amenajman, Mahmud Şakir Bey ise silvikültür eğitimi için tekrardan Almanya'ya gönderilmiştir (Ormancılık Havadisleri, 1925).

Türkiye Cumhuriyeti İktisad Vekaleti (Ekonomi Bakanlığı) döneminde kurulan Orman Meclis-i Alisi, 5 Nisan 1924 tarihli toplantısında Avrupa'dan uzman getirmeye karar vermiştir. Bu bağlamda Bauer tekrardan Ders Nazırı olarak listeye eklenmiştir. Ayrıca Belgrad Ormanı'nın imar ve idaresi ile mektep talebesine tatbikat yaptırmayı için başka bir uzman daha talep edilmiştir (Kutluk, 1967). Fakat bu taleplerin hiçbirisi gerçekleşmemiştir. Ormancılık konularını incelemek üzere ertesi yıl yabancı uzmanlar davet edilebilmiştir (BDA. 38623-156350-14). Bu sürecin sonunda Fransa'dan Saby ve Almanya'dan Bernhard göreve başlamıştır.

Fransız uzman Saby, 6 Mart 1926 tarihinde Orman Mektebi hakkında bir rapor tanzim etmiştir. Talebeye verilen derslerin yetersiz ve ezber üzerine gitmekte olduğunu beyan etmiştir. Uygulamalı yapılması gereken asıl eğitimin ihmal edildiğini belirtmiştir. Bitkilerin Türkçe ve Latince isimleri derslerde öğretildiği halde talebelerin ormanda bunları tanıyamadıklarını ileri sürmüştür. Aynı şekilde ağaçlandırma konusunda Fransa, Almanya, Avusturya ve diğer memleketlerde tatbik olunan muhtelif usullerden bahsedildiğini fakat bunun ormanda örneği ve uygulamasının yapılmadığı ifade edilmiştir. Eğitim kadrosunun uzun süre ormanda çalışmış tecrübeli kişilerden seçilmesini istemiştir. Tecrübeli eğitimciler, birçok zamandır ormanlardan faydalanan Avrupa ülkelerin usullerini anlatan kitap ve derslerle sınırlı kalmaması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca müderrislerin (öğretim elemanı) başka mekteplerde derse girmesini eleştirmiştir. Ormancılığın gelişmesi için müderrislerin talebelerle birlikte sürekli ormanda uygulama yapmasını tavsiye etmiştir (Saby, 1927).

Yaklaşık 3 ay sonra Alman uzman Bernhard da mektepte inceleme yapmış ve rapor hazırlamıştır. Bernhard'ın raporu daha ziyade Saby'nin görüşlerine niçin katılmadığını açıklayan ve eleştirileri hafifleten bir tarzda yazılmıştır. Saby'nin tenkit ettiği her konuyu maddeler halinde açıklamıştır. Eğitim kadrosunun eksik olmasına rağmen mevcutların ilmi bakımdan yeterli olduğunu izah etmiştir. Rektör Neşet Bey, Esad Muhlis Bey ve Dr. Tevfik Ali Bey ile yaptığı ilmi görüşmelerden çok memnun kaldığını ifade etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yabancı uzmanlara yüksek miktarda ücret ödediği halde ormancılığın geliştirilmesi için Neşet, Esad Muhlis ve Tevfik Ali beyler gibi iyi yetişmiş müderrislerden faydalanmadığını ve onlara imkan verilmediğini belirtmiştir (Bernhard, 1927a).

Saby ile Bernhard arasındaki görüş farkının geri planda Fransız-Alman rekabetinin bir sonucu olup olmadığını kestirmek zordur. Sonuç olarak Türkiye Cumhuriyeti Bernhard ile çalışmaya devam etmiştir.

Ziraat Vekaleti, Orman Mektebi mezunu Mehmed Fahreddin (Fahri Bük) ile Ali Kemal'i (Yiğitoğlu) 3 sene ormancılık eğitimi alması için 1925 yılında Avrupa'ya göndermiştir (Orman Tahsiline, 1925). Mehmed Fahreddin Bey Fransa'da, Ali Kemal Bey Almanya'da eğitimini tamamlamıştır.

Mektebin eğitim kalitesinin geliştirilmesi için mektep müderrisi ve aynı zamanda Ziraat Vekaleti Müsteşarı olan Süreyya Bey'in başkanlığında 1926 yılında bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda, mektebi bitiren öğrencilerin doğrudan mesleğe başlamak yerine önce orman fen memurlarının veya muallimlerin yanında bir müddet staj yapması kararı alınmıştır. Ayrıca toplantıda mektep ile vekalet arasında krize dönüşen muallimlik atama yetkisi de görüşülmüştür. Ziraat Vekaletinin münhal bulunan 2 muallim kadrosuna doğrudan doğruya atama yapması üzerine mektebin müderris meclisi yetkinin kendisine ait olduğunu savunmuş olup muallimler bunu kabul etmemiştir (Orman Mektebine, 1926).

1893 yılında Halkalı Ziraat Mektebiyle birleşen ve 1909 yılında müstakil hale gelen Orman Mektebi, tasarruf tedbirleri veya dönemin eğitim politikaları nedeniyle zaman zaman tekrardan birleştirilmek istenmiştir. Ancak 1927 yılında çıkarılan bir kanun³ sonrasında bu kez Halkalı Ziraat Mektebi kapatılarak Orman Mektebine dahil edilmiştir.

1927 yılında Almanya'ya gönderilen Receb diploma denkliği sorunu yaşamıştır (BCA.37-194-12). Benzer krizlerin yaşanmaması için Maarif Vekaleti (Eğitim Bakanlığı) 1927 yılında Orman Mekteb-i Alisini küçük ihtisas derecesinde olduğuna karar vermiştir. Rektör Neşet Bey bu duruma itiraz ederek yaptığı yazışmalarla mektebin yüksek ihtisas mektebi olarak kalmasını sağlamıştır. Mektebe kayıt ve kabul şartlarında da değişikliğe gidilerek bu doğrultuda mektebe lise mezunu veya bu dereceli okullardan mezun olanların alınması kararlaştırılmıştır (BCA.77-379-10; 77-379-12). Büyük Millet Meclisi 1929 yılında mektepten mezun olanlara “mühendis”

³ Ziraat ve Baytar Enstitüleri ile Ali Mekteplerin Tesisine ve Ziraat. Tedrisatının Islahına Ait Kanun

ünvanı vermesi üzerine Mühendisler Cemiyeti buna itiraz etmiştir. Mehmet Fahreddin Bey'in girişimi sonrasında itirazdan vazgeçilmiştir (Diker,1948).

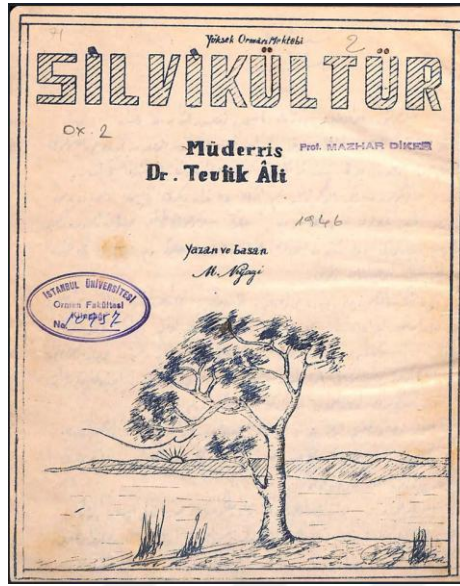
Bu dönemde ağaçlandırma, fidanlık ve tohum işleriyle ilgili eğitimler Orman Mektebi Alisi Rektörü Neşet Bey tarafından okutulmuştur. Neşet Bey'in apandisti patlaması sonucu 48 yaşında Haziran 1929'da vefat etmesi üzerine Mazhar Bey (Diker) Rektör olarak atanmıştır. Neşet Bey'in ağaçlandırma, fidanlık ve tohum işleri derslerini Tevfik Ali Bey devam ettirmiştir (Ahmet Mithat, 1929).

Dilde sadeleşmenin de etkisiyle 1930 yılından itibaren mektebin ismi Yüksek Orman Mektebi olarak değiştirilmiştir. Kayıt ve kabul şartları daha kapsamlı hale getirilmiştir. Yine bu tarihten itibaren öğretim ve akademik çalışmalar artmaya başlamıştır. İyi nitelikte öğrenci alınması için basın vb. araçlarla önemli propaganda faaliyetleri yürütülmüştür. Ayrıca mektep için yeni laboratuvar, öğretim malzemesi ve uygulama alanları sağlanmıştır (Nizamoğlu, 2023).

İlerleyen yıllarda M. Niyazi isimli bir talebe, Tevfik Ali Bey'in silvikültür ders notlarını yeniden kaleme almıştır (Şekil 3.19). Başlık bilgileri Latin harfleriyle metin kısmı Osmanlı Türkçesiyle yazılmıştır. Üzerinde tarih olmamasına rağmen Tevfik Ali Bey'in silvikültür derslerine girdiği dönemde Niyazi isimli 1932 ve 1934 mezunu iki öğrenci bulunmaktadır. Bu duruma göre ders notları kuvvetle muhtemel 1930'ların başına aittir. Ders notunun girişinde şu şekilde detaylı bir silvikültür tarifi yapılmıştır:

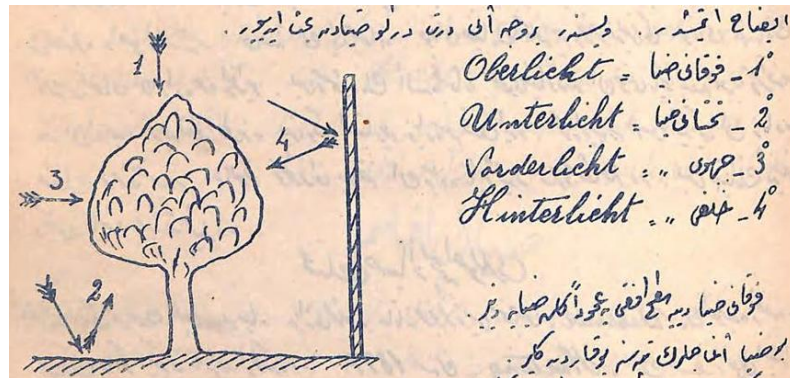
Silvikültür alelittlak bir ormanın tesisi ve terbiyesinden bahseden bir fendir. Ormanın tesisi, ağaçların şerait-i hayatietini tesbit eden kanunların bilinmesinden mütevakıftır. Onun için silvikültürün en mühim kısmı orman ağaçlarının tenebbütü şeraitini tesbit eden coğrafya-yı nebatatın şubelerini teşkil eder. Eskiden silvikültür denildiği zaman ormana tohum ekerek veya fidan dikerek tesis veyahut mevcut ormanı tabi unsurlarla tensil anlaşılyordu. Çünkü silvikültürün vezaifi bundan ibaret olsaydı o zaman buna bir ilim denmediği gibi bunun mekteplerde okutulmasına dahi lüzum yoktur. Çünkü bizim silvikültür namı altında bildiğimiz mana daha çok esaslı ve şümullüdür.

Orman teşkil eden ağaçlar, bütün dünyada aynı olarak, kavain-i tabi'yyeye tabi' olarak yaşarlar. İşte bu tabi'î kanunların bazı surette tesbiti ile icap eden bir mahalde bunların ne suretle tatbik edilebileceği bizim öğrenebildiğimiz ilim teşkil eder. Silvikültür ilmi kendisini teşkil eden muamelatı kısmen nazariyat kısmen de ameliyat sairesinde cem eder. Bize pek yeni olan bu ilmin muhteviyatı kısmen kat'ı ve kısmen de henüz ihtimal derecesini tecavüz eden hakikatlerden ibarettir. (M. Niyazi, ty)

Şekil 3.19 : Tefik Ali Bey'in silvikültür ders notları

Defterin devamında silvikültürün diğer ormancılık fenleriyle ilgileri yazılmıştır. Silvikültürün vazifesinin orman yetiştirmek olduğu belirtilmiştir. Bu konuya izahat yapılarak ormansız alanları orman haline getirmek veya mevcut bir ormanda ağaç ve meşcere durumuna göre yapılacak işleri tayin etmek olarak ifade edilmiştir. Söz konusu çalışmalar yapılırken ekolojik ve ekonomik şartların göz önüne alınması istenmiştir. Bu ön bilgiler verildikten sonra ağaçların gelişimini etkileyen hususlar anlatılmıştır. İklim bilgisi, orman ağaçlarının biyolojisi, ağaçların gelişimini etkileyen hususlar, genetik miras, gençleştirme yöntemleri, orman dışı ağaçlandırmalar, ekim ve dikim yöntemleri, tohum ve fidanlık bilgisi gibi konular detaylıca izah edilmiştir. Yer yer konular yabancı uzmanların görüşleriyle desteklenmiştir. Defterde birçok başlık Türkçe ile birlikte Almanca olarak verilmiştir (Şekil 3.20).

Şekil 3.20 : Ders notunda tarif edilen ağacın maruz kaldığı 4 ışık yönü

Öğrenci defterlerinden de anlaşılacağı üzere, Dr. Tevfik Ali Bey'in ormancılık eğitiminde yeri son derece önemlidir. Tevfik Ali Bey, silvikültür dersini veren doktoralı ilk uzmandır. Bilgisi ve tecrübesi çağdaşlarının çok ötesindedir. Mütevazılığı ile öne çıkmış buna karşın paye almakta hep geri durmuştur (Kutluk, 1963a).

Birinci Dünya Savaşı sonrasında kapatılan orman ameliyat mektepleri ara teknik eleman ihtiyacının devam etmesi sebebiyle tekrardan gündeme gelmiştir. 22 Nisan 1924 tarih ve 504 sayılı Kanuna dayanılarak 1930 yılında Bahçeköy Orman Ameliyat Mektebi kurulmuştur. Mühendis muavini yetiştirecek mektebin eğitim süresi 3 yıl olarak düşünülmüş fakat daha sonra 4 yıl olmasına karar verilmiştir. Eğitim sürecinde öğrencilere orman eşcarı, süceyrat ve nebat dersleri yanında müstakil silvikültür dersi de verilmiştir (İÜCOA, 1930). Talebeler ikinci ve üçüncü sınıfta haftada 4 saat silvikültür dersi almıştır (Ali Kemal, 1933).

Avrupa'ya talebe gönderilmesine devam edilmiştir, Şeref Nuri (İlkmen), Asaf (Irmak), Ali Kemal (Yiğitoğlu), Adnan (Berkel), Fikret (Vural) ve Fuad (Adalı) gidenlerin arasındadır (Ergüleç, 1947). Bu talebelerin durumlarını yerinde teftiş etmek ve bazı orman mevzuları üzerinde inceleme yapmak üzere Tevfik Ali Bey görevlendirilmiştir. Doktorasını Almanya'da tamamlayan Ali Kemal (Yiğitoğlu) Bahçeköy Orman Ameliyat Mektebinde silvikültür muallimi olarak göreve başlamıştır. Askere gidene kadar bu görevini sürdürmüştür (Alaeddin, 1934).

Tevfik Ali Bey Silvikültür, Neşet Bey Teşcir dersini vermiştir. Uygulamalı dersler Bozüyük, İnegöl ve Bursa ormanlarında yapılmıştır. Ormancılık eğitimini inceleyen Saby, verilen eğitimi yetersiz bulurken benzer konuda inceleme yapan Bernhard ise aynı düşüncede değildir. Bernhard, Neşet, Esad Muhlis ve Tevfik Ali beyleri iyi yetiştirmiş elemanlar olarak vasıflandırmıştır. İmkan verildiği takdirde iyi işler yapacaklarını belirtmiştir. Görevdeki ormancılardan deneyim ve bilgilerini artırmak için silvikültürle alakalı kongre ve toplantılara görevlendirilmiştir. Ayrıca Avrupa'ya öğrenci gönderilmeye devam edilmiştir.

Bu dönemin en ilginç olayı Orman Mektebinin 1890 yıllarda Halkalı Ziraat Mektebine devredilmesi, 1909 yılında ayrılıp yeniden kurulması ve 1923 yılında tekrar birleştirilmeye çalıştırılmasına rağmen behemehal hep ayakta kalmış olmasıdır. Buna karşın 1928 yılında durum terse dönmüş Halkalı Ziraat Mektebi tamamen kapatılarak mevcut öğrencileriyle birlikte Yüksek Orman Mektebine nakledilmiştir.

3.1.6 Yüksek Ziraat Enstitüsüne bağlı Orman Fakültesi Dönemi

Ziraat, orman ve hayvancılığın gelişmesini ve kalkınmasını sağlamak, bu alanlarda çalışacak ve bilimsel faaliyetlerde bulunacak teknik eleman yetiştirilmesi için 1933 yılında Ziraat Üniversitesi niteliğinde Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulmuştur (Eraslan, 1987). Akabinde Yüksek Orman Mektebi, 18 Haziran 1934 tarih ve 2524 Sayılı Kanun ile lağvedilerek beşinci fakülte olarak Yüksek Ziraat Enstitüsüne bağlanmıştır. Fakülteye dönüştürülmesiyle birlikte 3 yıllık eğitim 4 yıla çıkarılmıştır. Ankara'da 4 sömestr, İstanbul'da 4 sömestr olacak şekilde eğitim programı hazırlanmıştır. Bu düzenlemeye göre hazırlık dersleri Ankara'da meslek dersleri ise İstanbul'da yapılacaktır. Ormancılığın ana dersleri için enstitüler kurulmuştur ve belirlenen kadrolara öğretim üyeleri tayin edilmiştir. Silvikültür eğitimi Orman Yetiştirme ve Bakma Enstitüsü tarafından yapılmıştır (Çiftçi, 2008). Yüksek Orman Mektebinin Yüksek Ziraat Enstitüsüne bağlanmasından birkaç gün sonra Bahçeköy Orman Ameliyat Mektebinde de değişiklikler olmuştur. Orman Ameliyat Mektebi, 23 Haziran 1934 tarih ve 2538 sayılı Kanun ile orman orta mektebine dönüştürülmüştür.

Ziraat Vekaleti, Avrupa'ya ormancılık staj ve ihtisasına öğrenci gönderilmesi için 16 Temmuz 1934 tarihinde 20613/1062 sayılı emir yazmıştır. Başvuru yapan öğrenciler Almanca kursuna alınmıştır. 15 Ocak 1935 tarihinde dil sınavı yapılmıştır. Bu sınavı geçenler bir hafta sonra ihtisas sınavına girmiştir. Sınav komisyonu Mazhar Diker, Esat⁴ Muhlis Oksal, Muallim Suphi, Asaf Irmak ile orta mektebi muallimlerinden Ahmet Berker'den oluşturulmuştur (Şekil 3.21, İÜCOA). Heyet sözlü soru sormuş ve cevapları yazılı olarak almıştır. Silvikültür şubesi sınava müracaat eden Hayrettin (Kayacık) başarılı bulunmuştur (İÜCOA, 1934a).

⁴ Harf Devrimi'nden sonra Esad Bey ismini Esat şeklinde yazmaya başlamıştır.

7- Varılan neticeye göre :

Sırrının: Orman inşaat şubesi(Kara yolları)mühendisliği.
Selahaddin; Kemâl : Hesap sanayii ve ticareti mühendisliği
Hayreddin: Silvikültür şubesi.
Muttalip : Orman muhafaza şubesi.
Savni: Orman kimya sanayii mühendisliği.
Tahsillerini yapmak üzere gönderilmelerinin.

8- Bursa Or.mühendisi 1932 mezunlarından Niyazi Tanay,

Kars	"	"	1933	"	Ali Doğan,
Denizli	"	"	1933	"	Sakıp,Sürmeli,
Orman mühendisi	"	"	1934	"	Kemâl,
"	"	"	"	"	Mustafa Nail,
"	"	"	"	"	Refik,
"	"	"	"	"	Mustafa,
"	"	"	"	"	Niyazi,
"	"	"	"	"	Hikmet,
"	"	"	"	"	Adil de Staja Gönde-

rilmelerinin muvafık olacağı karariyle Ziraat vekâleti yüce mekânının onyından geçmek üzere Sunulmuştur.

Doçent Doçent muallim Şef muallim

[Signatures]

Şekil 3.21 : Sınav sonucunu gösterir belge

Seçilen talebelerin Avrupa'da iyi okullarda ve seçkin hocaların yanında eğitim görebilmesi için orman mütehassisi Prof. Dr. Bernhard etkin rol oynamıştır. Bernhard, Alman ve Avusturya'daki okullarda görev yapan dostlarına niyet mektubu yazmıştır. Bernhard'ın mektuplarına Prof. Dr. Wiedemann, Prof. Dr. Bartels, Prof. Dr. Tschermak, Prof. Dr. Tischendorf, Prof. Dr. Röhl, Prof. Dr. Fabricius dostane cevaplar yazmış ve her türlü kolaylığın gösterileceğini ifade etmiştir. Bernhard tüm gelişmeleri dönemin Ziraat İşleri Umum Müdürü Abidin Ege'ye yazılı olarak bildirmiştir (İÜCOA, 1935). Yazışmaların ardından silvikültür ihtisas eğitimi için Hayrettin Kayacık Tharant'a ve silvikültür stajı için Hikmet Bey Münih'e gönderilmiştir (Avrupaya tahsil, 1935). Ertesi yıl stajyerlerin öğrenme ve yetiştirme vaziyetlerini yerinde teftiş etmek ve bazı orman mevzuları üzerinde inceleme yapmak üzere Tefik Ali Bey Avusturya ve Almanya'ya gönderilmiştir (BCA. 62-16-4).

Yüksek Orman Mektebi, 1934 yılında Yüksek Ziraat Enstitüsüne bağlandıktan sonra talebelerin yaz tatilinde yapacakları uygulamalar için 21 maddelik talimatname yayınlanmıştır. Buna göre talebelerin beşinci ve yedinci sınıfta iki yaz tatili

boyunca fidanlıklarda çalıştırılması istenmiştir. Fidanlıklarda toprak hazırlanması (kirizma, belleme, yastık hazırlama, çapalama, gübreleme, kompostonun hazırlanması), sulama işleri, şaşırtma ve dikim işleri, fidan ambalaj ve nakliyat işleri, rasat işleri, tohum toplama, saklama ve yollama işleri, haşere ve hastalıklarla mücadele işlerinde çalıştırılacaktır. Bu sürede talebelere işçi olarak yevmiye verilecektir. Fakülteden mezun olabilmek için bu uygulamayı her talebenin yapması gerekmiştir (Çiftçi, 2008).

Fikret Vural Münih Üniversitesinde “*Ladin ve Kayının Karışık Meşceredeki Karşılıklı Büyüme Münasebetleri*” isimli teziyle 14 Haziran 1935 tarihinde doktorasını tamamlamıştır (Atay, 1981a). Fikret Vural’ın bu başarısı yerel basında dahi yer almıştır (Değerli, 1935). Türkiye’ye döndükten sonra Silvikültür Başasistanı olmuştur (Tahsilden, 1935). Fikret Vural askerlik sonrası 31 Aralık 1937 tarihinde Şef asistanlığa terfi etmiştir.

Yüksek Ziraat Enstitüsü Rektörü Geheimrat ünvanlı Prof. Dr. Friedrich Falke tarafından “Yüksek Ziraat Enstitüsünün faaliyette bulunduğu 3’üncü ders senesine kadar göstermiş olduğu inkişaf ve Enstitünün tamamlanması ve mükemmelleştirilmesi için daha ilavesi lazım gelen tesisat hakkında muhtıra” raporunu hazırlamıştır. Eser üzerinde tarih olmamasına rağmen başlıkta geçen “3’üncü” ibaresi 1936 yılını işaret etmektedir. Falke, raporunda Orman Fakültesinin 6 ordinaryüslükten oluşacağını ve yeni senede 2 ordinaryüslüğün kurulacağını yazmıştır. Muhtıraya göre birinci ordinaryüslük orman yetiştirme bilgisi, toprak bilgisi, orman ağaçlarının bünye ve hayatları, nebatların hastalıkları ve mikolojisi. İkinci ordinaryüslük orman işletme bilgisi, kereste ve ağaç ölçme bilgisi, ormanlardaki ağaç mevcudunun tespiti, ormanları tavsif etme bilgisi, orman kıymetlendirme tespiti şeklinde olacaktır. Ankara’da okuyan talebelerin İstanbul’a gitmesiyle birlikte barınma sıkıntısı yaşanacağını, bu sebeple Eylül 1936 tarihine kadar orman talebeleri için Ankara’da bir adet, İstanbul’da iki adet toplam 150 kişilik yurt yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca ormancılıkla ilgili eğitim ve araştırma binalarının yanında idare binasının da yapılması istenmiştir (Falke, ty). Muhtıra dikkate alınarak 1936 yılı içerisinde öncelikle enstitü ve derslik binası inşaatına başlanmıştır (BCA. 72-19-2). Ancak bina inşaatlarının (Şekil 3.22, İÜCOA) hızlı ilerlememesi üzerine yer açmak üzere orman orta mektebi 1936 sonbaharında Bursa’ya nakledilmiştir. Mektebin eşyaları deniz motoruyla 1936 yılının Ekim ayı başında Mudanya’ya götürülmüştür. Halihazırda

mektebin kendi binası olmadığı için eğitim geçici olarak Bursa Çekirge yolundaki Saatçi Ali Köşkü'nde başlamıştır (Orman Mektebi, 1936). Yapılan sınav sonucunda 24 öğrenci mektebe kayıt hakkı kazanmıştır. Ortaokul ve liseden gelenlerin mektebe birlikte alınmış olması dikkat çekicidir (Şekil 3.23).

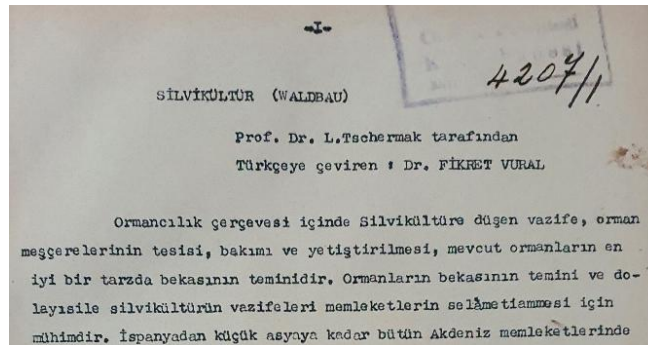
Şekil 3.22 : Enstitü binasının temel atma töreni

Orman Mektebi Direktörlüğünden:		
Namzed No.	İsmi	Geldiği mekteb
125	Ömer Köse	İstanbul lisesi
25	Reşad	Antalya lisesi
83	Temel Ertekin	Sinob orta mekteb
151	Seyfi Kayra	Gelenbevi Or. mekteb
60	İlyas Vargün	Edirne lisesi
37	Bürhan Sarıalan	Adapazarı Or. mekteb
139	Ferid Güneyler	Eyüb Or. mekteb
2	Fuad Ulus	Sinob Or. mekteb
90	Cemal	İzmit Or. mekteb
137	Muzaffer	Davutpaşa Or. mekteb
107	Ömer Yücel	Bilecik Or. mekteb
19	Ahmed Nusret Bib-	Haydarpasa lisesi
127	Mustafa Ersoy	Bilecik Or. mekteb
39	Vehbi Ernuyan	Bursa Erkek lisesi
64	Fethi Unat	İzmit Or. mekteb
120	Ali Ekrem Özkan	Kıbrıs lisesi
103	Ahmed Ulusoy	İzmit Or. mekteb
8	Ekrem	İzmit Or. mekteb
36	İhsan Anık	Kütahya lisesi
164	Ata Bastürk	Vefa lisesi
5	Bahaddin Kaya	Sinob Or. mekteb
43	Sadri Şenoğlu	Balıkesir Or. mekteb
48	Cemil Okmen	Bolu Or. mekteb
65	Rüştü	Edirne lisesi
1	Bu yıl mektebimize alınacak talebe için açılan müsabaka im- tihanında muvaffak olanların isimleri namzed numaralarile birlikte yukarıya yazılmış ve taahhüd senedi örnekleri adres- lerine gönderilmiştir.	
2	İmtihani kazananların bu örnek mucibince yaptıracakları ta- ahhüd senedlerini nihayet 25/10/1936 akşamına kadar ta- ahhüdü olarak mektebe göndermelidirler. Bu tarihe kadar senedlerini göndermeyenler haklarında vazgeçmiş nazariile bakılacaktır.	
3	Mekteb Bursaya nakledildiğinden bütün müracaatlar «Bur- sa - Çekirge Orman Mektebi Direktörlüğüne» yapılmalıdır. (2043)	

Şekil 3.23 : Bursa Orman Mektebini kazanan ilk öğrenciler

Orman Yetiştirme ve Bakma Enstitüsüne 1937 yılında Avusturyalı Prof. Dr. Leo Tschermak göreve başlamıştır. Bu tarihe kadar silvikültür dersi Esat Muhlis Oksal tarafından okutulmuştur (Atay, 1981b). Yeni yapılanma ile silvikültür dersi enstitü başkanı Tschermak uhdesine verilmiştir. Silvikültür tatbikatları ise Tschermak ile Oksal tarafından birlikte yapılmıştır (Çiftçi, 2008). Tschermak, özellikle Türkiye'nin iklim ve vejetasyonuna uygun silvikültür çalışmaları üzerinde durmuştur (Özdönmez ve Ekizoğlu, 1994).

Tschermak'ın "*Waldbau (Silvikültür)*" isimli roto baskı ders notunu, Dr. Fikret Vural tercüme etmiştir (Şekil 3.24). Öğrenci ders kılavuzu olarak vasıflandırılan bu ders notunun 54 sayfalık kısmı İÜC Orman Fakültesi Kütüphanesinde bulunmaktadır. Üzerinde tarih olmamasına rağmen Fikret Vural'ın akademik ünvanı, üzerindeki kütüphane kaşesi ve kütüphane kayıt tarihi dikkate alındığında belgenin 1937-1398 yıllarına ait olduğu anlaşılmaktadır. Ders notunun giriş bölümünde "Silvikültüre düşen vazife, orman meşcerelerinin tesisi, bakımı ve yetiştirilmesi, mevcut ormanların iyi bir tarzda bekasının teminidir." şeklinde ifade edilmiştir. Akdeniz kuşağındaki ormanların Kuzey Avrupa'daki ormanlara göre gelişme şartlarının daha az müsait olduğu konusuna dikkat çekilmiştir. Bu sebeple topluma orman sevgisini aşılamanın yanında her ormancının öncelikle ormanların korunması ve bakımı için çalışmalar yapması istenmiştir. Ardından silvikültürün amacı ve vazifesi anlatılmıştır. Silvikültürün, toplumun odun ihtiyacını sürekli karşılayabilmek için ekonomik ve devamlılık prensipleri göz önünde tutularak yapılan planlı faaliyetler olduğu hatırlatılmıştır. Silvikültürün diğer bilim dalları ve meslek disiplinleriyle ilgileri izah edilmiştir. Ardından silvikültürün biyolojik ve ekolojik esasları gibi konuları yer verilmiştir. Birinci bölümde yetiştirme muhitine ait esaslar, ağaç cinslerine göre ısı, rutubet ve ışık istekleri örneklerle anlatılmıştır (Tschermak, ty).

Şekil 3.24 : Tschermak'ın silvikültür ders notları

Hazırlanan yeni müfredata göre ağaçlandırma eğitimi Çizelge 3.2’de görüldüğü üzere beşinci sömestr 3 ders, altıncı sömestr 3 ders ve 3 tatbikat, yedinci sömestr 3 ders ve sekizinci sömestr 3 ders ve 3 tatbikat yapılacaktır (Çiftçi, 2008). Kış dönemine gelen sömestr için tatbikat konulmamıştır.

Çizelge 3.2 : Ağaçlandırma ders müfredatı

Sömestr	Ders miktarı	Tatbikat adeti
Beşinci	3 ders	-
Altıncı	3 ders	3 adet
Yedinci	3 ders	-
Sekizinci	3 ders	3 adet

Orman Yetiştirme ve Bakma Enstitüsüne bağlı olarak Esat Muhlis Oksal talebelere bir kaynak olması için “*Teşciri Sun’i*” isimli roto baskı şeklinde ders notu hazırlamıştır. Üzerinde 1937-1938 ders yılı yazmaktadır. Ders notunun girişinde ağaç ve orman yetiştirmek teknik ve iktisadi bakımdan silvikültürün görevleri arasında sayılmıştır. Amacın az zamanda az masrafla odun hammaddesi yetiştirmek olduğu belirtilmiştir. Geleceği düşünen ormancının gençleştirme yapmak zorunda olduğunu sırf üretim kaygısıyla haddinden fazla ağaç kesilmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Ardından gençleştirme konusunda genel bilgiler verilmiş ve bu konudaki Avrupalı ormancılar arasındaki görüş farklılıkları izah edilmiştir. Gençleştirme yönteminin seçimi, ekim ve dikimle suni gençleştirme arasındaki fark ve üstünlükler anlatılmıştır. Genel tohum ve fidan bilgisinin ardından ekim ve dikimin teknik izahı yapılmıştır (Oksal, 1937).

Orman Fakültesinden mezun olabilmek için hazırlık ve meslek derslerinden diploma sınavı yapılmıştır. Hazırlık dersleri sınavından sonra stajını tamamlamış ve yabancı dili geçmiş öğrenciler meslek sınavına girebilmiştir. Meslek sınavı tez, yazılı sınav, teşhis sınavı, sözlü sınavı ve orman sınavı şeklinde 5 aşamalı olmuştur. Tez, ormancılık hakkında bir makale hazırlamak ve hesap-çizimleri içinde olan bir proje yapmak şeklinde iki aşamalı gerçekleştirilmiştir. Yazılı sınav öğrencinin ormancılık konuları hakkındaki bilgi ve becerisini ölçmek için yapılmıştır. Ardından önemli bitki ve hayvanatın teşhis sınavı gerçekleştirilmiştir. Ağacın dalı, yaprağı, tomurcuğu, kozalağı, tohumu, fidanı teşhisi istenmiştir. Bu aşamayı geçen öğrenci, sözlü sınava alınarak tüm derslerden sorumlu olacak şekilde sorular yöneltilmiştir. Son olarak orman sınavında öğrencinin ana konulardan biri hakkında görüşü ölçülmüştür. Bilhassa orman

yetiştirme ve bakma bilgisi önem arz etmiştir. Sınava giren talebeler silvikültürün ekolojik esasları, silvikültür tekniği, suni ağaçlandırma, parkçılık konularından sorumlu tutulmuştur (Çağlar, 1940). Fakültenin açıldığı ilk yıllarda mezunlara akademik ünvanlı “diplomalı orman mühendisi” diploması verilmişken 1940 yılından sonra yine akademik ünvanlı “yüksek orman mühendisi” diploması verilmiştir (Diker, 1948).

Orman Fakültesi, Yüksek Ziraat Enstitüsüne bağlandıktan sonra mesleki dersler dört Enstitü Başkanlığı altında yürütülmüştür. 1943 yılında yapılan düzenleme ile enstitü sayısı sekize çıkarılmıştır. Silvikültür, Toprak, Ekoloji ve Orman Botaniği konularını içerisinde toplayan Orman Yetiştirme ve Bakma Enstitüsü bölünerek müstakil Silvikültür Enstitüsü kurulmuştur. Enstitü direktörlüğüne Esat Muhlis Oksal atanmıştır (Anonim, 1971). Silvikültür Enstitüsünün amaç ve görevleri şu şekilde tarif edilmiştir:

Ormanların ekolojik, biyolojik ve iktisadi esaslara göre yetiştirilmeleri ve bakımları ile harap ormanların ihyası, fidanlıkların ve sun'i ormanlar tesisi hususundaki ilmi esasların araştırılmasıdır. Enstitü, bu maksatla orman nebatları ve Silvikültür şubelerine ayrılmış olup bütün araştırma ve tedrisatını bu iş bölümü içinde yapar. Enstitü memleket orman bitkilerini havi zengin ve kıymetli herbaryum kurmuştur. Bu enstitüde talebelere, silvikültür ve orman nebatları dersleri okutulur. Tatbikat yapılır. Memleket orman gezileri tertip edilerek mevcut orman nebatları koleksiyonu ve müzesi zenginleştirilir (Anonim, 1943).

Diğer bir değişiklik ise eğitimlerin iki sömestr Ankara'da, altı sömestr İstanbul'da olacak şekilde değişiklik yapılmıştır (Çiftçi, 2008).

Bursa Orman Mektebinde mesleki dersler, yardımcı dersler, genel ve diğer muhtelif dersler olarak dört kısma ayrılmıştır (Berker, 1944). Silvikültür, meslek dersi olarak ikinci ve üçüncü sınıfta mektep müdürü Ahmet Berker tarafından okutulmuştur (Eraslan, 1989). 4 Haziran 1937 tarih ve 3204 sayılı Orman Umum Müdürlüğü Teşkilat Kanununun 4.maddesi kapsamında ikinci Orman Mektebi Bolu'da açılmıştır (Erden, 1989). Bolu'da silvikültür derslerini Mustafa Salkaya vermiştir (Eraslan, 1989).

Dr. Fikret Vural “*Belgrad Ormanında Meşenin Silvikültür bakımından tâbi olacağı muamele, ekolojik esaslar ve teknik Teklifler*” isimli çalışmasıyla 15 Nisan 1940 tarihinde Doçent ünvanı kazanmıştır (Atay, 1981a). Eser, Yüksek Ziraat Enstitüsü Rektörlüğü tarafından basılmıştır. Aynı şekilde Ali Kemal Yiğitoğlu'nun “*Türkiye*

Ormancılığının Temelleri, Şartları ve Kuruluşu” isimli doktora tezi enstitü tarafından kitap olarak basılmıştır.

Doç. Dr. Fikret Vural, 1941 kış s6mestrinden itibaren silvik6lt6r 6ğretimini, laboratuvar ve tatbikatlarını y6r6tm6şt6r. Vural, 20 Aralık 1945 tarihinde ise profes6rl6ğ6 terfi etmişt6r (Atay, 1981a). Fikret Vural bu tarihten sonra “Saatçioğlu” soyadını kullanmaya başlamıştır (Şekil 3.25). Saatçioğlu, 1946 yılında mezun olacak 6ğrencilerin yıllığına şu nasihati yazmıştır:

Modern ormancılığımızı kurmakta olan, ormanlarımızı eski zamanların haraplayıcı etkilerden, k6t6 d6ř6nce ve itiyatlarından kurtarmaya ve bu kıymetli varlığı g6n geçtikçe daha mamur ve verimli bir duruma sokmağa çalışan Devlet Orman İşletmeciliğini var kuvvetinizle geliştirmek birinci ve 6nemli vazifeniz olmalıdır. Ormanlarımızın m6lkiyet, İşletme ve imarında memleket ve millet için en hayırlı ve verimli yolun, Devlet m6lkiyeti ve Devlet işletmesi olduğunu her fırsatta g6stermeye çalışmalısınız.

Orman içinde ve dışında sun’i yahut tabii yollarla yeni ormanlar tesis etmek, yetiştirme ve bakım alanlarında en b6y6k gayreti ve fedakarlığı esirgememek ikinci vazifeniz olmalıdır. Orman yetiştirme ve bakma yeni ormancılığımızı eskisinden ayıran en farklı ve kıymetli çalışmalardan olacaktır. Ormanın yok edildiği yahut haraplandığı yerlerde ancak b6y6k emek ve fedakarlıklar mukabilinde aydınlarımızdan en basit k6yl6m6ze kadar her vatandaşa g6stermelidir. Bunun ormanı sevindirici ve ormanla ilgili olanları terbiye edici kıymetini k66msememeliyiz.

Çalışmalarınızda mesleki yayınları ve yenilikleri takip ediniz; bilhassa imkân buldukça ormancılığın her alanına ait deneyler kurmak, m6şahedeler yapmak ve bunların sonuçlarını yayınlama suretiyle mesleğinizin fen alanına da hizmet etmelisiniz.

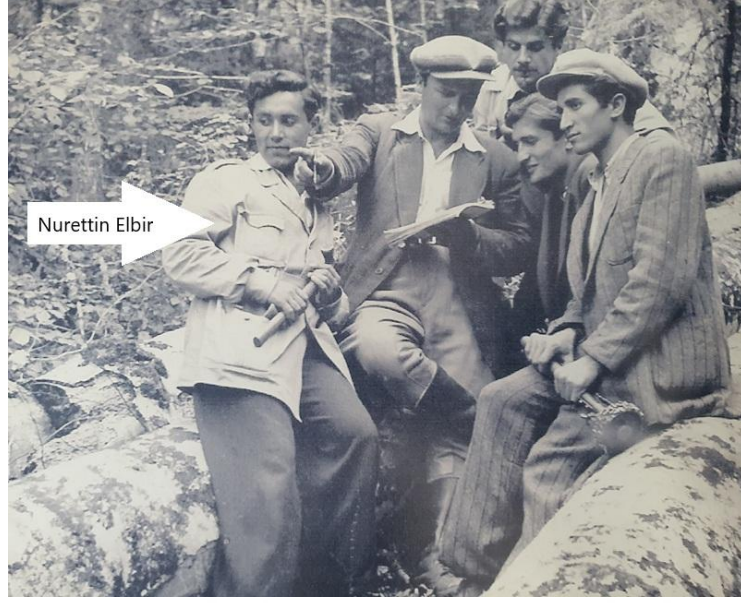
Doğru ve ahlaklı olmak her insan için asıl olduğuna g6re, meslek tahsilini bitirmiş memleketi seven siz gençler için bu nokta 6zerinde durmayı l6zumsuz bulurum. Hayatınızda mesut, hizmetinizde başarılı ve faydalı olmanızı candan dilerim.

Şekil 3.25 : 1946 yılına göre Silvikültür Enstitüsü

Yüksek Ziraat Enstitüsü 1943 yılında talebelerin yaz tatilinde yapacakları pratiğe ait talimatname yayınlanmıştır. Buna göre her talebenin beşinci ve yedinci sömestr boyunca orman işletmelerinde yevmiyeli olarak ormancılık uygulamalarında çalışması zorunlu olmuştur. Talebeler tohum toplama, saklama ve yollama işleri, meşcerenin yetiştirilmesine ait işler kültür bakımı, temizleme, ferahlandırma, alt tabaka tesisi ve budama işlerinde çalıştırılacaktır. Mezun olabilmek için talebe bu uygulamaları eksiksiz yapması gerekmiştir (Çiftçi, 2008). Nurettin Elbir staj (Şekil 3.26) konusunda şunları ifade etmiştir:

Ben 1947 yılında Ayancık Orman İşletmesine bağlı Çangal Bölge Şefliğinde staj yaptım. Bölge Şefimiz Şahap Ertem idi, Şahap Bey daha sonraki yıllarda Orman Genel Müdürü oldu. O yıllarda genelde muvakkat planlarla çalışıldı. Kesimlerde bakım tedbirlerine önem verilmesine rağmen gençleştirme çalışmaları mevcut değildi. Bazı meslektaşlarımızın küçük denemeleri olmuştur. Ancak bu tamamen onların yaptığı şahsi denemeydi. (N. Elbir, Kişisel görüşme, 4 Ocak 2024)

Şekil 3.26 : 1947 yılı Ayancık stajı

1933-1948 yılları arasındaki dönem, Türkiye’de silvikültür eğitiminin kurumsallaştığı ve Avrupa modeliyle uyumlu bir yapıya kavuşturulduğu bir süreçtir. Yüksek Orman Mektebi’nin, Yüksek Ziraat Enstitüsü’ne bağlanması ve eğitim süresinin dört yıla çıkarılması, ormancılık eğitime verilen önemin arttığını gösterir.

Avrupa’ya özellikle lisansüstü eğitim için öğrenci gönderilmesi önemli bir aşamadır. Saatçioğlu, Yiğitoğlu, Kayacık bunun en güzel örnekleridir. Buna karşın Türkiye’de eğitim kadrosunda Tschermak gibi yabancı uzmanların yer alması, bu dönemin bilimsel derinliğini artırmıştır. Özellikle Tschermak’ın Türkiye’nin iklim ve bitki örtüsüne özgü silvikültür çalışmaları yapması, yerel ihtiyaçlara duyarlı bir ormancılık anlayışının gelişmesini sağlamıştır.

Ayrıca, müstakil bir Silvikültür Enstitüsü’nün kurulması ve Fikret Vural’ın yaptığı bilimsel çalışmalar silvikültür eğitimi daha verimli hale getirmiştir. 1943 yılında yapılan yeni düzenlemeyle, Ankara’daki iki yıllık eğitim süresi bir yıla indirilmiş ve kalan eğitim İstanbul’da tamamlanmak üzere programa eklenmiştir. Ayrıca müstakil bir Silvikültür Enstitüsü kurulmuş ve direktörlüğüne Esat Muhlis Oksal atanmıştır.

3.1.7 İstanbul Üniversitesine bağlı Orman Fakültesi Dönemi

Yüksek Ziraat Enstitüsünün üniversite tarzı özerkliğinin olmamasının yanında öğretim üyelerinin maddi kayıpları sebebiyle Tarım Üniversitesine dönüştürülmesi fikri ortaya çıkmıştır. 4936 Sayılı Üniversiteler Kanununa ek 30 Haziran 1948 gün 5234 Sayılı

Kanun ile Yüksek Ziraat Enstitüsü kaldırılmıştır. Ziraat ve veteriner fakülteleri Ankara Üniversitesine, Orman Fakültesi ise İstanbul Üniversitesine bağlanmıştır (Çepel ve diğ., 1984). Aslında mecliste Üniversite Kanunu görüşülürken Orman Fakültesinin İstanbul Teknik Üniversitesine bağlanması gibi bir durum ortaya çıkmıştır. Ancak biyoloji, zooloji ve iktisat gibi derslerin İstanbul Üniversitesinde detaylı okutulması nedeniyle bu düşünceden vazgeçilmiştir. Bunların dışında Orman Fakültesinde yeni enstitülerin kurulmasıyla beraber mevcut enstitülerin ismi “kürsü ve enstitü” olarak değiştirilmiştir. Böylece Silvikültür Enstitüsünün içinde bulunan botanik kısmı Orman Botaniği Kürsüsü ve Enstitüsü olmuştur (İlkmen, 1957).

Yeni müfredata göre beş ve altıncı dönemde silvikültür dersi, yedinci dönemde ağaçlandırma ve parkçılık derslerinin okutulması kararlaştırılmıştır (Kutluk, 1948b). Bir önceki dönemde olduğu gibi silvikültür dersini Saatçioğlu okutmuştur. Orman Fakültesinden 1950 yılında mezun olan Dr. Nurettin Elbir, o günleri şöyle anlatmıştır:

Hiçbir dersin kitabı yoktu, Saatçioğlu hocamız kendi çalışmalarından ve Almanca kitaplardan işleyeceği konuyu hazırlar sınıfta anlatırdı. Ben en önde oturur hocanın ağzından çıkan her bir kelimeyi not ederdim. Ardından Yurdakul Ersemenli isimli sınıf arkadaşım rotatif makinesinde roto çıktı alır sınıfa dağıtırdık. Rotatif makinesi fakülteye ait idi ancak kullanmamız için bize tahsis edilmişti. Hocalarımız böyle yapmamızı teşvik eder ve memnun kalırlardı. Saatçioğlu, baltalık ve bozuk ormanların bir an önce koruya tahvil veya tebdil edilmesini bize sık sık hatırlatırdı. Bu sebeple koruya tahvil konusunda ilk doktora çalışmasını ben yaptım. (N. Elbir, Kişisel görüşme, 4 Ocak 2024)

Besalet Pamay, 1943 yılında Orman Fakültesinden mezun olduktan sonra askerlik ve kısa bir bölge şefliğinin ardından 1947 yılı Kasım ayında Silvikültür Enstitüsüne asistan olmuştur (Çalikoğlu, 2006). Pamay’ın ardından İbrahim Atay enstitü kadrosuna dahil olmuştur (Odabaşı, 1992).

Silvikültür Enstitüsü, Türkiye silvikültürünün bitki coğrafyası ve biyolojik araştırılması, Türkiye ağaç ve ağaççık tohumları üzerine araştırmalar yapmak, ormancılık tohum kontrol işleri, fidan yetiştirme, yangın sahalarının ağaçlandırılması, kültür metotları, menşe meselesi vs. gibi Türkiye için pratik bakımdan önemli ve aktüel meselelerini araştırılması ve işlenmesi gibi konuları vazife edinmiştir. Enstitüye tohum kontrol ve araştırma laboratuvarı, tohum kontrol ve tatbikat laboratuvarı, koleksiyon odası, tohum ve kozalak saklama odası, bu işler için gerekli alet ve edevat verilmiştir. Ayrıca, tatbikatlar için fidanlığın kullanılmasına izin verilmiş, meteoroloji istasyonu da enstitüye devredilmiştir (Saatçioğlu, 1951a).

Bu dönemde silvikültür dersi Saatçioğlu tarafından kış ve yaz olmak üzere her iki sömestr okutulmuştur. Haftada 4 saat dersin yanında 3 saat tatbikat yapılmıştır. Ders müfredatında silvikültürün tarifi, esasları, ormancılık bilimleri içindeki yeri, konuyla ilgili literatür verildikten sonra konu iki bölüm halinde anlatılmıştır. Birinci bölümde silvikültürün tabiat kanunları esasları, yetiştirme muhiti faktörlerinin orman ve ağaç türleri üzerine tesirleri (su, ısı, ışık, karbon asidi, rüzgar, toprak), iklim faktörlerinin bütün tesiri, Türkiye'nin çeşitli mntikalarındaki iklim münasebetleri vejetasyon tipleri, orman ve yaşama birliği, maki, step, tundra, maki ve steplerin Türkiye'deki yayılışı, Türkiye'nin step mntikaları, önemli orman şekilleri ve bunların dünya üzerindeki yayılışı orman rejyonları, Türkiye'deki durum, Türkiye dağlarının orman ve ağaç sınırları, yerli ve orta Avrupa aslı ağaç türlerinin tabii yayılışları, Yerli tali ağaç türlerinin yayılışları, ağaç türlerinin yayılışındaki kanuniyetler, Yabancı ağaç türü meselesi, Türkiye için bahis mevzuu olabilecek yabancı türler, Türkiye'nin orman mntikaları, ağaç türlerinin iç istidatları ve ırkları, menşe meselesi, ormanda en önemli hayat tezahürleri verilmiştir. İkinci bölümde silvikültürün tekniği, meşcere bilgisi, saf ve karışık orman problemi, bakir ormanda meşcere kuruluşu, Türkiye ormanlarında meşcere kuruluşu, meşcere tipleri (orman tipleri), bitki sosyolojisine ait bazı hususlar, meşcere tesisi ve nevileri, tabii gençleşme ve genel ekolojik şartları, bakir ormandaki şekilleri, tohumla tabii gençleştirmenin en önemli metotları, işletme nevileri (Koru, baltalık, korulu baltalık), meşcere yetiştirmesi (gençlik bakımı, temizleme ve ayıklama, ferahlandırma, ışıklama işletmesi, alt tesis, budama) konuları izah edilmiştir (Saatçioğlu, 1951a).

Ağaçlandırma dersi müfredat gereği kış döneminde haftada 2 ders eğitim, yaz döneminde ise 1 ders eğitim ve 1 ders tatbikat şeklinde yapılmıştır. Bu dönemde ağaçlandırma tekniği Saatçioğlu tarafından verilmiştir. Saatçioğlu derslerini üç bölüm halinde anlatmıştır. Birinci bölümde ekimle meşcere tesisi ve buna bağlı yapılacak iş ve işlemler, ikinci bölümde ise dikimle meşcere tesisi, fidan ve fidanlık bilgisini ve üçüncü bölümde ise kumul ağaçlandırması, hali arazi ağaçlandırılması, tarla ağaçlandırılması, fundalık ağaçlandırılması, karstik alanların ağaçlandırılması ve yangın sahalarının ağaçlandırılması gibi konular izah edilmiştir. Ayrıca tohum ve fidanlık işleri iki başlık halinde ders içeriğine eklenmiştir (Saatçioğlu, 1951a). Nurettin Elbir ile yapılan kişisel görüşmede fidanlık ve tohum işleri hakkında şu bilgileri aktarmıştır:

Saatçioğlu, Türkiye'nin ağaçlandırılması için 500 civarında geçici ve daimi fidanlığın kurulması gerektiğini derslerde bize anlatırdı, ağaçlandırmanın başarısının kaliteli fidanlara bağlı olduğunu söylerdi. Konuyu ortada bırakmamak için ileriki yıllarda asistanı İbrahim Atay'ı fidanlık yeri seçimi için değişik bölgelere gönderdi. Tohum konusunda ciddi bilgi eksikliği vardı, tohum meşçeresi, tohum bahçesi, tohum saklanması gibi özellikli konular meslek mensupları arasında pek bilinmezdi. (N. Elbir, Kişisel görüşme, 4 Ocak 2024).

Orman Fakültesi İstanbul Üniversitesine bağlandıktan sonra yeni bir staj uygulaması başlatılmıştır. Buna göre fakültenin 5 ve 7. Sömestr öğrencilerin yaz tatillerinde toplam 90 gün süreyle öğretim üyeleri ve yardımcılarının idaresi altında ağaç türleri ve işletme şartları bakımından ayrı ayrı özellikler gösteren Ayancık, Dursunbey ve Düzce orman işletmelerinde staj yapmaları zorunlu hale getirilmiştir. Ayancık'ta Gökmar ve kayın işletmesinde, Dursunbey'de saf karaçam ve Düzce'de ise gökmar-kayın ve kısmen sarıçam işletmesinde pratik yapmaları istenmiştir (Saatçioğlu, 1951a).

Orta düzeyli orman mektepleri kapatıldıktan sonra 1952 yılında Düzce'de orman tekniker okulu açılmıştır. Bu okulda silvikültür, ağaçlandırma ve fidanlık ve meteoroloji dersleri Mustafa Önerürk tarafından okutulmuştur (Tayinler ve Terfiler, 1962).

Bu dönemde Ziraat Vekaleti, silvikültür eğitimi için Bolu Orman Araştırma İstasyonunda görevli Hasan Selçuk'u Almanya'ya, Fransızların yaptığı okaliptüs ağaçlandırmalarını yerinde görmesi için de OGM Şube mühendisi Halûk Seren'i Fas'a göndermiştir (Ormancılık Dünyası, 1954).

İlerleyen yıllarda ağaçlandırma dersi son sınıfın her iki döneminde okutulacak şekilde yükseltilmiştir. Haftalık 2 saat dersin yanında 7 günlük tatbikat ve 4 saat seminer eklenmiştir. Her öğrencinin 30-50 çukur açıp fidan dikmesi ve tohumla ağaçlandırma yapması zorunlu hale getirilmiştir (Şekil 3.27). Mezun duruma gelmiş öğrencilerden arzu edenlere silvikültür konusunda diploma çalışması (bitirme tezi) verilmiştir (Saatçioğlu, 1952a).

Şekil 3.27 : Öğrenciler ağaçlandırma tatbikatında fidan dikeyor

Bahçeköy Örnek Orman İşletme Müdürlüğü'nün kurulmasının ardından Belgrad Ormanı'nın idari sorumluluğu işletmeye verilmiş olmakla birlikte fakülte için öğretim ve araştırma ormanı olarak hizmet vermiştir (Şekil 3.28). Buradaki teknik çalışmaların büyük bölümü fakülte tarafından yerine getirilmiştir. Yine işletmeye ait 16 hektarlık orman fidanlığı Silvikültür Enstitüsünün teknik gözetimine bırakılmıştır (Anonim, 1957a).

Orman Fakültesi 1959 mezunu Tolgay Odabaşı askerlik sonrasında 1961 yılında Silvikültür Kürsü asistanlığına atanmıştır (Çalışkan, 2004). Saatçioğlu, 1962 yılı Kasım ayında yaşadığı sağlık sorunları nedeniyle silvikültür derslerini Besalet Pamay ve İbrahim Atay'a devretmiştir (Şekil 3.28). Bu tarihten sonra her sömestr ilk derse gelip dersi başlattıktan sonra devamını Pamay ve Atay'a bırakmıştır. Bu süreçte Silvikültür I dersini Atay ve Silvikültür II dersini Pamay anlatmıştır (Boydak, 2022).

Saatçioğlu'nun ilk dersi başlatma konusu Bozkuş şöyle anlatmaktadır:

1969 yılında Silvikültür I dersini alacaktık. İbrahim Atay mı gelecek yoksa Saatçioğlu mu gelecek merakla bekliyorduk. Birden hocaların girdiği kapıdan uzun boylu ve iyi giyimli birisi içeri girdi. Görünümü tam bir İstanbul beyefendisiydi, kadife gibi bir sesle vurgulu bir şekilde Saatçioğlu kendini tanıttı. Ardından irticalen derse başladı. Ders mi anlatıyor sevgiliye şiir mi okuyor bilemedik hayranlıkla kendisine bakakaldık. Bir ara amenajman ile silvikültür arasında öteden beri gelen sorunu dile getirdi. Hafızamdan silemediğim şekilde "Amenajman, silvikültüre dar bir ceket giydiremez! Diğer bir tabirle amenajman, silvikültürü cendereye

sokmaya mezûn değildir! Amenajman ile silvikültür görevler ve yetkiler bakımından sınırlandırmak, ancak pratik solüsyonların vazifesidir. Şâyânı şükrân bir durumdur ki bu görüşümüz, son zamanlarda amenajmancı akademisyenler tarafından da kabul görür olmuştur" dedi. Saatçioğlu kendinden sonra gelen tüm ormancıların müteselsilen hocasıdır. (F. Bozkuş, kişisel görüşme, 27 Kasım 2023)

Şekil 3.28 : Saatçioğlu ve Boydak Belgrad Ormanı'nda incelemede

İlerleyen süreçte silvikültür eğitiminin daha iyi anlaşılıp öğrenilmesi için orman fakültelerinin ortak kararıyla “Silvikültür I” ismi değiştirilip “Silvikültürün Temel Esasları”, “Silvikültür II” ikiye bölünürsek “Silvikültür Tekniği” ve “Orman Bakımı” olmuştur. “Ağaçlandırma Tekniği” ise “Ağaçlandırma” ve “Fidanlık Tekniği” şeklinde iki ayrı derse bölünmüştür (Genç, 2004a).

1948 yılında Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün kapatılması ve Orman Fakültesi'nin İstanbul Üniversitesi'ne bağlanması, ormancılık eğitiminin üniversite sistemi içinde daha kurumsal ve bilimsel bir temele oturtulmasını sağlamıştır.

Silvikültür Enstitüsü'nün laboratuvar, alet, edevat ve fidanlık gibi altyapılarla desteklenmesi, uygulamalı eğitime verilen önemin arttığını ortaya koymaktadır. Meteoroloji istasyonunun da enstitüye devredilmesi, öğrencilerin saha verileriyle çalışarak iklim ve yetiştirme koşullarını daha bilimsel yöntemlerle analiz edebilmesine imkân tanımıştır.

Öğrencilerin farklı işletmelerde 90 gün zorunlu staj yapmaları, teorik bilginin pratikle bütünleştirilmesine yönelik ciddi bir adımdır ve ormancılık eğitiminde saha tecrübesinin kritik bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak bu dönem, Türkiye’de ormancılık eğitiminde kurumsallaşmanın güçlendiği, uygulamalı çalışmaların arttığı ve bilimsel derinliğin çeşitlenmeye başladığı bir evre olarak değerlendirilebilir.

3.2 Silvikültür ile İlgili Yayın ve Araştırmalar

3.2.1 Osmanlı Dönemi yayın ve araştırmalar

Osmanlı Dönemi yayın ve araştırmaları 4 dönem olarak incelemek mümkündür. Birinci dönem Fransız ormancıların etkin olduğu 1858-1880 yılları, ikinci dönem Osmanlı ormancıların etkin olduğu 1880-1914 yılları, üçüncü dönem Alman-Avusturyalı ormancıların etkin olduğu 1914-1918 yılları ve dördüncü dönem ise Milli Mücadele Dönemi’ni kapsayan yıllardır.

3.2.1.1 1858-1880 dönemi

Orman Mektebinin ilk mezunlarından Üsküdarlı Ali Rıza Efendi, Tassy’nin ders notlarını “Cours de Sylviculture” başlığıyla Fransızca olarak tutmuştur. Bu notlar, oğlu Sadi Bey tarafından 1930 yılında Orman Mektebine bağışlanmıştır. Çini mürekkebi ile mavi kağıt üzerine özel stilde yazılan 171 sayfalık not defteri Evcimen (1978) ve Eraslan (1989) tarafından görülmüştür. Tassy’nin Fransızca ders notları yine ilk mezunlardan Osman ve Artin Efendi tarafından Ağustos 1861’de Türkçeye tercüme edilip kitap haline getirmiştir. Akabinde Tassy’nin de tavsiyesiyle mektebe alınacak öğrencilerin istifadesi için Fransızca ve Türkçe olarak iki yüzer adet basılması uygun görülmüştür. Bu çalışmadan dolayı Osman ve Artin Efendi 5. Rütbeden Mecidiye Nişanı ile ödüllendirilmiştir (BOA, İ.DH. 476/31975; Vukuat-i Resmîye, 1861).

Tassy’nin bir diğer talebesi Osman Ragıp Efendi (1862) Tasvir-i Efkar gazetesine ormancılıkla ilgili bir seri yazılar yazmıştır. Gazetenin 22 Ağustos 1862 tarihli nüshasında Osman Ragıp Efendi takdim edildikten sonra ikinci paragrafta makalenin yazılış amacı belirtilmiştir. Osman Ragıp Efendi silvikültürü, orman ziraatı ve orman fenni ile idaresi olarak tarif etmiştir. Vakit buldukça özet bir şekilde silvikültüre ait hususları gazete aracılığıyla yazacağını beyan etmiştir. Osmanlı ormanlarının iyi bir şekilde işletilmesi ve korunması durumunda ne kadar fayda sağlayacağını anlatmak için Fransa ormanları ile karşılaştırma yapmıştır. Fransa ormanlarının büyüklüğünü, gelir ve giderleri ile diğer hususlarını detaylıca anlatmıştır. Osman Ragıp Efendi sonraki sayılarında silvikültür yani orman yetiştirme tekniğinin iki yönteme

dayandığını ifade etmiştir. Baltalık usulü şah, filiz ve daldırmalar yoluyla yeniden yetiştirip sürekli hasılat veren ormanlar ile koru usulü yani tohumdan oluşan büyük ağaçların yer aldığı ormanların işletilmesi olarak tarif etmiştir. Ormanların en yüksek düzeyde yarar sağlayacak biçimde işletilmek istenirse ağaçların bol ürün ve yarar sağlayacakları belirli sürelerde, yani kâr getirecekleri dönemde kesilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Osman Ragıp Efendi gazetede, kamuoyu ile ilk kez paylaştığı silvikültür mefhumunu, ağırlıklı olarak üretim ve işletmecilik mantığıyla anlatmıştır. Evcimen (1977), Osman Ragıp Efendi'nin 16, 18, 20, 23, 24 ve 34. sayısında yazdığı seri makalenin tasarlanandan daha kısa tutulduğu ya da bazı nedenlerle tamamlanamadığı kanısındadır.

Yine ilk mezunlardan Nazif Bey, “*Mecmûa-i Fünûn*” isimli bilimsel dergiye “*Ormancılık Fennî*” başlıklı bir makale hazırlamıştır. Bu çalışma, derginin 30 Aralık 1864 tarihli 32. sayısında yayınlanmıştır. Nazif Bey ormancılık fennini, ormanların korunması ve bakımların yapılması olarak tarif etmiştir. Bunun da 3 bölümden oluştuğunu, birincisi ağaçların yetiştirilmesi ve cinsine göre ne tür bakım yapılacağını, ikincisi ağaçların artım yapması için hangi bakım kesimlerinin uygulanacağı ve üçüncü ise insan ve hayvan baskısından korumak için ne tür tedbirlerin alınacağıyla ilgili olduğunu yazmıştır. Yetiştirme muhiti özelliklerinin (mevki, toprak, iklim vb. konular) ağaçların büyümesi üzerine olan etkisi örneklerle anlatılmıştır (Nazif, 1864). Nazif Bey'in makalesi “devam var” ifadesiyle tamamlanmıştır ancak makalenin kalan kısmı yayınlanmamıştır. Konu bütünlüğü bakımından ileriki sayılarda ağaçların biyolojisi ve ağaç cinsine göre yapılacak silvikültürel tedbirler anlatılmak istenmiştir.

Orman Mektebi Müdürü Simon'un hazırladığı ve 4 Ocak 1871'de yürürlüğe giren yeni mektep nizamnamesinde araştırmaya dayalı eğitimin temeli atılmıştır. Nizamnamenin birinci maddesinde mektebin bir kütüphane ve numunehaneye (müze) sahip olması gerektiğini belirtilmiştir (BOA, A.}DVN.MKL. 9/9).

3.2.1.2 1880-1914 dönemi

Fransız ormancılardan sonra Orman ve Maadin Mektebi Müdürü olarak atanan Hekimyan Efendi idareciliğin yanında bilimsel çalışmalar da yapmıştır. Mektepte okutulmak üzere 1881 yılında “*İlm-i Nebatat*” isimli bir botanik kitabı hazırlamıştır. Kitabın birinci bölümünde genel botanik bilgileri ile ağaçların sınıflandırılması ve

özellikleri yer almaktadır. İkinci bölümde ise odun anatomisi hakkında bilgiler içermektedir. Bu çalışmanın bir başka özelliği ise terimler konusunda Türkçe dışındaki dillerin kullanım kolaylığına kaçılmamasıdır. Kitabın son bölümündeki 20 sayfalık cetvel halinde toplam 416 terimin Osmanlı Türkçesi, Fransızca ve Latince karşılıkları verilmiştir (Kılıç ve Yılmaz, 2019). Hazırlanan eser Sultan II. Abdülhamid’e sunulmuş ve taltif almıştır (BOA, Y.A.RES. 10/72).

Hekimyan Efendi’den kısa bir süre sonra mektebin müdür yardımcısı Hoca Ali Rıza Efendi “*Ormancı Cüzdanı*” ismiyle bir eser hazırlamıştır. Özellikle mektep mezunu olmayan süvari, piyade ve tezkere memurlarına verilmek üzere bir başvuru kaynağı olması düşünülmüştür (Kılıç ve Yılmaz, 2019). Eserde kısa makaleler şeklinde ağacın tarifi, kök yapısı, gövde yapısı, kabuk özellikleri, tepe çatısı, yaprak çeşitleri, çiçek ve meyve özellikleri ve tohum yapısı anlatılmıştır. İlerleyen bölümlerde toprak özellikleri, iklim, bakı, hava ve rutubet, ışık gibi ekolojik şartlar izah edilmiştir. Ardından ağaçları teşhis edip tanımak için yapraklılardan meşe, gürgen, kestane, ceviz, karaağaç, akçaağaç, kızılağaç, ıhlamur, salkım söğüt, alıç, şimşir, fıstık, çınar, kavak, elma ve armut ağaçlarının özellikleri verilmiştir. Reçineli (ibreli) ağaçlardan göknar, ladin, melez, sedir (katran), çam ve ardıç anlatılmıştır. Bu temel bilgilerden sonra ormancılık tekniğine ait bilimsel konulara yer verilmiştir. Doğal gençleştirme ve gençleştirme kesimleri ile suni gençleştirme izah edilmiştir. Bakım kesimleri, orman ağaçlarının ıslahı, koru ve baltalık ormanının özellikleri, kesilecek ağaçlara damga yapılması, orman ürünlerinin cinsi ve imalatı, mesaha ile ölçme bilgisi anlatılmıştır. Hoca Ali Rıza Efendi ekimle orman yetiştirme bahsine de yer vermiştir. Ancak çalışma alanı olarak orman içi boşluklar tarif edilmiştir. Bu dönemde teşcir yani ağaçlandırma ile daha çok orman içi boşlukların kapatılması veya karışık meşcere oluşturmak amaçlanmıştır. Ayrıca eserde fidanlık konusu işlenmiştir. Fidanlığın kuruluşu, yer seçimi, hazırlanması, fidan yetiştirilmesi gibi konular kısa ve genel bilgiler şeklinde verilmiştir. Son bölümde ise orman ürünlerine ait kübaj cetvelleri eklenmiştir (Ali Rıza, 1884). Eser, orman müfettiş ve memurlarıyla mektep öğrencilerine veya dışardan isteyenlere 5 kuruştan satılmak amacıyla 2.000 adet basılmıştır. Hoca Ali Rıza Efendi’ye bu hizmeti karşılığında 1884 yılında 3.000 kuruşluk para ödülü verilmiştir (BOA, ŞD. 1177/4).

Hoca Ali Rıza Efendi, Hekimyan Efendi gibi terimler konusunda hassas davranmıştır. Arapçanın yanında Farsça ve Fransızca bilmesine rağmen eserinde ilim çevresinin

bildiği terimler yerine öncelikli olarak herkesin anlayabileceği şekilde sadelik içeren terimleri kullanmıştır.

Halil Rıfat Paşa Sivas Valisi olduğu dönemde “*Tenbihname*” isimli emirleri kaleme almıştır. İkinci *Tenbihname*’de köylülerin kendi yakacak ihtiyaçlarını kolayca temin etmesi için tarla kenarlarına ağaç dikmesini istemiştir. Emre rağmen tarlanın dört tarafına tohum ekmeyen veya fidan dikmeyen köylülere para cezası uygulanacağını bildirmiştir. Ayrıca yeterli araziye sahip olanların en az bir dönüm orman kurması tavsiye etmiştir (Anonim, 1885).

Nezaret tarafından ormancılık ve madencilik alanında bilimsel bir dergi çıkarılması için Nisan 1884 tarihinde 10 bin lira ödenek ayrılmıştır. *Orman ve Maadin Mecmuası* ismiyle ilk sayı, 13 Temmuz 1884 tarihinde yayınlanmıştır. Mecmua, meslek mensuplarına veya bu konulara ilgi duyanlara yönelik ormancılık ve madencilik konusunda teknik bilgiler vermek, araştırma konularını tespit etmek, yeni gelişmeler ile bu iki disiplinle alakalı Avrupa’dan getirilen mevzuatın açıklanması şeklinde hedef belirlemiştir (BOA, İ. DH.918/72817). İlk sayıdan itibaren ormancılık kısmında Ormancı Cüzdanı ile İlm-i Nebatat kitapları bölümler halinde yayınlanmıştır. Bununla birlikte sahada işe yarayacak bilgiler de verilmiştir. Örneğin tohumla ağaçlandırma yapılması durumunda 1 dönüme atılacak tohum miktarı vb. bilgiler içeren cetvel yayınlanmıştır. Cetvelde akasya, kayın, gürgen, meşe, sedir, ladin, dişbudak, sakız ağacı, karaağaç, ıhlamur, çam tohumunun nakli, idare müddeti, amaç boyu ve uygun toprak çeşidi verilmiştir (Mütenevvî, 1885). İlerleyen zaman içerisinde mecmua bağlı olduğu nezaretlerinin değişmesine bağlı olarak ismi de tadil edilmiştir. 1893 yılında Orman ve Maadin ve Ziraat Mecmuası ve 1912 yılında ise Ticaret ve Ziraat Mecmuası ismini almıştır. İlerleyen yıllarda dergide bilimsel yayınların oranı azalmış yerini kurumsal ilan ve bilgilendirmelere bırakmıştır.

Hoca Ali Rıza Efendi, 1890 tarihli Orman ve Maadin Mecmuasına bir yazı yazarak ormancılık mesleğinde 20 seneyi doldurduğu halde ormancılık kitapları yazımında geri kaldığını üzümlere belirtmiştir. Bu eksikliği gidermek için tüm cesaretini toplayarak Ormancı Kütüphanesi ismiyle bir dizi kitap yayınlayacağını ifade etmiştir. Ormancı Kütüphanesi listesinde İlmü’l-arz, İlm-i ahvali cevve, İlm-i Nebatat, Fenn-i hayat-i nebatat, Kimyayı nebat, Fenn-i tavsif-i eşcar, İlm-i hayvanat, Usul-i muhafaza ahşab, Ormancı topoğrafyası, Fenn-i terbiye-i eşcar, Fenn-i idare-i eşcar, Fenn-i imalat-i eşcar, Usul-i teşcir-i cibâl, Ormancı lügatı ve Ormancı atlası şeklinde 15 eser

mevcuttur. Bu kitaplardan birçoğunun hazır olduğunu ve peyderpey mecmuada yayınlanacağı hatırlatılmıştır. Silvikültür konularıyla alakalı olarak listeye İlm-i Nebatat (botanik), Fenn-i tavsif-i eşcar (ağaçları tanıma bilgisi), Fenn-i terbiye-i eşcar (meşcere bakımı) ve Usul-i teşcir-i cibâl (dağ vb. yerlerin ağaçlandırma) dahil edilmiştir (Ali Rıza, 1890).

Kitap kapaklarında “sahibi eser orman müfettişlerinden Orman ve Maadin Mektebi Müdür Muavini Ali Rıza” şeklinde yazılmış olmakla birlikte Hoca Ali Rıza Efendi’nin bu kitapları tercüme ederek yayına hazırladığı bilinmektedir. Aynı şekilde Hekimyan Efendi de İlm-i Nebat ve Teşhis-i Ahşab kitabını Fransızcadan çevirmiştir.

Tavsif-i eşcar, ağaçları tanıma ve vasfını belirleme kitabı olarak basılmıştır. Eserin alt başlığı ormanlarda bulunan büyük ve küçük ağaçların evsâf-ı mahsusası şeklinde yazılmıştır. 440 sayfadan ibaret eserin giriş kısmında bitki yapısı ve ağaçların taksonomik sınıflandırılması anlatılmıştır. Ardından orman ağaçları ve yayın alt türleri izah edilmiştir. Kitabın son bölümünde ağaçların 131 adet ağacın Osmanlıca ve Latince karşılıkları verilmiştir (Ali Rıza, 1892).

Çıplak dağlar ile fakir ve kurak toprakların ağaçlandırması için hazırlanan “*Usul-i Teşcir-i Cibâl*” isimli eser, Orman ve Maadin ve Ziraat Mecmuası’nda seri makale olarak yayınlanmıştır (Mevad-i Fenniye, 1895). Bu dönemde Orman ve Maadin ve Ziraat Mecmuası’nda ateş ağacı, kahve ağacı, günlük ağacı, sabun ağacı, söğüt, akasya, keçiboynuzu, porsuk gibi ağaçlarının yanında meyve ağaçlarının yetiştirilmesi hakkında makaleler çıkmıştır. Aynı derginin Eylül 1907 tarihli sayısında kumulların durdurulması, yerinde tespiti ve kumul ağaçlandırılması hakkında bir makale çıkmıştır.

Marangozluk tutkusuyla bilinen Sultan II. Abdülhamid için 1895 yılında Konya’dan 10 tane 4 metre ve 10 tane 5 metre boyunda sedir tomruğu gönderilmiştir. Hoca Ali Rıza Efendi (Şekil 3.29, İÜCOA), tomruklarla birlikte takdim edilmek üzere sedir hakkında iki sayfalık bir rapor hazırlamıştır. Raporun giriş bölümünde sedirin kullanımının çok eskiye dayandığını ve Süleyman Peygamberin Beytül-Makdis (Mescid-i Aksa) inşaatında sedir kullandığını anlatmıştır. Mabedin dış kapı ve kaldırımlarının ise göknar kerestesi ile yapıldığını yazmıştır. Ayrıca Kudüs’te sedir ile inşa edilen sarayın sedir evi olarak anıldığını bildirmiştir. Bu sebeple sedirin yörede şecer-i Süleyman veya katran ağacı olarak bilindiğini yazmıştır. Raporun devamında

sedirin Yunan, Roma ve Avrupa'daki kullanım örnekleri ile sedir ağacının yetişme özellikleri, kerestesinin kullanım alanları ve odunundan katran üretimi anlatılmıştır. Raporun üst yazısında uygun mevsimde İstanbul'a sedir fidanları gönderileceği ifade edilmiştir (BOA, Y.PRK.OMZ. 1/91).

Şekil 3.29 : Hoca Ali Rıza Efendi

Mektep mezunu 15 efendi tecrübe kazanması için 1911 yılında Romanya, Macaristan ve Avusturya'yı kapsayan teknik geziye gönderilmiştir. Macaristan'da iyi şekilde idare edilen ladin, göknar ve çam ormanları incelenmiştir. Ardından Avusturya Lehistanının Krakov (günümüzde Polonya sınırları içinde) bölgesinde sarıçam ormanlarındaki tabi ve suni gençleştirme uygulamaları görülmüştür (Kutluk, 1948a).

3.2.1.3 1914-1919 dönemi

Orman Umum Müdürlüğüne vekalet eden merkez müdürü Mehmed Tevfik Bey ile muamelat müfettişi Süleyman Azmi Bey ülke ormancılığını tetkik eden “*Muhtıra*” isimli rapor düzenlemiştir. 20 Şubat 1915 tarihli raporda, Osmanlı ormancılığının gelişim safhaları anlatıldıktan sonra dışarıdan uzman getirilmesinin faydalı olup olmadığı değerlendirilmiştir. Buna göre, siyasi sebeplerin zorlamasıyla Avrupa devletlerine iyi ve hoş görünmek, yabancı memurun nüfuzu ile şahsi menfaat elde etmek, kitaplardan öğrenilemeyen bilim ve teknikte meydana gelen değişim ve gelişmeleri öğrenmek ve Osmanlı'da olmayan bilimsel uygulamaları yapabilmek amacıyla uzman çağrıldığı tespit edilmiştir. Büyük masraflarla getirilen uzmanlardan faydalanılma imkanı varken yüzeysel yaklaşımlarla zaman kaybedildiği ve istenilen sonuçların alınamadığı görüşü bildirilmiştir. Mehmed Tevfik ve Süleyman Azmi

beyler tercüme kitap yapanları da eleştirmiştir. Bunlar “ahlak yoksunu, bilimin önüne engel çıkaran ve çöküşün yolunu açanlar” olarak ifade edilmiştir (Kutluk, 1967). Gerçi bu söylemi ortaya atan Mehmed Tevfik Bey’in hiç telif eserinin olmaması düşündürücüdür. Süleyman Azmi Bey’in amenajman kitabının da telif eser olduğu şüphelidir (Kutluk, 1948c).

Raporun ilerleyen bölümünde Osmanlı ormanlarında silvikültür uygulama olarak hangi usulün uygulanması gerektiği değerlendirilmiştir. Fransızların yapısı bozulmuş ormanları aynı yaşlı orman haline getirmek için eskiden uyguladıkları açma usulü açıklanmıştır. Ancak 1 dönüm ormanda tohumluk tek bir ağaç bırakılması ve kalanın kesilmesiyle ortaya çıkan mahzurlar anlatılmıştır. Ardından seçme usulünün de iyi sonuçlar vermediği izah edildikten sonra Almanların geliştirdiği tabii usul (doğal gençleştirme) tavsiye edilmiştir. Fakat bu usul için ormanların amenajman planının ve haritalarının var olması gerektiği ifade edilmiştir. Aynı raporda boş dağların ağaçlandırılması, hükûmetin vazifeleri arasında görülmekle beraber bir dağı ağaçlandırmaya kalkışmak sanıldığından daha zor ve özellikle tahmin edilmeyecek kadar büyük masraflar gerektirdiği beyan edilmiştir. Böyle büyük masraflar yapmak yerine ahaliyi teşvik etmek amacıyla ağaçlandırma yapanlara yerlerin ücretsiz olarak verilmesi önerilmiştir (Kutluk, 1967).

Mektep müdürü Mahfi Bey ile silvikültür muallimi Hrant Danzikyan “*Kış Esnasında Orman Eşcar ve Süceyratın Teşhisi*” isimli bir kitap hazırlamıştır. Eser 7 Aralık 1916 tarihinde basılmıştır. Önsözde eserin Fransız ormancı Mathieu’nin talebesi Guinier’e verdiği nottan tercüme edildiği beyan edilmiştir.

Hendek Fidanlığında yapılan çalışmalar dönemin Orman Umum Müdürü Mehmed Tevfik Bey tarafından incelenmiştir. Mehmed Tevfik Bey, benzer çalışmaların başka yerlerde yapılmasının önünü açmak ve meslek kamuoyunu bilgilendirmek için iki bölümden oluşan bir rapor hazırlamıştır (Kılıç ve Yılmaz, 2019). Birinci bölümde fidanlık kurulması, kuruluş maliyeti ve gerekli alet edevat çıkarılmıştır. İkinci bölümde ise 6 farklı üretim varsayımları ile bunların üretim maliyetleri hesaplanmıştır. Tüm hesaplamalar 1 hektar genişliğe sahip araziye göre hesaplanmıştır (Mehmed Tevfik, 1917).

Dr. Bauer Orman Mektebine Ders Nazırı olmasıyla birlikte müstakil bir yayın çıkarılmasını tavsiye etmiştir. Böylece 1 Ağustos 1917 tarihinde *Orman Mekteb-i Alisi*

Mecmuası yayına başlamıştır. Ormanların ihyası, imarı ve çoğaltılması hususlarında makaleler yayınlanmıştır. Ancak mecmua 12. sayıdan sonra ani bir kararla yayına son vermiştir. İleride yapılan bir incelemede bunun nedeni olarak piyasadan bağış toplanması gösterilmiştir (BOA, ŞD. 1268/12). Aslında her sayısının sonunda bağış yapan kişi veya kuruluşlar şeffaf bir şekilde listelenmiştir.

Aynı yıl Macaristan Ticaret Müşaviri Mösyö İnyaskon tarafından zeytin ağaçlarının dikimi, çoğaltılması ve zeytinyağının imali ile bu konuda yapılabilecek ıslahatlar için layiha hazırlanmıştır (BOA, HSDHADB. 5/25).

Mondros Mütarekesi sonrası ülkesine dönmeyerek İbrahim Kuddusi ismini alan Stöger, 26 Mart 1919 tarihinde Türkiye'nin ağaçlandırılması hakkında bir rapor hazırlamıştır. Vazifesini layıkıyla yerine getirebilmek için konuyla ilgili literatür taraması ve teknik gezi yapmıştır. Raporda iklim, jeolojik durum, rakım, yetiştirme şartları, ağaçlandırmada kullanılacak ağacın seçimi ve ağaçlandırma usulü hakkında görüş belirtmiştir (İbrahim Kuddusi, 1937).

3.2.1.4 1919-1923 dönemi

Mehmet Lütfi Bey, mektep kütüphanesi için Almanya'dan satın alınmış kitaplardan yeteri kadar istifade edilemediği düşüncesiyle “*Silvikültür ve İlm-i Terbiye-i Eşcar*” isimli bir çalışma yapmıştır. Eserin incelenmesi için 15 Aralık 1921 tarihinde Orman Umum Müdürlüğüne gönderilmiştir. Müdürlük, müderris Esad Muhlis ve müdür muavini Ekrem Bey'den oluşan iki kişilik komisyon kurmuştur. Eseri inceleyen Esad Muhlis ve Ekrem beyler, ortada tercümesi yapılan bir eserin olmamasını sorun olarak görmüştür. Çalışma, Würtemberg Darülfünunu Ormancılık Şubesi Reisi Prof. Dr. Boller'in silvikültür dersinde sözlü olarak anlattığı konuların, Mehmet Lütfi Bey tarafından derlendiği ve derlenen bilgilerin hiçbir bilimsel karşılaştırmaya tabi tutulmadığı iddiasıyla reddedilmiştir. Ayrıca mevcut kütüphanede yeteri kadar silvikültür kitabı olduğu ve isteyenin bunlardan faydalanabileceği de hatırlatılmıştır (İÜCOA, 1922).

Halkalı Ziraat Mekteb-i Alisi muallimlerinden Ali Rıza Bey (Erten) ile Ahmet Tevfik Bey (Göymen) “*Ağaç Dikelim*” isimli kitabı hazırlanmıştır. Kitabın yazılmasının ana amacı öğrencilere ağaç ve orman sevgisinin uyandırmak ve okullarda bunun için kulüp vb. teşkilatların kurulmasını sağlamaktır. Eser içerisinde, “ağaç nedir, köyde ağaç, evde ağaç, kırdaki ağaç dağlarda ağaç ve ormanlar, ormanların iklim üzerine tesiri,

ormanların yağmur üzerine tesiri, ormanların kaynak suları üzerine tesiri, ormanların sel ve taşkın üzerine tesiri, ağaçların çoğaltılması ve ormanların güzelleştirilmesi” gibi konulara yer verilmiştir. Ayrıca eserde “10 ağaç dikmeyen 1 ağaç kesmemeli” uyarısı dikkat çekmektedir (Ali Rıza ve Ahmet Tevfik, 1923).

Cumhuriyet ilan edilmeden 3 hafta önce Dr. Tevfik Ali Bey’in (Şekil 3.30), Hakimiyet-i Milliye gazetesinde ormancılıkla ilgili iki makalesi yayınlanmıştır. Birinci makalesinde ormancılıkta yeniden yapılanma, ormanların işletilmesi, memurların görevleri ve yönetimi, orman haritalarının çıkarılması ve boş alanların ağaçlandırılması hakkındaki görüşlerini ifade etmiştir. Özellikle Anadolu’da 1 milyon hektar ağaçlandırılacak alan mevcut olduğunu, şehir kenarlarından başlayarak her sene belirli miktarda ağaçlandırma yapılmasını önermiştir. Tevfik Ali Bey, ağaçlandırmalarla birlikte halkın sağlığına kavuşacağını, sel ve taşkın gibi afetlerden korunacağını ve memleketin güzelliğine katkı sağlayacağını savunmuştur. Ayrıca orman sevgisini artırmanın sadece ormancıların görevi olmadığını belirtmiş aynı zamanda eğitimcilerin de işi olduğunu ifade ederek ağaç bayramlarının daha nitelikli yapılmasını arzu etmiştir (Tevfik Ali, 1923a).

Şekil 3.30 : Tevfik Ali Bey

Tevfik Ali Bey ikinci makalesinde Orman Mektebinin ıslahı hakkında görüşlerini yazmıştır. Öncelikle mektebin göçebelikten kurtarılmasını istemiştir. Bu yapıldıktan sonra mektepte araştırma istasyonu, nebatat bahçesi (arboretum) ve jeolojik taş müzesinin kurulmasını zaruri olduğunu ifade etmiştir. Ardından kitap konusu ve eğitimciler hakkındaki görüşünü belirtmiştir. Tevfik Ali Bey, Orman Mektebinin ıslahının ormancılık ilmine sahip uzman eleman yetiştirmek ve ormancılık alanında araştırmak yapmaktan geçtiğini vurgulamıştır. Bazılarının “Avrupa’nın yaptığı

öğrenelim, araştırma işine girmeyelim” dediklerini hatırlatarak bunun makul bir fikir gibi görünse de doğru olmadığını beyan etmiştir. Avrupa ormancılığını Türkiye’de birebir ve aynen tatbik edilemeyeceğini yazmıştır. Avrupa usullerini Türkiye şartlarına göre tadil ve tebdil ettikten sonra uygulanmasının mümkün olabileceğini belirtmiştir. Görüşlerinin devamı şu şekildedir:

Bu tadilatı zorunlu kılan ekonomik ve doğal sebeplerdir. Ekonomi konusu yalnız ormancıların değil bütün mesleklerin meselesidir. Bunun için laboratuvara ve deneye gerek yoktur. Halbuki doğal sebepleri tanımak ancak inceleme ve araştırma ile mümkündür. Doğal sebeplerin başında iklim gelmektedir. Vatanımızın iklimi pek tanınmamıştır. İklimin tetkiki de mekteplerin vazifelerin cümlesindendir. Ormanlarımızda tetkik edilecek her usul evvelce bilfiil tecrübe edilmiş olmalıdır. Bu maksadı temin için de bir tecrübe ormanına lüzum vardır. Belgrad Ormanı’nı bu maksatla mektep idaresine vermek gerekir. Böylece orman hem korunmuş hem de mektep için gerekli tecrübe orman bulunmuş olur.

Tevfik Ali Bey, kurulacak bir araştırma istasyonu ile ormancılık faaliyetlerinin desteklenmesi gerektiğini söylemiştir. Araştırma istasyonunda bünyesinde 7 adet şube bulunacaktır.

Mektebe tayin edilen muallimler ormancılık hakkında en yeni bilgilere sahip olsalar bile bunların şahsi tecrübeleri yine istenilen maksadı temin edemez. Çünkü ormancılıkta yapılacak uygulama ve denemelerin sonucu görmek insan ömrüne yetmeyecek kadar zaman ister. Bundan dolayı yapılacak çalışmalar şahsi olarak değil mektep namına icra edilmelidir. En münasibi orman memuru ve muallimlerden müteşekkil bir teknik araştırma istasyonu tesis edilmelidir. Bu istasyonun vazifesi, memleketin iklimini tetkik edecek bir merkez kurmalı ve veriler kaydedilmelidir. Ağaçlandırma işleri için istasyon içerisinde bir şube kurulmalıdır. Bu şube ağaçlandırılacak alanları incelemeli ve ona göre dikilecek fidan veya ekilecek tohum cinsini tespit etmelidir. Ayrıca ağaçlandırılacak alanlar içerisinde tecrübe alanları da ayrılmalıdır. Diğer taraftan orman içerisinde doğal gençleştirme denemeleri yaparak buradan elde edilecek bilgileri meslek kamuoyu ile paylaşmalıdır. İstasyon içerisinde kurulacak tohumculuk şubesiyle ormanlarımızda ekilecek tohumlar toplatılarak ihtiyaca göre tevzi edilmelidir. Orman idaresi şubesi, Belgrad Ormanı’ndan başlayarak ağaçların hacmini gösteren cetveller tanzim etmelidir. Nebatat ve hayvanat şubesi, Türkiye ormanlarındaki faydalı ve zararlı nebatat ve hayvanları tespit etmelidir. Teknoloji şubesi, ormanlardan en yüksek karı elde etmenin yollarını aramalıdır. Tabakat ve ilm-i türab şubesi, Türkiye ormanlarının toprak yapısını incelemelidir.

Orman Mektebinin eğitim kalitesinin yükseltilmesi için bir araştırma ormanının yanında arboretum ve çeşitli müzelerin tesis edilmesini istemiştir. Aksi takdirde anlatılanların “masal” ötesine geçemeyeceğini vurgulamıştır.

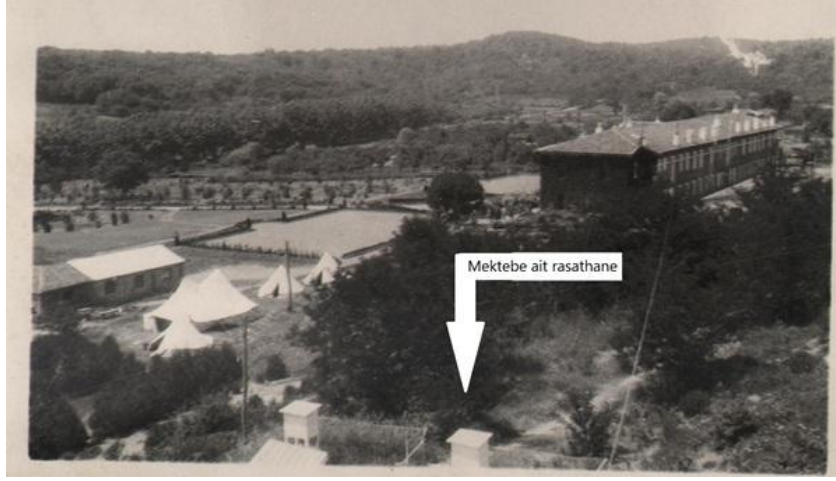
Mektebin bir ormanının olması yalnız Avrupa'dan alınacak usulleri tecrübe için değil aynı zamanda muallimlerin tecrübelerini artırabilmeleri için de lazımdır. Fakat en mühim vazifesi mektep talebesine numune ormanı hizmeti görmek ve talebenin bizzat orada çalışarak mesleki melekelerinin geliştirilmesini sağlamaktır. Bu şimdiye kadar masal gibi dinledikleri derslerden daha faydalı olacaktır. Mektebin ayrıca bir nebatat bahçesi de lazımdır. Öncelikle ormancılıkla ilişkili bitkilerle başlanmalıdır. Ayrıca jeoloji müzesi, ormancılık alet ve edevat müzesi, böcek müzesi, kimya ve teknoloji laboratuvarı kurulmalıdır.

Tevfik Ali Bey, Avrupa menşeli kitaplardan ders anlatılmasını da eleştirmiştir. Ormancılığın her memlekete göre değişkenlik arz ettiği bir durumda tercümelerin işe yaramayacağını belirtmiştir. Çözüm olarak araştırma istasyonlarında yapılacak çalışmalar sonucunda elde edilecek tecrübeye göre Türkçe kitaplarının çıkarılmasını önermiştir.

Yabancı hocalar bizim dilimizi bilmedikleri için bunları getirmek faydalı olmamıştır. Bunun yerine mektebe ait ormanın idaresi için uzman getirmek daha faydalı bir iş olacaktır. Türk muallimin herhangi bir Avrupa kitabından ders vermesi yeterli değildir. Kendisinin bizzat konuyu araştırarak derecede bilgisi olması lazımdır. Bunun için de muallimin Avrupa'da eğitimini tamamlaması zorunludur fakat iş eğitimle bitmez. Her muallim ilmi yeteneğini ispat etmeli ve hiç olmazsa Avrupa'dan doktor ünvanı almış olmalıdır. Her muallim doktorasını yaptığı konularda ders vermeye hakkı olmalıdır. Ecnebi lisanımızdan tercüme suretiyle dersin verebileceği iddiasının zihinlerimizden silinmesi zamanı gelip geçmiştir. Ormancılık hakkında Türkçe kitapların bulunmaması en büyük noksanlarından biridir. Fakat ormancılık gibi her memlekete göre değişiklik arz eden bir bilimi tercümeyle kitap hazırlamak beraberinde birçok noksanlıkları getirmektedir. Şimdilik yabancı kitapları okuyup araştırmamızdan başka çaremiz olmamakla beraber teknik araştırma istasyonuna tesisiyle birlikte gerekli bilgileri topladıktan sonra memleketimiz ihtiyacına muvafık kitaplar telif olunmalıdır.

Tevfik Ali Bey, talebelerin mektepte 3 sene yabancı dil dersi aldıkları halde mezun olunca bu durumun bir işe yaramadığını iddia etmiştir. Yabancı dil eğitiminin ıslah edilerek mezun talebelerin en azından lügat yardımıyla ormancılık eserlerini okuyacak kadar yetiştirilmesini istemiştir (Tevfik Ali, 1923b).

Tevfik Ali Bey'in önerdiği iklim verilerinin kaydı konusu yetkililer tarafından dikkate alınmıştır. Ertesi yıl 8 bölgede orman rasathanesi kurulması için Fransa'dan gerekli alet ve edevat sipariş edilmiştir (BCA. 11-52-3). İstasyon Kandilli Rasathanesi örnek alınarak tesis edilmiştir. Bu sebeple Rektör Neşet Bey ve refakatindeki talebeler tecrübe için Kandilli Rasathanesini ziyaret etmiştir (Büyükdere'de Rasat, 1927). Yüksek Orman Mektebi bünyesindeki rasathane (Şekil 3.31, İÜCOA) verileri ileriki yıllarda Silvikültür Enstitüsünün yönetimine verilmiştir (Saatçioğlu, 1952a).

Şekil 3.31 : Rasathane civarından Yüksek Orman Mektebinin görünüşü

Bu bölüm için şunu söylemek mümkündür: Tassy'nin Fransızca ders notlarının ilk mezunlar tarafından Türkçeye çevrilerek kitaplaştırılması, bilimsel kaynak eksikliğinin giderilmesi açısından önemli bir adım olmuştur. Osman Ragıp Efendi ve Nazif Bey'in gazetelerde silvikültürle ilgili makaleler yayımlaması ise, ormancılık konularının kamuoyuna duyurulmasına hizmet etmiştir.

Bugünkü gibi telif ve intihal gibi konuların geçerli olmadığı dönemlerde Hekimyan Efendi ve Hoca Ali Rıza Efendi'nin ormancılık konusunda tercümeyle dayalı yayın yapma çabaları önemlidir. Ayrıca 1884 yılından itibaren mesleki ve bilimsel yayın yapmak için dergi çıkarılması da bu çabanın bir başka yönünü göstermektedir.

Mehmed Tevfik Bey ve Süleyman Azmi Bey'in hazırladığı raporlar ve makaleler, ülke ormancılığının durumu hakkında teknik gözlem yapıldığını göstermektedir. İbrahim Kuddusi'nin Türkiye'nin ağaçlandırılması üzerine hazırladığı rapor da, ormancılık politikasının bilimsel raporlara göre şekillendiğinin işareti sayılabilir. Dr. Tevfik Ali Bey'in gazetelerde yayımlanan makalelerinde verilen mesajların, hedef kitlesine ulaşmış olması önemlidir. Böyle Tevfik Bey idealindeki birçok çalışmayı gerçekleştirebilmiştir.

3.2.2 Cumhuriyet Dönemi yayın ve araştırmalar

Cumhuriyet Dönemi yayın ve araştırmaları 3 dönem olarak incelemek gerekir. Birinci dönem Türk ormancıların etkin olduğu 1923-1933 yılları, ikinci dönem Alman ormancıların etkin olduğu 1933-1939 yılları ve üçüncü dönem ise Saatçioğlu, Yiğitoğlu, Kayacık gibi Avrupa'da doktora yapmış ormancılarının etkin olduğu 1940-1963 yıllarıdır.

3.2.2.1 1923-1933 dönemi

Esad Muhlis Bey, Mehmet Lütfi Bey'in hazırladığı kitaba olumsuz görüş verdikten yaklaşık (İÜCOA, 1922) 4 yıl sonra yabancı uzmanların eserlerinden derlediği notlarını “Orman Yetiştirme Fenni Silviculture” ismiyle bir araya getirmiştir. Eser 1925 yılında Ziraat Vekaleti tarafından basılmıştır. Esad Muhlis Bey, eserin ön sözünde memlekette orman vücuda getirmek, büyütmek, yetiştirmek ve muhafaza etmek ihtiyaçlarına gerek duyulmamış olduğunu belirterek sözlerine şu şekilde devam etmiştir:

Bu eser cidden mühimdir. Müellifi Prof. Dr. Heinrick Mayr Avrupa, Asya ve Amerika'da senelerce süren tetkik ve tettebbu' seyahatlerinde topladığı müşahedelere istidat ederek bu muazzam eseri meydana getirmiştir. Memleketin hususi ve mahalli ihtiyaçlarını düşünerek bu esere Prof. Dr. Gayer ile Dr. Richard Hess ve Carl Heyer adlı orman mütehassısların eserlerinden de kıymetli müşahedeler iktisab ve ilave ettim (Esad Muhlis, 1925).

Osmanlı Türkçesiyle basılan kitap içerisinde yer yer Almanca terimleri kullanmıştır. İçerik olarak orman ağaçlarının yetiştirme muhiti özellikleri, taksonomik sınıflandırma ve orman ağaçlarının biyolojik özellikleri ve alt türleri verilmiştir. Esad Muhlis Bey bu eseri tek parça halinde yayınlandığı gibi 2.000 sayfa olması nedeniyle ileriki yıllarda 3 bölüm halinde basılmıştır. 1929 yılında İktisad Vekaletine takdim edilen çalışma takdirname ile ödüllendirilmiştir (Ormancılık, 1929).

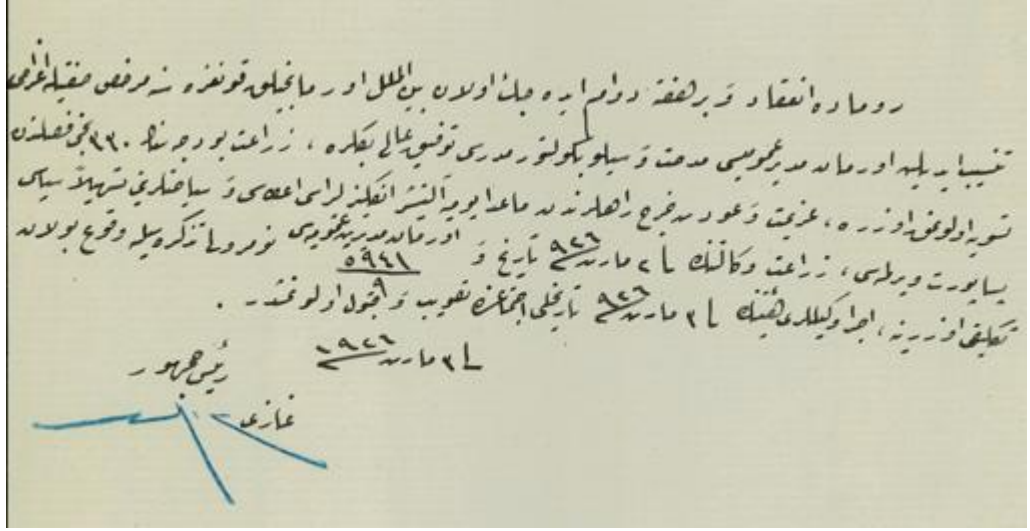
İstanbul'da yapılan ağaç bayramı sonrasında ormancılar arasında fidan ne zaman dikilir tartışması başlamıştır. Orman Teşcir ve Amenajman Müdürü Ahmet Mithat Bey ile İstanbul Orman Başmüdürü İzzet Bey, basın yoluyla birbirlerine cevap vermiştir. İzzet Bey, Şubat ve Mart aylarında yapılan ağaçlandırılmaların başarılı olabileceğini iddia ederken Ahmet Mithat Bey (1928) ise ilkbahar ve sonbahar olmak üzere her iki mevsimde ağaç dikilebileceğini söylemiştir. Esad Muhlis Bey de eserinden örnekler vererek tartışmaya katılmıştır (Bir Mesele, 1928). Ahmet Mithat Bey, Mayr'ın eserinin eksik tercüme ettiğini ileri sürerek, Esad Muhlis Bey'in dışarıdan tartışmaya katılmasını anlamsız bulmuştur. Ahmet Mithat Bey (1928), iddiasını ispat etmek için Mayr'ın dikim mevsimiyle ilgili bölümünü yeniden tercüme ederek Orman ve Av Dergisi'ne göndermiştir.

Esad Muhlis Bey, ilk kitabının devamı niteliğinde ikinci cildini 1931 yılında yayınlamıştır. Bu eserde orman ağaçlarının meşcere içerisindeki yaşam ve ilişkileri ile bu ilişkiyi etkileyen dış şartlar anlatılmıştır. Bu bölümden sonra gençleştirme

alışmaları ile koru, baltalık, korulu baltalık, tetar vb. işletme şekillerinde yapılacak uygulamalar izah edilmiştir. Mehmet Ali Salih'e (1934) göre Türkiye'de yayınlanan eserler Fransızca ve Almancadan tercüme olması nedeniyle edebi yönleri ihmal edilmiştir. Salih, bu ön bilgiyi verdikten sonra söz konusu eserde Esat Muhlis Bey'in ilmi ve edebi kabiliyetini gösterdiğini iddia etmiştir.

Sayıştay Denetçisi Ahmed Nazmi (1923) Bey, sağlık, tarım, sanayi, sosyal ve ekonomik meselelere dair eserler hazırlamıştır. Eserlerini "Emraz-ı İctimaiyemize Deva Kllyatı" başlığı altında toplamıştır. Sosyal hastalıklarımıza are anlamına gelen eserlerin birincisi "*Ağaç Dikmek ve Zeriatta Bulunmanın Dini ve İctimai Fevaidi ve Bu Babda Malumat-ı Nafia*" isimli kitaptır. Başlık, ağaç dikmek ve tarım yapmanın dini ve sosyal faydaları ve bu konudaki faydalı bilgiler anlamına gelmektedir. Eser ilk baskısını 1923 yılında yapmıştır. Kitabın içeriğinde konuyla ilgili İşlam Peygamberinin sözleri, ağaç yetiştirmenin sağlık, teknik ve sosyal faydaları, ormanlardan nasıl faydalanılır, ormancılık, ağaç-orman, orman yangınları, ormanlarımızdan faydalanmamız, ormanların faydası gibi başlıklar altında kısa bilgiler verilmiştir. Eserin genişletilmiş ikinci baskısı 1928 yılında yapılmıştır.

İtalya'nın başkenti Roma'da 1926 yılında yapılan Beynelmilel Ormancılık Kongresi'ne Orman Umum Müdürü Midhat Bey ve silvikültür müderrisi Tevfık Ali Bey görevlendirilmiştir (şekil 3.32). Kendilerine gidiş geliş ücretleri yanında günlük 6 İngiliz lirası harcırah ödenmiştir. Ayrıca seyahatlerinin kolay olması için siyasi pasaport verilmiştir (BCA. 18-16-14). Aynı yılın sonbaharında Neşet Bey Roma'da yapılan Zeytin Kongresine katılmıştır. Kendisine siyasi pasaport ve 1.200 lira harcırah verilmiştir (BCA. 21-63-13). Dönemin Ziraat Vekaleti Müsteşarı Süreyya (zek) Bey, Neşet Bey'in alışkanlığından dolayı bu görevlendirmeyi uygun görmüştür. Ayrıca Avrupa'da yapılan çıplak alanlarda yapılmış ağaçlandırmaları yerinde görmesini istemiştir (zek, 1957). Neşet Bey, Almanya'dan nadide fidanlar ile Türkiye'de mevcut bulunmayan tohumları da satın alacaktır (Roma, 1926)

Şekil 3.32 : Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal imzalı Roma görevlendirmesi

Kamuoyunda ağaçlandırmaya ilginin artması üzerine Ziraat Vekaletinin tavsiyesi ile Orman Mekteb-i Alisi Rektörü Neşet Bey (1927) “*Sun’i Teşcir*” isimli eseri hazırlamıştır. Neşet Bey, tohum ekimi veya fidan dikimi ile orman yetiştirmek ile ekim ve dikim usullerinin kolayca anlaşılması için bu eseri yazdığını ifade etmiştir. Eser, Neşet Bey’in 1923 tarihli ders notlarıyla benzerlik göstermektedir. Eserin birinci bölümünde tohum seçimi, tohum toplanması, tohum ekim zamanı, tohum ekimi usulü, çimlenme gibi konular anlatılmıştır. İkinci bölümde fidanlık, fidanlık yeri seçimi, fidanlık toprağının hazırlanması ve ıslahı, şaşırtma, fidan sökümü, fidan dikim zamanları, fidan bakımı verilmiştir.

Kitap başlığındaki teşcir terimi bugünkü manada ağaçlandırma anlamına gelmemektedir. Geçmişte ekonomik ve ekolojik şartlar gereği orman dışı alanların ağaçlandırılması düşünülmemiştir. Koruma güçlüğü, mera ve tarımsal ihtiyaçların önceliği de bu kararda etkili olmuştur. Dolayısıyla teşcir, orman içinde yapılan bir faaliyet olarak bilinmektedir. Daha açık bir ifadeyle teşcir orman içi boşlukların ormanlaştırılmasıdır. Bu çalışmalar iki şekilde tanımlanmıştır. Bu tanıma göre teşcir günümüzdeki gençleştirmeyi tarif etmektedir. Ayrıca tür değişikliği veya meşcerede karışımı artırmak gibi işlemler de teşcir faaliyeti içerisinde zikredilmiştir. Zamanla orman dışı arazilerin de ormanlaştırılması fikri ağırlık kazanınca yine teşcir terimi ile ifade edilmiştir.

Açıklanması gereken bir başka konu ise fidanlık terimidir. Eski belgelerde fidanlık terimi fidan üretilen yerle birlikte ekim veya dikim yapılmış alanları da ifade etmektedir. Örneğin belgelerde Kağıthane Fidanlığı şeklinde ifade edilen yer, orada

kurulmuş bir fidanlığı değil, ekim veya dikimle yapılmış ağaçlandırma sahasını tarif etmektedir.

Fransız uzman Saby (1927), orman köylerini inceledikten sonra ağaçlandırma konusunda görüşünü raporunda ayrıntılı şekilde anlatmıştır. Orman köylülerin ormanı mera gibi kullandıklarını, büyük paralar harcayarak ağaçlandırma yapmak yerine buraların korunarak düşük maliyetlerle orman yetiştirmenin mümkün olabileceğini yazmıştır. İklim ve toprağın müsait olduğu orman dışı yerlerin ağaçlandırılması için en yakın yerlere fidanlık kurulup buradan fidan temin edilmesi tavsiye edilmiştir. Ancak bu gibi yerlerde de sahanın iyi bir şekilde korunması gerektiği hatırlatılmıştır.

Halk Konferansları kapsamında Alman uzman Bernhard (1927b) Ankara Türk Ocağında Türkiye ormanları hakkında konuşma yapmıştır. Türkiye’de mevcut çıplak arazileri çabuk ve emin bir şekilde nasıl ağaçlandırılabilir sorusuna cevap vermiştir. Halkın ağaçlandırmaya ne kadar desteği olursa olsun ağaçlandırmanın devlet işi olduğunu açıkça belirtmiştir. Ancak devletin bunu başarabilmesi için 1-arazinin durumu (iklim ve toprak), 2-para meselesi, 3-ormanda hayvan otlatması ve odun temini hususundaki Türk halkının kadimden beri var olan geleneksel alışkanlığını göz önünde tutarak ağaçlandırma yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

Orman Mekteb-i Alisi Mezunları Cemiyeti 26 Aralık 1924 tarihinde kurulmuştur. Cemiyetin gayesi mesleki dayanışmanın yanında bilimsel yayınlar yapmaktır (Anonim, 1925). Bu amaçla ziraat ve ticaret konularında yayın yapan Toprak Dergisi 22. sayısından itibaren devralınmıştır. Tevfik Ali Bey, 15 günde bir yayınlanan dergide ormancılık makaleleriyle öne çıkmıştır. 1928 yılına gelindiğinde ormancılık konularının yer alacağı müstakil dergi çıkarılmasına karar verilmiştir. Böylece Orman ve Av Dergisi yayın hayatına başlamıştır. Bir asra yaklaşan dergide silvikültürle alakalı birçok makale yayınlanmıştır. Bunun dışında Ziraat Vekaleti ve Yüksek Ziraat Enstitüsünün dergisinde silvikültürle alakalı makaleler çıkmıştır.

Türkiye Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti tarafından 1931 yılında Birinci Ziraat Kongresi düzenlenmiştir. Kongreye Zingal Şirketi adına katılan Dr. Tevfik Ali Bey, ağaçlama siyasetini ağaçları korumak olarak tarif etmiştir. Türkiye’nin ekonomik gücünün çıplak alanlarını ağaçlandırmaya yetmeyeceğini bu sebeple mevcut ormanların her türlü tahribattan korunmasının daha önemli olduğunu vurgulamıştır. O günün şartlarında bir hektar alanın ağaçlandırma masrafı ile sahanın 10 senelik

korunması 1.000 lira olarak hesap etmiştir. Orman mülkiyetinin korunması, yangınların önlenmesi ve kaçakçılıkla mücadele için özel kanunlar çıkarılmasını istemiştir. Yüksek Orman Mektebi Rektörü Mazhar Bey daha teferruatlı bir rapor vermiştir. Raporunun birinci bölümünde ormanların faydası ve ülke ekonomisine olan katkısını izah etmiştir. İkinci bölümde ise ağaçlama siyasetinin tarifi, amacı, yöntemi (idari, hukuki, teknik), ağaçlamada görevli olacak kurum ve sivil toplum kuruluşları ile işin mali boyutu geniş bir şekilde anlatılmıştır. Mazhar Bey'e göre ağaçlama siyaseti orman siyasetinin bir parçasıdır, hatta en önemli parçasıdır. Türkiye sanayisinin ihtiyacı olan hammaddenin sadece doğal ormanlardan karşılanmasının mümkün olmadığını, sanayiye destek olmak için dahi ağaçlandırma yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Mazhar Bey, orman tohum istasyonunun kurulmasını da gündem etmiştir. İstasyon yurt içi ve yurt dışından temin edilecek tohumların muayenesini yapacaktır. Böylece tohumun vasfı, niteliği ve kalitesi tespit edilecek ardından fidanlıklara veya ağaçlandırma sahalarına gönderilecektir (Anonim, 1931).

Başvekalet Neşriyat (Başbakanlık Yayın) memuru Halim Baki Bey (Kunter) “*Ağaç Sevgisi*” isimli kitabı 1933 yılında yayınlanmıştır. Kitabın ön sözü Orman Çiftliği Müdürü ve Kastamonu Mebusu Tahsin Bey ile Orman Umum Müdürü Bekir Bey tarafından yazılmıştır. Kitapta ağaçların özellikleri, sağladıkları faydalar, tabiat ve toplum üzerine olan etkileri ile ekonomiye olan katkıları anlatılmıştır. Eserde Orman Müşaviri Veith'in *Fevaid* makalesi ve Şair-Yazar Necip Fazıl'ın (Kısakürek) Hakimiyeti Milliye'de çıkan *Söğüt* isimli yazısı eklenmiştir (Halim Baki, 1933).

Ormancılık nebatat bilgisini geliştirmesi için Esat Muhlis Bey 1933 yılında Dahlem (Berlin) Nebatat Enstitüsüne gönderilmiştir (Meslek Havadisleri, 1933). Esat Muhlis Bey gitmeden önce Türkiye Ormancılar Cemiyetinden iki ay içinde ödenecek şekilde 150 lira avans almıştır. Yönetim kurulu kararı olmadan verilen bu para için Tevfik Ali Bey ricacı ve kefil olmuştur. Esat Muhlis Bey bu yardım karşılığında Almanya'dan Orman ve Av Dergisi için makale göndereceği sözünü vermiştir. Ertesi yıl yapılan kongrede bu para ödenmediği gibi makalelerin de gönderilmediği anlaşılmıştır (Cemiyetimizin, 1934). Aynı yıl Yüksek Ziraat Enstitü müderrislerinin akademik ünvan alabilmeleri için Habilitasyon Talimatnamesi yayınlanmıştır (BCA.48-68-12; Çağlar, 1940). Esat Muhlis Bey doktora yapmamış olmasına rağmen yayın, eğitim vb. şartları sağladığından 29 Ekim 1934 tarihinde ikinci sınıf doçent ünvanı almıştır. Tevfik Ali Bey ise doktorasını Almanya'da yaptığı için bu talimata uygun şekilde

profesörlük beklemiştir. Ancak kendisine sadece doçentlik başvurusu hakkı tanınmıştır. Tevfik Ali Bey, kadrosuzluğu göze alarak doçentlik ünvanını kabul etmemiştir. Bu tarihten sonra ücretli ve sözleşmeli şekilde derslerine devam etmiştir (Kutluk, 1963a).

3.2.2.2 1933-1940 dönemi

Fransa Nancy Orman Mektebini derece ile bitiren Mehmet Fahreddin Bey, 5 ay süreyle Almanya Bavyera ormanlarındaki uygulamaları görmesi için Hükümet Kararnamesi çıkarılmıştır. Ayrıca Tharandt, Eberwald, Freiburg üniversitelerine bağlı orman ve tecrübe fidanlıklarını incelemesi istenmiştir (BCA.27-78-19). Süre bitiminde Bernhard, Mehmed Fahreddin Bey'in 6 ay daha Bavyera ormanlarında kalmasını istemesi üzerine ek kararname çıkarılmıştır (BCA. 28-22-19). Mehmed Fahreddin Bey soyadı kanunuyla birlikte ismini Fahri Bük şeklinde kullanmaya başlamıştır. Bük, Orman Umum Müdür Vekili olarak görev yaptığı 1935 yılında Uluslararası Silvikültür Kongresine katılmıştır (Orman Umum Müdür, 1935).

Bernhard (1935) "*Türkiye Ormancılığının Mevzuatı, Tarihi ve Vazifeleri*" isimli eserinde ormanlar arasındaki boşlukların ağaçlandırmasını devletin yapması görüşündedir. Ancak bunun dışındaki alanların ağaçlandırma masraflarını bugüne yüklenmesinin uygun olmadığı düşüncesindedir. Zira bu gibi yerlerin çıplak hale gelmesi uzun bir geçmişe dayandığından masrafların geleceğe yayılarak zamanla yapılmasını tavsiye etmiştir.

1937-1938 yılları arasında Orman Yetiştirme ve Bakma Enstitüsü başkanı olarak görev yapan Tschermak, ağaçlandırma çalışmaları için yurt gezisine çıkmıştır. Trakya ve Güney Anadolu yörelerinde okaliptüs ağaçlandırmaları için inceleme gezilerinde bulunmuş ve uygun yerlerin seçimi konusunda çalışmalar yapmıştır. Bu geziler sonrasında Tschermak'ın tavsiyesi ile Tarsus'ta 855 hektarlık alanda okaliptus ağaçlandırılması yapılmıştır. Tschermak'ın Türkiye ormancılığına ilişkin raporları arasında "*Türkiye'de Orman Yetiştirmenin Esaslarına Dair*" raporu ile "*Okaliptüs tesciri*" raporu özellikle önem taşımaktadır (Özdönmez ve Ekizoğlu, 1994).

1938 yılında Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresine ağaçlandırmayı ilgilendiren üç ayrı rapor sunulmuştur. "*Türkiye ormancılığının vazife ve gayeleri*" başlıklı birinci raporda ağaçlandırmaya değinilmiştir. Ağaçlandırma orman içi ve orman dışı olarak iki şekilde tarif edilmiştir. Ormancılık faaliyetleri sonucunda meydana gelen

boşlukların ilgili orman işletmesi tarafından suni veya tabii yolla ağaçlandırılması istenmiştir. Bu yollarla orman yetiştiremeyen işletmeler işletme değil tahriptir şeklinde uyarılmıştır. İkinci raporda ağaçlandırma geniş şekilde irdelenmiştir. Bu raporun birinci bölümünde ağaçlandırmayı gerektiren sebepler zikredilmiştir. Bataklıkların kurutulması, sel ve taşkınların önlenmesi, köy kalkınması için, savunma ve ekonomiye hammadde sağlamak için ağaçlandırma yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Raporun ikinci bölümünde ağaçlandırma yapılacak yerler tarif edilmiştir. Köy ve belediyelerin asgari 157.500 hektar ağaçlandırabilecek sahası olduğu öngörülmüştür. Sanayinin ihtiyacını karşılamak için kavak, söğüt ve akasya ağaçlandırması yapılabileceği belirtilmiştir. Özellikle dere ve ırmak boylarının ziraata yaramayan her iki tarafına bu ağaçlandırma yapıldığı takdirde kilometre başına 20 hektar orman kazanabileceği hesap edilmiştir. Maden direği ihtiyacı için okalıptüs ağaçlandırılması tavsiye edilmiştir. Üçüncü rapor ise okalıptüs ağaçlandırılması bahsine ayrılmıştır. Burada okalıptüsün yetiştirme şartları, yetiştirmeye uygun alanlar, tür seçimi vb. bilgiler verilmiştir. Rapor sonunda bu işlerde çalıştırılacak teknik ve diğer elemanların kadro ve ödenek durumu belirtilmiştir. Rapor ekine Bernhard'ın 12 Mart 1928 tarihli Adapazarı'nda okalıptüs yetiştirilmesine dair görüşü eklenmiştir (Anonim, 1938a).

3.2.2.3 1940-1963 dönemi

Türkiye ormanlarının devamlılık prensibi doğrultusunda orman ürünü ihtiyacını karşılamayacak düzeyde olması nedeniyle ormanların ağaçlandırma ile çoğaltılması fikri kuvvet kazanmıştır. Ancak Türkiye'de ağaçlandırma pratiğinin yeterli olmaması nedeniyle Almanya'da bulunan Hayrettin Kayacık bu doğrultuda bir tez konusu almıştır. “*Akdeniz Mıntıkasında Bilhassa İtalya ile Türkiye’de Ağaçlandırmanın Temel Şartları*” isimli doktora tezini 1938-1940 yılları arasında tamamlamıştır. Bu çalışma 1941 yılında Almanca olarak basılmıştır. Ardından Türk meslektaşlarının faydalanması için de 1948 yılında Türkçe tercümesini yayınlamıştır (Kayacık, 1948).

Fikret Vural, “*Orman Fakültesi camiası içerisinde silvikültürün vazifeleri, ele aldığı ve alacağı mevzular*” başlıklı bir rapor hazırlamıştır. Raporda tarihi belirtilmemiş olmasına karşın Fikret Vural'ın doçentlik tezinin “bu yıl içerisinde yayınlanacak” ifadesi ve Fikret Bey'in soyadının Vural olması raporun 1940 yılına ait olduğunu göstermektedir. Vural, silvikültür çalışmalarını 3 bölümde izah etmiştir (Vural, ty). Raporun detayı şu şekildedir:

1-Eğitim: Silvikültüre düşen vazife, yarının orman mühendislerine yeni orman meşcerelerinin tesisi, bakımı ve yetiştirilmesi ve mevcut ormanlarında en iyi tarzda bakımlarının temini için lüzumlu nazari ve pratik esasları vermektir. Silvikültür eğitimin ulaşmaya çalıştığı en önemli gaye, zamanla Türkiye'ye mahsus ve Türkiye şartlarına göre biçilmiş hususi bir Türkiye Silvikültürünün temellerini atmaktır (Şekil 3.33, İÜCOA).

başka olacağından Silvikültür tedrisatının ulaşmağa çalışıldığı en önemli gaye, zamanla Türkiye'ye mahsus ve Türkiye şartlarına göre biçilmiş hususi bir Türkiye Silvikültürünün temellerini atmak işidir.

Şekil 3.33 : Vural raporundan bir bölüm

2 -Tecrübe, araştırma ve müşahede: Silvikültür sahasının ilmi araştırmaları her şeyden evvel memleket ormancılığının aktüel iktisadi meseleleriyle doğrudan doğruya ilgi mevzuların seçilmesini göz önünde tutmaktır. Bu bahiste kavakçılık, maden direği üretimini artıracak silvikültürel tedbirler, tohum menşei tespiti, yabancı tür orijin denemeleri, bakım ve gençleştirme çalışmaları, ağaçlandırma çalışmaları katkı vermek ve tüm bunları tanıtmaktır.

3-Neşriyat: Silvikültür ile alakalı bilimsel yayınların yapılmasıdır.

Bu raporla birlikte Silvikültür Enstitü Direktörü Esat Muhlis Oksal tarafından enstitünün nebatat sahasındaki vazife, gaye ve ele aldığı işler tarif edilmiştir.

Bursa Orman Mektebi Müdürü Ahmet Berker öğrencileri not yazmaktan kurtarmak amacıyla silvikültür kitabı hazırlamıştır. Eser, Orman Genel Müdürlüğü tarafından Silvikültür I ismiyle basılmıştır. Berker (1945) ön sözde eseri hazırlarken Dengler ve Rubner'in kitaplarından faydalandığını yazmıştır. Saatçioğlu, Orman ve Av Dergisi'nde kitabın genel bir değerlendirmesini yapmış, kitabı ormancı meslektaşlarına ve kütüphanelere tavsiye etmiştir (Vural, 1945b).

Acatay (1940), iyi tohumun nasıl elde edilebileceği hakkında bir makale kaleme almıştır. Genel hususları anlattıktan sonra tohumun yurt dışından getirilmesinin uygun olmadığı gibi tohum toplatma işinin köylülere veya ehli olmayan mesaha memurlarına havale edilmesinin de doğru olmadığını belirtmiştir. Tohum toplatma işinin mutlaka mühendis veya mühendis muavini tarafından yaptırılmasını, iri ve ağır tohumların seçilmesini istemiştir.

Doktorasını Almanya’da yapan Fuat Adalı okaliptüs ağaçlarıyla ilgili kitap çalışması yapmıştır. “*Sağlık Ağacı Okaliptüs*” isimli eseri Ziraat Vekaleti tarafından 1944 yılında yayınlanmıştır. Çalışmada okaliptüsün tarihi, biyolojik özellikleri, tür ve alt türleri, yetiştirilmesi ve ağaçlandırma çalışmaları hakkında bilgiler içermektedir (Adalı, 1944b). Köy ağaçlandırmaları kapsamında orman teşkilatının kurduğu bir kısım fidanlıkların gerçek fidanlık özelliği taşınamaması üzerine Adalı tarafından ideal fidanlıkların tesisi hakkında bir çalışma yapılmıştır. Fidanlıkların çalışma düzeni, ihtiyaç duyulan personel adeti ve vasıfları, bulunması gerekli araç-gereç ile tesis edilmesi lazım gelen binalar izah edilmiştir (Adalı, 1944c).

Vural (1945a), Avrupa’da tohum işiyle iştigal eden firmaların benzerlerinin Türkiye’de olmadığını hatırlatarak bu konuda bir makale hazırlamıştır. Özellikle tohum toplama işinin orman teşkilatı tarafından yapıldığını hatırlatarak kaliteli tohum elde edebilmek için tavsiyelerde bulunmuştur. Bu kapsamda 1-tohum toplanacak meşcere ve ağaçların seçimi, 2- ağaçlardan kozalakların toplanması, 3-tohumlara zarar vermeden kozalaklardan çıkarılması aşamalı bir şekilde izah edilmiştir.

Kayacık (1945) ekimlerde tohum derinliğinin rolü üzerine bir çalışma yapmıştır. Tohumun derin veya yüzeysel ekimi çimlenme üzerinde olumsuz etki yapacağından farklı derinliklerde denemeler yapılmıştır. Denemede Dursunbey orijinli karaçam tohumu kullanılmıştır. Sonuç olarak periyodik kurak ve gevşek topraklarda 1-1,5 cm’den ve rutubet faktörü daha müsait yerlerde ve ağır topraklarda ise 0,5-1 cm’den daha derin ekilmemesi uygun olacağı anlaşılmıştır.

Diker ve İnal müştereken 1945 yılında “*Ormancılığımızın Ana Davalarından Ağaçlandırma*” isimli bir eser hazırlamıştır. Eserin giriş kısmında ağaçlandırma tarihi hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Ardından Türkiye’de ağaçlandırma yapmanın gerekçeleri izah edilmiştir. Çalışmanın son bölümüne Diker’e tevdi edilen Florya ağaçlandırmasının iş planı ve çalışma fotoğrafları eklenmiştir (Diker ve İnal, 1945).

Bu dönemde yayın ve araştırmalar çoğunlukla mesleki arşiv belgeleri dikkate alınmadan yapılmıştır. Halbuki kurum arşivi İstanbul’dan Ankara’ya getirilerek Fidanlık Müdürlüğünde depolanmıştır. İlk kuşak ormancılarının tamamı Osmanlı Türkçesini okuyup yazmasına rağmen bu belgelere itibar etmemiştir. Üslup olarak yeniyi övmek, eskiyi yermek şeklinde bir anlatım geliştirmiştir. Bir müddet sonra fidanlıktaki arşivin tamamı Kızılcahamam Orman İşletme Müdürlüğüne

gönderilmiştir. Hiçbir tasnife tabi tutulmayan evrakların önemli bir kısmı ziyan olmuştur. Kıdemli ormancı Mahfi Eğilmez bir söyleşisinde kuruma ait arşiv belgelerine sahip çıkmadığı gerekçesiyle dönemin genel müdürü Fahri Bük'ü tenkit etmiştir (Yund, 1957b). Kutluk (1948a), Kızılcahamam Orman İşletme Müdürü iken sağlam kalan belgeleri kitap haline getirmiştir. Ormancılık mesleği için önemli sayılacak derecede belge içeren eserin ikinci cildi 1967 yılında yayınlanmıştır. Ormancılık tarihinde ilk kuşağın söylemi bilimsel eleştiriye tabi tutulmadan kullanılmaya devam edilmektedir.

Dursunbey-Alaçam ormanlarının Candere, Civana ve Çamlık mevkisinde 1945 yılında meydana gelen yangından sonra sahanın geri kazanılma çareleri aranmıştır. Konunun bilimsel şekilde araştırılması için Besalet Pamay'a doktora tezi olarak verilmiştir. Pamay yangın sahasında çeşitli ağaçların tohumu ve fidanıyla ekim ve dikim denemeleri yapmıştır. Çimlenme sonrası gölgeleme, çapa, ot alma gibi bakım tedbirlerine başvurmuş ve iş-zaman çizelgesini oluşturmuştur. Ardından ekim ve dikim verilerini karşılaştırmıştır. Ayrıca uygun yerlerin doğal yolla gençleştirme imkanlarını araştırmıştır. 1951 yılında tamamlanan doktora çalışmasının özeti Orman Fakültesi dergisinde yayınlanmıştır (Saatçioğlu ve Pamay, 1953). Deneme sahaları 10 yıl süreyle gözlem altında tutularak gelişmeler kaydedilmiştir (Pamay, 1959). 10 yıllık gözlemle birlikte doktora tezi Orman Genel Müdürlüğü tarafından kitap olarak yayınlanmıştır (Pamay, 1960).

Saatçioğlu (1946a), Neşet Bey'in 1927 yılında hazırladığı "Sun'i Teşcir" eserinden sonra, ormancılıkta birçok gelişmenin ortaya çıktığı gerekçesiyle "*Sun'i Orman Gençleştirmesi ve Ağaçlandırma Tekniği*" isimli bir kitap yayınlamıştır. Eserin hazırlanmasında Orta Avrupa menşeli kitap, dergi ve broşürlerden faydalanan Saatçioğlu, yazım sırasında Türkiye şartlarını her zaman göz önünde tuttuğunu ifade etmiştir. Eserde ekim ve dikimle meşcere kurma esasları ve metotları anlatılmıştır. Bu bağlamda tohumun tedariki, orijini ve kontrolü meseleleri üzerinde durulmuştur. Ardından fidanlıkların kurulması, fidan yetiştirme ve fidanların yollanması bahislerine geniş bir yer ayrılmış ve dikim tekniği bahsinde en yeni ve pratik dikim usulleri gösterilmiştir. Ayrıca kültür, fidan yetiştirme ve dikim işlerinde çeşitli ameliyelerin yapılması için gerekli iş saatlerine ait pratik neticeler eklenmiştir.

Devlet ormancılığının düzgün ve örnek bir şekilde yürütülmesi için dönemin Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu iş kılavuzlarının hazırlanmasını istemiştir. Bu durum

bir tamimle Orman Genel Müdürlüğüne ve Orman Fakültesine duyurulmuştur. Saatçioğlu (1946b) ilgili tamim kapsamında “*Orman Yetiştirme Kılavuzu Tabii Gençleştirme Usulleri*” isimli bir eserini hazırlanmıştır.

Baltalıkların koruya çevrilmesi esas olduğu halde teknik ve ekonomik sebeplerle baltalık kalacak yerlerin devamlılık prensibine göre planlı ve düzenli bir şekilde idare olunması için Sanver (1948) bir çalışma yapmıştır. Eser “*Baltalık Ormanları ve İşletmeleri*” ismiyle Orman Genel Müdürlüğü tarafından 1948 yılında yayınlanmıştır.

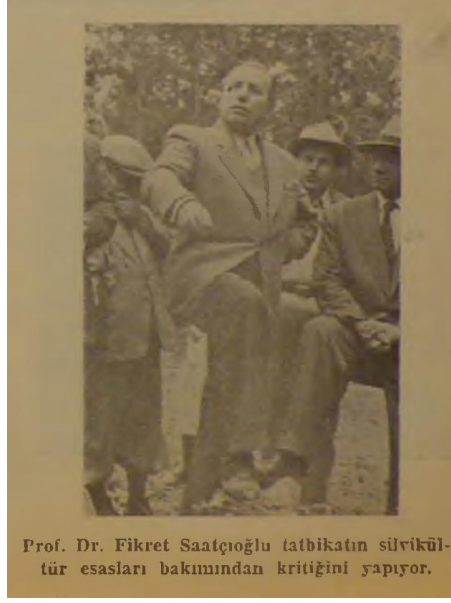
Tarım Bakanlığı, Türk ormancılığının durumunu yerinde görmek ve Orman Teknik Araştırma Enstitüsünün kurulması imkanları üzerinde tetkiklerde bulunmak üzere İsveç Orman Teknik Araştırma Enstitüsü Müdürü, Prof. Manfred Näusland’ı Nisan 1948 tarihinde davet etmiştir. Näusland hazırladığı raporunda devamlı ve verimli ormancılık idaresinin tatbiki ve takibini sağlayacak tedbirleri belirtmiştir. Orman denilen şeyin bir taş ocağı olmadığını, bir taş ocağı şeklinde işletilerek en nihayet kıymetsiz bir mal gibi terk edilip bırakılmayacağını bilakis canlı bir istihsal faktörü olduğu hedef ve maksada uygun şekillerde işletildiği takdirde verim alınabileceğini herkesin kabul etmesi gerektiğini belirtmiştir. Näusland’a göre ormancılıkta değişim ve dönüşümü sağlayacak birçok konu henüz çalışılmamıştır. Biyolojik ve ekonomik meselelerin çözümleri göz önüne alınarak orman araştırma işlerine ciddi bir bütçe ayrılmasını vurgulamıştır (Näusland, 1948).

Yüksek Ziraat Enstitüsü, 1948 yılında 5 yüksek ziraat mühendisi, 5 veteriner hekim ve 5 yüksek orman mühendisini Amerika’ya göndermek amacıyla sınav açmıştır. Gönderilecek 5 yüksek orman mühendisi için 5 ihtisas grubu belirlenmiştir (Amerika İmtihanları, 1948). Sınav sonucunda Kemal Ungan, sel yatakları, erozyon yamaçlarının ve açık alanların ağaçlanması, orman ağaçları tohumları ve tohum evleri ihtisas grubundan Amerika’ya gönderilmiştir (Meslek Aleminde, 1948). Kemal Ungan, Pan-Amerikan eğitim programı kapsamında Washington Üniversitesinde eğitim görmüştür (Ormancılık Dünyasından, 1949). Ayrıca bu dönemde Tarım Bakanlığı koruma, üretim, orman yetiştirme vb. konuları hakkında araştırma yapması için Amerika’dan bir orman mühendisini davet etmek istemiştir (BDA. 23915-104815-3). Nurettin Elbir’ e göre Türkiye, bu tarihlerde FAO aracılığı ile Amerikan ormancılığına angaje edilmek istenmiştir. Ancak orman yapısı, ağaç yaşı vb. özellikler bakımından benzerlik göstermeyen Amerikan ormancılığına rağbet edilmemiştir (N. Elbir, Kişisel görüşme, 4 Ocak 2024).

Orman Fakültesi Dekanı Fikret Saatçioğlu, öğretim üyelerinden Şeref Nuri İlkmen, Fehim Fırat ve Orman Genel Müdürlüğü temsilcisi Adil Gökşin 1949 yılında yapılan Dördüncü Millî Eğitim Şûrasına katılmıştır. Şurada alınan kararlar ile ormanların korunması, geliştirilmesi vb. konular ilk ve ortaokulların müfredatına girmiştir (Dördüncü, 1949). Ardından Başöğretmen Macide Atatuğ ve Yüksek Orman Mühendisi Ziya Çağlar “*Ormanda*” isimli ders kitabı hazırlamıştır. 1951 yılında Ormanda kitabı okullarda ders olarak okutulmuştur (Yeni Çıkan Kitaplar, 1951).

Orman ağacı tohumlarının kalitesi ve çimlenme fizyolojilerine yönelik bilimsel araştırma yapmak üzere, Silvikültür Enstitüsü bünyesinde 1949 yılında araştırma laboratuvarı kurulmuştur. Bu tesisle tohum bilgisine ait araştırmaların yanında öğrencilerin tohum kontrol ve araştırma işlerinde geniş uygulama yapması amaçlanmıştır. Araştırma laboratuvarında elde edilen tecrübelerle Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde Orman Ağacı Tohumları Kontrol İstasyonu kurulması için iki rapor düzenlenmiştir. Bu işlem üzerine 1951 yılında Bahçeköy Örnek Orman İşletme Müdürlüğüne bağlı bir istasyon kurulmuştur (Saatçioğlu, 1951b). Verilen ek ödeneklerle bina, alet edevat ve diğer ihtiyaçlar zaman içerisinde sağlanarak istasyon geliştirilmiştir.

Tarım Bakanı Nedim Ökmen, Orman Genel Müdürü Dr. Fuat Adalı, genel müdürlük merkez teşkilatından fen heyeti üyeleri ve şube müdürleri, fakülte hocaları, başmüdürler, fidanlık müdürleri ve Bolu Orta Mektebi müdürü ve öğretilerinin katılımıyla 26 Eylül 1951 tarihinde Ankara’da başmüdürler toplantısı yapılmıştır. Toplantıda ağaçlandırma konusu geniş yer bulmuştur. Amerikan ormancılığı örnek verilerek konular anlatılmıştır. Toplantının bir bölümünde Fen Heyeti üyesi Arif Sanver tarafından silvikültür tatbikatları hakkında konferans verilmiştir. Ağaçlandırma şubesinde görevli Talat Eren tarafından ise Amerika ormancılığı konusunda fotoğraflarla destekli sunum yapılmıştır. Toplantının ardından Kızılcahamam Çamkoru bölgesine gidilerek Saatçioğlu (Şekil 3.34) tarafından silvikültür tatbikatı yapılmıştır (Çakıroğlu, 1951).

Şekil 3.34 : Saatçioğlu Çamkoru tatbikatında

Fransız ormancı Prof. Dr. Philibert Guinier "Genetique et Sylviculture" adlı çalışması Fehim Fırat tarafından tercüme edilerek Genetik ve Silvikültür ismiyle yayınlanmıştır. Guinier (1951), silvikültür mefhumu üzerinden ormancılığı daha geniş manada anlatmak istemiştir. Bunların ormancılık ilmine tatbiki ile, daha sıhhatli ve daha umumi karakteri haiz bir silvikültür doğmuştur.

Kutluk (1952) Elazığ Orman Bölge Müdürü olarak görev yaptığı sırada kavak ağacına dikkat çekmek için kitap hazırlamıştır. “*Ümit ve Saadet Kavak*” isimli eserde kavak ağacının özellikleri, kavağın ekonomik değeri, çelikle kavak yetiştirmek, galeri kavakçılığı gibi konuların yanında kavak hakkında şiir, özlü sözler ve skeçler yer almaktadır.

Saatçioğlu, 1940 tarihli raporunda ifade ettiği “Türkiye Silvikültürü” idealini 1952 yılında tekrardan gündeme getirmiştir (Şekil 3.35). İÜ Orman Fakültesi Talebe Cemiyetinin çıkardığı “*Orman ve Biz*” isimli dergide kendisine yöneltilen enstitünün gaye ve vazifeleri nelerdir sorusuna “Silvikültür, büyük ölçüde tabiat kanunları esaslarına dayanan bir ilim sahasıdır. Onun için memleket şartlarının daima göz önünde tutulması icap eder. Bu maksatla memleketimize mahsus ve bizim şartlarımıza uygun Türkiye Silvikültürünün meydana getirilmesine çok büyük önem vermekteyiz” şeklinde cevap vermiştir (Saatçioğlu, 1952a).

Silvi Kültür Enstitüsü ve kürsüsü Müdürü Prof. Dr. Fikret Saatçioğlu  alışma odasında

Sual — Enstitünün gaye ve vazifeleri nelerdir?
Cevap — Orman Fakültesi camiası içinde Silvikültür kürsüsü ve enstitüsünün, memleket ormancılı ımızın ihtiyaçları ve ilim bakımından vazife ve çalışmalarını Ő  dört noktada kısaca belirtmek mümkündür.

1 — Tedrisat: Tedris bakımından Silvikültür sahasına düşen vazife, yarının Orman Yüksek Mühendislerine yeni ormanların kurulması, yetiştirilmesi ve mevcut ormanlarımızın en iyi bir tarzda bekalarının temini için, lüzumlu nazari ve tatbiki bilgileri vermektir. Silvikültür, büyük ölçüde tabiat kanunları esaslarına dayanan bir ilim sahasıdır. Onun için memleket şartlarını daima göz önünde tutması icabeder. Bu maksatla memleketimize mahsus ve bizim şartlarımıza uygun özel bir Türkiye Silvikültürünün meydana getirilmesine çok büyük önem vermekteyiz. Bu husus, Silvikültür tedrisat ve çalışmalarında gayemizi teşkil etmektedir.

Şekil 3.35 : Saatçioğlu'nun cevabı

Bu dönemde Silvikültür Enstitüsü, Türkiye'de önemli ağaç türlerinin yayılıŐını tespit etmek amacıyla hazırlanan harita taslağını ve bilgi cetvelini mevcut 120 orman işletme müdürlüğüne göndermiştir. İŐletmelerden cetvellerin doldurulmasını ve harita üzerine işlenmesi istenmiştir. Fakülte deneme bahçesinde 1939 yılında tesis edilen yerli ve yabancı 17 orijindeki sarı amların gelişimi hakkında çalışma yapılmıştır. Türkiye'nin 61 muhtelif yerinden temin edilen kızılçam tohumlarının tohum vasıfları ve fizyolojileri incelenmiştir. Ayancık'ta 1946 yılında s ceyrat temizlemesi sonrasında yapılan doğal gençleştirme çalışmalarının sonuçları izlenmiŐtir (Saatçioğlu, 1952a).

Aynı yıl Saatçioğlu, Türkiye'de a a landırmanın önemi ve zorlukları hakkında bir makale yayınlamıştır. Çalışmada Türkiye içinde bulunduğu coğrafi konum sebebiyle orman fakiri bir ülke olarak tarif edilmiştir. Bu sebeple yangın görmüş sahalar, yapısı bozulmuş ormanlar, çalılık formundaki yerler ile antropojen ve step sahaları potansiyel ağaçlandırma sahası olarak belirtilmiştir. Bununla beraber a a landırmanın teknik zorlukları yanında en önemli sorunun parasal sorun olduğu vurgulanmıştır (Saatçioğlu, 1952b).

Saatçioğlu aynı yıl yayınladığı bir başka makalesinde Nemrut Da ı, Erciyes Da ı ve Artvin Sallettepe civarında yetişen doğal huş ağaçları hakkında bilgi vermiştir. Huş ağacının hafif tohuma sahip olması nedeniyle yangın alanlarında ve orman

boşluklarında öncü ağaç olarak gelmesinin faydalı bir özellik olarak anlatmıştır. Saatçioğlu, huşun fidanlıklarda yetiştirilebilmesi için tohum hasadı ve ekiminde dikkat edilmesi gerekli hususları detaylıca vermiştir (Saatçioğlu, 1952c).

Orman Genel Müdürlüğü, ormancılık çalışmalarının daha verimli hale getirilmesi için Ekim 1952'de İstisari Ormancılık Toplantısı düzenlemiştir. Fen Heyeti salonunda gerçekleşen toplantıda ormancılık faaliyetlerinin değerlendirilmesi için heyetler oluşturulmuştur. Ormancılık çalışmalarının orman ve vatandaş lehine daha faydalı olması amacıyla heyetler birçok başlık altında öneri sunmuştur. Amenajman grubunda gençleştirme usulleri tartışılmıştır. Koru ormanlarının sadece seçme usulüyle ameneje edilmesi eleştirilmiştir. İklim, arazi ve ağaç türleri ile mahalli şartların müsait olduğu yerlerde siper tensil, grup usulü ve kenar tensili usulleriyle idare edilmeleri tavsiye edilmiştir. Ağaçlandırma çalışmalarıyla ilgili 23 konu tespit edilmiştir (Anonim, 1952a).

Ertesi yıl Tarım Bakanının çağrısı üzerine 22 Haziran 1953 tarihinde Ankara'da Ormancılık Kongresi yapılmıştır. Kapanıştan sonra kongreye katılan orman başmüdürleri ve yardımcı teknik elemanlar Bahçeköy'de yapılacak teknik geziye davet edilmiştir. Prof. Dr. Fikret Saatçioğlu ve Bahçeköy Örnek Devlet Orman İşletmesi Müdürü Kemal Günen tarafından tertip edilen gezide silvikültür, ağaçlandırma ve fidanlık çalışmaları incelenmiştir. Orman genel müdürü, genel müdür yardımcısı ve bazı şube müdürlerinin de katıldığı gezi 2 gün sürmüştür. Neşet Bey zamanında fakülte binasının yanında tesis edilen ormanlık saha üzerine konuşmalar yapılmıştır (Bayer, 1953). Dr. Nurettin Elbir burada yapılan çalışmayı şöyle açıklamaktadır:

Ağaçlandırma dersinin ilk uygulamasında her öğrenci bu sahaya 10 adet fidan dikmek zorundaydı, dikilen fidanların bakımı yıl boyunca yapılır ve fidan gelişimi deftere kaydedilirdi. Biz de 1949 yılında aynı şekilde buraya fidan diktik. Bu işi yapmadan dersten tam not alınsa bile geçilemezdi. (N. Elbir, Kişisel görüşme, 4 Ocak 2024)

Bolu Orman Araştırma İstasyonu, Çamkoru tecrübe ormanında ocak ekimi ile ağaçlandırma denemesi yapmıştır. Deneme örneği olarak McQuilkin tarafından 1937-1942 yılları arasında gerçekleştirilen tatbikatlar esas alınmıştır. Hazırlanan plan kapsamında toprak durumu (derin-sığ), ağaç türü (sarıçam-karaçam), ekim mevsimi (sonbahar-ilkbahar), toprak işleme (işlenmiş-işlenmemiş) ve siperleme (siperlenmiş-siperlenmemiş) gibi hususlar ayrı ayrı değerlendirilmiştir (Beşkök, 1953).

Kayacık (1953), Akdeniz mıntıkasındaki kuru ve sıcak iklim zonlarında yapılacak ağaçlandırmalarda başarılı olabilmek için kıraç ekim (Dry Farming) yöntemini anlatan bir makale hazırlamıştır. Denemelerini Belgrad Ormanı'nda fıstık çamı tohumu ile yapmıştır. Çalışmanın aşamaları, sahanın yabancı floradan tamamen temizlenmesi, bol tohumla tam alan ekimi yapılması, 4-5 cm derinliğin yüzeysel toprak işlenmesi, ekim yılından itibaren 2-3 sene toprağın çapalanması ve zararlı toprak florasının sahadan uzaklaştırılması olarak tarif edilmiştir.

Sanayinin odun hammaddesi ihtiyacını hızlı gelişen türler ile karşılamak amacıyla Irmak ve Saatçioğlu (1953) müşterek bir çalışma yapmıştır. Trakya ve Kocaeli civarında kavak yetiştirilmesi imkanları araştırılmıştır. Trakya bölgesinde Çatalca civarındaki Karasu ve Kördere sahası, Edirne Göl Baba mevki, İpsala mıntıkasının Meriç sahilinde, Kurtbucağı ormanında Çatal mevki civarı, Kızkapan sahası incelenmiştir. Kocaeli bölgesinde ise Batak orman sahası, Yirim deresi, Ali kahya çiftliği ormanı sahası, Adapazarı, Süleymaniye ve civarı orman mıntıkası sahaları yerinde görülmüştür. Yapılan incelemeler sonunda Meriç ve Göl Baba civarında Amerikan karakavağı ve yerli servikavağı yetiştirilmesinin uygun olduğuna karar verilmiştir.

Saatçioğlu tarafından Bahçeköy ve Ayancık'ta yapılan silvikültür tatbikatları kitap haline getirilmiştir Orman Genel Müdürlüğü tarafından 1954 yılında bastırılan kitap ekine her iki konuyla alakalı 64 fotoğraf eklenmiştir (Saatçioğlu, 1954a). Saatçioğlu (1954b) aynı yıl silvikültürün tabiat kanunları esasları ile işletme şekillerini derslerde okutmak için “*Orman Bakımı*” kitabını hazırlamıştır. Orman bakımı “amaç, yüksek ve uzaktadır ona eriştirecek yol burada ve bugünden başlar” parolasıyla kusurlu ve komşularına zarar veren fertlerin sahadan uzaklaştırılması ve iyi fertlerin himaye edilmesi olarak tarif edilmiştir. Orman Fakültesi tarafından yayınlanan eser 1961 yılında 2.baskıyı, 1966 yılında 3.baskıyı ve 1971 yılında 4.baskıyı yapmıştır.

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Mimarisi ve Ağaçlandırma Kürsüsünde görevli orman mühendisi Dr. Muttalip Uslu “*Türkiye’de Çıplak Sahaların Ağaçlandırılması Problemi ve İmkanları*” isimli bir çalışma yapmıştır. Yakacak odun yetersizliğinden birçok bölgede ısınmak için hayvan gübresinden yapılmış tezeklerin kullanıldığını bunun zirai üretim açısından son derece sakıncalı olduğu vurgulanmıştır. Çiftçileri ağaçlandırmaya teşvik etmek amacıyla kılavuz niteliğinde ağaçlandırma

hakkında genel bilgiler, ekim ve dikim yoluyla ağaçlandırma, ağaçlandırma yerinin seçimi ve ağaçlandırma sahasının bakım vb. bilgiler verilmiştir (Uslu, 1954).

Pamay (1955) fidanlıklarda sıkça tartışılan alçak veya yüksek yastık yapımı konusuna çözüm getirmek için çalışma yapmıştır. Alçak yastık yapımının salma sulama ile yapıldığı dönem için geçerli bir uygulama olduğunu, sulama imkanların gelişmesiyle birlikte yüksek yastık yapımına geçildiğini izah etmiştir. Tohum ekimi vb. hususlar da dikkate alındığında ucuz ve bol fidan elde etmek için yüksek yastık yapılmasını tavsiye etmiştir.

Türkiye Ağaçlandırma ve Kavakçılık Kongresi 14 Kasım 1955 tarihinde toplanmıştır. Kongre öncesi orman başmüdürlüklerine hazırlık yapılması için tamim gönderilmiştir. Tamimde kongrenin çalışma şekli ve görüşülecek mevzuların dispozisyonu yer almıştır. Kongrede orman dışı ağaçlandırmalar, orman içi ağaçlandırmalar, kavak işleri ile fidanlık ve tohum işleri komisyonu oluşturulmuştur. Her bir komisyon konusuyla alakalı raporlar hazırlamıştır. Böylece Birinci Beş Yıllık Ağaçlandırma Planı (1956-1960) oluşturulmuştur (Anonim, 1956).

Bolu civarında tespit edilen yeni bir karaçam varyetesi Saatçioğlu (1955a) tarafından incelenmiştir. Saatçioğlu, literatürüne girmiş Türkiye karaçam varyetelerini detaylıca açıkladıktan sonra bulunan yeni varyetenin özelliklerini anlatmıştır. Varyeteye vefat eden Orman Mektebi muallimi Nuri Şener Bey'in ismi verilmiştir. Bilimsel yazılışı "*Pinus nigra Arnold var. şeneriana* Saatçioğlu var. nov." şeklindedir. Latincesi Hamburg Botanik Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. W. Dömke tarafından yapılmıştır.

Zingal şirketinin kuruluşunda çalışmış olan orman mühendisi Friedrich Zednik, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım teşkilâtının silvikültür uzmanı olarak 1956 yılında tekrar Türkiye'ye gelmiştir. Türkiye ormanları hakkında geniş bilgiye sahip Zednik bu konu hakkında bir doktora çalışması yapmıştır. Orman Araştırma Enstitüsünde Orman Bakımı Şube Müdürü Dr. Hasan Selçuk tarafından Türkçeye çevrilen tez "*Türkiye ormanları, bugüne kadar tatbik ve gelecekte tatbiki tavsiye edilen silvikültürel muameleler*" ismiyle yayınlanmıştır. Zednik, Ayancık bölgesinin birim hektardaki yüksek serveti ve 50 metreye kadar boy yapmış göknar ve kayın meşcerelerine olan hayranlığını gizleyememiştir (Zednik, 1963).

Saatçioğlu (1957) ormancılığın 100.yıl münasebetiyle Türkiye'de ağaçlandırma çalışmalarının planlanmasıyla ilgili araştırma makalesi yayınlamıştır. Sosyal ve

ekonomik nedenlerle ağaçlandırmanın bir zorunluluk olduğunu ifade eden Saatçioğlu çalışmaların mutlaka bir plan çerçevesinde yapılmasını istemiştir. Bu kapsamda genel ağaçlandırma planı ve özel ağaçlandırma planını izah etmiştir. Genel ağaçlandırma planında harita, yetiştirme muhiti şartları, sahanın durumu ve diğer bilgilerin yer alması gerektiğini belirtmiştir. Ağaçlandırma çalışmalarında başarılı olmak için kalifiye eleman temini, teşkilatlanma ve ağaçlandırma şurasının oluşturulmasına vurgu yapmıştır.

Saatçioğlu ve Pamay'ın (1958) Tarsus-Karabucak mntıkasında okaliptüs tesis çalışmalarının 20 yıllık neticeleri üzerine silvikültürel araştırmaları kitap olarak yayınlanmıştır. Türkiye'nin güneyindeki okaliptüs ağaçlandırmalarına rağmen ekolojisi ve biyolojisi hakkında bir çalışmanın olmaması, böyle bir çalışmayı gerekli kılmıştır. Söz konusu araştırmalarda okaliptüs uzmanı A. Metro'nun çalışmasından faydalanılmıştır. Saatçioğlu ve Pamay, okaliptüsün koru ve baltalık olarak yetiştirilmesi ile bunlara ait silvikültürel tedbirleri değerlendirmiştir.

Saatçioğlu, ağaçlandırma kitapları serisine "*Orman Ağacı Tohumları*" isimli eserini 1961 yılında eklemiştir. Çalışmada tohumun tedariki, saklanması, çimlenme fizyolojisi ve kalite kontrolü anlatılmıştır. Eserin son bölümünde yerli ve yabancı 119 ağacın tohum özellikleri verilmiştir (Saatçioğlu, 1961).

Asaf Irmak, İskoçya Aberdeen Üniversitesi Ormancılık Bölümünde, Türkiye'nin orman yetiştirilmesine hakim olan genel faktörler ve ağaçlandırmadaki ekolojik problemler hakkında konferans vermiştir. Irmak, Türkiye'nin iklim, toprak ve bitki örtüsü hakkındaki genel bilgilerin ardından ağaçlandırmanın zorluklarını anlatmıştır. Özellikle orman köylüsünün hayvan otlatma alışkanlıkları değiştirilmeden ağaçlandırmada başarılı olunamayacağını ifade etmiştir. Irmak'a göre Türk ormancısının hiç görmediği memleketlerin silvikültür prensiplerini teorik olarak öğrenmesi de geçmişte uygulama sorununa neden olmuştur (Irmak, 1960).

Atay (1961), Dursunbey ormanlarında ayrılmış tohumluk karaçam meşcereleri üzerine araştırma yapmıştır. Tohum meşcerelerini Lindquist'in tarifine göre plus, normal ve minus sahalar olarak değerlendiren Atay, Alaçam bölgesi Aktuzla serisi 29 numaralı bölmenin tohum meşceresi olabileceğini söylemiştir. Bu meşcere içerisinde seçkin ağaçların seçilerek işaretlenmesini, birkaç seçkin ağaca numara verilerek tüm kozalakların toplanıp deftere kaydedilmesini, tohum incelemesi için bir miktar

kozalağın Orman Fakültesine gönderilmesini ve elit ağaçlar dışındaki ağaçlara normal bakımlarının yapılmasını tavsiye etmiştir.

Saatçioğlu ve Pamay Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü için Konya ve Niğde çevresindeki barajların (Gebere, Ayrancı, Apa, May, Sille, Altınapa) ve civarının ağaçlandırması amacıyla *Ayrancı Fidanlığının Tesis, Yetiştirme ve Çalışma Esasları* isimli rapor ve planlar hazırlamıştır (Saatçioğlu ve Pamay, 1962).

Pamay'ın (1962) "*Türkiye'de Sarıçamın Tabii Gençleştirilmesi İmkanları Üzerine Araştırmalar*" isimli çalışması Orman Genel Müdürlüğü tarafından basılmıştır. Eserin ön sözünde Pamay, Saatçioğlu'nun meşe kitabı dışında orman ağaçlarının gençleştirilmesine yönelik bir çalışma yapılmadığını, bu bakımdan çalışmanın bir ilk olduğunu ifade etmiştir.

Elbir (1964), Almanya örneği ve tecrübesi dikkate alınarak baltalıkların koruya tahvil edilmesi hakkında Freiburg Üniversitesinde doktora tezi hazırlamıştır. Elbir çalışma hakkında şu bilgileri vermiştir: "Doktora düzeyinde koruya tahvil konusu Türkiye'de ilk kez tarafımdan çalışılmıştır. Saatçioğlu'nun öğretisi böyle bir konunun seçilmesinde etkili olmuştur. Saatçioğlu bozuk baltalıkların hızlı bir şekilde koruya dönüştürülmesi arzusundaydı (N. Elbir, Kişisel görüşme, 4 Ocak 2024)."

Şunu diyebiliriz ki, Cumhuriyet Dönemi'nde silvikültür alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Başta Saatçioğlu olmak üzere Türk ormancıları bilimsel araştırmalar yapmış ve bu yönde yayınlar hazırlamıştır. Özellikle Türkiye'nin iklim ve coğrafi şartlarına uygun yöntemler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Silvikültür Enstitüsü, Orman Araştırma Enstitüsü ve tohum kontrol istasyonlarının kurulmasıyla silvikültür çalışmaları güçlendirilmiştir. Avrupa ve Amerika öğrenci ve uzman gönderilerek bilgi birikimi artırılmıştır. Aynı şekilde yabancı ülkelere uzmanlar davet edilerek mesleki tecrübelerinden istifade edilmiştir.

Ağaçlandırma çalışmaları bilimsel bir temele oturtulmuş, okaliptüs ve kavak gibi türlerle örnek projeler hayata geçirilmiştir. Bu dönemde ormancılığın sadece teknik bir faaliyet değil, ekonomik ve toplumsal kalkınmanın bir parçası olduğu ön plana çıkarılmıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nde silvikültürle ilgili ilk eserler Esad Muhlis Bey (1925) ve Neşet Bey (1927) tarafından hazırlanmıştır. Aynı yıllarda Saby (1927) ve Bernhard (1927a), ağaçlandırma, fidanlık, tohum işlerini ilgilendiren konularda raporlar

düzenlemiştir. Ayrıca Bernhard (1935) “*Türkiye Ormancılığının Mevzuatı, Tarihi ve Vazifeleri*” isimli eserini yayınlamıştır.

Ziraat ve ormancılıkla ilgili kongrelere katılan Tevfik Ali Çınar ve Mahzar Diker gibi uzmanlar konuyla ilgili raporlar hazırlamıştır. Türkiye’de silvikültür çalışmalarının gelişimi için Almanya’da ve Türkiye’de bilimsel çalışmalar yapılmış ve tezler hazırlanmıştır.

Başta Saatçioğlu olmak üzere birçok uzman ormancılıkla ilgili yayınlar yapmıştır. Bu eserlerin önemli bir kısmı Orman Fakültesinde ders kitabı olarak okutulmuştur. Saatçioğlu, “Türkiye Silvikültürü” idealini gündeme getirmiştir. 1950 yılından sonra artan ağaçlandırma, fidanlık ve tohum işlerine eşdeğer şekilde konuyla ilgili araştırmalar artmış ve yayınlar yapılmıştır.

3.3 Osmanlı’dan Türkiye Cumhuriyeti’ne Silvikültür Uygulamaları

3.3.1 Osmanlı Dönemi silvikültür uygulamaları

Osmanlı Dönemi silvikültür uygulamaları görevde bulunan ormancıların yönlendirmesiyle şekillenmiştir. Bu sebeple uygulamalar Fransız ormancıların etkin olduğu dönem, Osmanlı ormancıların etkin olduğu dönem ve Alman-Avusturyalı ormancıların etkin olduğu dönem şeklinde incelenmiştir.

3.3.1.1 Fransız ormancıların etkin olduğu silvikültür uygulamaları

Osmanlı Dönemi’nde ilk bilimsel teknik uygulama Belgrad Ormanı’nda yapılmıştır. Tassy, azası olduğu Meclis-i Maabir’de bir plan çerçevesinde Belgrad Ormanı’nda kesim yapılabileceğini gündem etmiştir. İçinde bulunan su bendlerine zarar vermeden yıllık 1.000 keselik gelir edilebileceğini söylemiştir. Bu çalışma aynı zamanda mezun ettiği talebelere istihdam ve saha tecrübesi sağlayacağından önem arz etmiştir. Tassy ve Deleffe’nin de uygun görüşüyle ormanın güncel haritasının çıkarılması için köprü ve kaldırım mühendisi Godlewski görevlendirilmiştir. Kira ve mezun talebelerin maaşları karşılanmak vb. masraflar için 10.000 lira ödenek verilmiştir (BOA, İ.DH. 475/31900). Ancak ormanda meydana gelen yangın sebebiyle haritanın yapılıp yapılmayacağı konusunda bir tereddüt oluşmuştur. Kısa bir bekleyişten sonra harita ekibi Belgrad köyünde bir bina kiralarak işe başlamıştır (BOA, A.}MKT.NZD. 381/51). Ardından Godlewski ve mezun talebelerinden oluşan ekip hızlı bir şekilde

Belgrad Ormanı'nın haritasını çıkarmıştır. Yapılan ölçüme göre ormanın genel alanının 7.426 hektar olduğu anlaşılmıştır.

Harita çalışması tamamlandıktan sonra, Tassy Belgrad Ormanı için iki bölümden oluşan bir rapor hazırlamıştır. Tassy ve Deleffe'nin ortak imzasıyla söz konusu rapor 13 Ekim 1862 tarihinde teslim edilmiştir (BOA, MVL. 851/4). Tassy, Belgrad Ormanı'nı A, B, C, D ve E harfleriyle vafına göre beş bölüme ayırarak mevcut durumu tespit ettikten sonra yapılması gerekli silvikültürel tedbirleri şu şekilde sıralamıştır:

A harfi ile gösterilen 3176 hektarlık saf meşe meşceresinin 100 ve üzeri yaşlarda olduğu tespit edilmiştir. Bu alan içerisinde toplam 1.000 hektara yakın açıklık alan ile kapalılığı düşük yerlerin olduğunu bildirilmiştir. Çimlenme imkanı bulan gürgenler dere içlerinde karışma katıldığı yazılmıştır. Tassy, bu alanın geneline 20 yıl süreyle seyretme usulünün uygulanması istemiştir. Boş alanlar çıkarıldığında geriye yaklaşık 2.000 hektar alan kalacağından 20 yıl boyunca her yıl 100 hektar seyreltme yapılacağı anlaşılmaktadır.

B harfi ile gösterilen 645 hektarlık sahada büyük ağaçların oluşturduğu üst tabakanın altında 25 yaşlarında iyi gelişim göstermiş alt ve ara tabaka tespit edilmiştir. Sahanın genelinde, özellikle kuzey tarafında, birim alanda yeterli miktarda ağaşın mevcut olduğu anlaşılmıştır. Ancak Belgrad köyü ve civarındaki meşcere içinde çürümüş fertlerin olduğu da görülmüştür. Tassy, her tabaka için ayrı ayrı uygulama yapılacağını ifade etmiştir. Üst tabakadaki ağaçların korunup büyütölmeye devam edileceğini ve gerektiğinde ormancılık tekniğine göre kesimlerin yapılacağını, aynı şekilde alt ve ara tabakadaki ağaçların da yine ormancılık tekniğine göre kesimlerinin yapılacağını yazmıştır.

C harfi ile gösterilen 2.365 hektarlık sahanın tamamının sürgün kökenli değişik ağaçlardan meydana geldiği yazılmıştır. Karışmada kestane ağaşı fazla olmasına rağmen birçoğunun çürümüş veya çürümeye yüz tuttuğu bildirilmiştir. Özellikle tepesi çürümüş ağaçların yeni fidanların büyümesine engel olacağı ifade edilmiştir. Tassy, sahanın 15 yıl içerisinde toprak seviyesinden tıraşlanmasını istemiştir. Bununla birlikte gençlik gelmiş yerlerin tıraşlanmayıp gençliğe zarar vermeden 10 sene içinde dönüşümlü bir şekilde boşaltılmasını istemiştir.

D harfi ile gösterilen 155 hektarlık yaşı meşelerden meydana gelen sahanın altında tepeye ulaşmaya çalışan sırkılık- direklik çağında meşe ağaçların varlığını müşahade etmiştir. Tassy, yaşı meşelerin 10 sene içerisinde çıkarılmasını önermiştir. Böylece 10 sene içerisinde yıllık 15,5 hektar alanda boşaltma kesimi yapılacaktır.

E harfi gösterilen 1.093 hektarlık sahada kocayemiş, birtakım çalı çırpı ve süpürge çalılarından meydana geldiğini belirtmiştir. Bu saha için kocayemiş vb. çalıların koparılmasıyla yerlerine palamut ve kestane tohum ekimi ile suni tensil önermiştir. Sahadan çıkacak artık ve süceyratın bu işte çalışan amele ve köylülere verilmesini tavsiye etmiştir. Ancak tohum ekimi için bir süre verilmemiştir. Diğer sahalarda olduğu gibi 10-20 yıl esas alınırsa senede 50-100 hektar civarında tohumla suni tensil yapılması gerekmektedir.

1-Tassy, seyreltme usulüyle yıllık 3.500 m³ yapacak, 3.000 çeki⁵ yakacak odun ve 3.000 çeki odun kömürü üretilbileceğini,

2-Boşaltma usulüyle yıllık 500 m³ yapacak, 500 çeki yakacak odun ve 2.000 çeki odun kömürü üretilbileceğini,

3-Ara ve alt tabakadaki ağaçlara yönelik bakımlardan da 3.800 çeki yakacak odun ve 3.800 çeki odun kömürü üretilbileceğini hesaplamıştır.

Aynı dönemde Midilli Adası'nda tersaneye ait olan çam ormanlarının “fen ve kaidesine tatbikan keşf ve muayenesiyle lazım gelen tedabir-i muvakkatayı ifade eylemek” üzere bir orman mühendisi talep edildiği zaman mektep mezunu Osman Efendi görevlendirmiştir. Osman Efendi 20 Mart 1862 tarihinde Midilli ormanları hakkındaki raporunu tamamlamıştır. 1866 yılından sonra Orman Mektebi mezunları müfettiş-i sani ünvanıyla Fransız uzmanlarla birlikte ormanların keşfine katılmıştır (Nizamoglu, 2023).

Orman ve ormancılık hakkında Sultan Abdülmecid'e kitap sunan Adolphe de la Rue 1864 yılında Belgrad Ormanı hakkında inceleme yapmıştır. Tanzim ettiği raporda ormanı bir hayli gezdiğini ancak doğal gençleştirmeyi sağlayacak yeterli tohum ağacının bulunmadığını ifade etmiştir. Birçok ağacın dipten kesilmesinden dolayı köklerinden sürgün geldiğini söylemiştir. Ormanın sürgünden kendini yenileyebilmesi için en az 100 seneye ihtiyaç olduğunu ve bu süre sonrasında ormanı işletebilmenin

⁵ Çeki: Yaklaşık 250 kg (Pamuk, 2000)

mümkün olabileceğini söylemiştir. Bunun kolay olmadığını hatta risk taşıdığını hatırlatmıştır. Fransa’da dahi gençleştirme sürecinde kalın ağaçlar çıkarıldıktan sonra mevcut gençliğin korunamayıp sahanın kaybedildiği uyarısını yapmıştır (Kılıç, 2022c).

Fransız uzman Tassy ülkesine döndükten sonra ormancılık hizmetleri Adolphe Bricogne tarafından yürütülmüştür. Bricogne, Tassy tarafından hazırlanan raporu bulamayınca 1868 yılında Belgrad Ormanı’nda tekrardan bir inceleme yapmıştır⁶. Hazırladığı raporda yanlış kesimler ve yangınlar sonucu ormanın bozulmuş olduğunu ifade etmiştir. Buna bağlı olarak yer yer büyük boşluklar meydana geldiğini gözlemlemiştir. Ormanın tekrardan eski haline döndürülmesi için uzman bir ekip tarafından dört farklı kesim yapılmasını önermiştir. Sık ve büyük ağaçların bulunduğu yerlerde seyreltme kesimi, orta yaştaki ormanlarda aralama kesimi, bozulmuş yerler için kökten tıraşlama kesimi, yaşlanmış ve çürümüş olan yerlerdeki ağaçlar boşaltma kesimi ve ayrıca bunun dışında tamamen bozulmuş yerlerde ağaçlandırma yapılmasını istemiştir. Ancak sosyal problemler nedeniyle istenilen çalışmaların çok azı gerçekleştirilmiştir (Kılıç, 2022c). Bricogne (1940) bu durumu şu şekilde açıklamıştır: “Silvikültür ve orman kanunu tam anlamıyla uygulama imkanı bulamamıştır ve bulması da zordur zira asırlaşmış adetlerin elbette bir günde kalkması mümkün değildir.”

Anadolu coğrafyasında her zaman çeşitli gerekçelerle ağaç dikme faaliyetleri yapılmıştır. Özellikle tüm canlıların faydalanması için meyveli ağaç dikimine ağırlık verilmiştir. Bunun yanında ipek üretimi için dut ağacı sahaları tesis edilmiştir. Mezarlıklara ağaçlar dikilmesi ve yatırlardaki ağaçların kutsal sayılması geleneksel Anadolu kültürünün bir parçası olmuştur. İstanbul’da çok sayıda kent korulukları tesis edilmiştir. Kışı sert geçen şehirlerin ısınma ihtiyacını karşılamak için çok sayıda ağaç dikilmiştir (BOA, A.}MKT.MHM. 756.46; Kılıç ve Yılmaz, 2023). Maden ocaklarına gerekli odun kömürü hazırlayabilmek için yine ocak civarlarında ağaçlandırma imkanları araştırılmıştır (Türkei, 1845). Dönemin en büyük zorluğu ağaçlandırma için tohum veya fidan temin edilecek tesis ve kuruluşun olmamasıdır. Mecburen ağaçlandırmalar çelik dikimi veya ormandan getirilen topraklı fidanlarla yapılmıştır

⁶ Tassy raporu 2022 yılına kadar kayıp olarak bilinmiştir. Kılıç (2022c) tarafından Osmanlı Arşivi’nde bulunmuştur.

(BOA, C.BLD. 21/1018; Kılıç, 2020b). Mekteb-i Tıbbiye için tesis edilen botanik bahçesine gerekli tohum ve fidanların bir kısmı Mısır'dan getirilmiştir (BOA, A.}MKT.MHM. 376/45). Çam kozalaklarını doğrudan toprağa gömerek ağaçlandırma girişimleri dahi olmuştur (BOA, MVL. 235/50; A.}MKT.UM. 59/68).

1861 yılında Tuna Valiliğine atanan Midhat Paşa, bölgedeki cadde ve sokaklara ağaç diktirmiştir (Koç, 2021). Evveliyatında ormanla kaplı olup zaman içerisinde tahrip edilen Boğaziçi ve civarındaki yaylaklar Fransız uzmanların dikkatini çekmiştir. Buraların yeniden ağaçlandırılması için bir proje hazırlanmıştır. Ancak Bricogne'nin (1877) ifadesine göre proje destek görmemiştir. Bu dönemde Büyükdere'den Bahçeköy'e ve oradan bendlere giden yolun her iki tarafı (Şekil 3.36, İÜ Nadir Eserler Kütüphane Arşivi; Şekil 3.37) 1868-1869 yılları arasında ağaçlandırılmıştır (Diker ve İnal, 1945). Ayrıca İstanbul'un çeşitli bölgelerine Millet Bahçesi kurulmuştur. Taksim ve Tepebaşı'nda tesis edilen bahçeler halkın beğenisini kazanmıştır (Şenyurt, 2018).

Şekil 3.36 : Bendlere giden çınarlı yolun 1895 yılı haritası

Şekil 3.37 : Bendlere giden çınarlı yol

Habur şehrinin etrafının ağaçlandırılması için 1866-1867 yılında Hariciye Nazırı Fuad Paşa'nın aracılığıyla Almanya ve Fransa'dan çam tohumu talep edilmiştir (BOA, HR.İD. 1354/19; BOA, HR.İD. 1354/23). Bayburt'ta halkın yakacak ihtiyacının karşılanması için Mehmed Efendi gönüllü meşe palamudu ekimi yapabileceğini bildirmiştir (BOA, MVL. 692/67). Yemen Valisi İsmail Paşa 1880 yılında İstanbul'dan talep ettiği okaliptüs tohumlarını muhtelif şehirlere ektirmiştir (BOA, Y.PRK.UM.1.86). Suriye ve Akköprü Emlak-ı Hümayun için 1887 yılında Fransa'dan akasya ve sahil çamı tohumu satın alınmıştır (BOA, ML.EEM. 95/12).

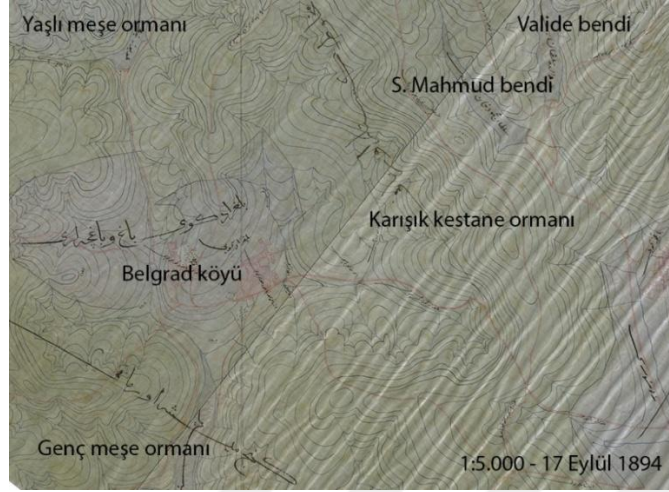
1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında toprak kayıpları ve iç göç yaşanması elde kalan ormanlara olan baskıyı artırmıştır. Özellikle Erzurum civarındaki ormanların Rusların eline geçmesiyle sıkıntılar bir kat daha artmıştır. Savaş sonrası teşkil olunan Islahat Komisyonu, merkeze gönderdiği layihada orman yetiştirmek üzere bir uzman talep etmiştir. Gelecek uzmanın ekim yapılacak yerlerin tespiti, sahanın durumuna göre yetiştirilebilecek ağaçların tayini ile ihtiyaç duyulacak tohumların temini ve ekimi gibi işlerin yaptırılması düşünülmüştür. Bunun üzerine Ticaret Nezareti 1879 yılında Gelibolu eski orman müfettişi Anton Efendi'yi görevlendirmiştir (BOA, İ.MMS.64/3044).

3.3.1.2 Osmanlı ormancılarının etkin olduğu silvikültür uygulamaları

Mektebin müdür yardımcısı Hoca Ali Rıza Efendi talebelerle birlikte 1884 tarihinde Belgrad Ormanı'nın haritasını çıkarmıştır. Ardından Belgrad Ormanı için rapor tanzim

etmiştir. Hoca Ali Rıza Efendi, ormanda büyük yapraklı kara meşe, ak meşe, palamut meşesi, kestane, kayın, gürgen, akçaağaç, kızılağaç, elma, erik, nebek, filarya, pırnal, kocayemiş, funda, fındık, muşmula, kavak, yemiş, çobanpüskülü, yabani leylak gibi ağaç ve ağaççıklarını tespit etmiştir. Toprak yapısı ve iklim bakımından Belgrad Ormanı'nın kestane, kayın ve büyük yapraklı kara meşe için en ideal yetiştirme ortamı olduğunu belirtmiştir. Su bendlerinin mevcudiyeti sebebiyle ormanda kesim yapılması yasaklandığından sürgünden gelmiş meşelerin gayet yaşlı olduğu görülmüştür. Bu meşelerin yorgun köklerden yetişmiş olmaları sebebiyle çap-boy dengesinin çok dengesiz olduğu gibi çoğunluğunun kökten bir metre yukarısından çürümeye başladığı anlaşılmıştır. Meşelerin gövde ve dalları endamını kaybetmiş ve üzerindeki palamutlar olması gerekenden çok küçük ve bozuk yazılmıştır. Bu sebeple, sürgünden gelen ağaçları 40-80 yaşları arasında kesmek gerektiği belirtilmiştir. Rapora göre kestane ormanın üçte birini kapsamakla beraber genelde karışık olarak bulunmaktadır. Yaşlı kestane ağaçları ortalama 60-80 cm çapında ve 5 metre boyundadır. Kestane ağaçlarında çürük ve kovuk tespit edilmiştir. Bunun en büyük sebebi ise, kestane meyvesini toplamaya çalışan köylülerin dalları kırmaları veya kesmeleridir. Rutubetle birlikte mantar ve hayvan zararlarını da eklemek gerekir. Kestanelerin acilen bir plan çerçevesinde bakım tedbirlerine ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. Kayınlar, meşe ve kestane gibi genel bir alanı kapsamak yerine yer yer ve özellikle meşelerle birlikte kuzey bakılarda bulunmaktadır. Genelde kayın ağaçları, belirli aralıklarla tohum tutmasına rağmen Belgrad Ormanı'nda her sene bolca tohum verdiklerinden meydana gelen kayın fidanları sahayı kaplayıp meşeye yetiştirme imkanı vermediği yazılmıştır. Gürgen ağaçları dar alanlarda kayınla, dere içlerinde ise daha çok kestane ile beraber karışık halde bulunduğu görülmüştür. Hoca Ali Rıza Efendi, ormanda bulunan kızılağaç, akçaağaç, fındık, kavak, kocayemiş vb. ağaç ve ağaççıklar hakkında da bilgi vermiştir (Süleyman Azmi, 1917; Kılıç, 2022c). Bu hazırlığa rağmen Belgrad Ormanı'nda yapılması gereken teknik ormancılık çalışmaları yapılamamıştır. İstanbul'a su sağlayan bendlerin ormanın içinde olması bunda etkili olmuştur. Halbuki “meşcere yetiştirme” demek olan orman bakımı, ormanın bütün doğal gelişim çağları boyunca kendi haline terk etmeden, yetiştirme ortamının imkan verdiği en yüksek sağlık ve verim ve kalitede meşcere yetiştirilmesi için gereklidir (Odabaşı ve diğ., 2007). Hiç bakım görmeden ve düzensiz insan müdahaleleriyle birlikte ormanların hayatını devam ettirmesi güçtür (Atay, 1989). Ancak hükümetin öncelikli hedefi bend sularının kirlenmesi sebebiyle orman içinde bulunan köylerin kaldırılması olmuştur.

Bu süreçte yapılan topografik haritada orman içinde yaşlı meşe-kayın ormanları görmek mümkündür (Şekil 3.38, İÜ Nadir Eserler Kütüphane Arşivi).

Şekil 3.38 : 1894 yılında hazırlanan Belgrad Ormanı haritası

Orman ve Maadin Mektebi kapatılıp Halkalı Ziraat ve Baytar Mektebine taşındıktan sonra “... her sene ormanlarda gösterilmesi lazım gelen ameliyattan maada fidan garsı ve tohum zer’iyle orman yetiştirilmesi usulünün dahi başkaca irae ve talimi taht-ı elzemiyette olduğu...” gerekçesiyle memleketin ilk teknik orman fidanlığı kurulmuştur. Ayrıca gerekli ödenek sağlandıktan sonra aynı şekilde ilk teknik ağaçlandırmalar da okul civarında yapılmıştır (BOA, İ.OM. 1/29). Ağaçlandırma çalışması öncelikle mektebin güneydoğusuna düşen ve mektebe giden yolun sağ tarafındaki kısımda yapılmıştır. İleriki yıllarla birlikte toplam 2,5 hektar civarında dikim olmuştur. Ağaçlandırmalarda çam-mazı, çam-servi ve çam-servi-sedir-dişbudak şeklinde karışık dikimler yapılmıştır. Ancak çam-mazı karışık sahasında mazılar iyi sonuç vermemiş ve 10-12 sene sonra köklenerek çıkarılmıştır. Aynı şekilde çam-servi sahasında çamlar gövde ve tepe yapısı itibarıyla iyi bir gelişme göstermemiştir. Geri kalmanın sebebi olarak, çam fidanlarının yabancı memleketlerden tedarik edilmiş olması gösterilmiştir. Ayrıca mektebin fidanlığında yetiştirilen çam fidanlarının tohumları da yine dışardan temin edilmiştir. Yerli tohumdan elde edilen karaçamların iyi durumda olduğu gözlenmiştir. Yapraklı denemede dişbudaklar aynı şekilde iyi gelişme göstermemiştir. Buna karşılık servi çok iyi bir gelişme göstermiş ve bu mıntıkanın örnek dikim ağacı olduğunu ispat etmiştir (Diker ve İnal, 1945).

Çelikle veya tohumla yapılan başarısız ağaçlandırmalar sonrasında nihayet Halkalı Ziraat Mektebinde orman fidanlığının açılması ve üretilen fidanların mektep civarında dikilmesi önemli bir milat olmuştur. Özellikle orman dışı ağaçlandırmalar kamuoyu

ve aydınlar tarafından sahiplenilmiştir (Kutluk,1948a; Nizamoğlu, 2023). Ancak dönemin şartları gereği ülke genelinde fidanlıklar yaygınlaştırılamamıştır.

Erzurum’da orman yetiştirmek konusu her zaman gündemini korumuştur. 1890 yılında Vilayet gazetesinde 1 milyon meyveli-meyvesiz ağaç dikileceği şeklinde haber çıkmıştır (Dahiliye, 1890). Erzincan’da 1894 yılında 500 binden fazla ağaç dikilmesine öncülük eden Dördüncü Ordu Kumandanı Müşir Zeki Paşa, ordu muhasebecisi Said Efendi ve Erzincan Belediye Başkanı Salih Efendi II. Abdülhamid tarafından Ziraat Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Zeki Paşa’ya altın, Said ve Salih efendilere gümüş madalya gönderilmiştir. Bu ödüllendirme Daily News gibi dış basında yankı bulmuştur (BOA, HR.SYS. 2845/56). Bu sayede Erzincan’ın 4 km kuzeyindeki Kırklar tepesinde dutluk, Kurutilek ve garnizon civarında dut, kavak vb. ağaçlandırmaları yapılmıştır.

Aşılı zeytin yetiştirmesinden dolayı Teke sancağı halkından Cemal Efendi’ye aynı şekilde gümüş madalya verilmiştir (Rütbe, 1894; BOA, BEO. 333/24914). Sultan II. Abdülhamid Yıldız Fotoğraf Koleksiyonu’nda, yapılan ağaçlandırmalarla ilgili görsel bulunmaktadır. Bu aynı zamanda şimdiye kadar tespit edilmiş en eski ağaçlandırma fotoğraflarıdır (Şekil 3.39, İÜ Nadir Eserler Kütüphane Arşivi).

Şekil 3.39 : Erzincan Kurutilek mevkinde yapılan ağaçlandırmalar

Aynı dönemde Ayasağa Çiftlik-i Hümayuna bağlı Hacıosman Bayır'ında Mösyö Sandison eliyle ağaçlandırma çalışmalarına başlanmıştır. Düzdağ ormanından her yıl 3.000 adet fidan sökülerek buraya dikilmesi hedeflenmiştir. Bu çalışma 1896-1899 yılları arasında 4 yıl olarak planlanmıştır (BOA, HH.THR. 227/26). Bu çiftliğe bağlı Hadımkoru mevkiindeki ormanlık alanın iyileştirilmesi için inceleme yapılmıştır. Yüksek kesime maruz kalmış 50-60 bin kadar meşe ve kestane ağacının dipten kesilerek taze sürgün vermesi önerilmiştir (BOA, HH.THR. 226/26). Aydın vilayetindeki Tepeköy Çiftlik-i Hümayunu'nda dut fidanlığı kurulması için dut tohumu alınıp çiftliğe teslim edilmiştir (BOA, ML.EEM. 512/2). Resülayn Çiftlik-i Hümayunda yetiştirilen incir fidanları Maşuk tepesi önündeki incirliğe dikilmiştir (BOA, ML.EEM. 728/50). Konya'da meyvelik, bağlık, dutluk ve orman yetiştirmek için bağlı kazalarda bir komisyon kurulmuştur. 1902 yılı Ocak ayında ekilecek akasya tohumu için ödenek talep edilmiştir (BOA, DH.MKT. 2572/86).

Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti, Avrupa'dan getirilen okaliptüs tohumlarının numune çiftliklerinde ekilmesi için tezkire hazırlamıştır (Kutluk, 1948a). Nezaret mecmuasında okaliptüsü anlatan seri makaleler çıkmıştır. Hızlı büyümesi yanında kerestesinin, kabuğunun ve yapraklarının değerli olması nedeniyle okaliptüs kamuoyuna tavsiye edilmiştir (Orman Kısmı, 1893). Sıtma ağacı olarak isimlendirilen okaliptüsten geniş ormanlar kurulması hedeflenmiştir. Bağdat, Basra, Musul, Beyrut ve Trablusgarp vilayetleri ile Kudüs ve Kerkük mutasarrıflıklarına tohum ve Türkçe-Arapça eğitim kitapçığı gönderilmiştir (Kısm-i Resmi, 1894). Ayrıca tohumdan fidan elde etmek için Adana numune tarlasında fidanlık kurulmuştur. Yetiyecek fidanların öncelikle bataklık mahallere dikilmesi sonra da halka ücretsiz dağıtılması tembih edilmiştir. Trablus Vilayetine gönderilen tohumların iyi netice vermesi üzerine Hicaz ve Suriye bölgesine tohumla birlikte Türkçe-Arapça eğitim kitapçığı gönderilmeye devam edilmiştir (Kısm-i Resmiye, 1895). Adana, Aydın, Cezâir-i Bahri Sefid vilayetleri ve Hudeyde sancağında başarılı sonuçlar elde edilmiştir (Orman Kısmı, 1897). Yemen, Suriye ve Basra civarına *Eucalyptus globulus* tohumu gönderilmiştir (Orman Kısmı, 1899). Sivas Vilayetinin talebi üzerine Paris'ten 100 gram okaliptüs ve 100 gram nemçe çamı (karaçam) satın alınarak vilayete bağlı Tokat ve Amasya Sancağı'nda tohum ekimi yapılmıştır (Şuûnat-i Baytariyye). Aynı çam tohumundan 200 gram da Muş Sancağı'na gönderilmiştir (Kuzucu, 2012).

Yine aynı yıllarda Anadolu Şimendifer Demiryolları Kumpanyası (Şirketi) tarafından İstanbul-Ankara arasındaki istasyon ve güzergâhın ağaçlandırılması için Büyükderbent (Kocaeli-Kartepe) ve Adapazarı'nda fidanlık kurulmuştur. 1894 yılında hat civarındaki zirai faaliyetleri inceleyen Bonn (Almanya) Ziraat Fakültesi hocası Herrmann (1894) benzer bir fidanlığın Mekece (Sakarya-Pamukova) istasyonuna da kurulmasını tavsiye etmiştir (Kılıç ve Yılmaz, 2020).

Sabah gazetesinde imzasız çıkan bir makalede okaliptüsün faydaları sayıldıktan sonra farklı bir konuya dikkat çekilmiştir. Gazete ağaç dikmenin çok faydalı bir iş olduğunu ve devam edilmesi gerektiğini ancak Akdeniz sahilindeki yabani zeytinlerin korunmaya alınmasının daha öncelikli olacağını vurgulamıştır. Yabani zeytinlerin kesilip kömür yapılmasını önlemek için onu koruyan ve aşıl原因an kişilere verilmesini önermiştir (Muhtıra, 1907).

Saraya ait çiftliklerde fidan yetiştirilip kamusal alanda kullanılmıştır. Örneğin Ayamama Çiftlik-i Hümayunu'ndan Ayastefanos (Yeşilköy) Şimendifer İstasyonuna kadar yapılacak yolun ağaçlandırılması için çiftlikte fidan yetiştirilmiştir. Yolun tamamlanmasının ardından şosenin her iki tarafına 354 fidan dikilmiştir. Ayrıca çiftliğin münasip yerlerine Bursa'dan getirilen dut fidanları dikilmiştir (BOA, HH.THR. 226/43). Avrupa'dan sipariş edilen akasya tohumlarıyla Mihaliççık Çiftlik-i Hümayunu'nda fidan yetiştirilmiştir (BOA, HH.THR. 225/49). Kurbağalıdere Çiftlik-i Hümayun içerisine merkez fidanlığı kurulmuştur. Burada çiçek, gül, muhtelif meyve ağaçları, çit çalıları, çınar, akasya, ıhlamur, kestane, atkestanesi, defne, sedir, çam, mazı yetiştirilmiştir. Dikim seviyesine gelenler saray bahçelerine gönderilmiş veya piyasaya satılmıştır (BOA, ML.EEM. 611/16). İstanbul sokaklarına dikilen çınar, ıhlamur ve diğer yapraklıların sulaması ve bakımı için Hazine tarafından ödenek ayrılmıştır (BOA, ML.EEM. 747/63).

Batı Trakya bölgesindeki Langaza Kaymakamlığı sıtma hastalığına sebep olan bataklığın kurutulması için çalışma başlatmıştır. Bataklık kenarında hendek açtırıp ağaç diktirmiştir. Ayrıca etraftaki ormanları koruma altına almıştır. Ancak ilçe halkı hayvan otlattıkları mera alanlarının daraltıldığı gerekçesiyle ağaç dikimini engellemiştir. Kaymakamlık mecburen ağaçlandırma çalışmasını daha uzak bölgelere kaydırmak zorunda kalmıştır (BOA, TFR.I.SL. 136/13551).

Ankara İstasyonu civarında 20 dönümlük bir arazi ağaçlandırma denemesi yapılmak üzere ayrılmıştır. Sahanın yarısına çam fidanı dikimi, yarısına ise meşe tohumu ekimi yapılmak istenmiştir. Yakın yerden meşe tohumu tedarik edilemeyince Bilecik civarından meşe tohumu talep edilmiştir. Uygulama sonrasında ekim veya dikimde birim alanda yapılan harcama öğrenilmek istenilmiştir. Ayrıca yetiştirme muhiti özelliklerine göre “hangi ağaç hangi yöntemle getirilmelidir?” sorusuna cevap aranmıştır (Kutluk, 1948a).

Bu yıllarda Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti ağaç dikilmesi için çaba sarf etmiştir. Bu uğurda halkı teşvik etmiş ve gereken desteği vermiştir. Ağaçlandırma için bazı bölgelere uzman görevlendirmiştir (BOA, İ.MMS. 64/3064). Taşra ise ağaçlandırma için hükümetten ödenek, yer ve bekçi talebinde bulunmuştur. Özellikle hazine arazilerinde yapılacak özel ağaçlandırmalar için vergi muafiyeti beklemiştir (BOA, ŞD.283/31). Hınıslı Makdis Ohannes önceki tecrübesine güvenerek kendisine yardım edildiği takdirde Erzurum dağlarında orman yetiştirebileceğini bildirmiştir (BOA, DH.TMIK.M. 110/55). Kayseri Sancağı İdare Meclisi, halkın yakacak ihtiyacını karşılamak için Kızılarpınarı mevkinde 7.500 dönüm alanda ağaçlandırmak yapmak üzere girişim başlatmıştır (Diker ve İnal, 1945).

Erzurum Valisi Mehmed Celal Bey 1909 yılının sonbaharında şehir civarına çam ve meşe tohumu ektirmiştir. Ayrıca Erzurum Vilayet Meclisi ağaçlandırmaya yönelik farkındalık oluşturmak amacıyla 1910 yılı ilkbaharında ağaç bayramı yapma kararı almıştır. Kılıç'ın (2020b) tespitine göre bu, ülkenin ilk ağaç bayramı kutlamasıdır. Bando ve müzik eşliğinde halk ve öğrenciler sahaya giderek nüfus başına beşer kavak fidanı dikmiştir (Gars-ı Eşcar, 1910). Ertesi yıl Manastır'da eğitimci Ethem Nejat ve Osman Ferid beylerin öncülüğünde geniş katılımlı ağaç bayramı yapılmıştır. Mehmed Cemal Bey, Adana Valisi olduğu dönemde her köyde ağaçlandırma yapılmasını tavsiye ederek bunun devamlılığını sağlamak için de, çocuklara mektepte ağaç dikme konusunda eğitim verilmesini talep etmiştir (BOA, MF.İBT.270.104)

Mehmed Celal Bey valilik görevinden sonra 1913 yılında Ticaret ve Ziraat Nazırı olarak atanmıştır. Erzurum tecrübesi ile memleketin çıplak alanlarını ağaçlandırması üzerinde çalışmıştır. Konuyla ilgili mevzuat hazırlanmış ve tüm vilayetlere duyurulmuştur. Talimat gereği birçok vilayette orman yapılmak üzere uygun arazi aranmıştır. Bazen uzun yazışmalar sebebiyle vakit kaybedilmiştir. Sanki sorun orman yapmak değil de yer bulmak gibi algılanmıştır. Nezaretler arası yazışmalar bürokratik

engellere takılmıştır (BOA, ML.EEM. 1176/6). Aynı yıl Bahçeköy’de Orman Mektebi Alisi yakınında küçük bir fidanlık kurulmuştur (Diker ve İnal, 1945). Fidanlığın tesisi ve yönetimi Orman Mektebi hocalarından Halkalı ve Nancy mezunu Asaf Cemal Bey tarafından gerçekleştirilmiştir (Özek, 1957).

Şura-yı Devlet 24 Nisan 1900 tarihli ormancılık raporunda bend suların kirlenmesi sebebiyle boşaltılmış Belgrad ve Kömürcü köylerine ait arazilerde ağaçlandırılma yapılabileceğini belirtmiştir. Bunun için Belgrad köyü ve Bahçeköy’e (İstanbul-Sarıyer) yakın orman içinde bir tohumhane ve fidanlık kurulması gerektiği vurgulanmıştır. Fidanlık binası ve hangar yapımı ile tohum ve gerekli alet ve edevatın alınması için 50.000 kuruş masraf hesaplanmıştır. Ayrıca tohum ekimi, fidan yetiştirilmesi, bakım ve koruma ile personel gideri olarak yıllık 43.200 kuruş ödenek öngörülmüştür (BOA, ŞD. 529/11). Ancak bu fidanlık ödenek yetersizliğinden yapılamamıştır.

İstanbul’da yalı, konak ve saray bahçelerine fidan tedarik etmek amacıyla özel fidanlıklar açılmıştır. Bu firmalar saksı içerisinde aşılı meyve ağacı fidanı, asma fidanı, gül fidanı, çiçek fidesi, çilek fidesinin yanında sepetlerde çam fidanları satışa sunmuştur. Gazetelere ilan vermiş ücretsiz kataloglar dağıtmıştır. Fidanların Avrupa menşeli olduğu da özellikle vurgulanmıştır (Fidanlık, 1909).

Konya Ziraat ve Ticaret Odası ipekçiliğin geliştirilmesi için Meram bölgesinde dut fidanlığı kurulması için girişim başlatılmıştır. Ancak ödenek sıkıntısı sebebiyle bu talep ileri bir zamana ertelenmiştir (BOA, DH.MKT. 590/3).

Bitlis Vilayeti 1910 yılında bölgenin ormansızlaşması sebebiyle genel ağaçlandırma talebinde bulunmuştur. Şura-yı Devlet konuyu Orman ve Maadin ve Ziraat Nezaretine havale etmiştir. Nezaret, öncelikle mevcut ormanların sıkı bir şekilde korunması için vilayetçe karar alınması gerektiğini bildirmiştir. Ardından yapılacak işler sırasıyla izah edilmiştir. Vilayete bağlı Ahlat, Bulanık, Malazgirt gibi kazalarda eskiden meşe, çam vb. ormanlar var iken halkın ihtiyatsızlığı sebebiyle ormanların yok olduğu belirtilerek buraların tekrardan ormanlaştırılması için meşe tohumu ekilmesi tavsiye edilmiştir. Yeterli miktarda tohum bulunmazsa Bitlis, Genç ve Siirt sancaklarından tohum getirilmesi önerilmiştir. Seyrek meşe ormanlarında ocak açılıp içerisine 4-5 adet meşe palamudu ekilip üzerinin hafifçe toprakla örtülmesi anlatılmıştır. Şayet seyrekleşmiş ormanlar çam ağaçlarından oluşuyorsa kozalakların toplanıp güneş ısısı veya soba

yardımıyla tohumların çıkarılması ve ekilmesi istenmiştir. Dere kenarlarında kavak vb. ağaçların yetiştirilmesi için daha önce Edirne Vilayeti için hazırlanan ağaç dikme tarifnamesi gönderilmiştir (BOA, ŞD. 1896/10).

Ticaret ve Ziraat Nezareti tarafından ormanların çoğaltılması için vilayetlere talimat gönderilmiştir (Orman Kısım, 1913). Bu bağlamda Torbalı kazası Tepeköy mevkiinde orman fidanlığı kurulması amacıyla yer tespiti yapılmıştır. Yaklaşık 6-7 dönüm üzerine kurulacak fidanlık için 1913 ilkbaharında maaşlı bir bahçıvan tutularak tohumdan fidan yetiştirme hazırlıklarına başlanmıştır (BOA, ML.EEM. 1000/18). Aynı şekilde Çankırı Meclis İdaresi Kışla Civarı mevkinde 5 dönüm yer ayırmıştır (BOA, ML.EEM. 1176/6).

Şura-yı Devlet ve İstanbul Belediye eski azası Esad Bey şehir parkı haline getirilen Sarayburnu'na 100 adet kırmızı çiçekli kestane ve 100 adet çam fidanı bağışlamıştır (Sarayburnu Parkı, 1913). Şehir içi ağaçlandırmalarda kullanılacak fidanlara kalıcı çözüm bulmak için Beykoz Paşamandırası Çiftliğinde 1,5 hektar büyüklüğünde fidanlık kurulmasına karar verilmiştir. İstanbul Vilayet Meclisi, 1916-1920 yıllarını kapsayan bütçe görüşmesinde toprağın hazırlanması, tohum ve gübre bedeli, koruma giderleri, amele ücretleri, civar ormanlardan sökülecek fidanların bedeli, çukur açma ve fidan dikme beledi, destek kazığı bedeli, sulama bedeli, alet edevat bedeli ve hayvan yemi bedeli hesaplanmıştır. İlk iki yıl 109.300 kuruş, üçüncü yıl 94.300 kuruş ve son iki yıl 90.300 kuruş ödenek bütçe hesabına dahil edilmiştir. Yetiştirilecek fidanlara ayrıca Anadolu ve Rumeli Şimendifer hattında orman tesis kullanılması hedeflenmiştir (BOA, DH.UMVM. 158/30).

3.3.1.3 Alman-Avusturyalı ormancılarının etkin olduğu silvikültür uygulamaları

II. Meşrutiyet sonrasında Orman Umum Müdürlüğü yeniden kurulmuş büyük beklentilerle başına Hoca Ali Rıza Efendi getirilmiştir. Buna rağmen Meşrutiyet idaresinin ormancılıkta arzuladığı ivme ve yükseliş bir türlü gerçekleşmemiştir (Kuzucu, 2012). Avrupa'dan uzman getirilmesi için çareler düşünülmüştür. Ancak bütçe müsait olmadığı için bu konu ertelenmiştir (BOA, MV. 176/14). Aslında başarısızlığın temelinde, orman alanlarının kadastro ve harita sorunu ile amenajman plan çalışmalarına başlanamamasıdır. Hoca Ali Rıza Efendi, mektepte amenajman dersi okutmasına rağmen bunları sahaya yansıtamamıştır. Plan olmayan bir yerde

teknik ormancılık yapılması da mümkün olmamıştır. Bu başarısız sürecin sonunda hükümet ormanları reforme etmesi için Hermann Veith ile sözleşme imzalamıştır.

Orman Müşaviri Veith, Karadeniz, Ege ve Akdeniz ormanlarının gezdikten sonra hazırladığı raporlarında silvikültür ve ağaçlandırma konularında önerilerde bulunmuştur. Özellikle gazeteler ve meslek kamuoyunda ağaçlandırmanın yanlış anlaşıldığını, ormanları kesip yerine tohumla orman kurmanın riskli ve yüksek maliyetli olduğunu ifade etmiştir. Bu şekilde yapılan ağaçlandırmalar başarılı olsa bile hiçbir zaman doğal yetişmiş ormanlar kadar iyi ve kuvvetli olmayacağını belirtmiştir. Veith'e göre, ormanlar iyi korunması şartıyla birçok yerin kendini kolayca yenileyebilecek güce sahiptir. Ormanlar genişletilmesi, bozuk ormanların koruya dönüştürülüp ağaç yetismeye müsait yerlerin ağaçlandırılmasıyla mümkündür. Ancak bu işte başarılı olmanın başlıca koşulu, belirtilen çalışmaların uzman kişilerin ellerine verilmesidir (Kılıç, 2020a).

İstanbul'da 1916 Payitaht Ormanı (Başkent Şehir Ormanı) kurmak için çalışmalar başlatılmıştır. Kağıthane Deresi'nde bulunan İmrahor Köşkü'nden Alibeyköy ve Kemerburgaz merkezini içine alacak şekilde, Belgrad Ormanı'na kadar ağaçlandırma sahasının sınırları belirlenmiştir. Böylece Kağıthane ile Belgrad Ormanı'nı birleştirecek şekilde bir proje hazırlanmıştır. İlk yıl 200 dönüm ağaçlandırma yapılması planlanmıştır. Halkın kullanmadığı arazilerin bir komisyon marifetiyle tespit edilip ağaçlandırmaya tahsis edilmesi için Sadarete yazı yazılmıştır (BOA, BEO. 4481/336053). Sadaret Maliye Nezaretinden aldığı bilgiye göre talebi olumsuz değerlendirmiştir. Gerekçe olarak Arazi Kanunnamesi'nin 197. Maddesi gereği meraların tahsis edilemeyeceğini, bu gibi yerler dışında ağaçlandırılacak başkaca alanların var olduğunu bildirmiştir (BOA, BEO. 4478/335834). Bunun üzerine ağaçlandırma çalışmaları biraz daha kuzeye çekilerek çalışmalar Kağıthane sırtlarında, Sarıyer dolaylarındaki Hacıosman'da ve Harbiye Nezaretinin talebiyle Hadımköy'deki askeri alanda yapılmıştır (Kılıç, 2020a).

Veith'in önerisiyle Hendek Orman Ameliyat Mektebi talebelerinin uygulama yapması için fidanlık ve tohumhane kurulmuştur. Burada üretilen fidanlar İstanbul ve civarının ağaçlandırılmasında kullanılması da hesap edilmiştir (BOA, T.1708). Hendek tohumhanesi Osmanlı Devleti'ndeki kurulan ilk tohumhane olması bakımından önemlidir. Bu tesisle tohumdaki yurt dışı bağımlılığı ortadan kaldırılmak istenmiştir. Fidanlık tecrübesine sahip Macar uzman Franz Stumpföhl 15 Eylül 1916

tarihinde ekibe katılmıştır (Yeni Bir, 1916). Fidanlık başlangıçta 9 hektar olarak düşünülmüş ve ilk aşama olarak 3 hektarlık bölümünde fidanlık tesis edilmiştir. Çalışmalar tamamlandıktan sonra dönemin bakanı Mustafa Şeref Bey'in ismi fidanlığa verilmiştir (Gökberk, 1945).

Hendek Orman Ameliyat Mektebi Fidanlığı için gereken tohumun toplanması ve gönderilmesi için tüm teşkilata emirler yazılmıştır. Ancak gönderilen tohumların birçoğunun çürük, bozuk ve çimlenme özelliğini kaybetmiş olduğu anlaşılmıştır. Yapılan araştırmada, tohumların bekçiler tarafından ağaçların altından rastgele toplandığı, hepsinin bir torbada saklandığı ve o şekilde bekletildikten sonra fidanlığa gönderildiği tespit edilmiştir (BOA, T.1708). Bunun üzerine orman ağaçlarına ait tohumların seçimi, toplanması ve muhafazasına ait bir tarifname hazırlanmıştır. Neşet, (1923) Hendek Fidanlığında, Dikmiş ormanından toplanan çam tohumlarıyla çimlenme denemelerinin yapıldığını ifade etmiştir (Şekil 3.40). Çimlenme tutanağının transkriptine göre tohumların 1 kilogramdaki adetine bakılırsa bunun karaçam olması gerekir (Şekil 3.41).

Orman mahalli ve ismi		Izmit Sancağının Hendek Nahiyesinin Dikmem Ormanı
Ağaç cinsi	Latince ve Türkçe ismi	Sarıçam, Pinus silvestris ⁷
Mevki ve vaziyet-i coğrafiyesi	Bulunduğu yerin rakımı	700
	Bulunduğu enlemi	31 derece doğu
	Bulunduğu boylamı	41 derece batı
	Bulunduğu yerin özellikleri	Tepede, etrafı açık, güney ve batı rüzgarlarına maruzdur.
	Eğimi	Güneybatıya meyillidir
Arazinin genel durumu	Humus kalınlığı	10-20 santimetre
	Kök derinliği	6-15 santimetre
	Sıcaklık ve soğukluk durumu	Mutedil iklim
	Rutubet	Rutubeti iyi toprak
	Toprağın durumu	Eğrelti otu vesaire yabani otlarla kaplıdır.
	Tohumların alınacak ağaçların durumu	Düzgün gövdeli, kabukları sağlam, sağlıklı yapıda, yüksek boylu ve tepesi yapısı gelişmiş ağaçlardan oluşmaktadır.
	Ağaçların yaşları	40-45
	Tohum adeti	1 kiloda 48.356 ayıklanmış ve 43.789 ayıklanmamış tohum vardır
	Miktarı	42 kilo ayıklanmamış tohum mevcuttur
	Toplanma tarihi	10-12 Ekim 1917
	Tohum ekimine başlanması	20 Ekim
Çimlenme oranının tespiti	Çimlenme tarihi ve adeti	Ekim 28'de 5 adet, 30'da 10 adet, 31'de 12 adet, Kasım 22'de 15 adet, 3'de 20 adet, 4'de 10 adet, 6'da 3 adet ve 10'da 1 adet çimlenmiştir
	Sonuçlanma tarihi	17 Kasım 1917
	Çimlenmemiş tohum sayısı	24 tane
		-
	Çimlenme oranı (%)	76
	Çimlenme denemesi saksılarda yapılmıştır.	

Şekil 3.41 : 1917 yılına ait tohum toplama ve çimlenme tutanağının transkripti ⁷

Tohum, geçmiş ile gelecek arasında kurulan bir köprüdür. Tohumdan oluşan yeni nesil, vejetatif yollarla üretilen fidana göre çevre koşullarına daha kolay uyum sağlamaktadır. Türler tohumla çoğaldıkça, iklim ve çevre değişikliklerine karşı adaptasyon yetenekleri güçlendirirler. Bu yüzden tohum, doğada sürekli yenilenmenin

⁷ 1 kilogramdaki adete bakılırsa bunun karaçam olması gerekir.

ve uyumun simgesidir. Ayrıca tohum insan ve hayvan beslenmesinin temelinde yer almaktadır (Yılmaz, 2005).

Hendek Orman Ameliyat Mektebinde muallim Mehmed Lutfi Bey, 1916 yılının sonlarında Almanya'daki fidanlıkları incelemek üzere yurtdışına gönderilmiştir (BOA, T. 1708). Orman Umum Müdürü Mehmed Tevfik Bey Hendek Fidanlığını inceleyerek, fidanlık ve fidan tesisi hakkında uzun bir rapor hazırlamıştır. Raporun amacı, benzer çalışmaların başka yerlerde yapılmasının önünü açmak ve meslek kamuoyunu bilgilendirmektir (Kılıç ve Yılmaz, 2020).

Hendek'teki fidanlar dikilecek durumda olmadıkları için İstanbul'un fidan ihtiyacı Avusturya'dan karşılanmıştır. Böylece 1917 yılında 20.000 adet karaçam fidanı satın alınmıştır (Mustafa Şeref, 1917). Dönemin gazetelerinde bu rakamın 150.000 olduğuna dair haberler çıkmıştır (Kağıthane, 1917). 4 milyon hektarın üzerinde karaçam ormanı bulunan bir memleketin fidan üretimine gerekli ilgiyi göstermeyip sadece 18.000 hektar⁸ karaçam ormanı bulunan Avusturya'dan fidan almak zorunda kalması dikkat çekicidir. Yabancı orijinli bireylerin, genetik olarak uyumlu olmadıkları ekolojik koşullarda kullanılması halinde büyüme hızının azalması, fizyolojik dengenin bozulması ve zamanla bireylerin kurumması gibi sorunlara yol açmaktadır (Yılmaz ve diğ., 2013)

1918 yılında Hendek Fidanlığının geliştirilmesi ve öğrencilere uygulama yaptırması için Avusturya'dan bir uzman getirilmesi gündeme gelmiştir (Şüûn-i Dahiliye, 1918). Veith'in tavsiyesi ile 1918 yılında Avusturya'dan Antonaç isimli bir uzman davet edilmiştir. Kendisiyle 5 yıllık bir anlaşma yapılmıştır. İyi bir işletmeci ve fidancı olan Antonaç Mondros Mütarekesi sebebiyle görevine başlayamadan ülkeden ayrılmıştır (Kutluk, 1957).

İstanbul gazetelerinde orman, park ve süs bahçesi sahiplerine yönelik ilanlar verilmeye devam edilmiştir. İlanlarda "Avrupa'dan özel olarak getirilen tohumlarla yetiştirilmiş muhtelif cins ve yaşta çam fidanları ile diğer ağaçların satılmasına başlandığı" vurgusu yapılmıştır. Fidan almak isteyenlerin Anadoluhisarı'nda Çavuşbaşı Çiftliği deposuna müracaat etmeleri istenmiştir (Sun'i Orman, 1917). Ayrıca Veith, İstanbul'un güzelleştirilmesi için park-bahçe tesisi ve tanziminde uzman Alman kökenli Otto

⁸ Avusturya Ormancılık Araştırma Merkezi 2023 verisi (<https://bfw.gv.at>)

Karhabıl'in hizmetinden istifade edilecek nitelikte olduğunu İstanbul Şehremanetine bildirerek çalıştırılmasını tavsiye etmiştir (BOA, DH.UMVM. 97/34).

Ülke genelinde yapılacak ağaçlandırmalar için İstanbul dışında Ankara, Konya ve Eskişehir'de fidanlık kurulması düşünülmüştür (BOA, ŞD.1268/12). Teşcir Müdürü Stöger'in Eskişehir'de yaptığı inceleme sonucunda Defterdar Değirmeni mevkinde fidanlık kurulabileceğini bildirmiştir. Söz konusu yerde mülkiyet problemi çıkınca Eskişehir Mutasarrıflığı millet bahçesi ve orman parkı olarak ayrılan Harmanyeri mevkisinden 35 dönüm arazi tahsis etmiştir. Kurulacak fidanlık için Stöger, 140.000 çam ve 500.000 meşe tohumu ekilmesini programlamıştır. Ardından Orman Umum Müdürlüğü fidanlığın tesis edildiği Harmanyeri mevkindeki orman alanı ve şifa yurdunu kurum adına tescil ettirmek istemiştir. Tapu idaresi bu yerin adından da anlaşılacağı üzere harman yeri olduğunu ve harman yerlerinin fidanlık bile olsa amacı dışında kullanılamayacağını ve alınıp satılamayacağı bilgisini iletmiştir. Fidanlığın hızlı bir şekilde tesisi için demiryolları ile çit kerestesi ve Hendek'ten tohum gönderilmiştir. Buna rağmen ahali harman yerini vermek istememiş ve tesis edilen fidanlığın bir kısmı tahrip edilmiştir (BOA, T.1716). Benzer bir fidanlık tesis çalışması Konya'da da yapılmıştır. Fidanlık olarak seçilen yer keresteciler çarşısına yakın olması nedeniyle çıkan bir yangında fidanlık içindeki aletleri yanmıştır (BOA, T.1715).

Çatalca Hat Müdafaası Kumandanlığı, Altıncı İstihkam Kıtasına ait müstahkem mevkilerde ağaçlandırma ve fidanlık yapılmak istemiştir. 1918 yılının ortalarında Harbiye Nezareti ile Ticaret ve Ziraat Nezareti arasında gereken yazışmalar yapılmıştır. Orman Müşavirliği tarafından rapor hazırlanmış ve ağustos başında Harbiye Nezaretine teslim edilmiştir. Ağaçlandırma için 26,6 hektarlık saha planlanmış ve buraya saplı meşe, sapsız meşe, saçlı meşe ve palamut meşe tohum ekimi önerilmiştir. En geç 15 Ekim'e kadar sahaya 740 kg meşe tohum ekimi yapılması istenmiştir. Fidanlık için 4.800 m2 saha planlanmış ve 8 parsel ayrılmıştır. Buraya çitlembik, kestane, karadut, çınar, aylantus, meşe ve yalancı akasya tohum ekimi tavsiye edilmiştir. Harbiye Nezareti tüm bu işlerin yapılması için orman memurları istemiştir. Ticaret ve Ziraat Nezareti, savaş sebebiyle mahalli memurların askerde olduklarını ve bu sebeple tohumların toplanması ve ekilmesinin mümkün olmadığını bildirmiştir (BOA, T. 1708).

Birinci Dünya Savaşı sırasında Hendek'te ilk orman amenajman planı çalışmalarına başlanmıştır. Bu kapsamda her bir bölme içerisinde, ağaç türü, karışım şekli ve

derecesi, yaş, kapalılık gibi faktörler tespit edilmiştir. Birbirinden farklı olan yerlerde müstakil bir silvikültür muamelesi gerektirdiğinden, sahalar tali makta veya bölmecik olarak ayrılmıştır (Eraslan,1955). Planının 7.bölümde koru ve baltalıklar için kültür planı hazırlanmış ve 20 sene içerisinde yapılacak işlemler bölmeler bazında gösterilmiştir. Baltalıklarda boşlukların tamamlanması istenirken korulardan yeniden fidan dikimi önerilmiştir. Planda çalışma yapılacak alanın büyüklüğü ve dikilecek fidan sayısı belirtilmiştir (Kılıç, 2020a).

Mondros Mütarekesi sonrası iktidara gelen Hürriyet ve İtilaf Fırkası, bu dönemde yapılmış ormancılık konuları hakkında Orman Umum Müdürü Tevfik Bey'e soruşturmalar açmıştır. Bunlardan bir tanesi de Kağıthane ağaçlandırmalarıdır. Sözde, fidan dikimi sırasında 10 ameale yerine 100 ameale gösterilerek onlara verilecek ekmek ve un hakkının satıldığı veya evlere götürüldüğü iddia edilmiştir. Tevfik Bey, suçlamalara karşı savunma yapmış ve uzun bir süre sonra beraat etmiştir (BOA, ŞD.1268/12).

Bu bilgilerin ardından sözü edilen dönem için şunları söyleyebiliriz. Her şey başlangıçta zordur, Osmanlı ormancılığı da Avrupa ormancılığını taklit ederek işe başlamıştır. Fakat Avrupa ormancılığını ortaya çıkaran dinamiklerle Osmanlı'daki durum bir değildir. Ayrıca Avrupa ormanları ile Osmanlı ormanları aynı safhalardan geçmemiştir. Orta Avrupa'da, aşırı üretim nedeniyle tahrip edilmiş ormanların düzenli hale getirilmesi için açma usulü denenmiş veya bozuk sahalar tıraşlanarak dikim yoluyla tür değişikliğine gidilmiştir. Tesis edilen saf ormanların birçoğu dış etkenler nedeniyle zamanla yok olmuştur. Bunun üzerine Avrupalı ormancılar farklı silvikültür tedbirleri denemiş ve kendilerine özgü ekoller geliştirmişlerdir. Ortaya çıkan teknikler, deneme yanılma yoluyla elde edilmiş tecrübelerin disipline edilmiş halidir. Özellikle bu teknikler özel ormanlarda çalışan Gayer gibi bilim insanları tarafından geliştirilmiştir. Buna karşın Osmanlı ormanlarından askeri amaçlı ayrılan yerler iyi şekilde korunup koru vasfında iken halkın genel kullanımına açık olan yerlerde ise çoğunlukla korulu-baltalık vasfında olduğu bilinmektedir (Baş, 2016; Evcimen, 1978). Savaşlar, tımar sisteminin bozulması, devlet kontrolünün zayıflaması, muhacir iskanı, yangınlar, otlatma vb. nedenlerle cibal-i mübaha ormanlarının vasfını bozmuş olsa dahi ormanın doğal yapısı korunmuştur.

Avrupa'da olduğu gibi Osmanlı topraklarında da madencilik faaliyetleri ormanlara zarar vermiştir. Milattan önce işletilmeye başlayan Keban, Ergani vb. madenlerin

civarında bulunan ormanlar tahrip edilmiş hatta bir kısmı yok olmuştur. Bilindiği üzere ocaklarından çıkarılan madenler yüksek ısı enerjisiyle ayıklanıp saflaştırılmaktadır. Osmanlı idaresi saflaştırılmaların yapıldığı kalhaneler için yeteri miktarda odun temin edemeyince kalhaneleri ormanın bol olduğu bölgelere taşımıştır. Osmanlı idaresi odun kıtlığı sorununu yer değiştirme ile çözmüştür (Kılıç, 2022a).

Osmanlı'da teknik ormancılık faaliyetleri ve buna bağlı ormancılık eğitimi, bozuk ormanların vasfını iyileştirmekten ziyade bütçeye ekonomik girdi sağlamak amacıyla başlatılmıştır (Kılıç, 2021). Özellikle Balkanlardaki nakli kolay ormanlar üretime konu olmuştur. Sürecin bu şekilde gelişmesinde hammadde ihtiyacı olan Fransızların etkisi ve teşvikini de göz ardı etmemek gerekir. Mektepten mezun olan talebeler ormanların bakımı iyileştirilmesi gibi görevler yerine üretim amaçlı keşiflere gönderilmiştir (Nizamoğlu, 2023). Tassy'nin Belgrad Ormanı Raporu dışındaki keşif raporları incelendiğinde mevcut meşcerelere silvikültürel işlem önerilmediği görülmektedir (Kılıç, 2022c). Bunun bir sebebi de amenajman plan yapımının eksikliği ve basit ve istikşafı usuldeki keşif raporlarıyla çalışılmasıdır. Bu sorun ancak 1918 Hendek Amenajman Planı ile aşılabılmıştır. Ayrıca ilk defa bir amenajman planında silvikültür işlemleri hakkında önerilerde bulunulmuştur (Odabaşı, 1983).

Birinci Dünya Savaşı sırasında görev yapan yabancı uzmanlar amenajman plan yapımı, fidanlık tesisi ve tohum işlerini uygulamalı şekilde öğretmiştir. Bu sayede Osmanlı ormancıları bu üç konuyu iyi anlamış ve ileriki yıllarda başarılı çalışmalar yapmıştır. Bununla birlikte Avusturyalıların Osmanlı ormanlarına özel bir ilgisi olduğu sonradan anlaşılmıştır. İstanbul'da Almanca yayın yapan Avusturya gazetesinin ekonomi muhabiri Osmanlının doğal kaynakları hakkında bilgi toplamıştır. Özellikle Bolu-Kastamonu ormanları 50 yıllığına ihale edilerek Karadeniz ve Tuna üzerinden Avusturya'ya götürülmek istenmiştir (Rohrbach, 1914). Ancak her iki unsurdan öğrenilen ormancılık teknikleri sebebiyle bu konu pek dikkat çekmemiş ve üzerinde durulmamıştır. Hatta yabancı yatırımcı ve sermaye girişi bakımından hükümet projeyi desteklemiştir. Alman-Avusturyalı uzmanların Mondros Mütarekesi sonrası ülkelerine dönmeleri üzerine teknik ormancılık faaliyetleri kesintiye uğramıştır. Öte taraftan İtilaf Ordularının tazyiki ile Bolu-Kastamonu orman ihalesi iptal edilmiştir.

Bu süreçte Müslüman olup ülkesine dönmeyen Stöger, fidanlık ve ağaçlandırma konularında görev yapmıştır. Avusturya Sefareti 1924-1927 yılları arasında Türkiye

Cumhuriyeti Hükümetine üç defa resmi başvuru yapıp yarıda kalan ilişkiyi dolaylı olarak devam ettirmek istemiştir. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Avusturyalılardan ziyade ormancılık konusunda başat ülke olan Almanya ve Fransa'dan uzman davet etmiştir.

Millî Mücadele Dönemi'nde tüm zorluklara rağmen ağaç bayramları ihmal edilmemiştir. Şark Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir Paşa, doğu vilayetlerinde ağaç bayramları yaptırmıştır (Kılıç, 2020b). Şehir ve kasabalar ile çıplak mahallerinin ağaçlandırılması için bir kanun teklifi hazırlanmıştır. 5 Ocak 1921 tarihli meclis oturumunda okunup zabıtlara geçirilmiştir (BCA. 185-275-1). Teklife göre yerleşim yerlerinin en büyük mülkiye memuru başkanlığında ağaç dernekleri kurulması istenmiştir. Bu kapsamda Ankara'da bir ağaç derneği kurulmuştur. Gayesi, meyveli-meyvesiz ağaçların sayısını artırmak ve memleketin çıplak ova ve bayırlarını ağaçlandırmaktır. Ankara ve civarında orman fidanlığı bulunmadığından çevreden yabani fidanları sökülmiş veya fidan çelikleri hazırlanarak dikilmiştir. Bu şekilde temin edilen fidanlarla istenilen sonuç alınamamıştır (Ağaç Derneklerinin, 1921). Dernek yönetiminden ziraat mütehassisi Ahmed Tevfik Bey, fidan bulabilmek için Eskişehir ve Konya'ya görevlendirilmiştir (Ankara'nın Teşciri, 1921).

Millî Mücadele yıllarında Ankara'da yapılmak istenen ağaçlandırmalar fidanlık olmadığı için yeteri başarı elde edilmemiştir. Ankara Ağaç Derneği tarafından fidanlık kurulması gündeme getirilince gazeteci Ahmed Celaleddin (1921) bu teşebbüsü desteklemiştir. Yazdığı makalede satın alınabilecek fidanların birkaç özel bahçede ve Almanlar tarafından demiryolları idaresi için kurulan Eskişehir, Pasiyan ve Vezirhan fidanlıklarında bulunduğunu belirtmiştir. Bu fidanlıklardan fahiş fiyatla fidan almak yerine fidanlık kurmanın doğru olacağını belirtmiştir. Dernek, fidan üretimi ve ağaçlandırma faaliyetlerine gelir sağlamak için sinema gösterimine başlamıştır. Bununla birlikte haftada iki defa çocuklar için de ücretsiz sinema hizmet vermiştir. Dönemin gazeteleri sinema gösterimlerini akılcı bulmuş hatta Maarif Vekaleti ile iş birliği yapılarak tüm okullarda çocukları eğlendirerek ağaçlandırmalarla ilgili faydalı bilgilerin verilmesini tavsiye etmiştir (Ağaç Derneklerinin, 1921).

İstanbul Vilayet Meclisi, Kağıthane civarındaki ağaçlandırma çalışmaları hakkında orman müdüründen izahat istemiştir. Orman müdürü, ormanların ikiye ayrıldığını doğal ormanların yanında ağaçlandırma yoluyla elde edilen ormanların farklı olduğunu izah etmiştir. Kağıthane'de bulunan ağaçlandırma sahasının bakımı için

1922 yılı bütçesinden 120 lira ödenek talebi olduğunu bildirmiştir (Hangi Ormanlar, 1922).

Son olarak şunu söylemek mümkündür, 1860'lı yıllarda Avrupa'dan getirilen uzmanlar ve mezun öğrencilerle birlikte teknik ormancılık çalışmalarına başlanmıştır. Belgrad Ormanı için Tassy tarafından hazırlanan teknik rapor, Osmanlı Dönemi'ndeki ilk silvikültür çalışması olarak kabul edilebilir. Bu dönemde hazırlanan raporlar incelendiğinde teknik gerekçelerden ziyade ekonomik kazanç sağlamak biraz daha ön plana çıkmaktadır. Ayrıca tüccarların zaman zaman damgalanan ağaçları beğenmedikleri ve onun yerine daha genç ve düzgün ağaçları kestikleri bilinmektedir. Yapılan bu negatif seleksiyon sonucunda ormanda çok sayıda çürük, budaklı ve azman ağacın kaldığı anlaşılmıştır (Mehmed Said, 1912).

Fransız uzmanlara nazaran Alman-Avusturyalı uzmanların döneminde silvikültür çalışmaları, fidanlık tesisi ve tohum kontrolü konularında önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Fakat teknik çalışmalar, orman kadastro, amenajman planları ve kaynak yetersizliği gibi yapısal sorunlar nedeniyle istenilen düzeye ulaşamamıştır. Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve siyasi durumlar da mevcut olumsuzlukların üzerine eklenince teorik ormancılık bilgisi sahaya yansıtılamamıştır.

3.3.2 Cumhuriyet Dönemi silvikültür uygulamaları

Cumhuriyet Dönemi silvikültür uygulamaları iki dönem halinde incelemek doğru olacaktır. 1923-1937 olarak başlıklandığımız dönemde ağırlıklı olarak Türkiye'yi hızlı bir şekilde ağaçlandırma çalışmaları yer almaktadır. İkinci dönemde yani 1937 yılından sonra ağaçlandırma ile birlikte fidanlık, tohum işleri ve diğer silvikültür çalışmaları hız kazanmıştır.

3.3.2.1 1923-1937 dönemi

İstanbul'un işgal edildiği dönemde başta Belgrad Ormanı olmak üzere civar ormanlarda büyük bir tahribat yaşanmıştır (Kılıç ve Nizamoğlu, 2024). Buraların yeniden ağaçlandırılması düşüncesiyle İstanbul merkezli modern bir fidanlığa ihtiyaç duyulmuştur. Bahçeköy ahalisi ve kilise vakfına ait olup su kemeri, mektep binası ve bendler yolu arasında kalan çayırılık alan 4 Haziran 1924 tarihinde istimlak suretiyle satın alınmıştır. Bu alanın 2 hektarı fidanlığa 4 hektarı mektep civarında bulunmayan ağaçların dikimine ve kalan 4 hektarı ise talebelerin spor vb. alanlar için ayrılmıştır.

Talebelerin uzağa gitmeden kolayca ağaçlandırma ve fidanlık uygulaması yapabilmesi sebebiyle burası seçilmiştir (Kutluk, 1967; Yüksek Orman, 1933). Ayrıca tahrip edilmiş alanların arazi hazırlığı ve kalan kütüklerin köklenmesi için Almanya'dan iş makinesi sipariş edilmiştir (Belgrad Ormanlarında, 1924). Ayrıca Belgrad Ormanı içerisinde ikinci bir fidanlığın kurulması da gündeme gelmiştir (Ormancılık Haberleri, 1925).

Bahçeköy Fidanlığından 1925 yılında 4.620 fidan Orman Mektebinin ağaçlandırma sahasına, 22.000 fidan ise Ankara Gazi Çiftliğine gönderilmiştir. 1932 yılına kadar fidan dağıtımı aynı şekilde devam etmiştir. 1933 yılından itibaren fidanlıktan kurum, kuruluş ve şahıslara da fidan vermeye başlanmıştır. İÜC Orman Fakültesinin arşivinde bulunan bir belgeye göre bu fidanlıktan 1925-1945 yılları arasında toplam 566.130 fidan üretilip kamu ve özel kuruluşlara ücretli-ücretsiz olarak verilmiştir. Fidanlık sahası zaman içerisinde 6,5 hektara çıkarılmıştır. Tüm bu üretim 1 orman mühendisi ve 2 fidan memur ile yapılmıştır. Fidanlığın gelişiminde Neşet Bey'le başlayıp Saatçioğlu ile devam eden teknik destek etkili olmuştur (Çakıroğlu, 1952).

Avusturya Sefaretinin, 6 Ekim 1924 tarihli yazısında Alp dağlarında makineli büyük bir hızarhane sahibi Wilhelm Kelischek'in Türkiye'de orman mütehassısı olarak görev almak istediğini bildirmiştir (BDA. 42792-192990-139). Bu talebin ardından 1927 yılının Nisan ayında sefaret bir yazı daha yazarak boş arazilerin ağaçlandırılması için Viyana merkezli Stainer şirketini tavsiye etmiştir. Yazı içeriğinde eğimli arazilerde başarılı ağaçlandırmalar ile bunun sonucunda yüksek miktarda odun elde edebilmek için şirketin Avusturya karaçamı kullandığı vurgulanmıştır. Ayrıca yazıya şirketin akasya ile yaptığı ağaçlandırmalara ait 20 yıllık değişimi gösteren 3 fotoğraf eklenmiştir. İkincil tür olarak tohumla da dut ekimi yapıldığı hatırlatılmıştır (BDA. 42792-192990-247). Yaklaşık bir ay sonra ise sefaret orman mühendisi Rudolph Schandy'e görev verilmesi talep edilmiştir (BDA. 42793-192991-37).

Doktor Tevfik Ali Bey, 1925 yılının yaz tatilinde Muğla ve Antalya ormanlarında incelemelerde bulunmuştur. Özellikle mektep müzesi için gerekli numuneleri toplamıştır. Ayrıca memleketin önemli bir servet kaynağı olan sedir ormanlarının mevcut durumunu ve bu ormanların çoğaltılması ile korunması için alınması gereken tedbirleri gözden geçirmiştir (Ormancılık Aleminde, 1925).

1925 sonbaharında Orman Mektebi civarında ağaçlandırma yapılmıştır. Sahaya dikilen mavi ladin, douglas göknarı, kızılğaç (incana türü) ve kavak (trichocarpa ve monilifera türü) fidanları Almanya'dan getirilmiştir. Yapılan ağaçlandırmanın esas amacı farklı cins ve türlerin uyum ve gelişimlerini izlemektir (Orman Mekteb-i Alisi, 1926).

Fransız uzman Saby, 11 Kasım 1925 tarihinde kuruluş aşamasındaki Ankara fidanlığını gezmiştir. Hazırladığı raporunda Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya ait Sivrihisar yolu üzerindeki arazinin (Atatürk Orman Çiftliği) bir kısmının ziraata, tepelik kısmının ise ağaçlandırmaya uygun olduğunu belirtmiştir. Sahaya kolay bir şekilde fidan nakledilebileceğinden dolayı fidanlık yerini beğenmiştir. İki katlı binanın bekçi ve amelelere tahsis edilmesinin uygun olacağını ifade etmiştir. Karaboğa köyü civarından su temin edilip kanal vasıtasıyla kondivütle getirildiğini ve suyu depolamak için 100 m³ büyüklüğünde havuz yapıldığını yazmıştır (Saby, 1927). Saby, fidanlık olarak seçilen yerin toprak derinliği uygun olmakla birlikte bazı çekincelerinin olduğunu vurgulamıştır. Şöyle ki:

1-Gelen su azdır, dakikada 10 litre su geldiği görülmüştür. Bu hesaba göre saatte 600 litre ve bir günde en fazla 16,6 m³ su birikmektedir. İhtiyat havuzunu doldurması için neredeyse 7 gün gerekmektedir. Temmuz-ağustos aylarında su ihtiyacı daha çok olacağından su önemli bir meseledir.

2-Fidanlık binası gezilmiş, çuvallar içerisinde farklı tohumlar görülmüştür. Tohumların bu şekilde bekletilmesi onların kızışmalarını ve hayatiyetlerinin kaybolmasına sebep olacaktır. Bunun önüne geçmek için bodrum katı olan yeni bir bina yapılarak serin yerde tohumların muhafaza edilmelidir. Yeni binanın zemin katı alet edevat için kullanılabilir. Fidanlar kovalarla sulanmaktadır bu masraflı bir iştir bu sebeple acilen kondivüt ile sulama şebekesi kurulmalıdır. Ayrıca saçtan yapılmış depodan tulumba ile sulama yapmak mümkündür. Fidanlık binasına su götürmenin yolları aranmalıdır.

3-Bir fidanlık için korkulacak şey soğuk mevsimlerde kök kırılmasıdır. Özellikle killi ve kireçli topraklarda şişme olduğu zaman fidanların kökleri gerilmeden dolayı kırılabilir. Toprak yapısı açısından Ankara Fidanlığında bu olmamakla birlikte yine de dikkat edilmesi gereken bir husustur.

4-Fidanlıkta sulama önemlidir. Gün ortasında sulama yapıldığı takdirde bu bitkilerin terlemesine ve daha çok su kaybına neden olur. Bu sebeple sulamalar güneş doğmadan veya güneş battıktan sonra yapılmalıdır. Aslında bu gibi konulara dikkat edilmesi fidanlık memurunun yeteneğine bağlıdır. Fidanlık demek çiçek bahçesi demektir, nasıl çiçek itina isterse fidanlık da itina ister. Buraya görevlendirilecek memur liyakatli olup itinayı sabrı bilmelidir. Özellikle su meselesi çözülmeden büyük bir fidanlık kurmak yerine elde edilen tecrübelerle fidanlığı her sene genişletmek daha doğru olacaktır (Saby, 1927).

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 101. Birleşiminde orman konusu görüşülürken Eskişehir Mebusu Emin Bey (Sazak) çıplak alanların hızlıca ağaçlandırması için “kırk milyonluk Ziraat bütçemiz olsaydı tayyare (uçak) ile tohum serptirir idim” demiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1926a). Bu fikir makul bulunarak Ziraat Vekaleti tarafından 3 maddelik bir talimatname yayınlamıştır (Anonim, 1926a). Ertesi yıl ilkbaharda Eskişehir’in güneybatısında bulunan Kalabak köyü civarındaki boş bir arazi üzerinde deneme yapılmıştır. Pilot, tohumu atacağı yeri bulmakta zorlanmış, bunun üzerine saha kireçle işaretlenmiştir. Dönemin uçaklarının alçaktan uçamaması ve tohumu eşit şekilde araziye bırakamaması nedeniyle ilk yıl başarısız olunmuştur. Ardından benzer bir deneme Ankara’nın Rasattepe mevkiinde yapılmış fakat değişen bir şey olmamıştır (Diker ve İnal, 1945). Ankara Höyükler mevkiindeki denemede %50 başarı elde edildiğine dair Akşam gazetesinde haber çıkmıştır (Teşcir Tecrübeleri, 1926). Ertesi yılın Ziraat Bütçesi görüşmelerinde Aksaray Mebusu Besim Atalay konuyu tekrar gündem ederek “geçen sene bir şey vaat buyurulmuştu. O da tayyare ile tohum atmaktı. Binde bir faide verirse yine memleket için büyük bir kârdır, demiştiniz bu yapıldı mı yapılmadı mı?”. Bu fikri ortaya atan Emin Bey cevaben “Vekâlet faideli bir yol tutmuştur ki o da muhafaza yoludur. Bu memlekette tohum ekeceğim, fidan dikeceğim, tayyare ile yapacağım filan bunların hepsi havadır” diyerek geri adım atmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1927).

Bitkilendirmenin tarihi neolitik çağa kadar uzanır (Dirik, 2008). Ancak boş görülen her yerin ağaçlandırılması gerektiği fikri zaman zaman ağaç sevgisine sahip olup konunun uzmanı olmayan kişilerde görülmektedir. Ayrıca Yılmaz (2010) orman olmayan sulakalan, doğal step ve mera gibi alanların ağaçlandırma ile ormana dönüştürülmesi, doğal ekosistemlerin bozulmasına ve farklılaşmasına yol açtığına dikkat çekmektedir.

Alman uzman Bernhard uçakla tohum atma teşebbüsünü tenkit etmiştir. Arazi hazırlığı yapılmaması, uçaklarda tohumu orantılı atacak yardımcı ekipmanın olmaması ve çok masraflı ve dünyada hiç uygulanmamış böyle bir denemeyi uygun bulmamıştır (Bernhard, 1927a).

Fransız uzman Saby (1927), köylülerin tarla vb. amaçla geniş alanları tahrip ettiğini ve buraların vakit kaybetmeden ağaçlandırılmasını istemiştir. Ayrıca orman için açıklıklarda doğal yolla gelen fidanların 9/10 çıkararak ağaçlandırılacak sahalarda kullanılmasını tavsiye etmiştir. Ağaçlandırmada en önemli hususun sahanın korunması olduğunu vurgulamıştır. Köy civarında ağaçlandırma yapılacaksa en uzak noktadan başlanarak köye doğru ağaçlandırma yapılmasını hatırlatmıştır.

Erzincan Kemah Kaymakamı Hamdi Nafi Bey, ilçedeki ormansızlaşmayı sivil toplum kuruluşu ile çözmeye çalışmıştır. İlçe haklıyla birlikte Himaye-i Eşcar Cemiyeti'nin (Ağaçları Koruma Derneği) kurulmasına öncülük etmiştir. Cemiyet, Erzincan ve ilçelerinde ağaç lehinde propaganda yapmak ve köylülere bilimsel şekilde ağaç yetiştirmeyi öğretmeyi hedeflemiştir (Ağaç Yetiştirmek, 1929). Cemiyet kısa süre içerisinde birçok il ve ilçede teşkilatlanmıştır. Bu gelişmeler üzerine İktisad Vekaleti bir tamim yayınlayarak memurların cemiyete üye olmasını ve faaliyetlerine katılmasını istemiştir (Ağaçların Korunması, 1929).

Başkent Ankara'nın şehir içi ağaçlandırılması yanında Atatürk Orman Çiftliği'nde de ağaçlandırma yapılmıştır. Çiftliğe, 40.000 akasya, 5.000 meşe, 2.000 aylantus, 10.000 dişbudak, 9.000 kızılâğaç, 2.000 atkestanesi, 2.000 ıhlamur, 2.000 dut ağacı, 60.000 söğüt, 25.000 kavak, 500 çam ve 10.000 diğer orman ağaçları dikilmiştir (Anonim, 1926b). İstanbul Belediye Başkanı Muhittin Üstündağ şehir içi ağaçlandırmaları halkın katılımıyla yapmak için Ağaç Muhipleri Cemiyeti kurulmasına öncülük etmiştir (Kılıç, 2020b). Ardından İzmir, Bursa, Antalya ve Adana gibi yerlerde şehir içi ağaçlandırmalar yapılmıştır. Fidan ve tohum nakliyatında Devlet Demiryolları indirimli tarife uygulamıştır (Ağaçlandırma Faaliyeti, 1937). 442 Sayılı Köy Kanunu kapsamında 1933 yılına kadar 1.821.900 adet ağaç dikilmiştir. Yüksek Orman Mektebine bağlı fidanlık ücretsiz bir şekilde kamu kuruluşlarının fidan ihtiyacını karşılamıştır (Şekil 3.42).

1933	Manisa İline	Çeşitli	1300	Parasız
1933	İstanbul Kız Öğretmen Okulu	"	400	"
"	Çapa Kız San'at Okulu	"	400	"
"	11. Tüm komutanlığı Mudanya	"	545	"
"	Çifteler aygır deposu Mühürlü.	"	1400	"
"	Rus Sefareti Konsoloslugu	"	46	"
"	Burgaz ağaç myhipleri cemiyeti	"	200	"
"	As.Baytar okulu ve hastanesi	"	200	"
"	Pendik Bakteriyoloji Enstitüsü	"	270	"
"	Carrahpaşa Hastanesi	"	250	"
"	Eski Ziraat Bakanı Bay Sabri	"	585	"
1933	Rumeli Tahlisiye Komutanlığı	"	100	"
"	Mühendis Galip beye (Bak.emrile)	"	35	"
"	Bütçe Encü.Baş Ka.Nuri beye	"	115	"
"	Alpullu şeker ve ispiçto Fabrikasına	"	1500	"
"	Zonguldak Belediye Reisliği	"	210	"
"	Zeytinburnu As.Ged.Okulu	"	115	"
"	İstanbul İl bahçesine	"	207	"
1933	Kadıköy C.Savcılığına	"	80	"
			7963	Yekun.....

Şekil 3.42 : Yüksek Orman Mektebi Fidanlığının 1933 yılı fidan dağıtım listesi

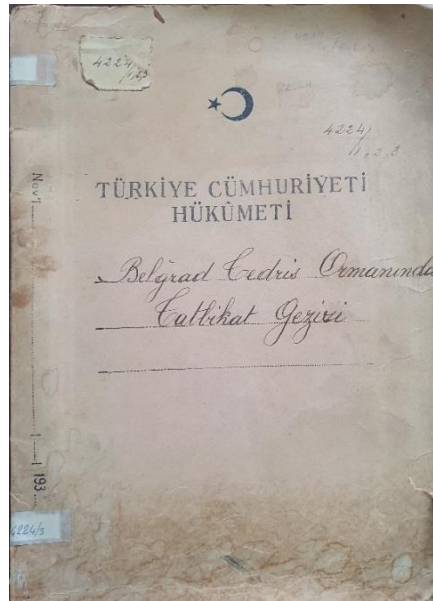
Cumhuriyet'in ilk silvikültürel uygulamaları Belgrad Ormanı'nda yapılmıştır. Tevfik Ali Bey tensil kesimlerini ve Mazhar Bey ise bakım kesimleri yaptırmıştır. Ancak bu gibi çalışmaların devamı gelmemiştir. İlkmen'e (1957) göre 1924-1937 yılları arasında amenajman plan çalışmaları ve mevzuatı yetersiz kaldığından silvikültür çalışmaları istenilen seviyeye çıkamamıştır. Amenajman ile silvikültür arasındaki yapıcı denge bozulmuştur. Silvikültürün fonksiyonunu tam olarak ifa edememesinden de hiç şüphe yok ki, Türkiye ormanları zarar görmüştür.

Orman Fakültesi Yüksek Ziraat Enstitüsüne bağlandıktan sonra müfredat gereği her yıl teknik gezi yapmaya başlamıştır. 1936 yılı Haziran ayında Tevfik Ali Çınar, Esat Muhlis Oksal ve Krause'nin gözetiminde Orman Fakültesi talebeleri Alemdağ ormanlarında etüt yapmıştır (Orman Fakültesinin, 1936). Ertesi yıl 3 farklı tatbikat grubu oluşturulmuştur. Son sınıf talebesi fabrika ve üretim işleri için Ayancık'a, üçüncü sınıf talebesi silvikültür için Toroslar'a ve ikinci sınıf ise bitki bilimi için Uludağ'a gönderilmiştir. Silvikültür tatbikatları Tschermak ve Oksal gözetiminde yapılmıştır (Şehir Haberleri, 1937; Orman Fakültesi, 1937). Ayrıca Ankara'da birinci sınıfı tamamlamış ve İstanbul'da ormancılık eğitimine devam edecek talebeler Ali Kemal Yiğitoğlu ile Bolu ormanlarını gezmiştir (Ziraat Enstitüsü, 1937). 1938 yılında Orman Fakültesi üçüncü sınıfı talebesi Eskişehir, Bozüyük, Bolu, Burdur ve Antalya ormanlarını görmesi için teknik gezi yapılmıştır. Silvikültür konularının anlatımı için geziye Esad Muhlis Oksal ve Fikret Vural görevlendirilmiştir (Tedkik Seyahati, 1938).

Antalya, Elmalı ve Finike civarındaki ormanlarda bitki coğrafyası ve silvikültür bakımından çeşitli etütler yapılmıştır. Maki formasyonu ile kızılçam ve sedir meşcerelerinin orman kademeleri ve özellikleri anlatılmıştır (Vural, 1938). Bu gezi ulusal basında geniş yankı bulmuştur.

Bernhard'a göre Avrupa ormancılığı ile Türk ormancılığı arasındaki 150 yıllık tecrübe farkını eğitim ve stajla kısa sürede kapatmanın mümkün olmayacağını, Avrupa'ya gönderilen öğrencilerin uzun süreli Avrupa ormanlarında bilfiil çalışması gerektiğini vurgulamıştır (Avrupa Tahsil, 1934).

Prof. Dr. Hans Mayer-Wegelin teorik bilginin yanında uygulamanın ne derece önemli olduğunu göstermek için Belgrad Ormanı'nda tatbikat yaptırmıştır (Şekil 3.43). Uygulamada temizleme ve birinci ferahlandırma kesimi gerçekleştirilmiştir (Vural, 1940). Burada 3 deneme alanı seçilmiş ve ağaçların konumları ayrı ayrı krokiye işlenmiştir. Her bir ağacın Kraft'a göre gövde sınıfları tespit edilmiştir. Ardından galip ve mağlup gövdeler işaretlenmiştir. Ağaçların cinsine göre kalacak ve kesilecek ağaçların çap ve boyları çıkarılmıştır. Yapılacak her işlem kroki üzerine yeniden işlenmiştir. Bu tatbikatta bakım kesimleriyle meşcerenin fena unsurlarını ve düşük değerdeki ağaçlarını çıkarmak, böylece kıymetli ağaçların büyümesini sağlamak amaçlanmıştır. Bununla birlikte toprağın muhafazası için gerekli olan alt tabakanın hayatiyetini devam ettirmesinin önemi vurgulanmıştır (Mayer-Wegelin, 1940).

Şekil 3.43 : 1940 yılı Belgrad Ormanı tatbikat dosyası

3.3.2.2 1937-1963 dönemi

Orman Genel Müdürlüğü, bölgesel ağaçlandırmalar için 1937 yılında fidanlıklar kurmaya karar vermiştir. Bu bağlamda Marmara’da Bursa, Çanakkale Edirne, İç Anadolu’da Eskişehir ve Sivas, Doğu Anadolu’da Erzincan ve Akdeniz’de ise Tarsus fidanlık merkezi seçilmiştir (Yurt İçinde, 1937). Ertesi yıl bölgesel fidanlıklarla birlikte Çankırı ve Elazığ fidanlıkları tesisi edilmiştir. Ayrıca Ankara, İzmir ve Eskişehir fidanlıklarının alanları genişletilerek yeniden kuruluşları yapılmıştır. Orman Genel Müdürlüğü istatistik verilerine göre 1938-1949 yılları arasında 13 bölge orman fidanlığı (Çizelge 3.3) ve 4 muvakkat (geçici) fidanlık (Çizelge 3.4) kurulmuştur (Anonim, 1962b).

Çizelge 3.3 : Bölge orman fidanlıkları.

Fidanlık adı	Tesisi yılı	Alanı (hektar)
Ankara	1937	93,5
İzmir	1938	4,0
Eskişehir	1938	220,0
Elazığ	1938	52,8
Sivas	1938	47,5
Çankırı	1938	11,8
Tarsus-Karabucak	1938	30,0
Manisa	1944	100,0
Erzurum	1944	21,5
Hatay-Bedirge	1944	47,2
Samsun-Gelemen	1944	69,8
Lüleburgaz	1945	63,5
Kayseri	1947	29,8

Çizelge 3.4 : Muvakkat orman fidanlıkları.

Fidanlık adı	Tesisi yılı	Alanı (hektar)
Kaş-Kalkan	1938	3,7
Kızılcahamam	1944	4,0
Büyükdere-Bahçeköy	1945	17,7
Bayburt	1948	11,0

Sıtma hastalığı ile mücadele, erozyon kontrolü, ziraat alanlarını korumak ve yeni ormanlar yetiştirmek için Ziraat Vekaleti 26 Aralık 1936 tarihinde vilayetlere

okaliptüs ağacı yetiştirilebilecek yerleri sormuştur. Alınan cevaplarda güney ve güneybatı bölgelerinin uygun olduğu anlaşılmıştır. Bunun üzerine vekalet, Tschermak'ın başkanlığında Dr. Asaf Irmak, Avni Dikçam, Yakup Apanay ve Fehmi Güresin'den oluşan heyet teşkil edilmiştir. İlk ağaç Karabucak bataklığında 4 Şubat 1939'da dikilmiştir. Aynı dönemde Antalya Karagöl bataklığına da fidanlar dikilmiştir (Eren, 1957). Adana'da orman mühendisi İbrahim Kutlutan başkanlığında bir kooperatif kurulmuş ve Akçasaz bataklığında 373 hektar kavak-okaliptüs ağaçlandırması yapılmıştır (Yund, 1960).

İstanbul'un imarı için davet edilen Fransız mimar ve şehir plancısı Henri Prost, Florya'da şehir ormanı kurulması için plan hazırlamıştır. Sahanın tarihi alan içerisinde olması nedeniyle ağaçlandırma için Bakanlar Kurulu kararı alınmıştır. Yapılacak ağaçlandırma planının hazırlanması ve yürütücülüğü Mazhar Diker'e verilmiştir. Diker iki ana bölümden oluşan bir plan hazırlamıştır. Birinci bölümde sahanın genel durumu, ihtiyaç duyulacak fidan sayısı ve bütçe çıkarılmıştır. İkinci bölümde ise yapılacak işler izah edilmiştir. Florya ağaçlandırılması 5 yılda bitirilecek şekilde planlanmış ve ertesi yıl çalışmalara başlanmıştır (Şekil 3.44, İÜCOA). Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği olumsuzluklar nedeniyle süre uzamıştır (Diker ve İnal, 1945).

Şekil 3.44 : Florya ağaçlandırmaları

3116 Sayılı Orman Kanunu 80.maddesi kapsamında köy ve kasabalarda ağaçlandırmaları yapılması için fidanlıkların kurulması istenmiştir. Bu kapsamda potansiyel ağaçlandırma sahalarının merkezlerine fidanlıklar kurulmuştur. Ardından

Ankara, Yozgat, Kırşehir, Çankırı, Çorum, Kastamonu, Sivas, Tokat, Amasya, Kayseri, Niğde, Eskişehir, Bilecik, Kütahya, Burdur, Afyon, Isparta, Konya, İzmir, Denizli, Manisa, Elazığ, Malatya, Erzurum vilayetlerinde köy ağaçlandırmalarına başlanmıştır. Böylece 1944 yılına kadar 158 köy ve belediyede 2.745.050 fidan dikilmiştir. 1945 yılı içinde Adana, Mersin, Maraş ve Hatay vilayetlerinde köy ağaçlandırılması için program hazırlanmıştır (Adalı, 1944a).

1946-1951 yılları arasında Belgrad Ormanı içerisinde ağaçlandırma çalışması başlatılmıştır. Orman Fakültesi Silvikültür Kürsüsü, her yıl son sınıf öğrencilerini Tekçamlıtepe mevkiine götürerek toplamda 5 hektarlık ağaçlandırma yaptırmıştır. Ayrıca Bendler'de 55,7 hektar ve Kurtkemer mevkiine ise 13,5 hektar ağaçlandırma çalışması gerçekleştirilmiştir (Çakıroğlu, 1952).

1945 yılında Dursunbey-Alaçam ormanlarının Candere, Civana ve Çamlık mevkilerinde yaklaşık 12.600 hektar orman yangını meydana gelmiştir. Uygun yerlerin gençleştirilmesi ve kalan yerlerin ağaçlandırılması, Besalet Pamay'a doktora tezi olarak verilmiştir. Yangın sahalarının ağaçlandırma ile geri kazanma çalışması, Orman Genel Müdürlüğü'nün ilkleri arasında yer almıştır. Çizelge 3.5'de görüldüğü üzere dikimin yanında önemli miktarda tohum ekimi de yapılmıştır (Anonim, 1962c;1964;1965;1967).

Çizelge 3.5 : 1946-1962 yılları arasında yapılan ağaçlandırma çalışmaları.

Ağaçlandırmalar	Saha (hektar)	Dikilen fidan	Ekilen tohum
Orman içi	101.137,1	192.214.183	167.284 kg
Orman dışı	11.258,6	23.254.008	23.092 kg
Okalıptüs	2.595,4	4.050.776	-
Köy ve Belediye	2.559,6	3.188.871	3.416 kg
Kavaklık	3.605,5	2.587.887	-
Diğer (Marshall)	1.940,3	3.118.023	-
Toplam	123.096,4	228.413.748	193.792 kg

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) 1950 yılında açıkladığı ormancılık çalışma programında dünyanın farklı bölgelerinde 5 milyon hektar ağaçlandırma hedeflemiştir. Bu kapsamda Türkiye'nin de içinde bulunduğu bazı ülkelere orman fidanlıkların kurulması, tohum temini, ağaçlandırma metotları gibi konularda yardıma geçilmiştir (Sosyal, 1950). Bu tür ağaçlandırmalar önce mükellefiyet sonra da Marshall yardımı ile devam ettirilmiştir. 1952- 1959 yılları arasında Marshall yardımı

ile 1.904,3 hektar ağaçlandırma yapılmıştır. Bu sahalara 3.109.023 fidan dikilmiş ve 3.416 kg tohum ekimi yapılmıştır (Anonim, 1962c).

Ürgenç (1990) bu kapsamda yapılan köy ve belediye ağaçlandırmalarını en başarısız çalışma olarak zikretmiştir. Genellikle çalışmalar orman yetiştirme şartlarının bulunmadığı ağaçsız, kıraç ve doğal orman sınırı dışında kalan yerlerde yapılmıştır. Köylerden uzak, mülkiyet sorunu devam eden, kadastrosu yapılmamış ve koruması zor sahalara başarısızlığı beraberinde getirmiştir. Bu sebeple 1956 yılından itibaren köy ve belediye ağaçlandırmalarından vazgeçilmiştir.

Orman Genel Müdürlüğü, Tokat'ta meydana gelen sel baskınlarını önlemek için 1955 yılında Kemal Aşk'ı görevlendirmiştir. İhtisasını yurt dışında yapmış Aşk, iklim-toprak-bitki dengesini sağlayacak bir proje hazırlamıştır. 4 yıllık çalışma sonucunda şehir sel tehlikesinden kurtarılmıştır. Elde edilen sel önleme tecrübeleri Türkiye'nin başka yerlerinde tatbik edilmiştir (Kılıç, 2022a).

İstanbul'un fethinin 500.yılı münasebetiyle Yeşil Türkiye Orman Mühendis Muavinleri Cemiyeti (Yeşil Türkiye Ormancılar Derneği) öncülüğünde şehir ormanı kurulması gündeme gelmiştir. Kutluk (1953) bu vesile ile Fatih Sultan Mehmed'in vefat ettiği Gebze Hünkar Çeşme civarını önermiştir. Nihayet Ziraat Vekaletinin 1.000.000 ödeneği ile Sarıyer Maslak mevkinde Fatih Ormanı'nın kurulmasına karar verilmiştir. Her yıl 60 hektarlık ağaçlandırma ile 10 yılda 600 hektar şekilde planlama yapılmıştır (Fatih Ormanı, 1955). 5 Nisan 1956 tarihinde yapılan ağaç bayramıyla fidan dikimlerine başlanmıştır. Protokol adına dikilen fidanların bilgisi İstanbul Valisi (Şekil 3.45), Orman Başmüdürü ve İşletme Müdürü tarafından mektupla ilgililerine mektupla gönderilmiştir (BCA. 116-734-12).

Sayın
Adnan Menderes
Başvekil

İstanbul'da Ayazağa mevkiinde on senede tamamlanmak üzere vücuda getirilmesine İstanbul Orman Başmüdürlüğünce başlanan Fatih Ormanının 5.4.1956 günü yapılan açılış gününde Fatih Ormanı müessesesi olarak Yüksek şahsiyetleri adına da bir Sarı çam (Pinus Silvestris) fidanı dikilmiştir.

Bu fidan (252) numarayı taşımakta olup idarenin fidan kütüğüne kayıtlıdır.

Fidanınızın hazırlanmakta olan belgesinin yakında takdim olunacağını ve her tenebbüt mevsiminde fidanınız hakkında İstanbul Orman İşletmesi Müdürlüğünce malumat sunulacağını derin saygılarımla arz ederim.

İstanbul Vali ve Belediye Reis Vekili
Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay

Şekil 3.45 : Başbakan Menderes adına dikilen fidanın bilgisi

Saatçioğlu, Ayancık Orman İşletme Müdürlüğünde staj yapan öğrencilerin çalışmalarını denetlemek için Temmuz 1954'de Sinop'a gitmiştir. Bu süreçte işletme emrindeki teknik elemanların silvikültür bilgilerini tazelemek için Çangal Bölge Şefliğinde 3 günlük tatbikat yapılmıştır. Silvikültürel uygulamalar, 12 farklı tatbikat noktasında değerlendirilmiştir (Saatçioğlu, 1954a). Ertesi yıl Saatçioğlu'nun (1955b) rehberliğinde, Antalya ormanlarında 1954 yılının Ekim ayında 13 günlük seminer düzenlenmiştir. Düzlerçamı kızılçam ormanı, Lengüme kızılçam ormanı, Çıglıkara ve Sevendik ormanları, Kalkan orman fidanlığı ve kumluk saha, Aksu-Selek kum ormanı incelenmiştir. Antalya ormanlarının silvikültür ve toprak problemlerinden ve çözümlerinden herkesin haberdar olması için seminer boyunca tutulan notlar yayına dönüştürülmüştür.

Bu yıllarda orman dışı ağaçlandırmalarda hızlı gelişen tür olarak kavak ağacı kullanılmaya başlamıştır. Kavak'ın tercih edilmesindeki en büyük sebep okaliptüs gibi özel şartlar istememesi olmuştur (Eren, 1957). Ayrıca Milli Kavak Komisyonu kurulmuş ve 1954 yılında Uluslararası Kavak Komisyonuna üye olunmuştur. 1955 yılının sonunda Türkiye Ağaçlandırma ve Kavakçılık Teknik Kongresi yapılmıştır

(Atılğan, 1997). Orman Genel Müdürlüğü İstatistik Albümü verilerine göre 1950-1959 yılları arasında 1.448,56 hektar alana 2.578.250 adet kavak fidanı dikilmiştir (Anonim, 1962c).

1961 yılı sonbaharında Bozüyük ormanlarında Saatçioğlu'nun başkanlığında 3 öğretim üyesi ve 32 teknik elemanın katılımıyla 7 günlük tatbikat yapılmıştır. Tatbikata katılmış olan Elbir'e göre (Kişisel görüşme, 4 Ocak 2024) Yirce-Bürmece ve Kömürsu mıntıkası, önemli ağaç türlerinin çeşitli karışımlarla orman şekilleri meydana getirmesi nedeniyle seçilmiştir. Yapılan işlemler ve elde edilen sonuçlar meslek kamuoyuna duyurulmak için yayına dönüştürülmüştür. Eserde Saatçioğlu (1962) tatbikatın amacını şu şekilde ifade etmiştir: “Meslektaşların silvikültürel bilgilerini tazelemek, çeşitli orman tabloları karşısında karar verme kabiliyetlerini artırmak ve bu meyanda mıntıkanın belli başlı problemlerini yerinde aydınlatmak maksadıyla yapılmıştır.”

Orman Genel Müdürlüğü orman içi, orman dışı, okaliptüs ve kavak ağaçlandırmaları dikkate alarak fidanlık sayısını 1962 yılı itibariyle 26'ya çıkarmıştır. Akşehir, Ankara, Antalya-Duraliler, Ayancık, Bahçeköy, Balıkesir, Bartın-Yenihan, Bayburt, Bolu, Bursa, Çankırı, Çobançeşme, Dursunbey, Elazığ, Erzurum, Eskişehir, Hatay-Bedirge, İzmit, Karşıyaka, Lüleburgaz, Manisa, Samsun-Gelemen, Sivas, Sorgun, Tarsus ve Torbalı fidanlığından 28.279.567 fidan dağıtımı yapılmıştır (Anonim, 1962d).

Türkiye'nin ilk Orman Ağaçları Tohum Kontrol İstasyonu Bahçeköy'de kurulmuştur. İstasyon yönetimi Bahçeköy Fidanlık ve Ağaçlandırma şefi olarak görev yapan Suat Ürgenç'e verilmiştir. Tohum konusunun geliştirilmesi için Ürgenç 1956 yılında Silvikültür Kürsüsünde akademik kadroya alınmıştır (Boydak, 1992).

Hayrettin Kayacık'ın önerisi ve Orman Fakültesi ile Bahçeköy Orman İşletme Müdürlüğü'nün ortak çalışması sonucu, Bahçeköy-Kemerburgaz yolu üzerinde 38 hektarlık bir alanda arboretum kurulmuştur. 1959-1961 yılları arasında Sorbon Üniversitesi Botanik Bahçesi uzmanlarından Camille Guinet İstanbul'a davet edilmiş ve teknik destek alınmıştır (Url-2).

Fikret Saatçioğlu, Balıkesir Değirmenboğazı'nda birçok egzotik türlerin de bulunduğu bir arboretum meydana getirmiştir. Fidanların büyüyüp ağaç haline geldikten sonra bu yer mesire alanına dönüştürülmüştür. Korudağ kızılçam ağaçlandırmaları da yine Saatçioğlu'nun planlamasıyla hayata geçmiştir (Elbir, 2022).

Tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararına olacak şekilde yönlendirmek ve ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 3 Aralık 1962 tarihinde Resmî Gazete’de yayınlanmıştır. Bu kapsamda ormanların modern ormancılık gereklerine göre amenajman plânlarının hazırlanması istenmiştir. Zira bu döneme gelinceye kadar, ormanda gençleşme vb. silvikültürel çalışmalar idarenin takdirine veya doğaya bırakılmıştır (Çalışkan, 2024). Bu tarihten sonra Orman Genel Müdürlüğü, kalkınma planına göre verilen hedefi gerçekleştirmek için 1963 yılında Hufnagle yöntemini uygulamaya başlamıştır. Bir müddet sonra da seçme işletme yöntemi terkedilerek, (gökmar türleri ve bazı karışık ormanlar hariç) yaş sınıfları yöntemine geçilmiştir. Bu yöntemle bağlı olarak silvikültürel uygulamanın başarısı doğal ağaç ve ağaççık türlerimizin silvikültürel özelliklerinin belirlenmesini, özellikle doğal gençleştirme ve ağaçlandırma sorunlarının çözümüne bağlı olmuştur (Boydak, 2022). Ayrıca plan çerçevesinde devlet ve özel sektör olarak 275.000 hektar ağaçlandırma yapılması hedeflenmiştir. Devlet ağaçlandırmalarında kavak ağaçlandırması, okaliptüs ağaçlandırması, hızlı büyüyen tür ağaçlandırması, kızılçam ağaçlandırması, orman içi ağaçlandırmaları ve şehir ormanı ağaçlandırması şeklinde iş bölümü yapılmıştır. Buradaki kıstas nüfusun artmasıyla birlikte ortaya çıkacak odun talebi ile sanayinin ihtiyacı olan direk ve kerestenin üretilmesidir. Özel sektörün ise kavak ve okaliptüs ağaçlandırma yapması kararlaştırılmıştır. Kalkınma planında bozuk ormanların imarı, sel kontrolü ve havza amenajmanı, ağaçlandırmalar için gereken fidan ve tohum planlaması, kavakçılık enstitüsü ve tohum istasyonu gibi konulara da yer verilmiştir (Anonim, 1963).

Tarihi süreç içerisinde Tevfik Ali Bey (1923b) ve Saatçioğlu (1952a) Türkiye ormanlarının ekolojik şartlarına uygun silvikültür tekniğinin geliştirilmesi için büyük çaba sarf etmiştir. Her iki bilim insanı yöresellik ilkesinin sürekli göz önünde bulundurulmasını tavsiye etmiştir. Devamlı orman anlayışının her sene düzenli ürün almak veya gelir elde etmek değil büyüyenden (artımdan) fazlasını kesmemek olduğu sürekli vurgulanmıştır. Saatçioğlu (1969) meslektaşların ağaçlarla konuşabilmesi için mecazi manada onların dilini öğrenmesini istemiş ve bunun yolunun da doğayı gözlemlemekten geçtiğini hatırlatmıştır. Doğa kanunlarına uygun olmayan ormancılık çalışmaları başarısızlıkla sonuçlanması kaçınılmazdır (Ata, 1995). Genç (2004b) çalışmalar sırasında yaban hayatını korumak için karışık meşcere kurmak, küçük

alanlarda çalışmak, tali ağaç ve ağaççıkları ile çalılıkları korumak gibi silvikültür tedbirlere dikkat çekmiştir.

3.4 Silvikültür ile İlgili Mevzuat

3.4.1 Osmanlı Dönemi silvikültür ile ilgili mevzuat

Tanzimat'ın ilanından kısa bir süre sonra 22 Maddelik Memâlik-i Mahrûsede Olan Ormanların Tanzim ve Tesviyesine Dair Lâyiha hazırlanmıştır. Layihada meşcere yapısının korunması için mevsiminde kesim verilmesi, kesimlerin dipten yapılması, kök kesimi veya sökümü olmaması, kesim sahasından vaktinde çıkmak ve genç meşcerenin korunması gibi tedbirler yer almıştır (Kılıç ve Ok, 2020).

Fransız uzmanların öncülüğünde hazırlanan 1862 tarihli Orman Layihası'nda ağırlıklı üretim ve koruma konularına yer verilmiştir (Keskin, 2010). Kesilecek ağaçların orman memurları tarafından damga yapılması hususu belirgin şekilde anlatılmıştır (BOA, İ.DH. 499/33929). Ardından 1870 tarihli Orman Nizamnamesi yürürlüğe girmiştir. Her iki mevzuatta yapraklı ağaçların 15 Ekim-15 Nisan arasında kesilmesi istenmiştir. 1870 tarihli nizamnameye ek olarak “*Muharrerâtı-ı Umumiye*” isimli genelgeler yayınlamıştır (Kutluk, 1963b). Bu genelgelerin çoğalması üzerine, bütüncül bir kanun meydana getirmek için Hoca Ali Rıza Efendi Orman ve Mera Kanununu hazırlamıştır. Taslağın dördüncü bölümünde devlet ormanlarında kaliteli ve düzgün ağaç yetiştirilmesi için meşcere kapalılığına dikkat edilmesi istenmiştir. İbrelî ağaçların hektarda 300 adet yapraklılarda ise 200-250 arası olması tavsiye edilmiştir. Baltalık ormanlarında köklerin gelişmesi ve çoğalması için gayret edilmesi belirtilmiştir. Tohum verme özelliğini kaybetmiş, altında gençlik gelmiş olanlar ile kurumuş ağaçların kesilmesi istenmiştir. Kanunun 50. maddesinde devlet ormanlarında kaliteli ve düzgün ağaç yetiştirilmesi için kapalılığın korunması ve bu sebeple orman içi boşlukların ağaçlandırılması gerekli görülmüştür (BOA, HR.HMŞ.İŞO. 91/20). Orman ve Mera Kanunu taslağı İkinci Meşrutiyet Dönemi'nin siyasi, idari ve ekonomik sorunları arasında yasalaşma imkânı bulamamıştır.

Ağaçlandırma çalışmalarını yurt sathına yaymak için 19 Şubat 1913 tarihinde “*Orman Yetiştirilmek Üzere Vilayete Yazılan Tahriratı Umumiye*” isimli belge vilayetlere gönderilmiştir (Orman Kısım, 1913). Belgede, ormanların kötü muameleye maruz kaldığı ve bunun sonucu olarak erozyon ve sel baskınlarının yaşandığı, halkın tezek

yaktığı ve bilakis bu organik gübrenin tarımda lazım olduğu ifade edilmiştir. Çözüm olarak her yerleşim yerinde üç beş dönümlük sulanabilir arazi ayrılarak, fidanlık kurulması ve masrafların da karşılanması istenmiştir. Ayrıca bu talimat ile yetinilmeyip ağaçlandırma, fidanlık ve ağaç bayramı için kanun teklifi hazırlanmıştır. Orman Umum Müdürlüğü tarafından köy ve kasabalarda orman yetiştirilmesi için “*Orman Yetiştirmek Usulü*” isimli tarifname hazırlanmıştır. Tarifname 20 bölüm ve 155 maddeden oluşmaktadır. Tarifnamede orman nasıl yetiştirilir, mevkinin önemi, arazi hazırlığı ve zamanı, tohumların hazırlanması ve saklanması, ekim mevsimi, ekim miktarı, ekim yöntemi, fidan dikimi ile orman yetiştirme, fidanların araziye getirilmesi, fidanların dikim öncesi kök bakımı, ağaç türüne göre fidan dikim yaşı, dikim aralığı, köksüz ve dalsız fidanların fidan dikimi, dallı ve köksüz fidanı yatırma ve daldırma ile yetiştirme konuları yer almıştır (Anonim, 1913).

Devlet ormanları içerisinde bulunan yabancı zeytin, harnup, kestane ve fıstık ağaçlarının aşılaraq imar ve edilmesi için kanun ve yönetmelik hazırlanmıştır. Taslak mevzuat incelenmek üzere 11 Nisan 1915 tarihinde Sadaret’e gönderilmiştir. Böylece halkın gelir elde etmesinin yanında hazinenin de gelir sağlaması amaçlanmıştır. Ayrıca imar ve ıslah edilen ağaçlar sayesinde ormanların da korunmuş olacağı hesaplanmıştır (BOA, ŞD.1253/9).

Orman Müşaviri Veith, ülke ormanlarını gezdikten sonra 1915 yılında yeni bir orman kanunu hazırlamıştır. Taslak, aynı yıl nezaret makamına teslim edilmiştir. Buna rağmen bir müddet bekletilmiş ve 5 Eylül 1917 tarihinde Sadaret’e gönderilmiştir. Veith, önceki kanunlar da olduğu gibi kesilecek ağaçlara damga vurulmasını ve yapraklı ağaçların büyüme mevsimi dışında kesilmesini istemiştir. Ayrıca dik ve meyilli arazi ile su toplama havzalarında sel, heyelan, çığ vb. durumları önlemek için takviye (muhafaza) ormanlarını gündeme getirmiştir. Özel orman dahi olsa bu gibi yerlerin tespitinin yapılmasını orman idaresine bırakmıştır. Kanunun hazırlanmasında en önemli gerekçe ormanların bir plan kapsamında idare edilmesi isteğidir. Taslakta yangın görmüş yerlerin ağaçlandırılarak tekrar orman haline getirilmesi hükmü mevcuttur. Ayrıca ziraata elverişli olmayan yerlerin istendiği takdirde ağaçlandırılmak üzere şahıslara verilmesi ve arazi orman haline geldiğinde ilgiliye temlik edilmesinin de yolu açılmıştır. Talep edenlere nezaret tarafından tohum ve fidanın ücretsiz verilmesi taslakta yer almıştır (BOA, DH.UMVM. 150/26).

Hazırlanan kanun yürürlüğe girmeyince amenajman ve silvikültür işlerinin aksamaması için “*Ormanların Usul-i İdare-i Fenniyeleri Hakkında Kanun*” ile “*Ormanların Muvakkat İşletme Planlarının Sureti Tanzimine Dair Tarifname*” çıkarılmıştır. Tarifnamede, düzensiz seçme kesimleriyle ve gelişi güzel müdahalelerle yapısı bozulmuş koru ormanlarının tahvil kesimleri ile makul bir geçiş içerisinde planlı işletme ormanlarına dönüştürülmesi amaçlanmıştır. Tarifnamede seçme ve açma usulüyle işletilecek ormanlarda yapılacak teknik müdahaleler izah edilmiştir. Özellikle orman bakımına geniş yer verilmiştir. Tarifnamenin beşinci maddesinde müdahale öncesinde ormanın bulunduğu yer, ismi, sınırları, alanı, asli ağaç türü, kapalılık gibi bilgilerin doldurulması istenmiştir (Eraslan, 1957). Saatçioğlu (1978) sürgün işletmesinden tohum işletmesine çevrilen yerleri “geçiş veya intikal” işletmesi olarak tarif etmektedir.

Hendek Orman Ameliyat Mektebi talebelerinin uygulama yapması için fidanlık kurulmuştur. Tüm teşkilata emir yazılarak fidanlığa tohum gönderilmesi istenmiştir. Ancak gelen tohumların birçoğunun çürük, bozuk ve çimlenme özelliğini kaybetmiş olduğu görülmüştür. Tohumların orman bekçileri tarafından ağaçların altından rastgele toplatıldığı, bir torbada saklandığı ve o halde bekletildikten sonra Hendek Fidanlığına gönderildiği anlaşılmıştır (BOA, T. 1708). Bunun üzerine yapılan hataların tekrar etmemesi için uyarı yazısı yazılmıştır. Ardından orman ağaçlarının tohumlarının seçimi, toplanması ve muhafazalarına dair tarifname hazırlanmıştır. Tarifnamede ağaç türlerine göre tohum özellikleri, bu tohumların nasıl toplanması ve ne şekilde saklanması gerektiği ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Ayrıca toplanan tohumun sicilinin çıkarılması için de “T” cetveli isminde bir cetvel oluşturulmuştur. Söz konusu T cetveline tohumun nereden toplandığı, toplanan yerin rakımı, enlem ve boylam bilgileri gibi birçok teknik detayın yazılması istenmiştir. Tarifnameye göre tohum toplayıp başarılı olanlara ödül verileceği aksi yönde hareket edenlere ise cezalandırılacağı belirtilmiştir (Anonim, 1917).

Veith döneminde hazırlanan taslak Amenajman Talimatnamesi 1919 yılında Türk ormancıları tarafından genişletilip iki bölüm haline getirilmiştir. Talimatın birinci bölümünde silvikültürel işlemler detaylıca izah edilmiştir. Ayrıca ağaçlandırma ve fidanlık işlerine de yer verilmiştir. İkinci bölümde ise amenajman işleri anlatılmıştır (Kutluk, 1948a). Veith döneminde yürürlüğe girmeyen talimatname detaylandırılmasına rağmen bu dönemde de resmiyet kazanmamıştır.

Milli Mücadele Dönemi'nde TBMM Hükümeti İktisad Vekaleti Ziraat Müdiriyet-i Umumiyesi, şehir, kasaba ve köylerin meydanlık, cadde, yol kenarlarında ile çıplak ova ve tepe, sellere neden olan ormansız dağlar, sulak ve bataklık arazide ağaç yetiştirilmesi hakkında tarifname yayınlamıştır. Giriş bölümünde ağacın önemi ve faydası anlatılmıştır. Ardından ağaçların sevdiği iklim ve toprak yapısı, ağaç yetiştirme usulleri, tohum ekimi ile ağaçlandırma, ekilecek tohum miktarı, tohumdan fidan elde ederek dikimle ağaçlandırma, toprak işleme, fidan bakımı, fidanların sökümü ve nakli, dikim mesafesi verilmiştir. Tarifnamenin son bölümde çelikle ağaçlandırma, söğüt, kavak, çınar, aylantus ve kızıl ağaçtan çelik hazırlama izah edilmiştir (Anonim, 1921).

1920-1922 yıllarını kapsayan İdare-i Umumiye-i Vilayât Kanun-ı Muvakkatı'nın 5. Maddesinde “*orman yetiştirmeye müsaid mahallerde orman yetiştirilmesi ve yabancı ağaçlarının aşılansak müsmir hale ifrağı esbabının temini*” şeklinde karar alınmıştır. Buna göre her vilayetin uygun yerlerinde orman kurulması ve yabancı ağaçların da meyve verecek şekilde aşılması istenmiştir (Anonim, 1920).

Ziraat Vekaleti 1922 yılında “*Fidanlık Hakkında Talimatname*” isimli yeni bir talimatname yayınlamıştır. Talimatın ilk 6 maddesi fidanlık kuruluşu ilgili konuları içermektedir. Sonraki 17 madde ise fidan yetiştirme, fidan bakımı, fidan nakli ve dikim konularını detaylıca izah etmektedir. Ardından Ziraat Vekaletine bağlı fidanlıklarda görevli memurların çalışma esaslarına ait talimatname yayınlanmıştır (Anonim, 1926a).

3.4.2 Cumhuriyet Dönemi silvikültür ile ilgili mevzuat

Cumhuriyet ilan edildikten sonra yeni bir orman kanununun hazırlanması gerekli görülmüştür. Birinci Dünya Savaşı yıllarında Veith'in yürürlüğe girmeyen kanun taslağına eklemeler yapılarak geliştirilmiş taslak hazırlanmıştır. Teşcir başlığı altında ağaçlandırmaya müstakil bir bölüm ayrılmıştır. 137-145 maddeleri arasındaki hükümlerde, ormanların içinde veya bitişğinde kesim yapılmış ve yangın görmüş yerlerin ağaçlandırılması istenmiştir. Yıllık 1.000 hektardan az 10.000 hektardan fazla olmayacak şekilde planlama öngörülmüştür. Dikkat çeken diğer bir husus ağaçlandırmanın müteahhit eliyle yapılabilmesinin önü açılmıştır. Müteahhitler ağaçlandırma planını hazırlayacak ve idare tarafından kabul gördüğü takdirde mukavele imzalanacaktır. Müteahhit çalışmaya başladıktan sonra seferberlik vb.

durum haricinde askerler fidan dikim işlerinde çalıştırılacak ve yevmiyeleri müteahhit ödeneğinden kesilerek askerlere ödenecektir (Kutluk, 1968).

1924 yılında yürürlüğe giren 442 Sayılı Köy Kanunu'nun 16.maddesine göre köylülerin köy yollarının ve meydanının etrafına ve köyün içinde ve etrafındaki su kenarlarına ve mezarlıklara ve mezarlık ile köy arasına en az bir ağaç dikmek zorunluluğu getirilmiştir. Dikilen ağaçların bakımı ve korunmasının da köylülerce yapılması istenmiştir (BCA. 2-4-9).

Tayyare ile tohum serpilmesine dair 20 Ekim 1925 tarihinde 3 maddelik tamim yayınlanmıştır. Her başmüdür ve müdüriyetler kendi mıntıkalarında tohum atılabilecek sahaları tespit edecek, sahalara atılacak tohumları tedarik edecek ve hangi tohumun nereye ve ne zaman atılacağına dair liste oluşturacaktır. Tamimin yayınlandığı yıl içerisinde çalışmalar başlayacağı için bir an önce tohumların toplanıp hazır edilmesi de tamime eklenmiştir (Anonim, 1926a).

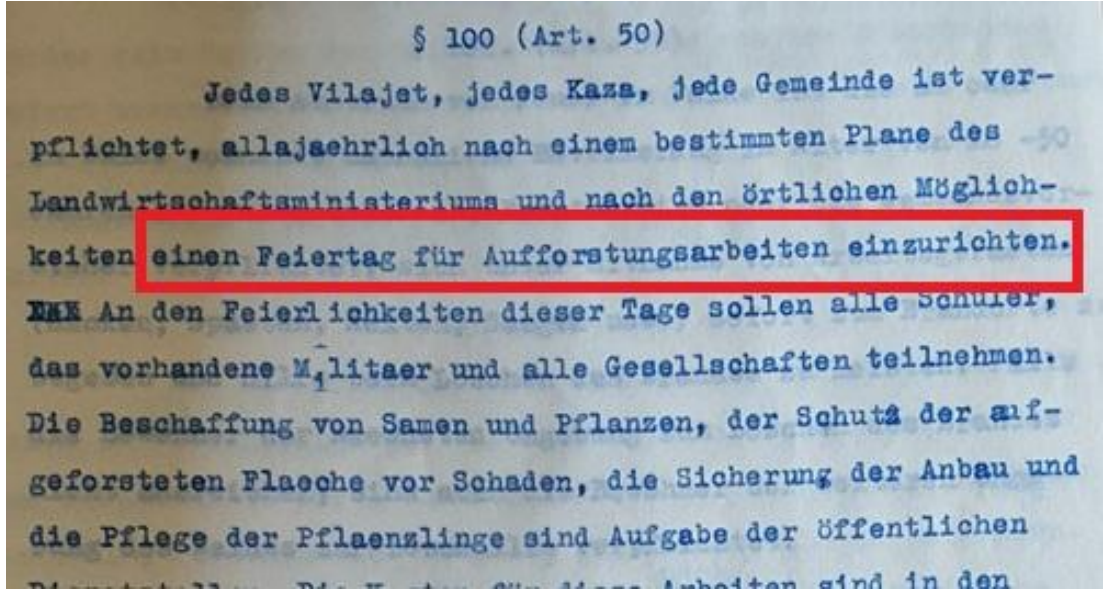
Osmanlı'da olduğu gibi Cumhuriyet'in ilk yıllarında da kaliteli tohum sorun olmuştur. Fidanlıkların ve ekim yoluyla ağaçlandırılacak sahaların ihtiyacı olan tohumların bu işlerle hiç ilgisi olmayan orman muamelat veya cibayet memurlarına verildiği anlaşılmıştır. Ziraat Vekaleti, 5 Kasım 1925 tarihinde bir tamim hazırlayarak uzman personel gözetiminde ve kontrolünde tohum toplanmasını talep etmiştir. Tamimde kaliteli tohum toplanması için özen göstermeyen ve tohumları vaktinde göndermeyenlerin sorumlu olacağı belirtilmiştir. Evsafının uygun olmadığı hallerde de posta ücretinin sebep verenden alınacağı ifade edilmiştir (Anonim, 1926a).

Siverek Mebusu Kadri Ahmet Bey ve arkadaşları, 24 Aralık 1925 tarihinde ağaçlandırma ve ağaç bayramları için 9 maddelik müstakil bir kanun teklifi hazırlamıştır (BCA.3-15-3). Teşcir isimli kanun teklifi 7 Haziran 1926 tarihinde meclis gündemine alınarak görüşülmüştür (TBMM,1926b). Ancak kanun teklifi, 11 Şubat 1928 ve 3 Mayıs 1928 tarihli oturumlarda, yakın zamanda yeni bir orman kanununun meclise sunulacağı gerekçesiyle askıya alınmıştır (TBMM, 1928). Kanun teklifindeki ağaçlandırma faaliyetlerinin belediye hizmeti dahilinde olması isteği meclis görüşmelerinde rahatsızlık oluşturmuştur. Ayrıca 16-40 yaşları arasındaki erkeklerin en aşağı 3 fidan dikme zorunluluğu ve yapılmadığı takdirde parasal ceza verilmesi gibi maddelerin varlığı teklifin askıya alınmasının ana sebebi olmuştur (Kılıç, 2020b).

Kadri Ahmet Bey ve arkadaşlarının verdikleri kanun teklifinin bir türlü resmîyet kazanamadığı dönemde farklı bir gelişme olmuştur. Ağaçlandırma çalışmaları Himaye-i Eşcar Cemiyeti gibi sivil toplum kuruluşları üzerinden yapılmaya başlanmıştır. Erzincan Kemah'ta kurulan Himaye-i Eşcar Cemiyeti'nin merkezi Ankara'ya alınmış, tüzük değişikliği yapılmış ve genel başkanlığına Dahiliye Vekili (İçişleri Bakanı) Şükrü Kaya getirilmiştir. Ayrıca cemiyet 1930 yılında 20 maddelik bir ağaç bayramı talimatnamesi hazırlayarak Resmi Gazete'de yayınlanmasını sağlamıştır.

Ziraat Vekaleti, 5 Mart 1926 tarihinde aldığı kararla her başmüdürlük merkezinde 1.000 metrekare ve her sermuhafaza (koruma başkanlığı) mıntıkasında 250 metrekare büyüklüğünde fidanlık kurulmasını talep etmiştir. Buralara akasya tohumu ekilmesini, tohum bulunmadığı takdirde merkezden tohum istenmesini bildirmiştir. Seçilecek alanların suya yakın olmasını tavsiye etmiştir. Çalışmaların süratle başlatılmasını ve safahatın vekaletle bildirilmesi istenmiştir (Anonim, 1926a).

Alman uzman Bernhard göreve başladığı günden itibaren Türkiye Cumhuriyeti için yeni bir orman kanunu hazırlığına başlamıştır (Şekil 3.46). Taslak üzerinde yaklaşık 10 yıl çalışılmıştır (İÜCOA, 1934a). Nihayet 1937 yılında 3116 Sayılı Orman Kanunu yürürlüğe girmiştir. Kanun, devlet ormanlarının yanında şahıs ormanlarının da imar edilmesini ve vasıflarını yükseltmesini amaçlamıştır. Kanunda kesim ve yangın sebebiyle meydana gelen seyrekleşme durumunda ormanın sahibi (kamu veya şahıs) tarafından ağaçlandırma zorunluluğu getirilmiştir. Ormansız bölgelerdeki köy ve belediyelere kendi bölgelerinde en az 5 hektar büyüklüğünde orman yetiştirme görevi verilmiştir. Kamu, Demiryolları İdaresi, vilâyet, belediye ve köyler tarafından yapılacak demiryolları ve şoselerin kenarlarına fidan dikmek, bunları yetiştirmek ve korumakla mükellef olmuştur. Şahsi arazilerine ağaçlandırma yapan kişilere 20 senelik arazi vergi muafiyeti getirilmiştir. Devlete ait yerlerde ağaçlandırma yapmak isteyenlere kolaylıklar getirilmiş ve ağaçlandırma başarılı olduğu takdirde 5 senenin sonunda ilgili yerin temlik edilme imkanı sağlanmıştır. Ağaçlandırmalar için fidanlıkların kurulması kanuna girmiştir. Ayrıca yurttan orman sevgisini kazandırmak için ağaç bayramları kanun kapsamına alınmıştır (Orman Kanunu, 1937).

Şekil 3.46 : Bernhard'ın Almanca kanun taslağı ve ağaç bayramları bölümü

Devlet Demiryolları, 3116 sayılı Orman Kanunu'nun 83. Maddesi kuruma yeni yükümlükler getirdiği gerekçesiyle 1938 yılında Fidanlık talimatı yayınlamıştır. Talimatta, yarma ve dolma şevlerin güvenliği açısından hat boyunca fidan dikilmesi ve istasyonların ağaçlarla güzelleştirilmesi istenmiştir. Ayrıca gerektiğinde halka da fidan verilmesi maksadıyla fidanlıkların kurulması talep edilmiştir. Bu fidanlıkların yönetimi ve teknik konular talimatta detaylıca izah edilmiştir (Anonim, 1938b). Devlet Demiryolları kısa süre içerisinde Haydarpasa, Vezirhan, Eskişehir, Kayas, Boğazkoy, Kayseri, Yasyan, Konya, Sidrova, Adana, Mersin, Samsun, Malatya, İzmir, Yenimahalle, Kırklareli ve Edirne olmak üzere 17 fidanlık kurmuştur. Burada yetiştirilen meyveli-meyvesiz fidanlar hat boylarında, istasyon park ve bahçelerinde kullanılmıştır (Arısan, 1944). Bu ağaçlandırmalar Pamay ve Atay'ın (1952) tarif ettiği koruyucu orman şeritleri ve perdelerine iyi bir örnektir.

1940 yılında “*Meşcerelerin Tensil ve İmarına Ait Pratik Silvikültür Esasları*” isimli mevzuat çıkarılmıştır. Genel Müdür Fahri Bük'ün imzasıyla tüm birimlere gönderilen mevzuat kitapçığının amacı her memurun bunu yanında taşıması ve ormancılık faaliyetleri sırasında tarif edilen hususlara dikkat edilme isteğidir (Anonim, 1948). Kitapçıkta ormanda yapılacak kesimler, imar ve tensil olarak iki grupta tarif edilmiştir. Ardından meşcere gelişim çağları çırpılık, sırkılık, merteklik, direklik ve serenlik devresi şeklinde anlatılmıştır. Bu devrede bulunan meşcerelere temizlik ve ferahlandırma yapılması tavsiye edilmiştir. Yapılacak kesimlerin gayesinin kesilecek ağacı seçmek yerine kalacak ağacı seçmek olduğu vurgulanmıştır. Ferahlandırma

kesiminde iyi vaziyetteki ağaçların çap ve boy artımını sağlamak ve kalmasında fayda olmayan fertlerin dışarıya çıkarılması amaçlanmıştır. Ardından kesim zamanı, uygulanacak tabaka, şiddeti ve hangi aralıklara yapılacağı detaylıca izah edilmiştir. Tensil kesimlerinde sipervari ve seçme suretiyle yapılacağını ve diğer metotların dikkate alınmayacağı uyarısı yapılmıştır. Sipervari tensilde tohumlandırma, ziya (ışık) ve son kesim olarak üç safha belirtilmiştir. Ayrıca şu şekilde bir uyarı yapılmıştır:

Tohumlandırma kat'iyatının ne kadar nazik bir iş olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bunu icra eden ormancının müteaddit amilleri nazarı dikkate almasıyla beraber kendisinin de ormanın vaziyetine göre bu mesele hakkında bir fikri olması lazımdır. Tohumlandırma kat'iyatı birinci derecede ehemmiyeti haiz bir iştir. Çünkü meşcerenin istikbali buna tabidir. Aksi takdirde çok masraflı olan toprak işleme ameliyesiyle teşcire mecburiyet hasıl olur (Anonim, 1940).

Bu tanımlamalardan sonra ışık kesimleri ve son kesim olarak tarif edilen boşaltma kesiminde dikkat edilecek hususlar anlatılmıştır. Ardından seçme usulü ile tensil konusuna girilmiş ve kesim dönüş süresi ile bu usulün faydaları belirtilmiştir. Özellikle yüksek rakımdaki meşcereler ile yangın riskinin olduğu yerlerde mutlaka seçme usulü ile tensil yapılması istenmiştir. Son bölümde meşe, kayın, meşe-kayın-gürgen gibi karışık meşcereler, sarıçam, karaçam, kızılçam, fıstık çamı, göknar, sedir, ladin, ibreli karışık meşcere, ibreli-yapraklı karışık meşcere ile seçme kayın baltalıklarında yapılacak tensil vb. kesimler anlatılmıştır.

Orman Genel Müdürlüğü 1937 yılında itibaren çıkardığı tamimleri dergi halinde yayınlamıştır. Tamimlerde silvikültürel uygulamalarla ilgili emirler bulunmaktadır. Revir Amirliklerine hitaben yazılan 1943 tarihli tamimde ormanda yapılacak inceleme sırasında her kalitedeki işletme sınıfının mevki ve bakı, eğimi, yol ve dere vaziyetleri, meşcere biçimi, ağaç cinsleri ve karışım oranları, kapalılık, tensil bakımından toprak vaziyeti, alt tabakanın durumu, meşcerenin tensil kudreti, ağaçların çürük ve hastalık oranının tespit edilmesi istenmiştir (Anonim, 1945a). Ağaçlandırma sahalarında kullanılmak üzere tohum toplanması ve merkeze gönderilmesi için 1944 yılında tüm teşkilata 12 maddelik tamim gönderilmiştir. Toplanan tohumun cinsi, toplandığı revir, toplandığı orman ve mevkisi, varsa ormanın hastalığı, rakımı, toplandığı tarih, kozalakların ne suretle açıldığı, elde edilen tohum yüzde miktarı bilgilerinin yazılması istenmiştir (Anonim, 1945b).

Milli Müdafaa Vekaleti (Milli Savunma Bakanlığı) askeri tesislerin güzelleştirilmesi, askeri alandaki bataklıkların kurutulması, stratejik yerlerin gizlenmesi, yol şevlerinin

sağlamlaştırılması ve su baskınlarının önlenmesi amacıyla Askeri Fidanlık ve Ağaçlandırma talimatı yayınlamıştır. Talimatta fidanlık kurulumu, fidan yetiştirme, sevk ve idare ile ağaçlandırma gibi konulara yer verilmiştir (Anonim, 1945c).

Orman Genel Müdürlüğü, Aralık 1944'te başlayan fidanlık müdürleri toplantısında alınan kararları ertesi yıl Fidanlık ve Köy Ağaçlandırmaları Yönetmeliği ismiyle yayınlamıştır. Bu tarihten sonra köy ağaçlandırmaları, fidanlık ve tohum işleri, ekim ve dikimlerin bu yönetmeliğe göre yapılması istenmiştir (Anonim, 1945d). Ardından 1952 yılında Fidanlık ve Ağaçlama İşleri Talimatnamesi hazırlamıştır. 5 Bölüm ve 124 maddeden meydana gelen talimatta, teknik ve idari işlemler detaylı bir şekilde izah edilmiştir (Anonim, 1952b).

Orman Kanunu 31 Ağustos 1956 tarihinde bir kez daha değiştirilmiş ve 6831 Sayılı kanun yürürlüğe girmiştir. Kanunda eski orman sahalarında veya devlete ait yerlerde her yıl en az 5.000 hektar ağaçlandırma yapılması hükmü getirilmiştir. Memlekette ağaç sevgisini ve ağaçlandırmayı teşvik etmek için, özel ve tüzel kişilerin talebi halinde teknik işlerin Orman Genel Müdürlüğü tarafından ücretsiz yapılması, ücretsiz fidan ve tohum verilmesi gibi hükümler kanunda yer bulmuştur (Orman Kanunu, 1956).

Orman Genel Müdürlüğü, yurt çapındaki ağaçlandırma çalışmalarını genişletmek ve daha verimli hale getirmek için bölge müdürlüklerinde Ağaçlandırma Grup Müdürlüğü birimini kurmuştur. 1957 yılında grup müdürlüklerin kuruluş, yetki ve görevlerine dair talimat yayınlanmıştır. Talimatta ağaçlandırma, fidanlık ve tohum uzmanları ile mühendislerin görevleri ayrı ayrı izah edilmiştir (Anonim, 1957b).

Tanzimat'ın hemen ardından, 22 Maddelik Layiha ve 1861 Orman Layihası gibi düzenlemelerle ormanların korunması ve düzenli kesimi için mevzuat hazırlanmıştır. 1870 yılında çıkarılan Orman Nizamnamesi ile birlikte, ağaç kesimi mevsimleri belirlenmiş ve genç meşcerelerin korunması zorunlu hale gelmiştir. İkinci Meşrutiyet döneminde ise yeni mevzuat çalışması yapılmış, ancak dönemin siyasi zorlukları nedeniyle bunlar yasalaşamamıştır. Bu süreçte Hoca Ali Rıza Efendi ve Orman Müşaviri Veith gibi isimler önemli çalışmalar yürütmüştür. 1913 yılından itibaren köylerde fidanlık kurulması ve ağaç bayramları düzenlenmesi gibi ağaçlandırma faaliyetleri başlamış, halkın ormanlara zarar vermemesi için çaba sarf edilmiştir. 1924 yılında çıkan Köy Kanunu ile köylerde ağaç dikimi zorunlu hale getirilmiştir. 1937

yılında yürürlüğe giren 3116 Sayılı Orman Kanunu, devlet ve özel şahıs arazilerinde ormanların korunması ve geliştirilmesi için kapsamlı hükümler getirmiştir. Bu dönemde devlet kurumları da çevre düzenlemesi ve ağaçlandırma faaliyetlerine katılmıştır. 1940'lı yıllarda ormancılıkta bakım, kesim, fidan yetiştirme ve tohum toplama konularında teknik esaslar belirlenmiştir. 1956 yılında çıkarılan 6831 Sayılı Orman Kanunu ile her yıl en az 5.000 hektar alanda ağaçlandırma yapılması zorunlu hale getirilmiş, ağaç sevgisinin yaygınlaştırılması için çeşitli teşvikler getirilmiştir. Sonuç olarak, Türkiye'de ormanların korunması ve ağaçlandırma çalışmaları, Tanzimat'tan itibaren düzenli bir gelişim göstermiş ve Cumhuriyet dönemiyle birlikte kurumsal bir yapıya kavuşmuştur

3.5 Silvikültür Faaliyetler İçin Teşkilatlanma

Tarih yazımında siyasi tarih ve harp tarihi daha çok çalışıldığından Osmanlı müesseselerinin tarihi sınırlı kalmış ve yeteri kadar tartışılmamıştır (İpşirli, 2022). Bu bakımdan ormancılık tarihi geri planda kalmıştır. Türkiye'nin en eski kurumlarından biri olan Orman Genel Müdürlüğü ilk teşkilatlanmasını 1840 yılında yaptığı halde kamuoyu tarafından az bilinmektedir. Aynı yıl yürürlüğe giren 22 Maddelik Memâlik-i Mahrûsede Olan Ormanların Tanzim ve Tesviyesine Dair Lâyiha da az bilinmektedir.

İşbu layihada merkezde orman nazırı taşrada ise orman reisi ve orman korucuları olacak şekilde bir teşkilatlanma düşünülmüştür. Bu yapılanma ile ağaçların mevsiminde kestrilmesi, gelecek vaat eden ağaçlarının etrafının açılması, fidan dikilmesi ve tohum ekilmesi gibi hedeflen konulmuştur. Ancak bu başaracak teknik ormancılık bilgisine sahip elemanların olmaması arzu edilen sonuçları vermemiştir (Kılıç ve Ok, 2020).

Tassy'nin hazırladığı 1862 tarihli Orman Layihası'nda ormanların işletilmesi için hazırlanacak planların Orman Mektebi mezunu müfettişler tarafından yer alması istenmiştir. Ayrıca ilerleyen süreçte Maliye Nezaretine bağlı Orman İdaresi kurulmuş ve Orman Nizamnamesi yürürlüğe girmiştir. Orman ve Ma'âdin ve Zirâat Nezâreti ile birlikte ormancılık iş ve işlemlerinin tetkiki, mevzuat inceleme, denetim ve kesim taleplerinin değerlendirilmesi gibi konularda yetkili olacak şekilde "Orman Heyet-i Fenniye" kurulmuştur. Heyet Orman Mektebi mezunu bir başkan, 4 müfettiş aza ve bir kaptan oluşturulmuştur (Nizamoğlu, 2023).

Hoca Ali Rıza Efendi tarafından 10 Ocak 1909'da hazırlanan “*Orman İdare-i Umumiyesinin Teşkilat ve Tensikat Nizamname Layihası*” kapsamında müfettişlikler oluşturulmuştur. Yaklaşık iki yıl sonra çıkarılan teftiş talimatnamesinde müfettişlerin koru ve baltalıkların ayırt edilmesi, sınırlandırılması ve tescili, ormanların iyi bir şekilde korunması ve kesim miktarının belirlenmesi istenmiştir (Orman Kısmı, 1911).

Orman Umum Müdürlüğü teşkilat yapılanması 17 Şubat 1914 tarihinde yeniden güncellenmiştir. Heyet-i Merkeziye birimine bağlı 2. Şubeye Amenajman, İmalat, Teşcir, Kadastro, Tahtit ve Tahdid görevi verilmiştir (Orman Kısmı, 1914). Bu şubeye Nuri Bey görevlendirilmiştir (Gökberk, 1945). Savaş sebebiyle bu şubenin ciddi bir faaliyeti olmamıştır. Bu sebeple Avrupa'dan ağaçlandırma ve fidanlık işlerine bakacak bir uzmanlar getirilmesi düşünülmüştür (Şüûn-i Dahiliye, 1918). Bu mümkün olmayınca Teşcir Şubesine Stöger atanmıştır (Özdönmez ve Ekizoğlu, 1993).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Orman Meclis-i Alisi kurulmuştur. Silvikültür konusunda doktora yapmış Dr.Tevfik Ali Bey bu mecliste görev almıştır. Meclisin yapacağı işler 10 maddelik talimat ile belirlenmiştir (Kutluk, 1963c). İktisat Vekaletine bağlı Orman Umum Müdürlüğü bünyesinde Orman Teşcir ve Amenajman Şube Müdürlüğü kurulmuştur. Ağaçlandırma faaliyetleri bu şube tarafından yürütülmüştür (Ahmet Mithat, 1928).

Bu dönemde ormanların ekonomiye kazandırılması için çareler aranmıştır. Karadere gibi devlet işletmeciliğinin yanında özel sektörün de ormanları işletmesi için çaba sarf edilmiştir. Özel sektörün ormanlarda yaptığı çalışmalar orman komiserleri tarafından denetlenmiştir. Ormanlarda yapılan uygulamalar meşcerelerin silvikültür isteklerinden ziyade üretim kaygısıyla gerçekleşmiştir.

3116 Sayılı Orman Kanunu'nun ardından aynı yıl 3204 sayılı Orman Umum Müdürlüğü Teşkilat Kanunu yürürlüğe girmiştir. Orman Umum Müdürlüğü bünyesinde merkezde Koruma, Harita ve Kadastro, Amenajman, İşletme, İmar, Tedrisat, Fennî araştırma, İnşaat, Ağaçlandırma, Mücadele ve Avcılık, Sanayi ve İstatistik, Ekonomi, Murakabe ve Teftiş şeklinde 13 şube müdürlüğü kurulmuştur. Müstakil bir şube olmaması nedeniyle silvikültür çalışmaları imar şubesi altında yapılmıştır (Orman Umum, 1937). Ağaçlandırma Şube Müdürlüğüne Celal Gürgen ve İmar Şube Müdürlüğüne Halil Nadir Kutluk atanmıştır (Ormancılık, 1937). Kanunda İmar Şubesinin görevi, ormanların imarına müteallik gösterilen vazifeleri yapması ve

bu yolda icap eden tedbirleri alması şeklinde tanımlanmıştır (Orman Umum, 1938). Ormancılık tarihi üzerine birçok çalışması bulunan Kutluk'un imar şubesinin faaliyetleriyle ilgili tarihsel çalışması tespit edilememiştir

1951 yılında Bolu'da Ormancılık Araştırma İstasyonu tesis edilmiştir. İstasyon bünyesinde Silvikültür ve Orman Botaniği Şubesi kurulmuştur. Çalışma talimatına göre bu şube tensil kesimleri, bakım kesimleri, bozuk ormanların ıslahı, fidanlık çalışmaları ve ağaçlandırma işleri (orman içi ve orman dışı, steppe ve stepten ormana geçiş mıntıkasında ağaçlandırma), orman florası, orman tipleri ve herbaryum hakkında inceleme yapacaktır (Toker, 1955).

Tarım Bakanlığı Planlama ve Ekonomik Araştırmalar Dairesi Uzmanı Hasanbeşoğlu, bir makale hazırlayarak 1963 yılında planlı ormancılığa geçilmiş olmasına rağmen, silvikültürün teşkilat içerisinde bir birimle temsil edilmemesini ve silvikültür planlarının olmamasını eleştirmiştir. Hasanbeşoğlu sözlerine şu şekilde devam etmiştir:

Silvikültür kelimesinin muhakkak surette yer alacağı bir teknik teşkilât ünitesine şiddetle ihtiyaç vardır. Bu şube olur, daire olur, bunun şimdilik önemi yok. Yeter ki bugün için yetmiş, kıymetli ve mezkûr işin erbabı meslekdaşlarımız yerlerini alsınlar ve çalışmaya koyulsunlar. Ormanlarımızda Silvikültür tedbirlerini hakkiyle tatbik edelim, memleket her türlü orman mahsulüne ucuz ve bol olarak kavuştuğu gibi, bugün doğrudan doğruya koruma ad, altında yaptığımız işi dolayısıyla kendiliğinden yapmış olacağız (Hasanbeşoğlu, 1964).

Hasanbeşoğlu'nun gündem ettiği konu yaklaşık 10 yıl sonra gerçekleşmiştir. Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde Silvikültür Şube Müdürlüğü 1972 yılında kurulmuş ve ardından 1981 yılında Silvikültür Dairesi Başkanlığına dönüştürülmüştür (Atay, 1987).

1840 yılında ilk Orman Müdürlüğü kurulmuş ve 22 Maddelik Layiha ile ilk mevzuat yürürlüğe girmiştir. Ancak buna rağmen teknik bilgisi eksikliği, ormancılık uygulamalarını sınırlı kılmıştır. Kısa sürede kurum lağvedilmiş ve mevzuat askıya alınmıştır. İlerleyen süreçte orman idaresi tekrardan kurulmuş ancak sürekli farklı nezaretlerin altında hizmet vermiştir. Bunun sonucunda Orman İdaresinin tamamen kapatılıp Orman Heyet-i Fenniye'ye dönüştürüldüğü süreç yaşanmıştır. Bu dönemlerde silvikültür, fidanlık ve tohum işleri genel ormancılık teşkilatı içerisinde değerlendirilmiştir. Birinci Dünya Savaşı sonrası Stöger ile başlayan ağaçlandırma,

fidanlık ve tohum işlerinin teşkilatlı bir yapıyla yönetilmesi Erken Cumhuriyet Dönemi'ne de örnek olmuştur.

1937'de 3116 Sayılı Orman Kanunu ve ardından 3204 Sayılı Teşkilat Kanunu ile Orman Genel Müdürlüğü modern bir yapıya kavuşturulmuştur. Ağaçlandırma müstakil bir şube müdürlüğüne idare edilmiştir. Silvikültür faaliyetler ise imar şubesince yönetilmiştir.

1951 yılında Bolu'da kurulan Ormancılık Araştırma İstasyonu ile silvikültür çalışmaları bilimsel temele oturtulmuştur. 1960'larda silvikültürün kurumsal yapıda temsil edilmediği eleştirilmiş ve 1972 yılında Silvikültür Şube Müdürlüğü kurulmuştur. 1981'de bu birim Silvikültür Dairesi Başkanlığına dönüştürülmüştür.

3.6 Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemindeki Ormancılık Eserlerinde Kullanılmış Silvikültür Terimleri

Tarihi olarak incelenen konuların daha iyi anlaşılması için kavramların iyi bilinmesi gerekmektedir (Genç, 2001). Ayrıca kavram ve terimler geçmişle gelecek arasındaki bağ kuracak temel unsurlardan biridir. Örneğin ormancılığın gelişim sürecinde silvikültürün tanımı ve amaçları değişik biçimlerde yapılmıştır (Odabaşı ve diğ, 2006).

Teşcir terimi de çok geniş bir kavramsal alanı kapsamıştır. Terimin geçirmiş olduğu evreler 3 yoldan ilerlemiştir.

1. Teşcir: teşcir-i tabi' → tabii tensil → tabii gençleştirme → doğal gençleştirme.

2. Teşcir: sun'î tensil → suni gençleştirme → yapay gençleştirme (orman içinde).

3. Teşcir: teşcir-i sun'î → ağaçlama → ormanlama → ağaçlandırma (orman dışında).

Benzer bir evrilme kuru ve baltalık terimlerinde de yaşanmıştır. Teknik ormancılık başlamadan önce genel olarak kuru ve baltalık, sahiplik veya ormanın mülkiyetini tarif etmek için kullanılmıştır. Kuru, belirli bir kişi, kurum veya kuruluşlar tarafından korunmuş boylu ağaçların bulunduğu orman iken; baltalık, köylülerin yakacak ihtiyaçlarını karşılaması için cibali mübaha ormanlarından ayrılan yerler olarak bilinmektedir. Fransız uzmanlar eğitimlerde Fransızca karşılıklarını (futaie ve tailles) kullanmıştır. 1917'de yayınlanan Ormanların Usul-i İdare-i Fenniyeleri Hakkında Kanun'da kullanılan kuru ve baltalık terimleri mecliste karışıklığa yol açmıştır. Ormanlardaki bireylerin çoğu tohumdan yetişmiş ise kuru, sürgün verme özelliği olan

ağaçların kesilmesiyle sürgünden elde edilmiş ise baltalık kabul edilmektedir. Ardından Almanca kökenli terimler önem kazanmıştır. Bununla birlikte her muallim kanaat ve anlayışına göre Arapça, Fransızca, Almanca terimlerini kullanmıştır. Bu suretle ortaya düzensiz ve karışık meslek dili ortaya çıkmıştır. Receb (1928) o günleri şu şekilde anlatmaktadır “İtiraf etmeli ki meslek erbabının azlığı, mesleki neşriyatın hiçliği; okumak, yazmak ve tettebbu etmek (araştırma yapma) arzusunun yokluğu da ormancılıktaki dilsizliğin mühim bir amili olmuştur”. Receb çözüm olarak basit, isabetli ve bilhassa öz Türkçe terimlerin bulunmasını tavsiye etmiştir. Ayrıca yeni terimlerin kullanılması başlangıçta zor olsa da sabırlı olunmasını istemiştir.

Tez çalışması kapsamında ormancılık eserlerinde kullanılmış silvikültür terimleri tespit edilmiştir. Terimlerin, Latince yazılışı, Osmanlı Türkçesi ile yazılışı ve anlamları çizelge haline getirilmiştir (Çizelge 3.6).

Çizelge 3.6 : Silvikültür terimleri

Terim	Osmanlı Türkçesi	Anlamı
arz	ارض	yer, dünya, toprak
‘arz	عرض	en, genişlik, enlem
asr	عصر	baltalıklarda dönüşüm zamanı
basit baltalık	بسيط بالطلق	normal baltalık
beş yapraklı çam	بش پیراقلی چام	cembra ve strobis gibi çamların grup ismi
bezr	بذر	tohum
bilâ-kışır	بلاقشر	kabuksuz
bittabi	بالطبع	tabiyetle, tabi olarak, doğal
bür’üm	برعوم	tomurcuk
bürs	برس	ardıç ağacı meyvesi
bürudet	برودت	soğukluk
cânib	جانب	taraf, cihet, yan
cebel-i orman hududu	جبل ارمان حدودی	alpin zon sınırı
cebhevi ziyâ	جبهوی ضیا	cepheden alınan ışık
cesâmet	جسامت	büyüklik, irilik
cevv-i hava	جو هوا	hava boşluğu, atmosfer
cevr	چذر	kök, asıl
çelik	چلیک	kök salmak üzere yere gömülen 15-20 cm uzunluğundaki dal parçası
dallama	داللامه	sürgün verme özelliği olan ağaçlarda tetar uygulaması
demiryolu tabanı	تیمور یولی طبانی	travers
devre	دوره	dönem
devşirme	دوشیرمک	toplama, bir araya getirme, tohum toplama
dikme	دیکمه	kök salmak üzere yere gömülen 1-3 metre uzunluktaki ince düzgün dal parçası, sırık çelik
edvâr	ادوار	devirler, çağlar, dönemler
ekalim	اقالیم	dünyanın mıntıkaları, memleketler, diyarlar

Çizelge 3.6 (devam) : Silvikültür terimleri

Terim	Osmanlı Türkçesi	Anlamı
eksibe	اكتبه	rüzgarın yığıdığı kum yığınları
elyaf	الياف	ağacın odun kısmındaki lifler
ensâç	انساج	doku
enva-i esasiye	انواع اساسی	asıl tür, ana tür
enva-i eşcâr	انواع اشجار	ağaç türleri
ehrâmî	اهرامی	piramidal
ecsam-i isfenciye	اجسم اسفنجيه	fidan kökünde bulunan mikoriza
eşcâr	اشجار	ağaçlar
eşcâr-i ihtitab	اشجار احتطاب	ağaç kesimi
eşcâr-i ihtiyati	اشجار احتياطي	acil ve zorunlu durumlar için ayrılmış ağaçlar
eşcâr-i kaime	اشجار قائمه	dikili ağaçlar, dikili ağaç hacmi
eşcâr-i mutavassıt	اشجار متوسط	orta yaşlı ağaçlar
eşcâr-i müsinn	اشجار مسن	yaşlı ağaçlar
etribе	اتربه	topraklar
evân-ı şebâb	اوان شباب	gençlik çağı
evlek	اولك	fidan alanının bir bölümü
ev'iyeli	اوعيه لى	odun ksilem hücreleri, damarlı
fasile	فصيله	familya, bir cinsten olan bitkilerin hepsi, alt grup
fevkânî ziyâ	فوقانى ضيا	tepeden gelen ışık
fevka'l-arz	فوق الارض	arzin, toprağın üzerinde, üstünde
fişkın	فشقين	ağaç kökünden çıkan sürgün
forî	فورہ	Fransızca “fourré” teriminin Osmanlıca yazılışı olup çalılık anlamında kullanılmaktadır
fortaj	فورتاژ	Fransızca “furetage” teriminin Osmanlıca yazılışı olup baltalık ormanlarından 20-25 cm çapındaki sürgünlerin 8-10 sene ara ile kesilmesi
fute	فوتہ	Fransızca “futaie” teriminin Osmanlıca yazılışı olup koru ormanı anlamında kullanılmaktadır.
gars	غرس	dikim, fidan dikme, ağaç dikme
gars-i eşcar	غرس اشجار	orman yetiştirme, ağaçlandırma
gars-i tabîi	غرس طبيع	tohumdan orman yetiştirme
gars-i sun'î	غرس صنع	orman içi boşlukların orman haline getirilmesi veya ormanda karışım oluşturulması faaliyeti
gats	غطس	daldırma, batırma; daldırılma, batırılma
gayr-i muntazam ormanlar	غير منظم اورمانلر	düzensiz ormanlar
golî	غولى	Fransızca “gaulis” teriminin Osmanlıca yazılmış hali olup meşcerenin sırkılık çağı manasında kullanılmıştır.
gubâr-ı tal	غبار تال	çiçek tozu
habb	حب	tohum, tohum, çekirdek
hakk-ı ihtitâb	حق احتطاب	orman civarındaki köy halkının ihtiyaçları ölçüsünde ormandan parasız odun kesme hakkı
halfi ziyâ	حلفى ضيا	geriden arkadan gelen ışık
harab	خراب	tahrip edilmiş, virane, haraplanmış (bozuk) orman
haşeb	حشب	aşap, odun
haşeb-i kâzib	حشب كاذب	yalancı odun

Çizelge 3.6 (devam) : Silvikültür terimleri

Terim	Osmanlı Türkçesi	Anlamı
haşeb-i sâdık	حشَب صادق	Öz odun
hatab	حطب	odun
his	خيس	sıkışık vaziyette büyümüş, dalı budağı birbirine girmiş orman
ıslâh-i turab	اصلاح تراب	toprağın ıslah edilmesi, kuvvetlendirilmesi
istihzârât safhası	استحضارات صفحہسی	hazırlıklar safhası
ihtilât	اختلاط	karışma, katışma
ihitâb	احتطاب	odun toplama, odun kesme
ilm-i nebatât	علم نباتات	bitki bilimi, botanik
ilmi-i turâb	علم تراب	toprak ilmi
incimâd	انجماد	don, donma
intaş	انتاش	tohum, tohumun toprakta çimlenip filizlenmesi
intifa'	انتفاع	faaydalanma
intihab	انتخاب	seçme
irtifa'	ارتفاع	yükselti, yükseklik
istihala	استحاله	değişim
kat'	قطع	kesim, kesme, biçme
kat'-ı ahîr	قطع اخير	ikinci ışık kesimi
kat'-ı efdaliye	قطع افصاليه	Üst tabakada nitelikli ağaçların kesimi
kat'-ı efsaliye	قطع افسليه	alt tabakada düşük devrik baltalıklarda yapılan kesim
kat'-ı eşcar	قطع اشجار	ağaç kesimi
kat'-ı evvel	قطع اول	tohumlama kesimi
kat'-ı ıslâhiye	قطع اصلاحيه	bakım kesimleri
kat'-ı intihâ'	قطع انتهاء	boşaltma kesimi
kat'-ı izafi	قطع اضافی	orman haritasında kesim yerlerinin işaretlendiği bölmeler
kat'-ı izhari	قطع اظهاری	hazırlama kesimi
kat'-ı muslih	قطع مصلح	bakım kesimi
kat'-ı mübrem	قطع مبرم	yapılması zorunlu kesim
kat'-ı mütenâsil	قطع متناسل	tensil kesimi
kat'-ı sani	قطع ثانى	ikinci kesim (ışık kesimi)
kat'-ı tahvil	قطع تحويل	tahvil kesimi, dönüştürme kesimi
kat'-ı tathîr	قطع تطهير	temizlik kesimi, gençliğin lehine meşcere alt bakımı
kat'-ı tebzîr	قطع تبذير	tohumlama kesimi
kat'-ı tefrîc	قطع تفريج	ferahlandırma, aralama kesimi
kat'-ı tefrih	قطع تفريح	ferahlandırma kesimi
kat'-ı tensik	قطع تنسيق	boşaltma kesimi
kat'-ı ziya'	قطع ضیاع	ışık kesimi
katı'	قاطع	kat' eden, kesen, kesim yapan
kat'i	قطعی	kesin, tereddüde yer bırakmayan, geçici olmayan
kat'i plan	قطعی پلان	geçici olmayan asıl plan
kat'ıyat-i asliye	قطعیات اصلیه	amenajman planına göre yapılan normal kesimler
kat'ıyat-i ariziye	قطعیات عارضیه	böcek, yangın vb. zorunlu sebeplerle yapılan olağanüstü kesimler

Çizelge 3.6 (devam) : Silvikültür terimleri

Terim	Osmanlı Türkçesi	Anlamı
kat'iyat-i fevka'l-âde	قطعیات فوق العاده	yol, inşaat, mesken gibi sebeplerle yapılan olağanüstü kesimler
kat'iyat-i saniye	قطعیات ثانیه	gençleştirmede ikinci ışık kesimi
katran	قطران	sedir ağacı
kesafet	کثافت	yoğunluk, kapalılık
kışr	قشر	kabuk
kirizma	کریز مه	yeni açılan arazideki yabani köklerini çıkarmak derin kazılması
kuṭr	قطر	çap
kuvve-i intaşiye	قوه انتاشیه	çimlenme kuvveti
kuvve-i tenmiye	قوه تنمیه	büyüme kuvveti
lariçe çamı	لاریجه جامی	karaçamın larico varyetesi, <i>Pinus nigra</i> subsp. <i>laricio</i>
mahlut	مخلوط	karışık
mahrut	محروط	koni, kozalak
makta'	مقطع	kesim alanı
maktua	مقطوعه	kesilmiş, dikili olmayan kesilmiş ağaç
ma'mûl	معمول	imal edilmiş, yapılmış, işlenmiş
mazarrat	مضرات	zararlar
mertebe	مرتبه	seviye, derece
mesâha	مساحه	ölçme, ölçüm
mestûrû'l-büzûr	مستوری الزور	kapalı tohumlular
meşcere	مشجره	ağaç topluluğu, koru
meşacir	مشاجر	meşcereler, ormanlık alanlar
mevzun	موزون	gösterişli, düzgün
mihver-i nebat	محور نبات	kök, gövde ve yaprağın hepsi
muadil-i tahvile	معادله تحویل	meşcereyi temsil eden orta çap
muhtelit	مختلط	karışık, karışıklık
mukaşşer	مقشّر	kabuğu soyulmuş ağaç
muntazam koru	متظم قوری	normal koru
muvakkat fidanlık	فدانلق موقت	geçici fidanlık
muvakkat plan	پلان موقت	geçici plan
muvellidü'l-hamûza	مولد الحموضه	oksijen
müdevver	مدور	yuvrak, döndürümüş
mürekkeb baltalık	مركب بالطلق	karışık veya korulu baltalık
müsinn ağaç	مسن اغاچ	yaşlı, kocamış ağaç
mütecanis	متجانس	aynı cins
mütehavvil	متحول	değişken, halden hale geçen
mütevâli	متوالی	birbiri ardına giden, art arda, sırasıyla devam eden
mütevassıt	متوسط	ortalama
nebat	نبات	bitki
nebatât-ı mütehaşşibiye	نبات متخشبيه	odunsu bitkiler
nebat-ı muzırr	نبات مضر	zararlı bitki
nemçe çamı	نمچه چامی	Avusturya karaçamı
nesg	نسغ	ağaçlara su yürütmesi

Çizelge 3.6 (devam) : Silvikültür terimleri

Terim	Osmanlı Türkçesi	Anlamı
neşv ü nemâ	نشونما	yetiştirip, büyüme, sürüp çıkma
nümûnehane	نمونه خانه	müze
orman fenni	اورمان فن	teknik ormancılık, silvikültür
orman yetiştirme fenni	ارمان يتيشديرمه فنى	silvikültür
perşi	پرشی	Fransızca “perchis” teriminin Osmanlıca yazılmış hali olup meşcerenin ince ağaçlık çağı manasında kullanılmıştır.
sâk	ساق	sap, gövde ve dalların tamamı
sanevber	صنوبر	fıstık çamı ağacı, fıstık çamı kozalağı
sanevberi	صنوبرى	koni biçiminde
sanevberiyye	صنوبريه	kozalaklılar
sath-ı bahir	سطح بحر	deniz seviyesi
sath-ı türâb	ساح تراب	toprak yüzeyi
sayd-gâh	صيدگاه	avlak, av yeri
sedr-i lûbnan	سدر لبنان	Lûbnan sediri
semer	ثمر	meyve
sent-ı kâzib	سنت كاذب	yalancı akasya
serv	سرو	selvi
sığama	صيغامة	ağacın tepe sürgünlerine dokunmadan yan dal sürgünleri kesilmesi
sinn	سن	yaş, ömür
sinn-i kemâl	سن كمال	olgunluk yaşı, ağaçların çiçek vermeye başladığı yaş
sukut	سقوط	düşey
sun’î	صنعى	yapay
sun’î tensîl	صنعى تنسيل	yapay gençleştirme
sünâiyü’l-mesken	ثنائى المسكن	iki evcikli
şüceyre	شجيرہ	ağaççık, çalı
tabakat-ı senevi	طبقات سنويه	yıllık halkalar
tabi’î	طبعى	doğal
tabi’ tensîl	تنسيل طبعى	doğal gençleştirme
tahammül-i senevi	تحميل سنوى	yıllık artım
tahavvül kabiliyeti	تحول قابليتى	değişkenlik kabiliyeti
tahte’l-arz	تحت الارض	yeraltı
taili	طائلى	Fransızca “tailles” teriminin Osmanlıca yazılışı olup yakacak amaçlı kesilen orman, baltalık orman
tal’	طلع	polen, çiçek tozu
tathirat	تطهيرات	temizlik, bir nevi gençlik bakımı
tavsif-i eşcâr	توصيف اشجار	ağaçları tanıma ve niteleme bilgisi
tebdîl	تبدیل	tür değişikliği
tebzîr	تبذير	tohum atma, tohum serpmeye, tohum dökülmesi
tebzir-i tabi’î	تبذير طبيعىه	doğal seyri içinde dökülen tohum
tecessüm	تجسم	büyüme, artım
tecessümât-ı ziyaiye	ضیائيه تجسمات	Ağaçların çap artımı için yapılan ışılandırma kesimi
katıyatı	قطيعاتى	
teferu’	تفرع	dallanıp budaklanma, bir kökten çıkıp ayrılma

Çizelge 3.6 (devam) : Silvikültür terimleri

Terim	Osmanlı Türkçesi	Anlamı
teferrücgah	تفرجگاه	gezinti yeri orman içi gezinti yeri
telkih	تلقيح	aşılama
temâyülât	تمايلات	eğim, meyil
tenebbüt	تنبت	bitkilenme, çimlenme, yerden bitme
tensil	تنسيل	gençleştirme
terbiye	تربيه	besleyip büyütme, bakım, yetiştirme
terbiye-i eşcâr	تربيه اشجار	ağaç yetiştirme
tesmin	تسمين	semirtme, toprağı kuvvetlendirme
tesemmür	تسمير	erkek ve dişi çiçeklerin birleşmesiyle tohum oluşumu
teşcir	تشجير	ağaçlandırma
teşcirat-i mütemmimime	تشجيرات متممه	ağaçlandırmada tamamlama işlemi
teveccüh ile-z-ziya	توجه يله ضيا	ışığa yönelim
tevezzu'	توزع	dağılışı
tezekli fidan	ترکلى فدان	fidanın toprağı ile birlikte yerinden sökülmesi, topraklı fidan
tezehhür	تزهر	çiçeklenme
tuhm	تخم	tohum
tûl	طول	uzunluk, boy, boylam
turab	تراب	toprak, yer
ufkî	افقى	yatay, düzlem, horizontal
umkî	عمقى	derinlikle ilgili
uryânü'l-büzûr	عريان البزور	açık tohumlular
usul-i idare	اصول اداره	idare şekli, yönetim, amenajman
uzviyet	عضويت	organizma
üç yapraklı çam	اوج پيراقلى چام	rigida, coulteri, sabiniana, palustris, longifolia, canariensis gibi çamların grup ismi
üstüvânî	اسطوانى	silindirik
üşne	اشنه	ağaç yosunu
vâhidü'l-mesken	واحد المسكن	bir evcikli
varak	ورق	yaprak
yübûset	يبوست	kuruluk, kuraklık
zehre	زهرة	çiçek
zenebli meşe	ذنبلى ميشه	saplı meşe
zenebsiz meşe	ذنبسز ميشه	sapsız meşe
zıll	ظل	gölge
zıllî eşcar	ظلى اشجار	gölge ağaçları
ziyâî eşcar	ضيايى اشجار	ışık ağaçları

Geçmişte kullanılan ormancılık terim ve kavramları bilinmediği takdirde değişik yorumlar ortaya çıkabilmektedir. Örneğin ilk kuşak ormancılar Osmanlı ormancılığını istismar ormancılığı olarak tarif ederken sonraki gelen kuşak istismar kelimesini çok farklı anlamıştır. Bunu sömürü veya kötüye kullanma gibi yorumlamışlardır. Aslında

bu kelime kendi döneminde Arapçadaki semere köküyle ilişkili olup ürün verme, fayda sağlama, faydalanma anlamındadır. 1930'lı yıllarda dilde sadeleşme ve Türkçeye dönüş çalışmaları yapılmıştır. Türk Dil Kurumu, her meslekten uzman çağırması ve teknik terimlere karşılık bulunulması için toplantılar gerçekleştirilmiştir (Teknik Terimlere, 1942). Değiştirilmesi düşünülen eski terimlerin yerine Türkçe terimler ikame edilememiş veya teklif edilenler tutmamıştır. Böylece birçok eski terim yerini İngilizce terimlere bırakmıştır. Sevgi (2023) bunu İngilizcenin baskın ve istilacı özelliğiyle açıklamaktadır. Bu haliyle İngilizce ormancılık dilini tehdit etmektedir. Şu bir gerçek ki bilimi üreten milletler beraberinde terimini de üretmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, ilk Orman Müdürlüğünün kuruluşu olan 1840 ile Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın yürürlüğe girdiği 1963 yılları arasındaki silvikültür faaliyetlerine odaklanmıştır. Ormancılık tarihi hakkında yapılmış sınırlı sayıdaki çalışmalardan farklı olarak Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne ülkemizdeki silvikültür tarihi incelenmiştir. Konular, birincil kaynaklar ışığında değerlendirilmiştir.

Geniş orman alanlarına sahip Osmanlı Devleti, Tanzimat Fermanı ile birlikte Avrupa tarzı ormancılık faaliyetlerine başlamıştır. Bu girişimin öncelikli hedefi bütçeye gelir sağlamaktır. Bu kapsamda 1840 yılında ilk Orman Müdürlüğü kurulmuş ancak başarısızlıkla sonuçlanmıştır. İşin teknik yönü ve önemi bu vesileyle ortaya çıkmıştır. Böylece 1857 yılında Fransa'dan uzmanlar davet edilmiş ve teknik ormancılık çalışmalarına başlanmıştır. 1858 yılında Tassy'nin öncülüğünde açılan Orman Mektebi iki yılın sonunda 9 mezun vermiştir. Fransız uzmanlar hızlandırılmış kurs şeklinde yaptıkları eğitimlerde silvikültür müfredatı ormancılığın diğer disiplinleriyle bir arada verilmiştir.

Hekimyan ve Hoca Ali Rıza efendiler, Fransızlardan öğrendikleri şekliyle silvikültür ile amenajman konularını iç içe anlatmıştır. Aynı şekilde orman ağaçlarının biyolojisi, bitki coğrafyası, ekoloji, orman bakımı, gençleştirme vb. konuları birlikte verilmiştir. Ağaçlandırma, tohum bilgisi ve fidanlık çalışmaları da müstakil olmayıp silvikültür müfredatı içerisinde tutulmuştur.

II. Meşrutiyet sonrasında ormancılıkta bir sıçrama yapmak için Orman Umum Müdürlüğü tekrar kurulmuş ve müstakil Orman Mekteb-i Alisi yeniden açılmıştır. Buna rağmen ormanlarda mülkiyet, kadastro, harita ve en önemlisi amenajman plan yoksunluğu silvikültür faaliyetlerini gerçekleşmesine imkan tanımamıştır.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Avusturyalı-Alman uzmanların öncülüğünde ormancılık eğitimi yeniden düzenlenmiştir. Eğitim süresi 3 yıla çıkarılmıştır. Ara teknik eleman yetiştirilmesi için çaba sarf edilmiş ve ağaçlama-ağaçlandırma konularını içeren müstakil ders okutulmaya başlanmıştır.

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte lisans eğitimi için Avrupa'ya öğrenci gönderilmiştir. Akabinde Alman hocaların Türkiye'de görev alması ve talebelerin doktora için Almanya'ya gönderilmesi, ormancılık eğitim ve uygulamalarında Alman ekolünü ilerletmiş ve uzun yıllar tartışmasız hale getirmiştir.

Bununla birlikte ihtisasını Avrupa'da tamamlayan Saatçioğlu "Türkiye Silvikültürü" idealini gerçekleştirmek için çaba sarf etmiştir. Bu ideal hiçbir zaman içe kapanma veya dünyaya sırt çevirme arzusu değildir. Saatçioğlu, ormancılıkta yerel ekolojinin ne kadar önemli olduğunu ve ona göre çözümler üretilmesi gerektiğini her zaman vurgulamıştır. Bunun yerleşmesi için öğrencilerine Türkiye'ye has kızılçam, karaçam, serdir, ladin, ardıç, kazdağı göknarı vb. orman ağaçları hakkında araştırma konuları vermiştir.

Osmanlı Dönemi'nde bilimsel yayın eksikliği tercüme eserlerle giderilmeye çalışılmıştır. Hoca Ali Rıza Efendi "Ormancı Kütüphanesi" ismiyle bir dizi kitap hazırlamıştır. Ancak talebe ders notları incelendiğinde hiç değiştirilmeden uzun süre aynı metinlerin yazdırıldığı görülmüştür. Avrupa ormancılığını merkeze alan tercüme eserler ile silvikültür tekniklerinin sahada tecrübe edilememesi durumu kısır döngüye sebep olmuştur. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde hazırlanan eserlerin girişinde kitabın hazırlanma aşamasında hangi eserden faydalandığı belirtilmiştir. Bu şekilde künyesi olmayan eserler reddedilmiştir. Bu yöntem taklit eserleri yaşatırken tahkik eserlerin ortaya çıkmasını geciktirmiştir. Ormancılıkta telif eserler ancak 1950'li yıllardan sonra ortaya çıkmıştır.

Hükümet ekonomiyi iyileştirmek için Fransız uzmanlarla birlikte mektepten yeni mezun olmuş öğrencileri, gelir getirebilecek ormanlara görevlendirmiştir. Osmanlı-Rus Savaşı'na kadar Fransız uzmanlar eğitim, mevzuat, teşkilatlanma ve üretim konularında aktif rol almıştır. Ancak Fransızlar amenajman, gençleştirme, orman bakımı, fidanlık tesisi ve tohum işleri konusunda uygulamaya dönük faaliyetlerde bulunmamışlardır. Bunun gerekçesi şimdilik bilinmemektedir. Belki Fransız uzmanlar bunları yapmak istemiştir fakat Osmanlı Devleti'nin önceliği üretim olmuş olabilir. İkinci ihtimal Fransızlar işin kolayına kaçıp bu eğitimleri vermemiştir. Nitelikli eğitimleri vermemeyi kendi ülkeleri adına stratejik görmüş olabilirler. Şimdilik bu konu muamma olup ileride yapılacak çalışmalarla netlik kazanabilir.

Kalıcı bir çözüm için Avrupa'dan yeniden uzman getirilmesine karar verilmiştir. Böylece Avusturya'nın en iyi ormancısı Hermann Veith davet edilmiştir. Veith döneminde amenajman plan yapımı, fidanlık tesisi ve tohum işleri uygulamalı şekilde öğrenilmiştir. Teşcir Şubesi kurularak başta İstanbul olmak üzere çeşitli yerlerde uygulamalar yapılmıştır. İvme kazanan ormancılık faaliyetleri Mondros Mütarekesi ile sekteye uğramıştır. Milli Mücadele Dönemi'nde ormancılık eğitimi yine durağanlaşmıştır. Veith döneminde açılan fidanlıklar üretime ara vermiş veya kapanmıştır. Tevfik Ali Bey bu konudaki kaygısını basın yoluyla yetkililere duyurmuştur. Bernhard ve Saby'nin önerileriyle ilk olarak ormancılık eğitiminin seviyesi yükseltilmiştir. Ardından fidanlık ve ağaçlandırma işlerine ağırlık verilmiştir. Bu dönemde amenajman plan çalışmaları iki heyetle, sınırlı yerlerde yapılabilmektedir. Haliyle orman bakımı ve gençleştirme çalışmaları mümkün olmamıştır. İyi vasıflı ormanların birçoğu ihale ile şirketlere verilmiştir.

Osmanlı'nın son döneminde başlayıp Cumhuriyet ile devam eden fidanlık ve tohum işleri sayesinde Anadolu'da başarılı ağaçlandırmalar yapılmıştır. Türkiye, halihazırda dünyada en fazla ağaçlandırma yapan ülkeler arasında yer almaktadır. Bakım ve doğal gençleştirme gibi silvikültür uygulamaları ve bu alandaki araştırmalar yaklaşık 60 yıllık sürede asli ağaç türlerinde (kızılçam, karaçam, sarıçam, kayın, sedir, göknar, ladin gibi) oldukça ileri noktalara gelmiştir. Ancak başta meşe ve ardıçlar olmak üzere çok sayıda ağaç türünde daha gidilecek uzun bir yol vardır. Orman bakımı ve gençleştirme çalışmaları ormancılık eğitiminin başlamasından yaklaşık bir asır sonra uygulamaya geçebilmiştir. Bulgular bölümünde ifade edildiği üzere 1963 yılında Türkiye Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı yürürlüğe girmiştir. Planda ormancılık çalışmaları yer almış ve devamlı ormancılık prensibiyle ormanların planlanması zorunlu hale getirilmiştir. Yaş sınıfları metodu ile, ağaçların biyolojik özelliklerine göre ormanlarda bakım ve gençleştirme amaçlı silvikültürel müdahaleler ön plana çıkmıştır.

Silvikültür mevzuatı, ilk olarak ağaçlandırma çalışmalarına yönelik çıkarılmıştır. Silvikültürel uygulamalara yol gösteren ilke ve esaslar 1983 yılında 177-A Tebliği ile yürürlüğe konmuştur. İlerleyen yıllarda bu tebliğe 9 adet ek tebliği daha çıkarılmıştır. Ardından tüm değişiklikleri kapsayacak şekilde 291 Sayılı Tebliğ ve 298 Sayılı Tebliğ yayınlamıştır. Ocak 2024'ten itibaren ise 317 Sayılı Tebliğ yürürlüktedir.

Silvikültürel çalışmalara ait ilk teşkilatlanma Birinci Dünya Savaşı Dönemi'nde Teşcir Şubesinin kurulmasıyla başlamıştır. Silvikültürel uygulamaya bağlı olarak Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde Silvikültür Şube Müdürlüğü ise ancak 1972 yılında kurulabilmiştir. Ardından bu şube müdürlüğü 1981 yılında Silvikültür Dairesi Başkanlığına yükseltilmiştir.

Her ne kadar bu çalışmanın doğrudan konusu olmamakla birlikte Osmanlı Dönemi cibal-i mübaha uygulaması çok yönlü araştırılmalıdır. Sanki bu uygulama sebebiyle Osmanlıda teknik ormancılığın gelişmemiş olduğu varsayımı mevcuttur. Ormancılığın geçmişi ile geleceği arasında daha kuvvetli bağlar kurmak için ezber kalıplar yerine klasik dönem arşiv belgeleri üzerinden dönem değerlendirmesi yapılmalıdır. Elde edilen fayda ile meydana gelen zararlar disiplinler arası yaklaşımla incelenmeli ve tartışılmalıdır.

Almanya'nın başını çektiği Avrupa devletleri, odun hammaddesi sıkıntısından dolayı teknik ormancılığa yönelmiştir. Avrupalı ormancılar, orman ürünlerine olan ihtiyacı sürekli ve aksamadan karşılayabilmek için deneme yanılma yoluyla özgün teknikler geliştirmiştir. Buna karşılık Osmanlı Devleti ise maden ocakları çevrelerinde bölgesel olarak yaşadığı odun kıtlığı sorununu kalhaneleri odun kaynağına yakın yerlere taşıyarak çözmüştür. Osmanlı ormancılık uygulaması ve politikası madenler civarında odun kıtlığı yaşandığı dönemlerde ormanların devamlılığı konusunda yetersiz kalmıştır.

Silvikültür faaliyetlerinin başarılı bir şekilde sürdürebilmek için ara teknik eleman yetiştirecek okulların tekrardan açılması önemlidir. Bu okullarda doğrudan uygulamaya yönelik eğitimlerin yapılması elzemdir. 1871 tarihli Orman Mektebi Nizamnamesinde yer alan müze konusu tekrardan hayata geçirilmelidir. Böylece her orman fakültesinde kurulacak ormancılık müzesi eğitime olumlu katkı sağlayacaktır.

Dünden bugüne teknik çalışmaların daha iyi anlaşılması için ormancılık terimlerinin ve kavramlarının bilinmesi önem arz etmektedir. Geçmişle bağ kurmak için sadece mesleki terimlerin bilinmesi yetmeyeceği gibi ihtiyaç halinde yerlerine Türkiye Silvikültürü idealine uygun yeni Türkçe terimler geliştirilmelidir. Bir bilim alanını hakkıyla tanımak, idrak etmek ve genişletmek için alan terminolojisine hakim olmak ve gerektiğinde kendi dilinde yeni terimler üretilmelidir.

Bu çalışma aynı zamanda kalkınma planı sonrasında yapılan bakım, gençleştirme, fidanlık, tohum işleri vb. faaliyetlerin araştırılması için bir altlık niteliğindedir. 1963'den sonraki zaman dilimi, akademik bir çalışmayla incelendiği takdirde, Fransızlarla başlayan ve Almanlarla devam eden Avrupa merkezli silvikültür öğretisinin, Saatçioğlu ideali ile Türkiye Silvikültürüne dönüşüp dönüşmediği daha kolay anlaşılacaktır. Özellikle Türk kızılçamı olarak bilinen kızılçamda gençleştirme işlemleri ve karstik alanlardaki sedir ekimleri teorik altyapısı ve başarılı saha çalışmaları ile iyi Türkiye silvikültürü uygulamalarıdır. Benzer şekilde Türkiye ormanları ve diğer doğal ağaç türleri ile ilgili yaygınlaşan araştırma ve uygulamalar yöresellik ilkesi dikkate alınarak özgün yaklaşımla Dünya literatürüne kazandırılmalıdır.

Ülkemizdeki ormancılık çalışmalarının başlangıcında ormanlar büyük ölçüde ekonomik kaynak olarak görülmüştür. Ormancılık faaliyetleri çoğunlukla kısa vadeli planlamalarla ve ülkenin sosyal ve ekonomik durumuna göre şekillenmiştir. Silvikültür çalışmalarının ana hedefi, ağırlıklı olarak sağlıklı meşcereler oluşturmak ve bu meşcerelerden yüksek kaliteli üretim elde etmek olmuştur. Aynı şekilde ağaçlandırmaların bir kısmı ekonomik getirisi yüksek olan hızlı gelişen türlerle yapılmıştır. Yeni yeni gündeme gelen biyolojik çeşitlilik, toprak sağlığı ve ekosistem dengesi gibi kavramlar ise uygulamalarda arka planda kalmış ya da sınırlı şekilde dikkate alınmıştır. Silvikültürün uzun vadeli hedefleri çoğu zaman göz ardı edilmiştir.

Son dönemlerdeki silvikültür anlayışında ise ormanları korumak, çok işlevli olarak ve doğaya yakın anlayışla yönetmek ve işletmek öne çıkmaktadır. Daha açık ifadeyle orman ekosistemlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak, yerli türleri korumak, yaban hayatını gözetmek, biyolojik çeşitliliği artırmak, ekolojik dengeyi gözetmek, toprak, su ve hava kalitesini korumak, ormanların ekonomik, ekolojik ve sosyal işlevlerini dengeli şekilde yönetmek gibi hedefler silvikültürün amaçları arasına girmiştir.

Bu sebeple ormanları sadece ekonomik değil, tüm canlılara hizmet edecek bir yaklaşımla yönetecek silvikültür anlayışı güçlenerek devam etmelidir. Türkiye Silvikültürü yüksek ideali çerçevesinde, silvikültür alanındaki eğitim, araştırma, uygulama, mevzuat ve teşkilatlanma çalışmaları geçmişinden güç alarak ilerlemelidir.

KAYNAKLAR

- A. Cevat.** (1932). Tarihte Ormanlar, *Orman Av Dergisi*, S.50, 13-20.
- Acatay, A.** (1940). İyi Tohum Nasıl Elde Edilir. *Orman ve Av Dergisi*, S.4, 122-125.
- Adalı, F.** (1944a). Köy Ağaçlandırmaları. *Orman ve Av Dergisi*, S.10, 363-366.
- Adalı, F.** (1944b). *Sağlık Ağacı Okaliptüs*. İstanbul: Ziraat Vekaleti Yayınları.
- Adalı, F.** (1944c). Bünyemize Uygun İdeal Bir Orman Fidanlığı Teşkilatı. *Orman ve Av Dergisi*, S.9, 349-353.
- Agoston, G.** (2013). *Osmanlı'da Savaş ve Serhad*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Ağaç Derneklerinin Faydalı Teşebbüsü.** (1921, 13 Mart). *Hakimiyet-i Milliye Gazetesi*, Nr.131, 1.
- Ağaç Yetiştirmek İçin Bir Cemiyet.** (1929, 26 Mayıs). *Akşam Gazetesi*, Nr.3812, 3.
- Ağaçlandırma Faaliyeti Artırılıyor.** (1937, 23 Temmuz). *Son Telgraf Gazetesi*, Nr.451, 3.
- Ağaçların Korunması Faaliyetine Yardım İçin.** (1929, 17 Haziran). *Hakimiyet-i Milliye Gazetesi*, Nr.2849, 1.
- Ahmed Nazmi.** (1923). *Ağaç Dikmek ve Zeriyyatta Bulunmanın Dini ve İctimai Fevaidi ve Bu Babda Malumat-ı Nafia*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Ahmet Celaledin.** (1921, 14 Mart). Ağaç Dernekleri Hakkında Bir Mülhaza, *Hakimiyet-i Milliye Gazetesi*, Nr.132, 2.
- Ahmet Mithat.** (1928). Garsiyat Mevsimleri. *Orman ve Av Dergisi*, 10 (1), 1-6.
- Ahmet Mithat.** (1929). Meslek İçin Mühim Bir Ziya. *Orman ve Av Dergisi*, 16 (2), 2-3.
- Aksoyak, İ. H.** (2018). Şeyh Bedreddin'den Nazım Hikmet'e "Ağaç Denizi. *IV. Uluslararası Alevilik ve Bektaşilik Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 41-46.
- Alaeddin.** (1934). Tatbikat ve Gezintilerimiz. *Orman ve Av Dergisi*, 57 (7), 17-18.
- Ali Kemal.** (1933). Orman Ameliyat Mektebi. *Ziraat Gazetesi*, S.9-10-47, 591-592.
- Ali Rıza.** (1884). *Ormancı Cüzdanı*. İstanbul: Mihran Matbaası.
- Ali Rıza.** (1890). Arz-ı Maksad. *Orman ve Maadin Mecmuası*, S.1, 1-9.
- Ali Rıza.** (1892). *Tavsif-i Eşcar*. Dersaadet: Mahmud Bey Matbaası.
- Ali Rıza., Ahmet Tevifk.** (1923). *Ağaç Dikelim*. İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Altıntaş, A.** (2020). *Osmanlı Tarımcısının El Kitabı*. İstanbul: Yediveren Yayınları.
- Amerika İmtihanları.** (1948, 1 Mart). *Orman ve Av Dergisi*, S.231, 58.
- Ankara'nın Teşciri İçin.** (1921, 25 Mart). *Peyam-i Sabah Gazetesi*, Nr.829, 2.
- Anonim.** (1885). Sivas Vilayetinden Devair-i Nevahi Müdürleirne Tenbihname. *Salname-i Vilayet-i Sivas*. Sivas: Sivas Vilayet Matbaası.
- Anonim.** (1896). *Halkalı Ziraat Mekteb-i Alisi Ders Programı*. İstanbul: İstapan Matbaası.
- Anonim.** (1913). *Orman Yetiştirmek Usulü*. İstanbul: Orman Umum Müdürlüğü.
- Anonim.** (1917). *Başlıca Orman Teşkil Eden Eşcarın Tohumlarının Suret-i İntihab ve Cemleriyle Usul-i Muhafazalarına Daire Tarifname*. İstanbul: Hukuk Matbaası.
- Anonim.** (1920). *İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanun-i Muvakkat*. İstanbul: Cihan Matbaası

- Anonim.** (1921). *Şehir ve Kasaba ve Köylerin Meydanlık ve Cadde ve Yol Kenarlarında ve Çıplak Ova ve Tepe ve Seylab Husule Getiren Ormansız Dağlarda ve Sulak ve Batak Arazide Ağaç Yetiştirilmesi Hakkında Tarifname*. Ankara: Hakimiyet-i Milliye Matbaası.
- Anonim.** (1923). *Halkalı Ziraat Mekteb-i Âlisi 1339 Ziraî Nümayiş Rehberi*, İstanbul.
- Anonim.** (1925). *Orman Mekteb-i Alisi Mezunları Cemiyeti Nizamname Esası*. İstanbul: Teşebbüs Matbaası.
- Anonim.** (1926a). *Ziraat Vekaleti Kavanin Mecmuası: Ziraat, Orman, Baytar Umuruna Müteallik ve Ahkamı Cari Kavanin, Nizam, Talimat ve Mukarrerat*. İstanbul: Ziraat Vekaleti Neşriyat Müdüriyeti.
- Anonim.** (1926b). *Gazi Mustafa Kemal Hazretlerinin Ankara Çiftlikleri*. Ankara: Hakimiyet-i Milliye Matbaası.
- Anonim.** (1927). *Türkiye’de Ormancılık Heyeti-Bricogne (Çev. Mehmed Fahrettin). Ziraat Vekaleti Mühassıs Raporları Orman Kısmı*. İstanbul: Milli Matbaa.
- Anonim.** (1931). *Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları*. Ankara: Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti.
- Anonim.** (1938a). *Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi 1938 Kongre Yayını*. B Serisi Takım 11. İstanbul: Ziraat Vekaleti Yayınları.
- Anonim.** (1938b). *Fidanlıklar Talimatnamesi*. Haydarpaşa: Demiryolları Matbaası.
- Anonim.** (1940). *Meşcerelerin Tensil ve İmarına Ait Pratik Silvikültür Esasları*. Ankara: Titaş Basımevi.
- Anonim.** (1943). *Ankara Yüksek Ziraat Enstitü Kılavuzu*. Ankara: Yüksek Ziraat Enstitüsü Basımevi.
- Anonim.** (1945a). *1943 Yılı Tamimler Dergisi*. Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Anonim.** (1945b). *1944 Yılı Tamimler Dergisi*. Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Anonim.** (1945c). *Askeri Fidanlıklar ve Ağaçlandırma Talimatı*. Ankara: M.M. Bakanlığı Matbaası.
- Anonim.** (1945d). *Fidanlık ve Köy Ağaçlandırmaları Yönetmeliği*. Ankara: M. M. Bakanlığı Matbaası.
- Anonim.** (1948). *1940 Yılı Tamimler Dergisi*. İstanbul: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Anonim.** (1952a). *İstisari Ormancılık Toplantısı Kararları*. Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Anonim.** (1952b). *Fidanlık ve Ağaçlama İşleri Talimatnamesi*. Ankara: Yeni Cezaevi Matbaası.
- Anonim.** (1956). *Türkiye Ağaçlandırma ve Kavakçılık Kongresi ve Birinci Beş Yıllık Ağaçlandırma Planı*. Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Anonim.** (1957a). *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi (Tarihçe-Öğretim-Araştırma-Organizasyon)*. İstanbul: İÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Anonim.** (1957b). *Ağaçlandırma Gurup Müdürlüklerinin Kuruluş, Vazife ve Salahiyetleri Talimatnamesi*. Ankara: Akın Matbaacılık L.O.
- Anonim.** (1962a). *Yerli Ormancılık Terimleri*. İstanbul: İÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Anonim.** (1962b). *Orman Genel Müdürlüğü Ormancılık İstatistik Albümü 1938-1949*. Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Anonim.** (1962c). *Orman Genel Müdürlüğü Ormancılık İstatistik Albümü 1955-1959*. Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Anonim.** (1962d). *Orman Genel Müdürlüğü Ormancılık İstatistik Albümü 1962*. Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Anonim.** (1963). *Birinci Beş Yıllık Ormancılık Kalkınma Planı*. Ankara: Ankara Basım ve Ciltevi.
- Anonim.** (1964). *Orman Genel Müdürlüğü Ormancılık İstatistik Albümü 1960*. Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Anonim.** (1965). *Orman Genel Müdürlüğü Ormancılık İstatistik Albümü 1961*. Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.

- Anonim.** (1967). *Orman Genel Müdürlüğü Ormancılık İstatistik Albümü 1962*. Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Anonim.** (1971). Ordinaryüs Profesör Esat Muhlis Oksal Hayatı, Hizmetleri ve Eserleri. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri B, XXI(1), 1-10.
- Arısan, H.** (1944). Devlet Demiryollarında Ağaçlama İşleri. *Orman ve Av Dergisi*, S.12, 459-460.
- Asaf Cemal.** (1913). *Fenn-i Teşcir-i Cibâl ve Islah-ı Miyah. Ormancılık ve Usûl-i Teşcir-i Cibâl ve Arazi*. Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Nadir Eser Koleksiyonu.
- Ata, C.** (1995). *Silvikültür Tekniği*. Zonguldak: ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Yayınları.
- Atay, İ.** (1961). Dursunbey Ormanlarında Tefrik Edilmiş Bulunan Tohumluk Karaçam Meşçereleri İçin Bazı Tavsiye. *Orman ve Av Dergisi*, 33(5), 5-7.
- Atay, İ.** (1981a). Değerli Hocamız Prof. Dr. Fikret Saatçioğlu (Bilim Yaşamı ve Eserleri). *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri A, 31(1), 1-10.
- Atay, İ.** (1981b). Atatürk'ün Doğumunun 100. yılında (1981 de) İÜ Orman Fakültesi Silvikültür Kürsüsünün Ulaştığı Gelişme Düzeyi. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri B, 31(2), 28-48.
- Atay, İ.** (1987). *Doğal Gençleştirme Yöntemleri I-II*. İÜ. İstanbul: Orman Fakültesi Yayını, İÜ F.B.E Yayınları.
- Atay, İ.** (1989). *Orman Bakımı (Gençlik Bakımı, Ayıklama, Aralama, Işıklandırma, Alttesis, Budama)*. İstanbul: İÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Atay, İ.** (1990). *Silvikültür II (Silvikültür Tekniği)*. İstanbul: İÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Atılğan, V.** (1997). Türkiye Kavakçılığının Sorunları ve Çözüm Yolları. (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Avrupa Tahsil ve İşletme Stajı.** (1934, 1 Eylül). *Hamle Gazetesi*, S.5. 11.
- Avrupalıya Tahsile Giden.** (1935, 23 Nisan). *Verim Mecmuası*, 2 (2), 11-1, 12.
- Barkan, Ö. L.** (1945). *XV ve XVI Osmanlı İmparatorluğunda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları Birinci Cilt Kanunlar*. İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınlarından No:236.
- Barkan, Ö. L.** (1972). *Süleymaniye Cami ve İmaretinin İnşaatı (1550-1557) Cilt 1*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Baş, Y.** (2016). Kocaeli'den İstanbul'a Kereste Nakli, Tersane ve Tophane'de Kullanımı. *Studies of The Ottoman Domain (Osmanlı Hakimiyet Sahası Çalışmaları)*, 6(11), 149-171.
- Batmaz, E. Ş., Koç, B., Çetinkaya, İ.** (1999). *Osmanlı Ormancılığı ile İlgili Belgeler I*. Ankara: Orman Bakanlığı Yayınları.
- Bayer, M. Z.** (1953). Fakülte Gezisi ve Silvikültür Tatbikat. *Orman ve Av Dergisi*, 25(9), 294-295.
- Bayrakçı, T.** (ty). Talat, Elève des la classe sylviculture de l'école des mines et forets.
- Belgrad Ormanlarında.** (1924, 4 Ekim). *Cumhuriyet Gazetesi*, Nr.147, 2.
- Berker, A.** (1944). Bursa Orman Okulu, Kuruluş ve Tarihçe. *Onyıl Broşürü*. 5-11.
- Berker, A.** (1945). *Silvikültür-I*. Bursa: Orman Umum Yayınlarından.
- Bernhard, R. J.** (1927a). Mühassıs Profesör Bernhard'ın Raporları, *Mühassıs Raporları-Orman Kısmı*, 250-270. İstanbul: Ziraat Vekâleti Yayınları.
- Bernhard, R. J.** (1927b). *Türkiye Ormanları*. İstanbul: Maarif Vekaleti Yayınları.
- Bernhard, R. J.** (1935). *Türkiye Ormancılığının Mevzuatı, Tarihi ve Vazifeleri (N. Sami Somel, Çev.)*. Ankara: Yüksek Ziraat Enstitüsü Yayınları.
- Best, J. W.** (1959). *Research in Education*, Prentice-Hall.

- Beşkök, T.** (1953). *Çamkoru Tecrübe Ormanında Ocak Ekimi İle Ağaçlandırma Denemesi Tatbikat-Planı*. Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Bir Mesele Daha-Ağaç Hangi Mevsimde Dikilir? İhtilaf Var!.** (1928, 13 Kasım). *Cumhuriyet Gazetesi*, Nr.1622, 1.
- Bostan, İ.** (2008). *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Boydak, M.** (2022). Prof. Dr. Fikret Saatçioğlu: Türkiye Ormancılığına Adanan Bir Ömür. *Orman ve Av Dergisi*, 100 (1), 14-23.
- Boydak, M.** (1992). Prof. Dr. Suad Ürgenç'in Özgeçmişi ve Akademik Çalışmaları, *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri A, 42(2), 10-18.
- Boydak, M., Çalışkan, S.** (2014). *Ağaçlandırma*. İstanbul: Ogem-Vak Yayınları.
- Bozkuş, F.** (2023). Kişisel görüşme. 27 Kasım, İstanbul.
- Brice, W. C.** (1964). *Anadolu'da Arazi Kullanmanın Tarihi* (N. Balci, Çev.). İstanbul: İÜ Orman Fakültesi Yayını.
- Bricogne, A.** (1876). La Mission Forestiere En Turquie. *Revue Des Eaux Et Forests Annales Forestieres*.361-386.
- Bricogne, A.** (1877). Les Forêts De L'Empire Ottoman. *Revue Des Eaux Et Forests Annales Forestieres*.321-335.
- Bricogne, A.** (1940). *Türkiye'de Ormancılık Heyeti* (Çev. Fahri Bük). Ankara: Orman Umum Müdürlüğü Neşriyatı.
- Büyükdere'de Rasat İstasyonu Yapılıyor.** (1927, 6 Mayıs). *Akşam Gazetesi*, Nr. , 2.
- Çakıroğlu, S. İ.** (1951). Orman Başmüdürleri Toplantısı. *Orman ve Av Dergisi*, S.11, 313-336.
- Carlowitz, H. C. von.** (1713) *Sylvicultura oeconomica, oder haußwirthliche Nachricht und Naturmäßige Anweisung zur wilden Baum-Zucht*. Leipzig: Verlegts Johann Friedrich Braun.
- Cemiyetimizin Onuncu Yıl Kongresi.** (1934, Nisan). *Orman ve Av Dergisi*, S.58, 1-11.
- Cotta, H.** (1817). *Anweisung zum Waldbau*. Dresden. Arnodlichen Buchhandlung.
- Çağlar, K. Ö.** (1940). *Yüksek Ziraat Enstitüsü Kanunlar, Kararnameler, Bütçe ve Talimatlar*. Ankara: T.C. Yüksek Ziraat Enstitüsü Neşriyatı.
- Çakıroğlu, S.** (1952). Dört Yıl Sonra Orman Fakültesini Ziyaret. *Orman ve Av Dergisi*, S.1, 21-24.
- Çalıkoğlu, M.** (2006). İki Değerli Silvikültür Profesörünün Ardından, *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*. Seri B, S.56(2), 89-108.
- Çalışır, M. F.** (2021). Tarih Araştırmalarında Yeni Bir Soluk: Çevresel Tarih, *Cihannüma Dergi*, S.8, 22-27.
- Çalışkan, A.** (2004). Prof. Dr. Tolgay Odabaşı'nın Özgeçmişi ve Akademik Çalışmaları, *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri A, 54(1), 1-8.
- Çalışkan, A.** (2023). Cumhuriyetin 100. Yılında Doğal Gençleştirme ve Bakım Çalışmaları. İçinde Alan, M. Çalışkan, A. Ertuğrul, H. Günşen, H.B, Özalp, M. Özçankaya, N. Öztürk, C. Temel F. (Editör). *Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye Ormancılığı ve Geleceği* (375-408). Ankara: TOD Yayınları.
- Çalışkan, A.** (2024). Ormancılık Eğitiminde Silvikültür Tekniklerinin Gelişimi. İçinde Akbulut, T., Dündar, T., Beşkardeş, V. (Editör). *İstanbul Orman Fakültesinin 100 yılı*. İstanbul: İÜC Üniversite Yayınevi.
- Çepel, N., Özhan, S., Görcelioğlu, E.** (1984). *Türkiye'de Ormancılık Öğretiminin Gelişimi ve İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Öğretim Birimlerinin Kuruluş ve Çalışmaları*. İstanbul: İÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Çiftçi, Y. C.** (2008). *Kuruluşunun 75. Yılında Yüksek Ziraat Enstitüsü (1933-1948)*. Ankara: AÜ. Ziraat Fakültesi Yayınları.

- Čufar, K., Gričar, J., Zupančič, M., Koch G. ve Schmitt U.** (2008). Anatomy, cell wall structure and topochemistry of water-logged archaeological wood Aged 5,200 and 4,500 years. *IWA Journal*, 29 (1), 55-68.
- Dahiliye.** (1890, 16 Mart). *Sabah Gazetesi*, 3.
- Dahiliye.** (1892, 18 Nisan). *Sabah Gazetesi*, 2.
- Dahiliye.** (1896, 22 Haziran). *Sabah Gazetesi*, 1.
- Dağavaryan, N.** (1909). Yetmiş Dördüncü İnikad. *Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi*, Devre I, Cilt 3, İçtima Senesi: I, 5 Mayıs 1325, 517-524.
- Dağavaryan, N.** (1910). Doksan üçüncü İnikad, *Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi*, Devre I, Cilt 5, İçtima Senesi: II, 6 Mayıs 1326, 323.
- Dağlı, Y., Kahraman, S. A.** (2008). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Bursa-Bolu-Trabzon-Erzurum-Azerbaycan-Kafkasya-Kırım-Girit*, 2. Cilt 1. Kitap. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Değerli Bir Gencimiz.** (1935, 21 Temmuz). *Balıkesir Türk Dili Gazetesi*. S.9703, 2.
- Dıranman, H.** (2012). İlhanlı Devleti Veziri Reşidüddin Fazlullah Hemedani (1248-1318)'nin Tarım Bilimleri Tarihi Açısından Önemi. *İstanbul University Journal Of Sociology*, 3(15), 101-116.
- Diker, M.** (1947). *Türkiyede Ormancılık Dün-Bugün-Yarın*. Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Diker, M.** (1948). Orman Mühendisi. *Orman ve Av Dergisi*, S.1-2, 3-6.
- Diker, M., Savaş, K.** (1947). *Yurdda Orman Azalması*. Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Diker, M., İnal, S.** (1945). Ormancılığımızın Ana Davalarından Ağaçlandırma, *Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5, Say, 1(9).
- Dirik, H.** (2008). *Plantasyon Tekniği (Bitkilendirme ve Dikim) Teknikleri*. İstanbul: İÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Dirik, H.** (2014). *Arborikültür (Kentsel Ağaç Kültürü)*. İstanbul: İÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Dördüncü Millî Eğitim Şurası.** (1949). *Çalışma Programı, Komisyon Raporları, Konuşmalar*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Dairesinin 1990 yılı tıpkı basımı
- Dursun, S.** (2007). *Forest and the state: History of forestry and forest administration in the Ottoman Empire*. (Doktora tezi). Sabancı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Düstur.** (1910). Orman Mektebi Nizamnamesi, Tertip II, C. II, 281-286.
- Düstur.** (1913). Orman Ameliyat Mektepleri Nizamnamesi. Tertip II, C.5, 410-414.
- Ecole Forestière en Turquie.** (1911). Chronique Forestière. *Revue Des Eaux Et Forests Annales Forestieres*.571.
- Elbir, N.** (2022). *Prof. Dr. Fikret Saatçioğlu Hocamızla Anılar!*. *Orman ve Av Dergisi*, 100 (1), 61-62.
- Elbir, N.** (2024). Kişisel görüşme. 4 Ocak, İstanbul.
- Eraslan, İ.** (1955). Türkiye’de yapılan ilk amenajman planının analitik ve kritik olarak incelenmesiyle varılan neticeler. *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University*, 5(2), 199-221.
- Eraslan, İ.** (1957). Türkiye’de Silvikültür ve Amenajman Münasebetlerinin 100 Yıllık Tarihi İnkişafı. *Türk Ormancılığı Yüzüncü Tedris Yılına Girerken 1857-1957*, 62-77. Ankara: Türkiye Ormancılar Cemiyeti.
- Eraslan, İ.** (1987). Türkiye’de Ormancılık Yüksek Öğretim ve Eğitimin Gösterdiği Tarihsel Gelişim (1857-1948), (11-22). *Türkiye’de Ormancılık Eğitimi Semineri Tebliğler*. Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Eraslan, İ.** (1989). *Türkiye’de Ormancılık Öğretim ve Eğitim Kurumlarının Tarihsel Gelişimi*. İstanbul: Ormancılık Eğitim ve Kültür Vakfı.

- Erden, M.** (1989). Türkiye’de Orman Okulları Tarihçesi (1915-1972). Yayınlanmamış kitap taslağı. Bursa Ormancılık Müzesi Envanteri.
- Eren, T.** (1957). Ormanlığımızda Ağaçlandırma Çalışmalar. *Türk Ormancılığı Yüzüncü Tedris Yılına Girerken 1857-1957*, 5-17, Ankara: Türkiye Ormancılar Cemiyeti.
- Ergüleç, K.** (1947). *Türkiye Ormancılık Bibliyografyası*. İstanbul: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Eroğlu, H.** (2022). Tarih Nedir, Ne Değildir? *Tarih İçin Metodoloji*. Ankara: TTK Yayınları
- Esad Muhlis.** (1925). *Orman Yetiştirme Fenni Silviculture*. İstanbul: Ziraat Nezareti Yayınları.
- Esad Muhlis.** (1928, 16 Kasım). Hangi Mevsim. *Akşam Gazetesi*, 2.
- Esat Muhlis.** (1931). *Orman Yetiştirme Fenni İkinci Cilt*. İstanbul: Necmi İstikbal Matbaası.
- Etiker, Ş.** (2010). Ormancılık ve Ziraat Okulları İçin İlm-i Nebatat: Mıgırdıç Hekimyan, 1880 ve Apraham Allahverdi (Hüdaverdi), 1911-1913. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 11, 305-319.
- Evcimen, B. S.** (1977). Ormancılığımızla İlgili Tarihi Bir Belge. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, B Serisi, 27(1), 82-92.
- Evcimen, B. S.** (1978). *Türkiye’de Orman Amenajmanının Gelişimi I. Bölüm: İmparatorluk*. İstanbul: İÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Fahrettin, M.** (1930). Ormancılığımızın Tarihine Dair Kıymetli Bir Vesika. *Orman ve Av Dergisi*, 32, 1-2.
- Falke, F.** (ty). Yüksek Ziraat Enstitüsünün faaliyette bulunduğu 3 üncü ders senesine kadar göstermiş olduğu inkişaf ve Enstitünün tamamlanması ve mükemmelleştirilmesi için daha ilavesi lazım gelen tesisat hakkında muhtıra. İÜC Orman Fakültesi Kütüphanesi, Nr. OFK11279.
- Fatih Ormanı Kuruluyor.** (1955, 1 Ağustos). *Yeşil Türkiye Gazetesi*, Nr.54. 1.
- FAO.** (1993). *The Challenge of Sustainable Forest Management: What Future for the World’s Forests*. Rome: FAO.
- Fen Teşciri Ameliyatı.** (1917, 6 Haziran). *Tasvir-i Efkar Gazetesi*. Nr: 2125, 2.
- Fernow, B. E.** (1907). *A Brief History Of Forestry In Europe, The United States And Other Countries*. Toronto: University Press.
- Fırat, F.** (1959). İlmi Terimleri Kullanmakta Dikkatli Olalım. *Yeşil Ufuk Dergisi*, S.10, 1-2.
- Fidanlık ve Çiçek Bahçesi.** (1909, 5 Kasım). *Tanin Gazetesi*, Nr.22, 4.
- Forster, N.** (1994). The analysis of company documentation. C. Cassell ve G. Symon (Eds.), *Qualitative Methods in Organizational Research, a Practical Guide* (s. 147-166). SAGE publication.
- Gars-ı Eşcar.** (1910, 26 Nisan). *Tanin Gazetesi*, Nr.592, 3.
- Garsiyat Mevsimleri.** (1928, 1 Aralık). *Orman ve Av Dergisi*, S.10, 1-6.
- Gayer, K.** (1898). *Der Waldbau*. Berlin: Verlagbuchhandlung Paul Parey.
- Genç, M.** (2020). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Devlet ve Ekonomi*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Genç, M.** (2001). *Orman Bakımı (Asli Orman Ağacı Türlerimizin Saf ve Karışık Meşcerelerinin Bakımı)*. İsparta: SDÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Genç, M.** (2004a). *Silvikültürün Temel Esasları*. İsparta: SDÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Genç, M.** (2004b). *Silvikültür Tekniği*. İsparta: SDÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Gökberk, M. A.** (1945, 31 Mayıs). B. Tevfik Ortaç’la Bir görüşme. *Ormancı Postası Gazetesi*, Nr.37, 4.
- Gökberk, M. A.** (1946, 15 Şubat). Ormancılık Hatıralarım II. *Ormancı Postası Gazetesi*, S.55, 2.
- Guinier, P.** (1951). *Genetik ve Silvikültür* (F. Fırat, Çev.). Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.

- Guinier, P.** (1957). *Orman Fakültesi Konferansları 1955, Ormancılık İlminin Gelişmesi*. İstanbul: İÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Gümüş, C.** (2018). *Türk Orman Devrimi*. Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği Yayınları.
- Hafner, F.** (1968). Son Beş bin Yıl İçerisinde Anadolu'da Orman Durumu (R. Baş, ev.). *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 211-224.
- Halim Baki.** (1933). *Ağaç Sevgisi*. Ankara: Başvekalet Müdevvenat Matbaası.
- Halkalı Ziraat Mekteb-i Alisi Ders Programı.** (1896). İstepan Matbaası, İstanbul Rumi 1312.
- Hangi Ormanlar.** (1922, 28 şubat). *Vakit Gazetesi*, Nr.1515, 3.
- Hartig, G. L.** (1791). *Anweisung zur Holzzucht für Förster*. Marburg: Neuen Akademischen Buchhandlung.
- Hartig, T.** (1866). *Forstwissenschaftliches Examinatorium den Waldbau*. Stuttgart: Cotta Buchhandlung.
- Hasanbeşoğlu, A. O.** (1964). Meslekdaşın Değeri ve Silvikültür. *Orman ve Av Dergisi*, S.12, 6-7.
- Havadisat-i Dahiliye.** (1860, 24 Aralık). *Tercüman-i Ahval*, 1.
- Havadisat-i Dahiliye.** (1861, 12 Mayıs). *Ceride-i Havadis*, 1.
- Havadisat-i Dahiliye.** (1862, 22 Ağustos). *Tasvir-i Efkâr*, 1.
- Hermann.** (1894). Tarım Raporları, Ankara şimendifer hattı güzergahında yapılacak zirai faaliyetleri için verilen rapor. Matbaa-i de Castro, İstanbul.
- Heske, F.** (1952). *Türkiye'de Orman ve Ormancılık*. İstanbul: Hüsniatabiat Matbaası.
- Huffel, G.** (1927). *Les méthodes de l'Aménagement Forestier en France. Annales de l'Ecole Nationale des Eaux et Forêts et de la Station de Recherches et Expériences Forestières*. Paris: Berger-Levrault, Éditeurs.
- Husain, F. H.** (2023). *Sultan'ın Nehirleri-Osmanlı İmparatorluğu'nda Dicle ve Fırat (B. S. Bilgi, ev.)*. İstanbul: Timaş Yayınevi.
- Huss, J., Gadow, F. von.** (2012). Einführung in das Faksimile der Erstausgabe der Sylvicultura oeconomica von H. C. von Carlowitz, 1713. Verlag Kessel.
- İÜCOA.** (ty). Ormancılıkta Teşcir, İÜC Orman Fakültesi Kütüphanesi, OFK2029.
- İÜCOA.** (1921). Orman Mektebi Ders Programı, Tasnif Dışı Evrak.
- İÜCOA.** (1922). Kitap İnceleme Kararı, Tasnif Dışı Evrak.
- İÜCOA.** (1930). Bahçeköy Orman Ameliyat Mektebi Ders Programı, Tasnif Dışı Evrak.
- İÜCOA.** (1934). Almanca İmtihanı Sonuç Belgesi, Tasnif Dışı Evrak.
- İÜCOA.** (1934b). Bernhard tarafından hazırlanmakta olan orman kanununun 1934 yılı Almanca Taslağı, OFK11348.
- İÜCOA.** (1935). Referans Mektubu, Tasnif Dışı Evrak.
- İbn Haldun.** (2004). *Mukaddime (S. Uludağ, ev.) (Cilt.2)*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- İbrahim Kuddusi.** (1937). Türkiye'de Ağaçlandırılmanın Esasları Hakkında Rapor. *Orman ve Av Dergisi*, S.4., 196-204.
- İhsan, S.** (1917a). Ormanlarımızın Tarihçesi. *Orman Mekteb-i Alisi Mecmuası*. S.1, 26-32.
- İhsan, S.** (1917b). Ormanlarımızın Tarihçesi. *Orman Mekteb-i Alisi Mecmuası*. S.2, 59-62.
- İhsanoğlu, E., şeşen, R., Bekar, M. S., Gündüz, C. ve Bulul, V.** (2006). *Osmanlı Tabii ve Tatbiki Bilimler Literatürü Tarihi*. İstanbul: İRCİCA Yayınları.
- İlanat.** (1909, 16 Eylül). *Takvîm-i Vekâyi Gazetesi*, 6.
- İlkmen, ř. N.** (1957). Ormancılık Sahasındaki Tedris Müessesemizin Yüzüncü Yıl Karşısında Taşıdığı Mana ve Değer. *Türk Ormancılığı Yüzüncü Tedris Yılına Girerken 1857-1957*, 5-17. Ankara: Türkiye Ormancılar Cemiyeti.

- İnal, S.** (1968). *Türkiye'de Ormancılık Yüksek Öğretimi*. İstanbul: Orman Fakültesi Yayınları.
- Interieur.** (1848, 14 Kasım). *Journal De Constantinople*, 1.
- Interieur.** (1861, 10 Ocak). *Journal De Constantinople*, 2.
- İpşirli, M.** (2022). Osmanlı Müessesesi ve Medeniyet Tarihi. İçinde Mehmet Şimşek (Editör), *Tarihi İçin Metodoloji* (104-107). Ankara: TTK Yayınları.
- Irmak, A.** (1963). *Türkiyede Orman Yetiştirilmesine Hakim Olan Genel Faktörler ve Türkiyede Ağaçlandırmadaki Ekolojik Problemler*. İstanbul: Orman Fakültesi Yayınları.
- Irmak, A., Saatçioğlu, F.** (1953). Trakya ve Kocaeli'nde kavak yetiştirilmesi imkanları üzerine araştırmalar. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri B, S. 3(1-2), 65-80.
- Janesco,** (1857, 5 Şubat). De L'Exploitation Des Forets. *Journal De Constantinople, Echo De L'Orient*. 2.
- Kağıthane Ormanı** (1917, 5 Ocak). *Tasvir-i Efkar Gazetesi*. Nr.51972, 2.
- Karasar, N.** (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kayacık, H.** (1945). Ekimlerde Tohum Derinliğinin Rolü. *Orman ve Av Dergisi*, S.12, 389-394.
- Kayacık, H.** (1948). *Akdeniz Mıntıkasında Bilhassa İtalya ile Türkiye'de Ağaçlandırmanın Temel Şartları*. İstanbul: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Kayacık, H.** (1953). Ormancılıkta Dry Farming Metodu Ve Bu Metodla Belgrad Ormanında Yapılan Fıstık Çamı (Pinus Pinea) Ekiminden Alınan Sonuçlar. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri B, S.3(1-2), 81-91.
- Keskin, Ö.** (2005). *Orman ve Ma'adin Nezareti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri*. (Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Keskin, Ö.** (2008). Osmanlı Ormancılığının Gelişiminde Fransız Uzmanların Rolü. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, no.44, 123-142.
- Keskin, Ö.** (2010). Osmanlı Ormancılığında Kanunlaştırma Hareketleri ve Yabancı Uzmanların Bu Alandaki Etkileri. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, vol.60, no.1, 7-15.
- Kılıç, E.** (2020a). *Osmanlı Ormancılığının Zor Yılları*. Ankara: OGEM-Vak Yayınları.
- Kılıç, E.** (2020b). *Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne Ağaç Bayramları*, (Yüksek lisans tezi). Bursa Teknik Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Kılıç, E.** (2021). Tanzimat'ın Başarısız Girişimi: İlk Orman Müdürlüğünün Kuruluşu ve Kapatılma Süreci. *Ağaç ve Orman Dergisi*, 2(2), 52-61.
- Kılıç, E.** (2022a). Orman Mühendisi Kemal Aşk ve Tokat Sel Havzası Islah Çalışmaları. *Ağaç ve Orman Dergisi*, 3(1), 1-7.
- Kılıç, E.** (2022b). Osmanlı Ormancılığında Teknik Eleman Yetiştirme Çabası: Islahiye Orman Ameliyat Mektebi (1919-1919), *Turkish Journal of Forest Science*, 6(2), 615-628.
- Kılıç, E.** (2022c). Uzman Raporlarında Belgrad Ormanı. *Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Dergisi*, Cilt 18, Sayı 2, 133-152.
- Kılıç, E., Nizamoglu, A.** (2024). *İşgal Ordularının Kısacasında Belgrad Ormanı*. Ankara: Akademisyen Yayınevi.
- Kılıç, E., Ok, K.** (2018). Kazım Karabekir Paşa: Kurtuluş Savaşı'nı Ormanlar Sayesinde Kazandı. *Ormancılık Araştırma Dergisi*, 5 (2), 123-134.
- Kılıç, E., Ok, K.** (2020). Memâlik-i Mahrûsede Olan Ormanların Tanzim ve Tesviyesine Dair Lâyiha-ı Mütercemedir İsimli 1840 Tarihli Belgenin Türkiye Ormancılığındaki Rolü. *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı 22, 5-34.
- Kılıç, E., Yılmaz, M.** (2019). Osmanlı Döneminde Yayımlanan Ormancılıkla İlgili İlk Eserlerde Geçen Bazı Terimler ve Önemi. *Avrasya Terim Dergisi*, S.7 (1), 10-17.
- Kılıç, E., Yılmaz, M.** (2020). Mehmet Tevfik Bey'in 1917 Yılı Verilerine Göre Hendek Orman Fidanlığı Raporu ve Önemi. *Ormancılık Araştırma Dergisi*, 7 (1), 49-61.

- Kılıç, E., Yılmaz, M.** (2023). Anadolu'da Ağaç ve Ağaçlandırmalar ile İlgili Bazı Tarihi Kuruluşlar. *Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yılında Tarım ve Ormancılık Tarihi Sempozyumu Özetleri*, 49-50.
- Kıral, B.** (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Kısm-i Resmiye.** (1871, 12 Ocak). *Takvîm-i Vekâyi Gazetesi*, Nr. 620, 1-2.
- Kısm-i Resmiye.** (1894, 13 Ocak). *Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti Mecmuası*. 1309, 2, 25.
- Kısm-i Resmiye.** (1894, 13 Ağustos). *Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti Mecmuası*. 1310, 9, 10.
- Kısm-i Resmiye.** (1895, 26 Şubat). *Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti Mecmuası*. 1311, 3, 6-7.
- Koç, B.** (1999). Osmanlı Devleti'ndeki Orman ve Koruların Tasarruf Yöntemleri ve İdarelerine İlişkin Bir Araştırma. *A.Ü. Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, OTAM (10), 139-158.
- Koç, B.** (2021). *Osmanlı Modernleşmesi ve Midhat Paşa, Tuna Vilayeti Meclisleri ve Yeniden Yapılanma Çabaları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Köstler, J. N.** (1959). *Orman Fakültesi Konferansları 1957*, (M. Sevim; A. Kalıpsız, M. Selik Çev.). İstanbul: İÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Kutluk, H.** (1943). Türkiye'de Yabancı Orman Mühendisleri. *Orman ve Av Dergisi*, 15(12), 435-349.
- Kutluk, H.** (1948a). *Türkiye Ormancılığı ile İlgili Tarihi Vesikalar 1487-1923*. İstanbul: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Kutluk, H.** (1948b). Türkiyede Ormancı Yetiştiren Okullar ve Çeşitleri. *Orman ve Av Dergisi*, S.234, 117-119.
- Kutluk, H.** (1948c). Süleyman Ormancı. *Orman ve Av Dergisi*, S.236, 164-168.
- Kutluk, H.** (1952). *Ümit ve Saadet Kavak*. Ankara: Elazığ Kültür Derneği Yayınları.
- Kutluk, H.** (1953). Fatih Ormanı Nerede Kurulmalıdır. *Orman ve Av Dergisi*, S.5, 130-134.
- Kutluk, H.** (1957). Türkiye'de Yabancı Ormancılar. *Türk Ormancılığı Yüzüncü Tedris Yılına Girerken*. İstanbul: Türkiye Ormancılar Cemiyeti Yayınları. 181-198.
- Kutluk, H.** (1959). Kayıplarımız Herant Danzingyan. *Orman ve Av Dergisi*, 31(12), 20-21.
- Kutluk, H.** (1963a). Kara Haber Dr. Tevfik Âli Çınarı Kaybettik!. *Orman ve Av Dergisi*, 35(2), 19-24.
- Kutluk, H.** (1963b). 79 Yıl Önce 16 Yıl Süre İle Orman Teşkilatına Yazılan Genelgeler ve Özetleri. *Teknik Haberler Bülteni*, S.7, 81-92.
- Kutluk, H.** (1963c). Orman Meclisi Alisi. *Teknik Haberler Bülteni*, S.5, 99-105.
- Kutluk, H.** (1965). Dağvaryan Efendi, Uyan ve Başını Kaldır. *Orman ve Av Dergisi*, 37(7), 17-22,
- Kutluk, H.** (1967). *Türkiye Ormancılığı ile İlgili Tarihi Vesikalar 1787-1925*. Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Kutluk, H.** (1968). 1916-1919 ve 1925 Dönemlerine Ait "Orman Kanunu". *Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haberler Bülteni*, S.27, 102-126.
- Kutluk, H.** (1970). Ders Nazırı Dr. Bauer ve Orman Mekteb-i Alisi için 54 yıl önce vermiş olduğu Rapor. *Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haberler Bülteni*, S.35, 191-203.
- Kutluk, H.** (1972a). Ormancı Yetiştiren Okulların Müdür ve Rektörleri. *Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haberler Bülteni*, 11 (42), 175-208.
- Kutluk, H.** (1972b). Ormancı Yetiştiren Okulların Müdür ve Rektörleri. *Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haberler Bülteni*, 11 (43), 250-252.
- Kutluk, H., Yund, K.** (1949). *Hoca Ali Rıza: Orman Umum Müdürlerinden Hayatı ve Eserleri 1843-1925*. Ankara: Akın Matbaası.
- Kuzucu, K.** (2012). *Bin Yılın Çayı Osmanlı'da Çay ve Çayhane Kültürü*. İstanbul: Kapı Yayınları.

- Logan, W. B.** (2017). *Meşe Medeniyetin Çerçevesi* (Editör: Coşkun Ak ve Esra Ergin). İstanbul: TEMA Vakfı Yayınları.
- Longford, C., Drinnan, A., Sagona, A.** (2009). Archaeobotany of Sos Höyük, Northeast Turkey, Fairbairn A., O'Connor, S., ve Marwick B. (Eds.). *In New Directions in Archaeological Science*, (pp.121-136). Canberra: Australia.
- Lütfullah, M. M.** (2011). *İbn Avvam Terceme-i Kitabü'l-Filaha (Ziraat Kısmı)* (M. B. Z. Aydın, Çev.). İstanbul: Kitabevi Yayınları
- Mayer-Wegelin, H.** (1940). *Belgrad Tedrisat Ormanında Tatbikat Gezisi*. İÜC Orman Fakültesi Kütüphanesi, Roto Baskı, Nr. 4442/3.
- Mayr, H.** (1909). *Waldbau Auf Naturgesetzlicher Grundlage*. Berlin: Verlagsbuchhandlung Paul Parey.
- Mehmed Mahfi.** (1918). Mecmua ve Hesabatı Hakkında Birkaç Söz. *Orman Mekteb-i Alisi Mecmuası*, S.12. 338-340.
- Mehmed Said.** (1912). *Said Paşa'nın Hatıratı* Cilt II. Dersaadet: Sabah Matbaası
- Mehmed Tevfik.** (1917). Fidanlık Tesisi. *Orman Mekteb-i Alisi Mecmuası*, S.3, 65-82.
- Mehmet Ali Salih.** (1934, 1 Eylül). Ormancılık Edebiyatında Esat Muhlis Bey. *Hamle Gazetesi*, Nr. 5, 9.
- Memur Tayini.** (1892, 1 Mart). *Orman ve Maadin Mecmuası*, S.1, 1-2.
- Meslek Aleminde.** (1948, Haziran). Amerika'ya gönderilen beş Orman Mühendisimiz. *Orman ve Av Dergisi*, S.239. 238.
- Meslek Havadisleri.** (1933, Eylül). *Orman ve Av Dergisi*, S.56, 24.
- Mevad-i Fenniye.** (1895, Nisan 13). Usul-i Teşciri-i Cibal, *Orman ve Maadin ve Ziraat Mecmuası*, S.5, 10-16.
- Mevad-i Umumiye.** (1909, 13 Eylül). *Takvîm-i Vekâyi Gazetesi*, 7.
- Mikhail, A.** (2019). *Osman'ın Ağacı Altında, Osmanlı İmparatorluğu, Mısır ve Çevre Tarihi* (S. Özdi, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Mikhail, A.** (2024). *Osmanlı Mısır'ında Doğa ve İmparatorluk* (S. Özdi, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Muhiddin.** (1908). *Tavsîf-i Eşcâr*. Konya Karatay Yusufağa Kütüphanesi, Demirbaş Nr.42 Yu 4979.
- Muhtıra.** (1907, 3 Aralık). *Sabah Gazetesi*, Nr.6542, 1-2.
- Mustafa Şeref.** (1917). Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, 3. Dönem, 3. İçtima, 51. Birleşim, 111.
- Mütenevvia.** (1884, 13 Temmuz). *Orman ve Maadin Mecmuası*, Sene 1, S.1, 27-28.
- Mütenevvia.** (1885, 13 Şubat). *Orman ve Maadin Mecmuası*, Sene 1, S.8, 322.
- M. Niyazi.** (ty). *Silvikültür*. İÜC Orman Fakültesi Kütüphanesi, Nr.10957.
- Nazif.** (1864). Ormancılık Fenni. *Mecmua-i Fünun*, Sene 3, S.32, 310-316.
- Näusland, M.** (1948). *Profesör Manfred Naslund'un: Ormanlarımız ve ormancılığımız hakkındaki müşahedeleri ile Orman Araştırma Enstitüsü kuruluşu için verdiği İkinci rapor*. Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları
- Neşet.** (1923). *Teşcir-i Suni*. İÜC Orman Fakültesi Kütüphanesi, Nr. OX2
- Neşet.** (1927). *Teşcir-i Suni*. İstanbul: Orman Mekteb-i Alisi Neşriyatı.
- Nizamoğlu, A.** (2023). *II. Meşrutiyet Yıllarında Orman Politikaları ve Ormancılık Algısı (1908-1918.)* (Doktora tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Nizamoğlu, A.** (2024a). *Osmanlı'da Orman İdaresi ve Ormancılık Politikaları (1840-1918)*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Nizamoğlu, A.** (2024b). Osmanlıdan Cumhuriyete Orman Mekteb-i Âlisi (1909-1934), *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 25(2), 521-571.
- Numune Ormanı.** (1909, 1 Kasım) *Sabah Gazetesi*, "Numune Ormanı", Nr: 7222, 2.

- Odabaşı, T.** (1983). *Silvikültürel Planlama*. İstanbul: Orman Fakültesi Yayınları.
- Odabaşı, T.** (1992). Prof. Dr. H. İbrahim Atay'ın Özgeçmişi ve Akademik Çalışmaları. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri A, 42 (2), 1-9.
- Odabaşı, T., Çalışkan, A., Bozkuş, F.** (2006). *Silvikültür Tekniği (Silvikültür II)*. İÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Odabaşı, T., Çalışkan, A., Bozkuş, F.** (2007). *Orman Bakımı*. İÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Oksal, E. M.** (1937). *Teşciri Sun'i*. YZE Orman Fakültesi Roto Baskı. İÜC Orman Fakültesi Kütüphanesi, Nr.4214/2.
- Orman Fakültesi Talebelerinin Yolculuğu.** (1937, 25 Nisan). *Ulus Gazetesi*, Nr.5653, 2.
- Orman Fakültesinin Gezileri.** (1936, 18 Haziran). *Tan Gazetesi*, Nr.418, 3.
- Orman Kanunu.** (1937). *T.C. Resmi Gazete*, 3537, 18 Şubat 1937.
- Orman Kanunu.** (1956). *T.C. Resmi Gazete*, 9402, 8 Eylül 1956.
- Orman Kısım.** (1893, 13 Aralık). Okalıptüs Ağacı Hakkında Malumat-i Tarihiye. *Orman ve Maadin ve Ziraat Dergisi*, S.1, 27-28.
- Orman Kısım.** (1897, 13 Ocak). *Orman ve Maadin ve Ziraat Mecmuası*. S.11, 2-4.
- Orman Kısım.** (1899, 13 Nisan). *Orman ve Maadin ve Ziraat Mecmuası*. S.2 (64), 13.
- Orman Kısım.** (1911, 13 Ağustos). *Orman ve Maadin ve Ziraat ve Baytar Mecmuası*, S.8-9, 417-424.
- Orman Kısım.** (1913, 13 Mayıs). *Ticaret ve Ziraat Nezareti Mecmuası*, S.4 (26), 3-5.
- Orman Kısım.** (1914, 13 Mart). Orman İdare-i Umumiyesi Teşkilatı. *Ticaret ve Ziraat Nezareti Mecmuası*, S.35-36, 784-791.
- Orman Mektebi.** (1909, 14 Aralık). *Sabah Gazetesi*, Nr.7265, 3.
- Orman Mekteb-i Alisi Civarında Teşcir.** (1926, 15 Ocak). *Toprak Mecmuası*, S.10(2), 160.
- Orman Mektebi Bursaya Taşınıyor.** (1936, 9 Ekim). *Cumhuriyet Gazetesi*, Nr.4457, 3.
- Orman Mektebinde.** (1910, 26 Temmuz). *Tanin Gazetesi*, Nr.682, 3.
- Orman Mektebine Ait Meseleler.** (1926, 16 Aralık). *Akşam Gazetesi*, Nr.2937, 3.
- Orman Mektebi Programı.** (ty). Orman ve Maden ve Ziraat Nezareti, Orman İdare-i Umumiyesi, Sırat-ı Müstakim Matbaası.
- Orman Mektebinin Nakli.** (1923, 27 Mayıs). *Tanin Gazetesi*, Nr.223, 2.
- Orman Tahsiline İki Talebe Gönderiliyor.** (1925, 15 Nisan). *Cumhuriyet Gazetesi*, Nr.339, 3.
- Orman Tayinleri.** (1924, 24 Ekim). *Akşam Gazetesi*, Nr.2168, 3.
- Orman Umum Müdür Vekili Avrupa'ya Gitti.** (1935, 15 Temmuz), *Verim Dergisi*, 2 (14), 11.
- Orman Umum Müdürlüğü Teşkilât Kanunu.** (1937). *T.C. Resmi Gazete*, 3630, 4 Haziran 1937.
- Orman Umum Müdürlüğü Memurlarının Görecekları İşlere Dair Nizamname.** (1938). *T.C. Resmi Gazete*, 4036, 13 Ekim 1938.
- Ormancılık Aleminde.** (1925, 1 Temmuz). *Toprak Mecmuası*, S.22 (1), 352.
- Ormancılık Aleminde.** (1937, 1 Temmuz). *Orman ve Av Dergisi*, S.7-8, 310.
- Ormancılık İçin Kıymetli Bir Eser.** (1929, 9 Kasım). *Hakimiyeti Milliye Gazetesi*, Nr.2992, 2.
- Ormancılık Dünyasından.** (1949, 1 Kasım). Amerika'da Ormancılık Tahsil Eden Öğrencilerimiz. *Orman ve Av Dergisi*, S.11, 262-266.
- Ormancılık Dünyasından.** (1954, Mayıs). Avrupa ve Amerikaya Gidecek Ormancılarımız. *Orman ve Av Dergisi*, S.5, 183.
- Ormancılık Haberleri.** (1925, 15 Temmuz). *Toprak Mecmuası*, S.23, 366.
- Ormancılık Havadisleri.** (1925, 1 Ekim). *Toprak Mecmuası*, S.4 (2), 64.

- Ormanda Tetkikat ve Tatbikat.** (1917, 21 Haziran). *İktisadiyat Mecmuası*, S.58, 7.
- Ormanlarımızın Islahı İçin Mütihassıs Celbi.** (1918, 15 Mart). *Sabah Gazetesi*, Nr.10175, 2.
- Ortaylı, İ.** (2017). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Osman Ragıp.** (1861, 22 Ağustos). *Tasvir-i Efkar Gazetesi*, Nr.16, 1-2.
- Özdönmez, M., Ekizoğlu, A.** (1993). Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemleri Ormancılığında Katkıları Olan Yabancı Uzmanlar. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri B, 43(3-4), 57-68.
- Özdönmez, M., Ekizoğlu, A.** (1994). Cumhuriyet Dönemi Ormancılığında Katkısı Olan Yabancı Uzmanlar. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri B, 44(1-2), 13-28.
- Özek, S.** (1957). Orman Mektebi Alisine ve Bazı Hususlara Dair Hatıralarım. *Türk Ormancılığı Yüzüncü Tedris Yılına Girerken 1857-1957*. Ankara: Türkiye Ormancılar Cemiyeti Yayınları, 342-345.
- Pamuk, Ş.** (2007). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Pamay, B.** (1955). Fidanlıklarda Alçak Yastık ve Yüksek Yastık Problemi. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri B, 5(2), 249-257.
- Pamay, B.** (1959). Dursunbey- Alaçam Ormanları Yangın Sahalarındaki 10 Yıllık Ağaçlandırma Çalışmalarının Neticeleri Üzerine Silvikültürel Etüdler. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri B, 9(2), 77-101.
- Pamay, B.** (1960). *Dursunbey Alaçam Orman Mıntıkasındaki Yangın Sahalarının Ağaçlandırılması İmkanları ve Buna Ait Denemeler*. İstanbul: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Pamay, B.** (1962). *Türkiye'de Sarıçamın Tabii Gençleştirilmesi İmkanları Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Pamay, B.** (1968). Orman Amenajmanında Silvikültürün yeri ve Önemi, Amenajman Metodlarıyla Bağdaştırılması. Ankara: *Türkiye Orman Mühendisliği II: Teknik Kongresi Tebliği*,
- Pamay, B., Atay, İ.** (1952). Koruyucu Orman Şeritleri. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri B, 2(1), 32-54.
- Pamuk, Ş.** (2000). *İstanbul ve Diğer Kentlerde 500 Yıllık Fiyatlar ve Ücretler 1469-1998*, Ankara, DİE Yayınları.
- Pehlivân Kemânî.** (1637). *Garsname-i Pehlivân Kemânî*. Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Koleksiyon No.000429.
- Perlin, J.** (2023). *Bir Orman Yolculuğu* (Ç. Sümer, Çev.). Ankara: Orman Mühendisleri Odası Kültür Sanat Yayınları.
- Pilav, S.** (2008). Terim Sorunu ve Eğitim Öğretimde Terimlerin Yeri Ve Önemi. *Kastamonu Education Journal*, 16(1), 267-276.
- Produits Agricoles.** (1863, 1 October). Essences Forestieres. *Journal de Constantinople*.
- Radkau, J.** (2012). Holz Wie ein Naturstoff Geschichte Schreibt. München: Oekom Verlag.
- Receb.** (1928). Ormancılık İstilah ve Tabirleri. *Orman ve Av Dergisi*, S.5. 18-19.
- Rohrbach, P.** (1914). Österreich- Ungarns Betätigung in Kleinasien, Der Österreichische Volkswirt, Nr.33, 605-608.
- Roma Ormancılık Kongresi.** (1926, 11 Kasım). Akşam Gazetesi, 2.
- Rütbe.** (1894, 13 Mart). Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti Mecmuası, Sayı 4, 101.
- Saatçioğlu, F.** (1946a). Sun'i Orman Gençleştirmesi ve Ağaçlandırma Tekniği. İstanbul: Hüsnü Tabiat Basımevi.

- Saatçioğlu, F.** (1946b). *Orman Yetiştirme Kılavuzu Tabii Gençleştirme Usulleri*. İstanbul: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Saatçioğlu, F.** (1951a). İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi (Tarihçe-Öğretim-Organizasyon). *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, S. 1(1), 1-68.
- Saatçioğlu, F.** (1951b). Bahçeköy örnek devlet orman işletmesinde kurulmuş olan orman ağacı tohumları kontrol istasyonu ve çalışma esasları. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, S.1(2), 21-43.
- Saatçioğlu, F.** (1952a). Enstitülerimiz Tanıtıyoruz. *Orman ve Biz Dergisi*, S.1, 6-7.
- Saatçioğlu, F.** (1952b). Türkiyede Ağaçlandırmanın Önemine ve Problemlerine Toplu Bakış. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri A, 2(1), 30-82.
- Saatçioğlu, F.** (1952c). Fidanlıkta Huş (Betula) Yetiştirilmesi (Tohumun Tedariki ve Ekimi). *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri B, 2(1), 3-8.
- Saatçioğlu, F.** (1954a). *Bahçeköy Örnek Devlet Orman İşletmesi Ormanlarında Yapılan Silvikültürel Çalışmalar ve Ayancık Devlet Orman İşletmesi Çangal Bölgesi Ormanlarında Yapılan Silvikültür Tatbikatı: (Ekskürsiyon Mevzuları)*. İstanbul: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Saatçioğlu, F.** (1954b). *Orman Bakımı Meşcere Yetiştirmesine Ait Tedbirler*. İstanbul: İÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Saatçioğlu, F.** (1955a). Pinus Nigra Arnold'un Yeni Bir Varyetesi. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri B, S. 5(2), 266-274.
- Saatçioğlu, F.** (1955b). Antalya Mıntıkası Ormanlarında Yapılan Tatbikatların Ana Neticeleri. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri B, S. 5(2), 143-155.
- Saatçioğlu, F.** (1957). Türkiye'de Ağaçlandırma Çalışmalarının Planlanması Problemleri. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri B, S. 7(1), 55-79.
- Saatçioğlu, F.** (1961). *Orman Ağacı Tohumları*. İÜ Orman Fakültesi Yayınları
- Saatçioğlu, F.** (1962). *Bilecik Devlet Orman İşletmesi Yirce-Bürmece-Kömürsu Ormanlarında Yapılan Silvikültür Tatbikatı (Ekskürsiyon Konuları)*. İstanbul: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Saatçioğlu, F.** (1967). Kızılçam Ormanlarının İşletme ve Gençleştirme Tekniği. *OMO Orman Mühendisliği Dergisi*, S.4, 5-12.
- Saatçioğlu, F.** (1969). *Silvikültür I, Silvikültürün Biyoloji Esasları ve Prensipleri*. İstanbul: İÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Saatçioğlu, F.** (1978). *Silvikültür II (Silvikültür Tekniği)*. II. Baskı, İÜ Orman Fakültesi Yayınlar.
- Saatçioğlu, F., Pamay, B.** (1953). Dursunbey Alaçam Orman Mıntıkasındaki Yangın Sahalarının Ağaçlandırılması İmkanları ve Buna Ait Denemeler. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, S.3, 1-2.
- Saatçioğlu, F., Pamay, B.** (1958). *Tarsus-Karabucak Mıntıkasında Okaliptüs Tesis Çalışmalarının 20 Yıllık Neticeleri Üzerine Silvikültürel Araştırmalar*. İstanbul: İÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Saatçioğlu, F., Pamay, B.** (1962). *Ayrancı Fidanlığının Tesisi, Yetiştirme ve Çalışma Esasları, Raporlar ve Planlar*. Ankara: Devlet Su İşleri Yayınları.
- Saby, J. P.** (1927). Mütahassıs Mösyö Saby'nin Raporları. *Mütahassıs Raporları-Orman Kısımı*, 343-409. İstanbul: Ziraat Vekaleti Yayınları.
- Sanver, A.** (1948). *Baltalık Ormanları ve İşletmeleri*. İstanbul: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Sarayburnu Parkı İçin.** (1913, 18 Mart). *Tercüman-ı Hakikat Gazetesi*, Nr. 11474, 4.
- Schüpfer, V.** (1928). *Die Bedeutung des Waldes und der Forstwirtschaft für die Kultur im Wechsel der Zeiten (Münchener Universitätsreden 10)*. München: Max Hueber Verlag.

- Schützeichel, R.** (1956). Bezeichnungen für 'Forst' und 'Wald' im frühen Mittelalter. *Zeitschrift für deutsches Altertum und deutsche Literatur*, 87. Bd., H. 2, 105-124.
- Selik, M.** (1989). Türk Akademik Ormancılık Eğitimi ve Öğretiminin Kuruluş ve Gelişmesinde Yabancı Bilim Adamları ve Uzmanların Katkı ve Etkileri. *Türkiye'de Ormancılık Eğitimi Semineri Tebliğler*. İstanbul: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları, 53-70.
- Sevgi, O.** (2023). *Ormancılık Terimbilimi*. [iuc-universitypress.org. https://www.iuc-yayinevi.org/books/ormancilik-terimbilimi](https://www.iuc-yayinevi.org/books/ormancilik-terimbilimi)
- Shirley, H.L., Graves, P.F.** (1968). *Türkiye'de Ormancılık Eğitimi*. Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Son Haberler.** (1924, 8 Temmuz). *Cumhuriyet Gazetesi*. Nr.63, 3.
- Soydan, H.** (2011). *120 Yıllık Eğitim Çınarı Halkalı Ziraat Mekteb-i Alisi*. Ankara: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Yayınları.
- Soysal, E.** (1950). 1950 Yılında F.A.O.'nun Ormancılık Sahasındaki Çalışma Programı. *Orman ve Av Dergisi*, S.3. 70-71.
- Sun'i Orman.** (1917, 7 Şubat). *Tasvir-i Efkâr Gazetesi*, Nr.52005, 2.
- Süleyman Azmi** (1917). Belgrad Orman Layihası. *Orman Mekteb-i Ali Mecmuası*, 1(6). 176-184.
- Şehir Haberleri.** (1937, 19 Nisan). Orman Fakültesi Talebeleri Tetkikata Çıkıyor. *Son Posta Gazetesi*, Nr.2411. 4.
- Şendil, A. F.** (2014). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Orman Fakültesi*. (Yüksek lisans tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal
- Şengör, A. M. C.** (2023). *Bilgiyle Sohbet*. İstanbul Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Şûn-i Dahiliye.** (1918, 15 Mart). *Sabah Gazetesi*. Nr:10175, 2.
- Şuûnat-i Baytariyye ve Ziraiyye.** (1903, 30 Nisan). *Ceride-i Baytariyye ve Ziraiyye*, Dördüncü Sene, 226.
- Tahsilden Dönen Gençler.** (1935, 15 Ağustos). *Verim Mecmuası*, 2 (2), S.15-5, 11.
- Şenyurt, O.** (2018). Arşiv Belgeleri Işığında Osmanlı'nın Son Dönemlerinde "Gezinti"nin Mekânları ve Millet Bahçeleri. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 3(2), 143-167.
- Şimşek, A.** (2022). Tarihsel Zaman (Kronoloji), Değişim ve Süreklilik. *Tarihi İçin Metodoloji*. Ankara: TTK Yayınları.
- Şimşek, A.** (2025). Önsöz. *Kavram Tarihi Çalışmaları*. İstanbul: Vakıfban Kültür Yayınları.
- T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA.):** Başbakanlık Kararlar Daire Başkanlığı (30-18-1-1); 2-40-13, 11-52-3, 18-16-14, 21-63-13, 27-78-19, 28-22-19; Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü (30-1-0-0):116-734-12; Diyanet İşleri Reisliği (51-0-0-0):2-4-9; Genel (180-9-0-0): 37-194-12, 77-379-10; 77-379-12; Kararlar Daire Başkanlığı- (30-18-1-2): 48-68-12, 62-16-4, 72-19-2; Muamelat Genel Müdürlüğü (30-10-0-0): 3-15-3183-261-1, 185-275-1.
- T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Dış İşleri Diplomatik Arşivi (DBA.):** 23915-104815-3, 38623-156350-14, 42792-192990-139, 42792-192990-247, 42793-192991-37.
- T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA,):** Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO.): 310/23176, 1194/89481, 1424/106730, 4478/335834, 4481/336053, 4723/354175; Cevdet Belediye (C.BLD): 21/1018; Dahiliye Defterler (DH.SAİDd.): 22/227; Dahiliye Mektubi Kalemi (DH.MKT.): 590/3, 2572/86; Dahiliye Muamelat (DH.TMIK.M.): 110/55; Dahiliye Umur-ı Mahalliyye ve Vilayat Müdürlüğü

(DH.UMVM.): 97/34, 150/26, 158/30; Hariciye Nezareti İdare (HR.İD.):1354/19, 1354/23; Hariciye Nezareti İstişare Odası (HR.HMŞ.İŞO.): 91/20; Hariciye Nezareti Mektubi Kalemi (HR.MKT.): 737/78; Hariciye Nezareti Siyasi (HR.SYS.): 1921/56, 2845/56; Hariciye Nezareti Tercüme Odası (HR.TO.): 520/12; Hazine-i Hassa Tahrirat Kalemi (HH.THR.): 225/49 226/26, 226/43, 227/26; Satına Alınan Evrak Hacı Adil Bey Evrakı (HSDHADB.): 5/25; İrade Dahiliye (İ.DH.): 417/27611, 439/28992, 470/31473,475/31900, 476/31975, 499/33929, 918/72817; İrade Mesail-i Mühimme (İ.MSM.): 1/11; İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.): 8/331, 64/3044, 64/3064; İrade Orman ve Maadin (İ.OM.): 1/11, 1/29, 14/10; İrade Şura-yı Devlet (İ.ŞD.): 15/669, 1896/10; Maliyeden Müdevver defterler (MAD.d.): 5018; Maarif Nezareti Tedrisat-i İbtidaiyye Kaleme (MF.İBT.): 270.104; Maliye Nezareti Emlak-ı Emiriyye Müdüriyeti (ML.EEM.): 95/12, 512/2, 611/16, 728/50, 747/63, 1000/18, 1176/6; Meclis-i Vükelâ Mazbataları (MV): 176/14; Meclis-i Vala (MVL.): 235/50, 692/67, 851/4; Sadaret Mukavelenameler (A.}DVN.MKL.): 9/9, 19/23; Sadaret Mühimme Kalemi Evrakı (A.}MKT.MHM.): 376/45; Sadaret Nezaret ve Devair Evrakı (A.}MKT.NZD.): 381/51; Sadaret Umum Vilayat Evrakı (A.}MKT.UM.): 59/68; Sadaret Divan Kalem Evrakı (A.}DVN.): 97/82; Sadaret Amedi Kalem Evrakı (A.}AMD.): 78/28; Şura-yı Devlet (ŞD.): 283/31, 515/20, 529/11, 1177/4, 1253/9, 1268/12, 2779/30; Teftişat-ı Rumeli Evrakı (Rumeli Müfettişliği) Selanik Evrakı (TFR.I.SL.): 136/13551; Ticaret, Nafia, Ziraat, Orman, Maadin Nezaretleri (T.): 1703, 1704, 1708, 1715, 1716, 1723; Yıldız Askeri Maruzat (Y.PRK.ASK): 74/12; Yıldız Mütenevvi Maruzat (Y.MTV.): 8/106; Yıldız Orman, Maadin ve Ziraat Nezareti Maruzatı (Y.PRK.OMZ.): 1/91; Yıldız Umumi (Y.PRK.UM.): 1.86; Yıldız Resmi Maruzat (Y.A.RES.): 10/72.

T.C. Milli Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi (ATASE): 224-136-5, 226-144-46.

Tassy, L. (1854). *Note Sur Le Défrichement Des Bois*. Paris: De L'Imprimerie De Beau.

Tassy, L. (1858). *Études Sur L'aménagement des Forêts*. Paris: Rue De La Chaussée-D'antin.

Tayinler ve Terfiler. (1962, Kasım). *Orman ve Av Dergisi*, 34 (11), 27-31.

Tedkik Seyahetleri. (1938, 1 Mayıs) Orman mektebi talebesi ormanları geziyor. *Akşam Gazetesi*, 3.

Teknik Terimlere Karşılık Aranıyor. (1942, 5 Nisan). *Bugün Gazetesi*, Nr. 489, 1.

Teşcir Tecrübeleri İyi Netice Veriyor. (1926, 14 Haziran) *Akşam Gazetesi*, Nr.2756, 3.

Tevfik Ali. (1923a, 9 Ekim). Türkiye Ormanları ve Ormancılık Fenni. *Hakimiyet-i Milliye Gazetesi*, Nr. 936, 3

Tevfik Ali. (1923b, 11 Ekim). Türkiye Ormanları ve Ormancılık Fenni. *Hakimiyet-i Milliye Gazetesi*, Nr. 938, 4.

Tevfik Ali. (1924). *Veraset*. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Orman Fakültesi Kütüphanesi, Nr. OX2.

Toker, R. (1955). Türkiye'de Orman Araştırma İstasyonu ve Çalışmaları. *Orman ve Av Dergisi*, S.4., 107-112.

Tschermak, L. (ty). *Silvikültür (Waldbau)* (Dr. F. Vural, Çev.). İÜC Orman Fakültesi Kütüphanesi, Nr. 4207/1.

- Tschermak, L.** (1950). *Waldbau Auf Pflanzengeographisch-Ökologischer Grundlage*. Springer-Verlag Wien GmbH.
- Turgut, H.** (2019). *Maden Bilimcilerin Duayeni Sadrettin Alpan "İnsanı Maden Yaşatır"*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Türkei.** (1845, 17 Haziran). *Deutsche Allgemeine Zeitung*, Nr.168, 5.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi.** (1926a). 2.Dönem, Cilt.25, 101.İçtima.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi.** (1926b). 2.Dönem, Cilt.26, 115.İçtima.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi.** (1927). 2.Dönem, Cilt.31, 53.İçtima.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi.** (1928). 3.Dönem, Cilt.4, 70.İnikat.
- Umûr-ı Dâhiliye.** (1841, 18 Temmuz). *Takvîm-i Vekâyi Gazetesi*, S.228.
- Url-1** <<https://www.britannica.com/science/forestry>>, erişim tarihi 30.07.2023.
- Url-2** < <https://orman.iuc.edu.tr/tr/content/emekli-ogretim-uyeleri-637061242611306886/yabanci-ogretim-uyeleri#title15754439077911>>, erişim tarihi 08.09.2024.
- Uslu, M.** (1954). *Türkiye’de Çıplak Sahaların Ağaçlandırılması Problemi ve İmkanları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.
- Uslu, S.** (1969). Yurdda Orman Tahribatının Düşündürdükleri. *İÜ Orman Fakültesi Dergisi*, S.19 (2), 57-66.
- Ürgenç, S.** (1986). *Ağaçlandırma Tekniği*. İstanbul: İÜ Orman Fakültesi Yayınları.
- Ürgenç, S.** (1990). Ormancılığımızın 150. Yılında Ağaçlandırma Çalışmaları *Kuruluşunun 150. Yılında Ormancılığımız Paneli*, (281-292). Ankara: Orman Genel Müdürlüğü Yayınları
- Vukuat-i Resmiye.** (1861, 1 Kasım). *Takvîm-i Vekâyi Gazetesi*, Nr. 620, S.2.
- Vural, F.** (1938). Antalya-Finike ve Elmalı’ya Bir Tatbikat Seyahati. *Orman ve Av Dergisi*, S.6-7-8, 153-168.
- Vural, F.** (1940). *Belgrad Ormanı’nda Meşenin Silvikültürce Tabi Olacağı Muamele, Ekolojik Esaslar ve Teknik Teklifler*. Ankara: Yüksek Ziraat Enstitüsü Yayınları.
- Vural, F.** (1945a). Ağaçlandırma İşlerinde Tohum Tedariki Meselesi. *Orman ve Av Dergisi*, S.1, 11-17.
- Vural, F.** (1945b). Silvikültür Cilt I. *Orman ve Av Dergisi*, S.7, 234-235.
- Vural, F.** (ty). Orman fakültesi camiası içerisinde silvikültür sahasının vazifeleri, ele aldığı ve alacağı mevzular. İstanbul: İÜC Orman Fakültesi Arşivi.
- Yeni Bir Orman Mühassısı Celbi.** (1916, 15 Eylül). Son Haberler. *Tasvir-i Efkar Gazetesi*, Nr.1864, 4.
- Yeni Çıkan Kitaplar.** (1951, 1 Aralık). *Orman ve Av Dergisi*, S.12, 355.
- Yıldırım, A., Şimşek, H.** (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (12. bs). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, M.** (2005). *Doğu Kayını (Fagus orientalis Lipsky.) Tohumlarının Fizyolojisi Üzerine Araştırmalar* (Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, M.** (2010). Ağaçlandırma Çalışmalarında Ekolojik Onarım Hedef ve İlkelerinin Rehber Alınması. *Çölleşme ile Mücadele Sempozyumu, Çorum, Tebliğler Kitabı*, 105-109.
- Yılmaz, M., Uzun, S. P., Narin, T.** (2013). Mardin Yöresindeki Ağaçlandırmaların Ekolojik Restorasyon Bakımından Değerlendirilmesi. *KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi*, 16(1), 47-54.
- Yiğitoğlu, A. K.** (1936). *Türkiye’de Ormancılığın Temelleri, Şartları ve Kuruluşu*. Ankara: Yüksek Ziraat Enstitüsü Yayınları.
- Yiğitoğlu, A. K.** (1940). *Ormancılığa Giriş*. Ankara: Yüksek Ziraat Enstitüsü Yayınları.

- Yund, K.** (1957a). Yüz Yıllık Türk Ormancılık Öğretimine Bakış. *Türk Ormancılığı Yüzüncü Tedris Yılına Girerken 1857-1957*. Ankara: Türkiye Ormancılar Cemiyeti Yayınları, 22-29.
- Yund, K.** (1957b, Kasım-Aralık). Ormancılığa Ait Tarihi Vesikalar Üzerine Üstadımız Mahfi Eğilmez ile Bir Görüşme. *Yeşil Türkiye Gazetesi*, S.81-82, 6.
- Yund, K.** (1960). Yeşilyurt Tarım ve Barındırma Kooperatifi. *Yeşil Ufuk Dergisi*, S.40, 12.
- Yurt İçinde.** (1937, 1 Mart). *Orman ve Av Dergisi*, S.3, 177.
- Yusuf Kenan.** (1903). *Ormancılık-Sylviculture*. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Orman Fakültesi Kütüphanesi, Nr.1378-1379.
- Yüksek Orman Mektebi.** (1933, 4 Eylül). *Ziraat Gazetesi*, S.9-10-47, 583-590.
- Watkins, C.** (2014). *Trees, Woods and Forests A Social and Cultural History*. London: Reaktion Books Ltd.
- White, S.** (2020). *Osmanlıda İsyan İklimi* (N. Elhüseyni, Çev.). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Wühle, M.** (2020). *Nachhaltigkeit-einfach praktisch! Oh je, Herr Carlowitz*. Berlin: Springer.
- Zednik, F.** (1963). *Türkiye Ormanları, Bugüne Kadar Tatbik ve Gelecekte Tatbiki Tavsiye Edilen Silvikültürel Muameleler* (H. Selçuk, Çev.). Ankara: Ormancılık Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Ziraat Enstitüsü Talebelerinin Tetkikleri.** (1937, 15 Ağustos). *Ulus Gazetesi*, Nr.5763, 2
- Ziraat Vekaletince.** (1924, 18 Ağustos). *Cumhuriyet Gazetesi*. Nr:101, 6.
- Zübde-i Siyâsiyye.** (1909, 14 Kasım). *Şehbal Dergisi*, Nr:15, 303.
- Zülfikar, H.** (1991). *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

TARANMIŞ
VESİKALIK
FOTOĞRAF

Ad-Soyad : Erhan KILIÇ

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 1993, İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü.
- **Yüksek Lisans** : 2020, Bursa Teknik Üniversitesi, Kent Ormancılığı Anabilim Dalı.

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

-
-

TEZDEN TÜRETİLEN ESERLER, SUNUMLAR VE PATENTLER:

-
-
-

DİĞER ESERLER, SUNUMLAR VE PATENTLER:

-
-